CONFERENCE BOOK

ICESSER 8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND EDUCATION RESEARCHES
MARCH 29 - 31, 2024
BALI – INDONESIA

ISBN:978-625-6830-96-7

ACADEMY GLOBAL PUBLISHING HOUSE

ICESSER 8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND EDUCATION RESEARCHES
MARCH 29 - 31, 2024
BALI – INDONESIA

CONGRESS ORGANIZING BOARD
Head of Conference: Prof. Dr. Dwi Solisworo
Head of Organizing Board: Assis. Prof. Dr. Gültekin Gürçay
Member of Organizing Board: Prof. Dr. Ali Bilgili
Member of Organizing Board: Prof. Dr. Başak Hanedan
Member of Organizing Board: Prof. Dr. Hülya Çiçek
Member of Organizing Board: Prof. Dr. Həcər Hüseynova
Member of Organizing Board: Assoc. Prof. Dr. Nazilə Abdullazadə
Member of Organizing Board: Assoc**.** Prof. Dr. Elif Akpınar Külekçi
Member of Organizing Board: Assoc. Prof. Dr. Dini Yuniarti
Member of Organizing Board: Assoc. Prof. Ivaylo Staykov
Member of Organizing Board: Dr. Mehdi Meskini Heydarlou
Member of Organizing Board: Aynurə Əliyeva
Member of Organizing Board: Amaneh Manafidizaji

Edited By
ASSIS. PROF. DR. GULTEKIN GURCAY

All rights of this book belong to Academy Global Publishing House
Without permission can't be duplicate or copied.
Authors of chapters are responsible both ethically and juridically.
Academy Global–2024 ©

Issued: 15.05.2024
***ISBN*: 978-625-6830-96-7**

CONFERENCE ID

ICESSER 8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND EDUCATION RESEARCHES

DATE – PLACE

MARCH 29 - 31, 2024
BALI – INDONESIA

ORGANIIZATION

Academy Global Conferences & Journals

EVALUATION PROCESS

All applications have undergone a double-blind peer review process.

PARTICIPATING COUNTRIES

Turkey – China – Thailand- Japan – Kuwait - North Korea – Tanzania – Latvia – India - Czech Republic – Indeonesia – Malaysia – Iran – Azerbaijan - Philippines

PRESENTATION

Oral presentation

ASSOCIATION & ACADEMIC INCENTIVES

In the conference 16 papers presented form Turkey and 27 papers from other countries.

Members of the organizing committees of the conference perform their duties with an "official assignment letter"

LANGUAGES

Turkish, English, Russian, Persian, Arabic

Scientific & Review Committee

Dr. Gulmira ABDİRASULOVA – Kazakhstan
Prof. Dr. Yunir ABDRAHIMOV – Russia
Doç. Dr. Nazilə Abdullazadə - Azerbaijan
Dr. Omid AFGHAN - Afghanistan
Prof. Dr. Burcu Semin AKEL - Turkiye
Prof. Dr. Ali BİLGİLİ - Turkiye
Prof. Dr. Naile BİLGİLİ - Turkiye
Prof. Dr. Başak HANEDAN - Turkiye
Prof. Dr. Asım KART - Turkiye
Dr. Öğretim Üyesi Büşra YARANOĞLU - Turkiye
Dr. Öğretim Üyesi İsmail Hakkı TEKINER - Turkiye
Doç. Dr. Şeyma ÇALIŞKAN ÇAVDAR - Turkiye
Dr. Maha Hamdan ALANAZİ - Saudi Arabia
Aynurə Əliyeva - Azerbaijan
Dr. Dzhakipbek Altaevich ALTAYEV - Kazakhstan
Doç. Dr. Abdulsemet AYDIN – Turkiye
Doç. Dr. Nurhan AYDIN - Turkiye
Doç. Dr. Mehmet Fırat BARAN - Turkiye
Dr. Amina Salihi BAYERO – Nigeria
Prof. Dr. Ali BILGILI - Turkiye
Dr. Baurcan BOTAKARAEV - Kazakhstan
Doç. Dr. Seher DİRİCAN - Turkiye
Dr. Ahmad Sharif FAKHEER - Jordania
Doç. Dr. Abbas GHAFFARI – Iran
Dr. Gültekin GÜRÇAY - Turkiye
Dr. Ahmet GÜMÜŞ - Turkiye
Prof. Dr. Gulzar İBRAGİMOVA - Azerbaijan
Doç. Dr. Dilorom HAMROEVA - Ozbekstan
Dr. Dody HARTANTO - Indonesia
Dr. Cihandar HASANHANOĞLU – Turkiye
Dr. Mehdi Meskini HEYDALOU – Iran
Prof. Dr. Həcər Hüseynova - Azerbaijan
Dr. Bazarhan İMANGALİYEVA - Kazakhstan
Dr. Keles Nurmaşulı JAYLIBAY - Kazakhstan
Dr. Mamatkuli JURAYEV – Ozbekistan
Dr. Kalemkas KALIBAEVA – Kazakhstan
Dr. Bouaraour KAMEL – Algeria
Prof. Dr. Hülya Çiçek KANBUR - Turkiye
Doç. Dr. Tüba KARAHİSAR - Turkiye
Doç Dr. Mehmet KAYA – Turkiye
Doç. Dr., İradə Kərimova - Azerbaijan
Prof. Dr. Emine KOCA – Turkiye
Prof. Dr. Fatma KOÇ - Turkiye

Doç. Dr. F. Gül KOÇSOY - Turkiye
Prof Dr. Bülent KURTİŞOĞLU - Turkiye
Doç Dr. Elif AKPINAR KÜLEKÇİ – Turkiye
Prof. Dr. Natalia LATYGINA - Ukraina
Sonali MALHOTRA - India
Dr. Alia R. MASALİMOVA - Kazakhstan
Prof. Muntazir MEHDI - Pakistan
Dr. Amanbay MOLDIBAEV - Kazakhstan
Doç. Dr. Yaprak I. OZDEMIR - Turkiye
Assist. Prof. K. R. PADMA – India
Doç. Dr. Sevinc Sadıqova - Azerbaijan
Doç. Dr. Yeliz ÇAKIR SAHİLLİ - Turkiye
Dr. Ayslu B. SARSEKENOVA - Kazakhstan
Doç. Dr. Işık SEZEN - Turkiye
Doç. Dr. Könül Səmədova - Azerbaijan
Bhumika SHARMA - India
Prof. Dr. Sibel SİLİCİ - Turkiye
Dr. Gulşat ŞUGAYEVA – Kazakhstan
Prof. Dr. Dwi SULISWORO – Indonesia
Assoc. prof. Ivaylo STAYKOV, Bulgaria
Doç. Dr. Mine GÖZÜBÜYÜK TAMER - Turkiye
Doç. Dr. Yeliz KINDAP TEPE - Turkiye
Dr. K.A. TLEUBERGENOVA - Kazakhstan
Dr. Cholpon TOKTOSUNOVA – Kirgizia
Dr. Hoang Anh TUAN - Vietnam
Dr. Botagul TURGUNBAEVA - Kazakhstan
Dr. Dinarakhan TURSUNALİEVA - Kirgizia
Doç. Dr. Ali Korkut ULUDAĞ - Turkiye
Prof. Dr. Raihan YUSOPH -Philippines
Prof.Dr. Akbar VALADBIGI - Iran
Dr. Yang ZİTONG - China

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Tıp Fakültesi

Sayı : E-98102723-903.07-475454
Konu : Görevlendirme Talebi

REKTÖRLÜK MAKAMINA

İlgi : 27.03.2024 tarihli ve E--903.07-474236 sayılı yazı

Fakültemiz Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı'nda görevli öğretim üyesi Prof. Dr. Hülya ÇİÇEK'in Yükseköğretim Genel Kurulunun 15.06.2023 tarihli, 10 sayılı oturumunda alınan 2023.10.183 sayılı kararı gereğince Doçentlik Başvuru Şartlarında bulunan ve doçent olacak adaylardan istenen "Diğer uluslararası/ ulusal bilimsel toplantının düzenleme komitesinde resmi olarak görevlendirilmiş üniversite akademisyen temsilcisi bulunması zorunludur." maddesi gereğince, Academy Global Conference & Journals tarafından yapılan kongrelerin düzenleme kurullarında yolluksuz ve yevmiyesiz olarak görevlendirilme talebi ile ilgili dilekçesi ekte gönderilmiştir

Adı geçen öğretim üyesinin Academy Global Conference & Journals tarafından yapılan kongrelerin düzenleme kurullarında yolluksuz, yevmiyesiz olarak görevlendirilmesinde Dekanlığımızca bir sakınca bulunmamaktadır.

Onaylarınıza arz ederim

Prof.Dr. Şevki Hakan EREN
Dekan

OLUR

Prof.Dr. Arif ÖZAYDIN
Rektör

Ek:İlgi Dilekçe (1 Adet)

Dağıtım:
Gereği:
Tıbbi Biyokimya Anabilim Dalı Başkanlığı

Bilgi:
Sayın Prof.Dr. Hülya ÇİÇEK

Bu belge, güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

Belge Doğrulama Kodu : *BSFN3RR3CF* Pin Kodu : 27962 Belge Takip Adresi : https://turkiye.gov.tr/gaziantep-universitesi-ebys

Adres : Gaziantep Üniversitesi Kampus Alanı, Tıp Fakültesi Dekanlığı, Şehitkamil - 27310 - GAZİANTEP
Telefon : 0 (342) 360 60 60 Faks:0 (342) 360 16 17
e-Posta : tipfaksek@gmail.com Web : www.gantep.edu.tr/~tipdekanlik/bilgipaketi
Kep Adresi : gauntipdek@hs01.kep.tr

Bilgi için : Hüseyin Temel
Unvanı : Bilgisayar İşletmeni V.

BSPN381RTL

Sayı : 903.07/
Konu : Görevlendirme

TIP FAKÜLTESİ DEKANLIĞINA

4371

Yükseköğretim Genel Kurulunun 15.06.2023 tarihli, 10 sayılı oturumunda alınan 2023.10.183 sayılı kararı gereğince Doçentlik Başvuru Şartlarında bulunan ve doçent olacak adaylardan istenen "Diğer uluslararası/ ulusal bilimsel toplantının düzenleme komitesinde resmi olarak görevlendirilmiş üniversite akademisyen temsilcisi bulunması zorunludur." maddesi gereğince, Academy Global Conference & Journals tarafından yapılan kongrelerin düzenleme kurullarında yolluksuz ve gündeliksiz olarak Rektörlük makamının oluru ile görevlendirilmem hususunda gereğini bilgilerinize arz ederim.

Prof.Dr. Hülya Çiçek
Öğretim Üyesi

ICESSER

8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON

EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND

EDUCATION RESEARCHES

March 29 - 31, 2024

Bali - Indonesia

Join Zoom Meeting
https://us06web.zoom.us/j/81604584722?pwd=y2kFvDBw8AEhxbZ5eSknYVkdXt0yTt.1
Meeting ID: 816 0458 4722
Passcode: 202224

ÖNEMLİ AÇIKLAMA (Lütfen okuyunuz)

- ZOOM bağlantısı için yukarıda verilen bağlantıyı veya yine yukarıda verilen giriş bilgilerini kullanabilirsiniz.
- Oturum içerisinde en KIDEMLİ olan moderator olarak seçilir. Moderatörün oturum düzenini gözetmesi, akademisyen adaylarını yönlendirmesi beklenmektedir.
- Oturuma bağlanmadan önce Salon numaranızı adınızın önüne aşağıdaki gibi ekleyiniz. Bu sayede kongre açılışında beklemeden oturumlarınıza gönderilebileceksiniz. Ör. 5 Ahmet Ahmetoglu
- Sunum süresi 10 dakikadır. Bu sürenin aşılmamasını moderatörler temin edecektir.
- Sunum sonrası 5 dakikayı geçmeyen soru-cevap, tartışma süresi verilmektedir.
- Sunumlar TÜRKÇE veya İNGİLİZCE yapılabilmektedir.
- Kameralar, oturum süresince toplam % 70 oranında açık olmak zorundadır.
- Sunum yapan katılımcının kamerası açık olmak zorundadır.
- Sunum yapmak zorunludur. Herhangi bir nedenle sunum yapmamış olan katılımcıya sertifika verilmesi ve çalışmasının yayınlanması sözkonusu olamaz.
- Katılımcı, kendi oturumda, oturum bitene kadar bulunmak zorundadır.
- Katılımcıların kendi oturumları dışındaki oturumlara katılma zorunluluğu yoktur.
- ZOOM platformunun kapasite sınırı nedeniyle, DİNLEYİCİ, sadece kapasite izin verdiği sürece kabul edilebilmektedir.

IMPORTANT, PLEASE READ CAREFULLY

- To be able to make a meeting online, login via https://zoom.us/join site, enter ID instead of “Meeting ID
- or Personal Link Name” and solidify the session.
- The Zoom application is free and no need to create an account.
- The Zoom application can be used without registration.
- The application works on tablets, phones and PCs.
- Speakers must be connected to the session **10 minutes before** the presentation time.
- All congress participants can connect live and listen to all sessions.
- During the session, your camera should be turned on **at least %70** of session period
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.

TECHNICAL INFORMATION

- Make sure your computer has a microphone and is working.
- You should be able to use screen sharing feature in Zoom.
- Attendance certificates will be sent to you as pdf at the end of the congress.
- Moderator is responsible for the presentation and scientific discussion (question-answer) section of the session.
- Before you login to Zoom please indicate your name surname and hall number,

Keynote Speaker

Prof. Dr. Suyatno

Vice Dean of Education and Teacher Training,

Ahmad Dahlan University

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 11:20 Time zone in Turkey (GMT+3)

ICESSER
8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON
EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND
EDUCATION RESEARCHES
March 29 - 31, 2024
Bali – Indonesia
Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 1	**Popi Purwanti**	1	PARENTAL SUPPORT ROLE AND CHALLENGES IN CHILDREN'S LEARNING ACTIVITIES DURING FLEXIBLE LEARNING MODALITY: A QUALITATIVE STUDY	Jayfee D. Alcantara Myla L. Isip Marissa P. Gegante Aileen L. Koh
		2	CLASSROOM SILENCE: FACTORS AFFECTING EDUCATION STUDENTS AT A STATE UNIVERSITY IN PAMPANGA	Jayfee D. Alcantara Carlos, Caren A. Austria, Lowel R. Ayson, Janeth Rona L. Bengco, Jelaine P Duana, Christine Jade J. Peregrino, Jocelyn M. Rafael, Princes T.
		3	CHALLENGES AND REASONS OF UNDEPLOYED PRE-SERVICE TEACHERS: BASIS FOR INTERNSHIP FRAMEWORK	Jayfee D. Alcantara Centeno, Rose Anne B. Gomez, Trisha Mae S. Mallari, Angel Grace P. Manansala, Stephanie C. Matro, Jhubilee Mae V. Umali, Jasmin J.
		4	IMPLEMENTATION OF PILOTING SCHOOL MANAGEMENT TO STRENGTHEN STUDENTS' CHARACTER	Agus Darwanto Suyatno
		5	VIRTUAL LABORATORY-BASED LEARNING WITH ONLINE LABS FOR SCHOOL TO INCREASE HIGH SCHOOL STUDENTS' INTEREST	Popi Purwanti Sri Mayanty Ishafit

ICESSER
8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON
EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND
EDUCATION RESEARCHES
March 29 - 31, 2024
Bali – Indonesia

Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 2	**Öğr. Gör. Dr., Dilan Malgaz Güçlü**	1	THE DEVELOPMENT OF ETHNOPHYSICS LEARNING MEDIA FOR THE PHYSICS OF MOTION COURSE BASED ON THE ANDROID	Ria Asep Sumarni Irnin Agustina Dwi Astuti Siwi Puji Astuti
		2	Motivational engagement in music lessons: An analysis among preservice teachers with a Bachelor of Culture and Arts Education (BCAEd) degree and a Bachelor of Elementary Education (BEEd) degree	Deine D. Gatchalian Jeremiah D. Calisang
		3	Inclusive or not? Analyzing culture and arts preservice teachers' beliefs towards teaching pupils with special educational needs in visual art education	John Paul C. Guillermo Eric-Roland R. Natividad
		4	ACADEMIC CHALLENGES AND STUDY HABITS OF COLLEGE STUDENTS LIVING IN BROKEN FAMILIES	Myla L. Isip Jayfee D. Alcantara Marissa P. Gegante Dennis. V. Dizon
		5	CEYHUN ATUF KANSU'NUN ŞİİRLERİNDE EZİLEN HALKLARIN MÜCADELESİ VE LUMUMBA ÖRNEĞİ	Dr., Fatih DEMİR
		6	ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI VE DEPRESYON İLİŞKİSİ	Öğr. Gör. Dr., Dilan Malgaz Güçlü

ICESSER
8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON
EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND
EDUCATION RESEARCHES
March 29 - 31, 2024
Bali – Indonesia

Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 3	**Dr. Öğr. Üyesi Çağatay MİRGEN**	1	EXPLORING CHALLENGES AMONG LOW-INCOME HOUSEWIVES IN STARTING HOME-BASED BUSINESS IN SELANGOR, MALAYSIA	Siti Nurhayati Khairatun
		2	Building Sustainable Community-Based Homestay Enterprises in Uttarakhand India: Lessons Learned and Best Practices	Shubham Goswami Giri Dr. Surendra Kumar Anil Choudhary Dr. Manoj Rawat
		3	AN EXAMINATION OF THE CONCEPTS OF “LABOR” AND “WAGE” BASED ON THE ECONOMIC AND PHILOSOPHICAL MANUSCRIPTS OF 1844	Arş. Gör. GÖKÇE SARI
		4	QUALİTY 4.0: ROADMAP FOR INDUSTRİAL TRANSFORMATİON	Serdal Aldeniz Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Murat GUTNU
		5	TESTING THE RANDOM WALK HYPOTHESIS AT BORSA ISTANBUL	Dr. Öğr. Üyesi Çağatay MİRGEN Prof. Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU
		6	A STUDY ON THE EFFECT OF RESOURCE STRUCTURE ON FIRM SUCCESS	BUSE GÖK Prof.Dr. ŞERAFETTİN SEVİM

ICESSER
8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON
EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND
EDUCATION RESEARCHES
March 29 - 31, 2024
Bali – Indonesia

Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 4	**Dr, Mehmet Nuri DEMİR**	1	THE POSITION OF EUROPE IN ATLANTIC RELATIONS AFTER THE INVASION OF IRAQ	PhD Student Mammadzade Mahir Mehman oglu
		2	DIFFERENTIATION OF CRIME AND MINIMUM IN TAX LAW: EVALUATION FROM THE PERSPECTIVE OF TAX CRIMINAL LAW	Mehmet YILDIZ Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ
		3	AN EPISTEMIC STUDY FOR THE CONCEPT OF PERCEPTION	Dr, Mehmet Nuri DEMİR
		4	CONSCIOUSNESS AS AN INDIVIDUAL AND SOCIAL WAY OF KNOWING	Dr, Mehmet Nuri DEMİR
		5	SOSYOLOJİK BAKIŞ AÇISIYLA EBEVEYNLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI AŞILARINA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA	Doç. Dr., PELİN ÖNDER EROL Sosyolog, Aslı TAŞÇI

ICESSER
8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON
EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND
EDUCATION RESEARCHES
March 29 - 31, 2024
Bali – Indonesia

Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 5	**Prof. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU**	1	NURSE PATIENT INTERACTION WITH SERVICE RECEIVER PERCEPTION	Prof. Dr. Aykut EKİYOR Ayşe ŞAN
		2	RELATIONSHIP BETWEEN PROFESSIONAL COMMITMENT, PROFESSIONAL IMAGE AND EMOTIONAL COMMITMENT IN HEALTH WORKERS	Prof. Dr. Aykut EKİYOR Sultan ŞAHAN KAZYAKASI
		3	BİLECİK İL MERKEZİNDEKİ ÇOCUK OYUN ALANLARININ İNCELENMESİ	Dr. Öğr. Üyesi Serdar KASAP Arş. Gör. Şule KOÇ Öğrenci Semanur ALYAKUT
		4	A RESEARCH ON THE PERCEPTIONS OF INDIVIDUALS LIVING IN A CITY CENTER TOWARDS WATER WORKS AND MANAGEMENT	Prof. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU
		5	A RESEARCH ON THE ATTITUDES OF INDIVIDUALS LIVING IN DIYARBAKIR TOWARDS THE BOTTLED WATER	Prof. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU
		6	YAPAY ZEKA DESTEKLI İLETIŞIM ARAÇLARI VE UYGULAMALARI	Doç. Dr. Derya ÇAKMAK KARAPINAR Emir Sultan GÖKKAYA

ICESSER
8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON
EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND
EDUCATION RESEARCHES
March 29 - 31, 2024
Bali – Indonesia
Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 6	**Prof. Dr. Rishabh Garg**	1	ENGAGING ONLINE ENGLISH WORD MEMORY: EXPLORING THE IMPACT OF A DIGITAL WORD WALL	Laura A. Jones Frederick Wedzerai Nyakudya
		2	UNVEILING GENDERED PERCEPTIONS: EXPLORING TIGER METAPHORS IN CHINESE CULTURE THROUGH A CORPUS-BASED APPROACH	Chris Cloete Tori R. Dodla,
		3	IMPROVING COVID-19 ICU PROGNOSIS: UTILIZING A FINETUNED LANGUAGE MODEL ON CLINICAL NOTES	Dr. Anwar Kashgari
		4	IMPROVING COVID-19 ICU PROGNOSIS: UTILIZING A FINETUNED LANGUAGE MODEL ON CLINICAL NOTES	Evisa Mitrou, Nicholas Tsitsianis, Supriya Zhang Lei Shinde,
		5	LEVERAGING NAIVE BAYES FOR SENTIMENT ANALYSIS: IDENTIFYING FAKE HEALTH NEWS	Assoc. Prod. Dr. Tingting Xu, Dr. Zhenyu Yan,
		6	BEYOND UNIFORM CONVERGENCE: EXPLORING LEARNABLE PROBLEMS WITH DIVERSE DISTRIBUTIONS	Jun Brooks Roger He,
		7	LEVERAGING BERT FOR SENTIMENT ANALYSIS IN FINANCIAL SOCIAL MEDIA	Dr. Andreas Ahrens, Ojaras Assis. Prof. Dr. Purvinis Jelena Zāšcerinska
		8	1SOCIAL MEDIA AS A MULTILINGUAL PLAYGROUND: CROSS-CORPUS NATIVE LANGUAGE IDENTIFICATION WITH 'REDDIT'	Prof. Dr. Rishabh Garg

ICESSER
8TH INTERNATIONAL CONFERENCE ON
EMPIRICAL SOCIAL SCIENCES, ECONOMY, MANAGEMENT AND
EDUCATION RESEARCHES
March 29 - 31, 2024
Bali – Indonesia
Meeting ID: 816 0458 4722 Passcode: 202224

30 Mart / March 30, 2024 / 11:00 – 13:00 Time zone in Turkey (GMT+3)

Salon	Moderator		Bildiri No ve Başlığı / Paper ID and Title	Authors
HALL 7	**Prof. Dr. Hiroki Yoshikai,**	1	EMOTIONAL INTELLIGENCE: A CRITICAL COMPONENT FOR CIVIC ENGAGEMENT AND SCIENTIFIC DISCOVERY	Sara Moeini Avandi, Abbas Moradi Sam,
		2	UNDERSTANDING CHINESE CONSUMERS IN EUROPE: A CROSS-CULTURAL EXAMINATION OF DECISION-MAKING PROCESSES	Assoc. Prof. Dr. Ricardo Mestre
		3	NURTURING EFFECTIVE COMMUNICATION IN HEARING FAMILIES WITH DEAF CHILDREN: A COMPREHENSIVE GUIDE TO STRATEGIES AND RESOURCES	Shin'ichi Arakawa, Lecture. Dr. Tetsuya Takine, Dr. Masayuki Murata
		4	OVERCOMING CHALLENGES, UNLEASHING POTENTIAL: EMPOWERING CHILDREN WITH LEARNING DIFFICULTIE	I. Isenhardt Nariman O. Kandil, Ehab K. Abou-Elkheir,
		5	NAVIGATING THE DYNAMICS OF CONFORMITY IN HEALTHCARE: FOSTERING INDEPENDENT THINKING AND CRITICAL JUDGMENT	Prof. Dr. Hiroki Yoshikai,
		6	THE ROLE OF EYEWITNESS ACCOUNTS IN FIRE AND EXPLOSION INVESTIGATIONS: NAVIGATING THE CHALLENGES OF MEMORY AND PERCEPTION	D. Kreutzer, S. Müller-Abdelrazeq,
		7	HUMAN-AI COLLABORATION: EXPLORING THE FACTORS INFLUENCING EMPLOYEE DECISION-MAKING IN AN AI-DRIVEN ENVIRONMENT	Han-Mei Zhou, Rongxin Chen,

Contents

PARENTAL SUPPORT ROLE AND CHALLENGES IN CHILDREN'S LEARNING ACTIVITIES DURING FLEXIBLE LEARNING MODALITY: A QUALITATIVE STUDY 1

CLASSROOM SILENCE: FACTORS AFFECTING EDUCATION STUDENTS AT A STATE UNIVERSITY IN PAMPANGA 2

CHALLENGES AND REASONS OF UNDEPLOYED PRE-SERVICE TEACHERS: BASIS FOR INTERNSHIP FRAMEWORK 3

IMPLEMENTATION OF PILOTING SCHOOL MANAGEMENT TO STRENGTHEN STUDENTS' CHARACTER. 4

VIRTUAL LABORATORY-BASED LEARNING WITH ONLINE LABS SCHOOL TO INCREASE HIGH SCHOOL STUDENTS INTEREST IN SUBANG DISTRICT 17

THE DEVELOPMENT OF ETHNO-PHYSICS LEARNING MEDIA FOR THE PHYSICS OF MOTION COURSE BASED ON THE ANDROID 27

Motivational engagement in music lessons: An analysis among preservice teachers with a Bachelor of Culture and Arts Education (BCAEd) degree and a Bachelor of Elementary Education (BEEd) degree 40

Inclusive or not? Analyzing culture and arts preservice teachers' beliefs towards teaching pupils with special educational needs in visual art education 41

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI VE DEPRESYON İLİŞKİSİ 42

ACADEMIC CHALLENGES AND STUDY HABITS OF COLLEGE STUDENTS LIVING IN BROKEN FAMILIES 44

EXPLORING CHALLENGES AMONG LOW-INCOME HOUSEWIVES IN STARTING HOME-BASED BUSINESS IN SELANGOR, MALAYSIA 45

Building Sustainable Community-Based Homestay Enterprises in Uttarakhand India: Lessons Learned and Best Practices 46

1844 İKTİSADİ VE FELSEFİ EL YAZMALARI'NDAN HAREKETLE "EMEK" VE "ÜCRET" KAVRAMLARININ İNCELEMESİ 57

KALİTE 4.0: ENDÜSTRİYEL DÖNÜŞÜMÜN YOL HARİTASI 59

BORSA İSTANBUL'DA RASSAL YÜRÜYÜŞ HİPOTEZİNİN TEST EDİLMESİ 61

KAYNAK YAPISININ FİRMA BAŞARISI ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 72

İRAQIN İŞĞALI SONRASI ATLANTİK MÜNASİBƏTLƏRDƏ AVROPANIN MÖVQEYİ 86

VERGİ HUKUKUNDA SUÇ VE KABAHAT AYRIMI: VERGİ CEZA HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRME 94

ALGI KAVRAMI İÇİN EPİSTEMİK BİR İNCELEME 109

BİREYSEL VE SOSYAL BİR BİLME BİÇİMİ OLARAK BİLİNÇ 111

SOSYOLOJİK BAKIŞ AÇISIYLA EBEVEYNLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI AŞILARINA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA 113

SAĞLIK ÇALIŞANLARINDA MESLEKİ BAĞLILIK MESLEKİ İMAJ VE DUYGUSAL BAĞLILIK İLİŞKİSİ 129

HİZMET ALICI ALGISIYLA HEMŞİRE HASTA ETKİLEŞİMİ 140

KENT MERKEZİNDE YAŞAYAN BİREYLERİN SU İŞLERİ VE YÖNETİMİNE İLİŞKİN ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 152

DİYARBAKIR'DA YAŞAYAN BİREYLERİN AMBALAJLI SUYA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA 157

YAPAY ZEKA DESTEKLI İLETIŞIM ARAÇLARI VE UYGULAMALARI 163

ENGAGING ONLINE ENGLISH WORD MEMORY: EXPLORING THE IMPACT OF A DIGITAL WORD WALL 165

UNVEILING GENDERED PERCEPTIONS: EXPLORING TIGER METAPHORS IN CHINESE CULTURE THROUGH A CORPUS-BASED APPROACH 166

IMPROVING COVID-19 ICU PROGNOSIS: UTILIZING A FINETUNED LANGUAGE MODEL ON CLINICAL NOTES 167

IMPROVING COVID-19 ICU PROGNOSIS: UTILIZING A FINETUNED LANGUAGE MODEL ON CLINICAL NOTES Evisa Mitrou 168

LEVERAGING NAIVE BAYES FOR SENTIMENT ANALYSIS: IDENTIFYING FAKE HEALTH NEWS 169

BEYOND UNIFORM CONVERGENCE: EXPLORING LEARNABLE PROBLEMS WITH DIVERSE DISTRIBUTIONS 170

LEVERAGING BERT FOR SENTIMENT ANALYSIS IN FINANCIAL SOCIAL MEDIA 171

1SOCIAL MEDIA AS A MULTILINGUAL PLAYGROUND: CROSS-CORPUS NATIVE LANGUAGE IDENTIFICATION WITH 'REDDIT' 172

EMOTIONAL INTELLIGENCE: A CRITICAL COMPONENT FOR CIVIC ENGAGEMENT AND SCIENTIFIC DISCOVERY 173

UNDERSTANDING CHINESE CONSUMERS IN EUROPE: A CROSS-CULTURAL EXAMINATION OF DECISION-MAKING PROCESSES 174

NURTURING EFFECTIVE COMMUNICATION IN HEARING FAMILIES WITH DEAF CHILDREN: A COMPREHENSIVE GUIDE TO STRATEGIES AND RESOURCES 175

OVERCOMING CHALLENGES, UNLEASHING POTENTIAL: EMPOWERING CHILDREN WITH LEARNING DIFFICULTIE 176

NAVIGATING THE DYNAMICS OF CONFORMITY IN HEALTHCARE: FOSTERING INDEPENDENT THINKING AND CRITICAL JUDGMENT 177

THE ROLE OF EYEWITNESS ACCOUNTS IN FIRE AND EXPLOSION INVESTIGATIONS: NAVIGATING THE CHALLENGES OF MEMORY AND PERCEPTION 178

HUMAN-AI COLLABORATION: EXPLORING THE FACTORS INFLUENCING EMPLOYEE DECISION-MAKING IN AN AI-DRIVEN ENVIRONMENT 179

PARENTAL SUPPORT ROLE AND CHALLENGES IN CHILDREN'S LEARNING ACTIVITIES DURING FLEXIBLE LEARNING MODALITY: A QUALITATIVE STUDY

Jayfee D. Alcantara

Myla L. Isip

Marissa P. Gegante

Aileen L. Koh

Don Honorio Ventura State University

ABSTRACT

This study is a descriptive qualitative research, specifically it used the narrative inquiry. It describes the roles of parents and their challenges in their children's learning activities during flexible learning modality. Five (5) participants agreed to participate who have Grades 1, 2, 3 children studying in a private school. Purposive sampling was used. Findings revealed that that parental support roles include parental Assistance in studies and homework, establishing study schedules, providing financial support, serving as tutors and guides and attending to the child's diverse needs. Challenges encountered were time management, full-time support, addressing inattentive listening in children and navigating the challenges posed by a lack of time. Coping adjustments were giving breaks, creating a supportive home environment, effective time management, enlisting support from family members and communicating with the child's adviser.

Keywords: support role, parental challenge, flexible learning

CLASSROOM SILENCE: FACTORS AFFECTING EDUCATION STUDENTS AT A STATE UNIVERSITY IN PAMPANGA

Jayfee D. Alcantara

Carlos, Caren A.

Austria, Lowel R.

Ayson, Janeth Rona L.

Bengco, Jelaine P

Duana, Christine Jade J.

Peregrino, Jocelyn M.

Rafael, Princes T.

Don Honorio Ventura State University

ABSTRACT

Classroom silence, according to Zhouyan (2016) becomes a hindrance to student and teacher interaction, which affects the achievement of objectives in the classroom. The researchers pursue to investigate the factors that lead to education students to be silent in a state university in Pampanga. A 4-point Likert survey questionnaire was employed as the study's instrument for collecting the needed data validated by three education experts. Descriptive statistics methods described the demographic profile and factors affecting silence. ANOVA was used to determine if significant differences exist in assessing respondents regarding the factors affecting silence when grouped according to their demographic profiles. Results showed there were more females (87%) than males who participated in the study. Additionally, 74% were 18-21 years old, and around 40% of the respondents were first-year students. Overall, the respondents have a high level of agreement about the personal factors contributing to classroom silence such as avoiding contempt, errors, and embarrassment. The respondents disagreed on teachers being factors in classroom silence, on the environmental factors, there was a strong agreement that they kept silent because of the hot temperature. It was also found that the respondent's assessment on the teacher and the environmental factors contributing to classroom silence varied when grouped according to demographic profiles such as sex, age, and year level. Moreover, the respondents have the same assessment on the personal factors regardless of their demographic profile. The researchers urged future studies to explore other factors that were not considered in this study.

Keywords: Classroom silence, Participation, Education Students

CHALLENGES AND REASONS OF UNDEPLOYED PRE-SERVICE TEACHERS: BASIS FOR INTERNSHIP FRAMEWORK

Jayfee D. Alcantara
Centeno, Rose Anne B.
Gomez, Trisha Mae S.
Mallari, Angel Grace P.
Manansala, Stephanie C.
Matro, Jhubilee Mae V.
Umali, Jasmin J.
Don Honorio Ventura State University

ABSTRACT

The researchers identified an apparent gap regarding the lack of available studies on undeployed pre-service teachers in a university in Pampanga. This led them to conduct this study, identify the challenges and reasons faced by undeployed pre-service teachers, and develop an intervention framework that will serve as the foundation for improving internships. The study used the Qualitative Descriptive research design. Seven participants were selected through the Purposive Sampling Technique who were six (6) pre-service teachers and one OJT University Supervisor from the Don Honorio Ventura State University during the Academic year 2022-2023. The interview which was the main instrument used in gathering relevant data was done through one-on-one means using the validated interview guide questions. The data gathered were analyzed using thematic analysis. The study derived eight (8) themes that described the challenges encountered by the participants. These themes were, financial crisis, Pedagogical development, Classroom management, Intervention Framework, Factors affecting deployment, Standardized Requirements, Theories to Practice, and Personal predicament. Furthermore, the findings demonstrated that few Pre-Service Teachers had not yet been deployed for their Training Off-Campus. Thus, the study recommended that the Pre-service Teachers be provided with Intervention before being deployed off campus for their Training and proposed an Intervention Framework to increase the quality of practicum deployment and ensure that the pre-service teachers acquired effective and evidence-based interventions that support their learning and development.

Keywords: Deployment, Pre-service teacher, Internship

IMPLEMENTATION OF PILOTING SCHOOL MANAGEMENT TO STRENGTHEN STUDENTS' CHARACTER

Agus Darwanto
Universitas Ahmad Dahlan, Indonesia
- https://orcid.org/0000-0002-0116-5339
Suyatno
Universitas Ahmad Dahlan, Indonesia
- https://orcid.org/0000-0002-5796-6100

ABSTRACT

The COVID-19 pandemic has lowered the level of achievement in strengthening students' character. This study aims to determine the implementation of school piloting management in strengthening students' character post-COVID-19, the obstacles faced in the implementation, and the solutions taken by the school management. This study used descriptive methodology with a qualitative approach using a case study design with an input, process, output, and outcome model. The data sources were primary and secondary data. The selection of informants used a purposive sampling method. The data collection process applied human instruments as the instrument through observation, interview, and documentation techniques in the case at SMP Negeri 1 Cilacap, Indonesia. The informants involved in this study include various stakeholders such as school principals, teachers, COVID-19 task force members, students, school committees, and the Education and Culture Office of Cilacap Regency, Indonesia. Data was analyzed through reduction, data presentation, conclusion, and verification with triangulation. The implementation of school piloting management before the COVID-19 pandemic successfully increased the strengthening of students' character to reach 98.9%. However, the challenges faced include online learning and the difficulty of providing character guidance to students affected by the zonal admission system, causing the achievement level to decrease to 70%. The solutions taken are the optimization of the management function, teacher capacity building, intensification of habituation, exemplification, and mentoring of students' character through school activities. Through these efforts, the achievement level increased to 75% in 2021 and 80% in 2022. The implementation of the Character-Strengthening Program synergized with the *Merdeka* Curriculum post-COVID-19 pandemic successfully increased the output and outcome marked by various achievements attained by the school and students.

Keywords: COVID-19, pandemic, piloting school, school management, student character.

1. INTRODUCTION

The rapid development of communication technology in the Industry 4.0 era has had a significant impact on students. One of the negative impacts of this rapid development of information technology is the occurrence of a character crisis (Kurniawan, 2020). The

Government's efforts to address this negative impact are by launching Character Education Strengthening (PPK) in 2016. This Character Education Strengthening is a continuation of the National Character Education Movement initiated in 2010 (Atika et al., 2019). This program is one of the Nawacita priorities that will be implemented in the form of a national character revolution (Kemdikbud, 2017). SMP Negeri 1 Cilacap has been one of the pilot schools for PPK since 2016 based on the Decision of the Director of First Level Secondary School Development at the Directorate General of Primary and Secondary Education of the Ministry of Education and Culture of the Republic of Indonesia number 2986.1/D3/KP/2016.

The COVID-19 pandemic has triggered a character crisis among students. During the COVID-19 pandemic, students experienced various psychological problems such as anxiety, stress, and depression (Lindasari et al., 2021). This pandemic has created the potential for a lost generation that has lowered the achievement level of PPK at all levels of education (Biyanto, 2021). The implementation of PPK at SMP Negeri 1 Cilacap in 2019 was considered very satisfactory, but the pandemic caused a decrease in the achievement level by up to 70%. Challenges such as the implementation of zoning systems in PPDB (New Student Admission) and online learning have affected efforts to strengthen character. There is a need for further research on pilot school management at SMP Negeri 1 Cilacap to improve post-pandemic student character and overcome challenges in implementing the program.

2. METHOD

The research was conducted using a descriptive method with a qualitative approach. The research design employed was a case study on the implementation of pilot school management at SMP Negeri 1 Cilacap in strengthening student character post-COVID-19 pandemic. The sampling method used was purposive sampling. Data sources included primary data obtained directly from the field and secondary data collected from various journals, books, and websites. Data collection instruments used were interviews, observations, and documentation. Data analysis involved data reduction, data presentation, and conclusion/verification. The research was conducted at SMP Negeri 1 Cilacap, and the research period spanned from September 2022 to May 2023.

3. RESULTS AND DISCUSSION

SMP Negeri 1 Cilacap, established in 1944, is a school with an excellent accreditation rating (A). SMP Negeri 1 Cilacap envisions creating individuals with noble character,

outstanding achievements, skills, and environmental awareness. This vision is detailed in its mission. Among SMP Negeri 1 Cilacap's mission is to be wise in developing outstanding and brilliant characters. The school's vision and mission already include character education strengthening, aligning with Retnasari et al.'s research (2021). SMP Negeri 1 Cilacap has long been implementing character education programs, recognized by the Government as a pilot school for Character Education Strengthening (PPK) in Indonesia (SK Ditjen Pendidikan Dasar dan Menengah No. 2986.1/D3/KP/2016).

The implementation of character-strengthening at SMP Negeri 1 Cilacap is not only reflected in its vision and mission but also evident in daily school activities and integrated into all subjects. This is consistent with the findings of Nafiah (2019) and Rosyad (2020). Teachers are required to incorporate character values into Lesson Implementation Plans (RPP) and Teaching Modules, which are monitored through academic supervision.

Flag ceremonies every Monday are one form of character-strengthening, as found in Audina et al.'s study (2021). If weather conditions prevent flag ceremonies, character-building activities are conducted indoors instead. Character-strengthening implementation can occur inside and outside the classroom (Andiarini et al., 2018), such as through outing class activities (Seviawati et al., 2019:34), field trips (Hasbi et al., 2019:16), outbound activities (Hakim and Kumala, 2016), and extracurricular activities (Abidin, 2018; and Yulita, 2021).

The key to successful character education implementation lies in exemplary behavior. Therefore, school management needs to maintain consistency in instilling noble character values in students, as highlighted in Rohanim et al.'s research (2018:65). Without exemplary behavior, efforts to develop character in students will not be effective.

The implementation of character education strengthening at SMP Negeri 1 Cilacap needs to be carried out through the POAC management functions: planning, organizing, actuating, and controlling (Sagala, 2017:54). This is in line with the research by Retnasari et al. (2021) and Akbar et al. (2021). Every beginning of the academic year, SMP Negeri 1 Cilacap conducts In House Training (IHT) or workshops with resource persons from School Supervisors, senior teachers, teacher motivators (GP), or prospective teacher motivators (CGP), as well as BBGP (Big Center for Teacher Motivation). The results of IHT or workshops are followed up with coordination between the Principal, teachers, and staff to determine the curriculum to be used.

In the planning stage, the curriculum draft containing character-strengthening is socialized to parents and the School Committee. After that, they are asked to provide input on the draft. Involving parents is important to strengthen school efforts (Rohanim et al., 2018:64). Once

agreed upon, the curriculum draft is processed into Lesson Implementation Plans (RPP) or Teaching Modules by each teacher together with MGMP (Subject Teachers Meeting). These RPPs and Teaching Modules must include character values.

The organization of character education strengthening involves class teachers, BK teachers, Religious Education teachers, Civic Education teachers, and subject teachers in supporting the development of students' character. The school management forms a "sweeping team" to monitor students' activities after school and a Discipline Team to handle various issues at school. Actuating is done by instilling character values in learning activities and extracurricular activities.

Controlling is carried out by the Principal and appointed senior teachers. They conduct academic supervision and Continuous Professional Development (PKB) to ensure the implementation of character-strengthening runs smoothly (Hardiyanto, 2017:53). Evaluation is carried out by subject teachers and extracurricular teachers using attitude journals and observation sheets. The evaluation results are reported to class teachers and BK teachers and recorded in daily test reports and semester-end reports. For students whose character scores are below expectations, coaching and interventions will be conducted as directed by the Principal.

The implementation of character education reinforcement (PPK) at SMP Negeri 1 Cilacap has achieved the expected target, as seen from the School Data Evaluation (EDS) of 2019, which recorded the achievement of the planning aspect of PPK at 100%, organizing at 99%, actuating at 98.5%, and controlling at 98.14%, with an overall achievement of PPK reaching 98.9%. However, this achievement experienced a sharp decline in the early stages of the pandemic.

The COVID-19 pandemic has had a global impact, including on the education sector in Indonesia. The massive shift from face-to-face learning to online learning during the pandemic has affected the psychological condition of students, leading to a weakening of character reinforcement efforts (Robby et al., 2022). The PPK achievement, which initially reached 98.9% in 2019, drastically dropped to 70% in 2020. Despite limitations, the school management team successfully increased the achievement gradually, reaching 75% in 2021 and 80% by the end of the pandemic in 2022.

The main challenge in improving the achievement is online learning, which is deemed ineffective (Septiadi et al., 2022). Furthermore, the influence of New Student Admission (PPDB) through zoning has been a significant obstacle in character support online. The negative impact of the zoning system of PPDB is more pronounced than its positive effects, leading to

increased violations of rules, fights, truancy, and disrespectful behavior (Risna et al., 2020). Another impact is the decreased motivation for achievement among talented students (Cahyanti et al., 2021). All of these pose real challenges during the COVID-19 pandemic.

A survey conducted by the Pusat Penelitian dan Pengembangan Pendidikan Agama dan Keagamaan in 2021 showed a decline in the character index of students at the secondary education level. This is due to the implementation of distance learning in response to the COVID-19 pandemic. The success of distance learning implementation remains a subject of debate due to the low digital literacy among students and the limited competence of teachers in conducting online learning (Murtadlo, 2021).

During the Covid-19 pandemic, many countries worldwide, including Indonesia, have had to coexist with the coronavirus. This situation has prompted society to adapt to a new way of life by adhering to health protocols to break the spread of the virus. Direktorat Jenderal Kesehatan Masyarakat has taken several actions to encourage compliance with health protocols through the implementation of the 5M strategy: washing hands, wearing masks, maintaining distance, avoiding crowds, and limiting mobility (Ditjen Kesmas, 2022).

To optimize the implementation of health protocols, the Government of Central Java appointed SMP Negeri 1 Cilacap as a pilot school for implementing health protocols in Cilacap Regency. For a year and a half, learning has been conducted online. Despite being conducted online, the school is required to continuously provide support and monitor the teaching and learning process (KBM).

In 2000, Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan, Kementerian Kesehatan, Kementerian Agama, and Kementerian Dalam Negeri issued several policies related to face-to-face learning (PTM) to address lost learning issues. Schools wishing to conduct PTM must meet sanitation and adequate health facility requirements and fill out a checklist through the Dapodik application to demonstrate their readiness. Schools also need approval from the local government through a Decree of the Regent so that the local education agency can monitor its implementation. The limited PTM regulations during the COVID-19 pandemic were issued by the Pusat Penelitian Kebijakan (2021: 2-4). To ensure the correct implementation of health protocols during PTM, SMP Negeri 1 Ciacap was selected as an example for other schools. The school formed a COVID-19 task force team consisting of teachers and education staff.

The revocation of the PPKM (Community Activity Restrictions) status on December 30, 2022, does not mean that the threat of COVID-19 has ended (Kementerian Sekretariat Negara, 2023). The Chairman of the COVID-19 Handling Committee quoted by Tempo (2022) stated

that the COVID-19 pandemic situation in Indonesia has transitioned into an endemic phase. Furthermore, on May 5, 2023, the Director-General of the WHO, Tedros Adhanom Ghebreyesus (in Aprilia, 2023), officially lifted the status of Public Health Emergency of International Concern (PHEIC) or global health emergency for COVID-19. This decision by the WHO was positively welcomed by the Kementerian Kesehatan Republik Indonesia.

Although the pandemic has transitioned into an endemic phase, health protocols are still being implemented at SMP Negeri 1 Cilacap, albeit not as strictly as during the pandemic. Wearing masks and washing hands are still practiced as part of the culture. Without coercion from the school, students are accustomed to wearing masks and washing hands before entering the classroom. Handwashing facilities (sinks), soap, and hand sanitizers are still available, only tissues in classrooms have been discontinued due to the significant cost of procurement.

During the COVID-19 pandemic, the curriculum underwent several changes, starting from the Emergency Curriculum at the beginning of the pandemic, followed by the Prototype Curriculum in the middle of the pandemic, and finally the Independent Curriculum towards the end of the pandemic. The Emergency Curriculum was a simplified version of the 2013 curriculum and was implemented during the COVID-19 pandemic based on Decree of Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan Number 719/P/2020 regarding the Implementation Guidelines for Curriculum for Educational Units in Decree of Balitbang Number 018/H/KR/2020 regarding Core Competencies and Subject Basics in the 2013 Curriculum for Early Childhood Education, Primary Education, and Secondary Education in High School in Special Conditions. The Emergency Curriculum was a learning program developed by the Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan in response to the COVID-19 pandemic affecting the education system in Indonesia.

Subsequently, the Prototype Curriculum was implemented referring to the Decree of Kementerian Pendidikan, Kebudayaan, Riset dan Teknologi Number 162/M/2021 regarding Pilot Schools. According to Tri (2022), the prototype curriculum was designed for the Pilot School Program and was a continuation of the learning policy in response to the COVID-19 pandemic, with the hope of providing a pleasant learning experience to explore the potential of students and prevent lost learning caused by the COVID-19 pandemic. Furthermore, the Kementerian Pendidikan, Kebudayaan, Riset dan Teknologi launched the Independent Curriculum as an initiative to redevelop the basic and secondary education curriculum emphasizing the development of students' character.

According to a study conducted by Nugroho and Narawaty (2022), there are many differences and similarities between the 2013 Curriculum, the Emergency Curriculum, the Prototype Curriculum (2020-2021), and the Independent Curriculum (2022). These differences and similarities include the basic framework, desired competencies, curriculum structure, learning methods, assessment, teaching aids provided by the government, and curriculum tools. All three curriculum designs share similarities in achieving the goals of the National Education System and National Education Standards as well as in building students' character based on the ideal Pancasila student profile.

According to Setiawati's research (2022), curriculum changes can have both positive and negative impacts on the quality of education. The positive impact is that students can learn according to the increasingly advanced developments of the times. The negative impact is that rapid curriculum changes can lead to new problems, such as a decline in student performance because they cannot adapt to the new curriculum learning system. On the other hand, the research by Aprianti and Maulia (2023) shows that curriculum changes also have negative impacts, such as difficulties in achieving educational targets at schools during the initial stage of implementing a new curriculum.

Each curriculum change at SMP Negeri 1 Cilacap is approached by the management team with socialization activities followed by gradual implementation. In practice, the curriculum changes do not significantly impact character education, as the character content in each curriculum is the same. In the Independent Curriculum, the character- strengthening content feels more dominant as it aligns with the Pancasila student profile. For example, while the 2013 Curriculum had a 60% focus on academic improvement and 40% on character- strengthening, the Independent Curriculum shifted to 40% on academic improvement and 60% on character-strengthening. Therefore, the Independent Curriculum is highly suitable for character-strengthening efforts for students.

The implementation of the Independent Curriculum in intracurricular learning must be integrated into Teaching Modules that strengthen the Pancasila student profile. Additionally, there are P5 activities (Pancasila Student Profile Strengthening Projects) included as extracurricular activities, in line with the Decree of Kementerian Pendidikan, Kebudayaan, Riset, dan Teknologi Number 56/M/2022 on Guidelines for Implementing the Curriculum for Learning Recovery. Thus, the implementation of the Independent Curriculum is in line with Character Education (PPK). Character-strengthening activities in the Independent Curriculum,

according to the SMP Admin (2021), are accommodated in integrated intracurricular activities, P5 extracurricular activities, and extracurricular activities according to the interests of students.

The implementation of POAC management before the COVID-19 pandemic at SMP Negeri 1 Cilacap resulted in a high achievement rate of up to 98.9%. The COVID-19 pandemic caused a drastic decrease to 70%. Despite various efforts, online learning led to lost learning and lost character. The solution to this problem is blended learning or PTM (Face-to-Face Meetings), which allows teachers to be more effective in monitoring, mentoring, and evaluating students' characters.

After the pandemic, POAC management was reintroduced at SMP Negeri 1 Cilacap to strengthen students' character. Adjustment to the Merdeka Curriculum was made, including the piloting program of Character Education Strengthening (PPK) that aligns with the Merdeka Curriculum Implementation (IKM), such as differentiated learning that accommodates individual students' needs in the learning process (Purba et al., 2021:26-27), student-centered learning (Shintasari, 2022), and socio-emotional learning (PSE) that helps develop students' socio-emotional skills (Megawati, 2021).

Teachers are expected to continuously improve their capacity and competence through training such as IHT, webinars, and technical guidance (bimtek). The role of parents and the School Committee is also strengthened in supporting character-building activities, especially in events like the Creation Exhibition or Harvest Festival, which is a crucial part of P5 (Character Profile Strengthening Project).

Post-pandemic character-strengthening activities that have started include morning prayers, flag ceremonies, literacy activities, congregational prayers, religious literacy, and various other activities such as SPENSA FEST 2023, GEMARI (Eat Fish Movement), Khotmil Qur’an Akbar, Genre Goes to School, making anti-drug art posters to realize the "Shining School" in collaboration with the National Narcotics Agency (BNN) of Cilacap Regency and more. This is aimed at expressing students' characters in line with the Pancasila student profile and enhancing an inclusive and diverse educational atmosphere.

Along with the adjustments made by the piloting school management, the achievement rate has started to increase from 70% at the beginning of the pandemic to 80% in the middle of the pandemic, and 85% at the end of the pandemic. Post-COVID-19 pandemic PTM or blended learning activities have fostered optimism in the piloting school management to enhance students' character-strengthening achievements.

The post-COVID-19 pandemic POAC management adjustments have improved the achievement in strengthening students' character, although it has not yet reached 100%. One of the challenges faced by teachers in providing guidance is the acceptance of new students (PPDB) with a zoning system. Similarly, the improvement of teachers' capacity and competence must be increased to adapt to various IKM platforms. Reflections and supervision results from the Principal and senior teachers serve as follow-ups for teachers to continuously improve their achievement levels.

Character-strengthening is carried out through intracurricular activities by integrating character values into Lesson Implementation Plans (RPP) or Teaching Modules. Monitoring character-strengthening is done through observation sheets and carried out continuously through exemplification and guidance. Furthermore, character-strengthening is also carried out through extracurricular activities via the Pancasila Student Profile Strengthening Project (P5). Monitoring character-strengthening in P5's extracurricular activities is done using formative and summative assessments. Meanwhile, character-strengthening in extracurricular activities is carried out in scouting and other extracurricular activities according to students' talents and interests. Monitoring is done through extracurricular grades reported in the academic report at the end of each semester.

Students continue to achieve one success after another. Through extracurricular activities, students develop their talents and interests. In 2021 and 2022, several achievements were recorded by students of SMP Negeri 1 Cilacap, including winning the Bronze Medal in the National level Indonesian Student Research Olympiad (OPSI) in 2023, 1st Place in the Smart Quiz Contest (LCC) at the South Cilacap District level in 2022, 1st Place in the Junior High School Student Silat Championship IPSI Cup in 2022 at the Cilacap District level, 1st Place in the National Karate Championship AKSI in 2022, 2nd Place and Favorite in the "Speech Contest on Bilingual Class" at the Cilacap District level in 2022, 2nd Place in the Virtual Puppeteer competition at the International level in 2022, Gold Medal at the National level in the Siswalympics competition in 2022, 3rd Place in the Mother Tongue Festival: Javanese Script Writing Contest at the Provincial level in 2022, Gold Medal in the National level Indonesian Student Research Competition (KoPSI) in 2021, and many more achievements in sports, arts, sciences, and others. All academic and non-academic achievements will be appreciated by the school, such as the best library visitor award, classroom cleanliness competition award, championship awards, and others. Consequently, students will be motivated to continuously improve their character.

4. CONCLUSION

The implementation of piloting school management carried out at SMP Negeri 1 Cilacap before and after the COVID-19 pandemic has successfully improved the achievement of students' character-strengthening. Before the pandemic, the achievement level of character-strengthening reached 98.9%, but during the pandemic, the achievement level decreased to 70%. This achievement level was successfully increased again to 85% by the end of the pandemic period.

The challenges faced in implementing piloting school management during the COVID-19 pandemic at SMP Negeri 1 Cilacap included online learning and the difficulty of providing character support to students affected by the zoning system in the new student admissions.The piloting school management at SMP Negeri 1 Cilacap successfully found solutions to overcome the challenges in strengthening students' characters post-Covid-19 pandemic by optimizing the functions of POAC management, aligning PPK programs with IKM through enhancing teachers' capacity and competence and intensifying the cultivation, exemplification, and guidance of students' characters through intra-curricular, co-curricular, and extra-curricular activities both within and outside the school environment.

REFERENCES

[1] Abidin, A. M. (2018). Penerapan Pendidikan Karakter pada Kegiatan Ekstrakurikuler Melalui Metode Pembiasaan. *Didaktika: Jurnal Kependidikan*, *12*(2), 183-196. DOI : 10.30863/didaktika.v12i2.185

[2] Admin SMP. (2021, September 10). *Penguatan Pembelajaran Melalui Kegiatan Kokurikuler* [online]. https://ditsmp.kemdikbud.go.id/penguatan-pembelajaran-melalui-kegiatan-kokurikuler/ [May 2023, 6].

[3] Akbar, K., Hamdi, Kamarudin, L., & Fahruddin. (2021). Manajemen POAC pada Masa Pandemi Covid-19 (Studi Kasus BDR di SMP Negeri 2 Praya Barat Daya). *Jurnal Kependidikan*, *7*(1), 167-175. DOI: https://doi.org/10.33394/jk.v7i1.2959

[4] Andiarini, S. E., Arifin, I., & Nurabadi, A. (2018). Implementasi Program Penguatan Pendidikan Karakter Melalui Kegiatan Pembiasaan dalam Peningkatan Mutu Sekolah. *JAMP: Jurnal Adminitrasi dan Manajemen Pendidikan*, *1*(2), 238-244. DOI: http://dx.doi.org/10.17977/um027v1i22018p238

[5] Aprianti, A., & Maulia, S. T. (2023). Kebijakan Pendidikan: Dampak Kebijakan Perubahan Kurikulum Pendidikan Bagi Guru dan Peserta Didik. *Jurnal Pendidikan dan Sastra Inggris*, *3*(1), 181-190.

[6] Aprilia, Z. (2023, May 6). *WHO Cabut Status Darurat Covid, Begini Respons Kemenkes*. https://www.cnbcindonesia.com/news/20230506112734-4-434977/who-cabut-status-darurat-covid-begini-respons-kemenkes [May 2023, 7].

[7] Atika, N. T., Wakhuyudin, H., & Fajriyah, K. (2019). Pelaksanaan Penguatan Pendidikan Karakter Membentuk Karakter Cinta Tanah Air. *Jurnal Mimbar Ilmu*, *24*(1), 105-113. DOI: https://doi.org/10.23887/mi.v24i1.17467

[8] Audina, D., Soleh, D. A., & Sumantri, M. S. (2021). Pendidikan Karakter Cinta Tanah Air dan Kedisiplinan dalam Kegiatan Upacara Bendera di Sekolah Dasar DKI Jakarta. *Edustream: Jurnal Pendidikan Dasar*, *5*(1), 60-68. DOI: https://doi.org/10.26740/eds.v5n1.p60-68

[9] Biyanto. (2021, October 18). *Menjawab Tantangan Lost Learning dan Lost Generation di Tengah Pandemi* [online]. https://banpaudpnf.kemdikbud.go.id/berita/menjawab-tantangan-lost-learning-dan-lost-generation-di-tengah-pandemi [March 2022, 11].

[10] Cahyanti, R. O., Suryanto, S., & Pratitis, N. T. (2021). Efek Sosial Psikologis Sistem Zonasi Penerimaan Siswa Baru di SMK. *Jurnal Psikologi Perseptual*, *6*(2), 74-88. DOI: https://doi.org/10.24176/perseptual.v6i2.5147

[11] Ditjen Kesmas. (2022). *Peran Ditjen Kesmas dalam Pandemi Covid-19 2020-2021*. Jakarta: Direktorat Jenderal Kesehatan Masyarakat.

[12] Hakim, A. R. & Kumala, F. N. (2016). Pengembangan Karakter Melalui Kegiatan *Outbound*. *Jurnal Moral Kemasyarakatan*, *1*(2), 173-182.

[13] Hasbi, M., Maryana, Suwaryani, N., Albertus, D. K., Mangunwibawa, A. A., Gracia, A., Parakasi, P., Taher, S. M., Winarsunu, T., Royanto, L. R. M., Fridani, L., Ramdhan, R. M., & Adnan, E. (2019). *Pedoman Penguatan Pendidikan Karakter pada Anak Usia Dini*. Jakarta: Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan.

[14] Hardiyanto. (2017). *Modul Pengembangan Keprofesian Berkelanjutan Pendidikan Jasmani, Olahraga, dan Kesehatan (PJOK) Sekolah Menengah Kejuruan Terintegrasi Penguatan Pendidikan Karakter dan Pengembangan Soal Kelompok Kompetensi E Pedagogik Pelaksanaan Pembelajaran*. Jakarta: Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan.

[15] Hendarman, Sayono, D., Supriyono, Kamdi, W., Sunaryo, Latipun, Winarsunu, T., Chamisijatin, L., Koesoema, D., Indriyanto, B., Hidayati, S., Kurniawan, Sufyadi, S., Setyorini, N. P., Utomo, E., Hadinata, O., Wismayanti, E., Anggraini, L., Setiyorini, H. P. D., Kania, A., & Haura, T. (2018). *Konsep dan Pedoman Penguatan Pendidikan Karakter Tingkat Sekolah Dasar dan Sekolah Menengah Pertama*. Jakarta: Kementerian Pendidikan dan Kebudayaan.

[16] Kementerian Sekretariat Negara. (2023, January 4). *PPKM Berakhir, Wapres Tegaskan Vaksinasi Terus Dilakukan* [online]. https://www.setneg.go.id/baca/index/ppkm_berakhir_wapres_tegaskan_vaksinasi_terus_dilakukan [May 2023, 3].

[17] Kemdikbud. (2017, July 17). *Penguatan Pendidikan Karakter Jadi Pintu Masuk Pembenahan Pendidikan Nasional* [online]. https://www.kemdikbud.go.id/main/blog/2017/07/penguatan-pendidikan-karakter-jadi-pintu-masuk-pembenahan-pendidikan-nasional [March 2022, 11].

[18] Keputusan Badan Penelitian dan Pengembangan dan Perbukuan Nomor 018/H/KR/2020 tentang Kompetensi Inti dan Kompetensi Dasar Pelajaran pada Kurikulum 2013 pada Pendidikan Anak Usia Dini, Pendidikan Dasar, dan Pendidikan Menengah Berbentuk Sekolah Menengah Atas untuk Kondisi Khusus.

[19] Keputusan Menteri Pendidikan dan Kebudayaan Nomor 719/P/2020 tentang Pedoman Pelaksanaan Kurikulum pada Satuan Pendidikan dalam Kondisi Khusus.

[20] Keputusan Menteri Pendidikan, Kebudayaan, Riset, dan Teknologi Nomor 162/M/2021 tentang Program Sekolah Penggerak.

[21] Kurniawan, S. (2020, August 25). *Refleksi HUT RI Ke-75: Krisis Karakter Generasi Muda, Mengapa Terjadi* [online]. Tersedia: https://ftik.iainptk.ac.id/refleksi-hut-ri-ke-75-krisis-karakter-generasi-muda-mengapa-terjadi/ [March 2022, 11].

[22] Lindasari, S. W., Nuryani, R., & Sukaesih, N. S. (2021). Dampak Pembelajaran Jarak Jauh Terhadap Psikologis Siswa pada Masa Pandemik Covid 19. *Journal of Nursing Care (JNC)*, *4*(2), 130-137. DOI: https://doi.org/10.24198/jnc.v4i2.30815

[23] Megawati. (2021, December 20). *Pembelajaran Sosial Emosional* [online]. https://sekolah.penggerak.kemdikbud.go.id/gurupenggerak/catatan-gp/pembelajaran-sosial-emosional-2/#:~:text=Pembelajaran%20sosial%20dan%20emosional%20adalah,menunjukkan%20empati%20kepada%20orang%20lain [March 2023, 6].

[24] Murtadlo, M. (2021, August 31). *Indeks Karakter Siswa Menurun: Refleksi Pembelajaran Masa Pandemi* [online]. https://balitbangdiklat.kemenag.go.id/berita/indeks-karakter-siswa-menurun-refleksi-pembelajaran-masa-pandemi [March 2023, 2].

[25] Nafiah, W. (2019). Manajemen Pendidikan Karakter (Studi Kasus di SMP Muhammadiyah 2 Malang). *Tesis*, Universitas Islam Negeri Maulana Malik Ibrahim Malang.

[26] Nugroho, T. & Narawaty, D. (2022). Kurikulum 2013, Kurikulum Darurat, dan Kurikulum Prototipe (2020-2021) atau Kurikulum Merdeka (2022) Mata Pelajaran Bahasa Inggris: Suatu Kajian Bandingan. *Sinastra: Prosiding Seminar Nasional Bahasa, Seni, dan Sastra*, *1*, 373-382.

[27] Peraturan Presiden Republik Indonesia Nomor 87 Tahun 2017 tentang Penguatan Pendidikan Karakter.

[28] Pusat Penelitian Kebijakan. (2021). Optimalisasi Penerapan Protokol Kesehatan dalam Pembelajaran Tatap Muka pada Masa Pandemi COVID-19. *Risalah Kebijakan*, *4*, 1-8.

[29] Purba, M., Purnamasari, N., Soetantyo, S., Suwarma, I. R., & Susanti, E. I. (2021). *Prinsip Pengembangan Pembelajaran Berdiferensiasi (Differentiated Instuction)*. Jakarta: Kementerian Pendidikan, Kebudayaan, Riset, dan Teknologi.

[30] Retnasari, L., Hidayah, Y., Ulfah, N., & Siraten, D. G. (2021). Evaluasi Program Penguatan Pendidikan Karakter (PPK) Selama Masa Pandemi Covid-19 di Sekolah Dasar. *Jurnal Kependidikan Dasar Islam Berbasis Sains*, *6*(2), 125-143. DOI: https://doi.org/10.21154/ibriez.v6i2.171

[31] Risna, R., Lisdahlia, L., & Edi, S. (2020). Analisis Implementasi Kebijakan Zonasi dalam Pemerataan Pendidikan. *Jurnal Mappesona*, *3*(1). DOI: https://doi.org/10.30863/mappesona.v3i1.809

[32] Robby, S. K. I., Abdilah, D., & Faiz, A. (2022). Implementasi Pendidikan Karakter di Masa Pandemi Covid-19: Proses Pembelajaran dan Hambatan. *Jurnal Education and Development*, *10*(1), 234-239. DOI: https://doi.org/10.37081/ed.v10i1.3366

[33] Rohanim, Gunarhad, Wahyuni, T. S., Anam, K., Tanua, H., Assagaf, N., Yuda, G. A., Miftahussururi, Ramdhan, R. M., & Dwiyani, W. K. P. (2018). *Praktik Baik PPK Jenjang Sekolah Menengah Pertama*, (Ed. Ke-2). Jakarta: Pusat Analisis dan Sinkronisasi Kebijakan (PASKA).

[34] Rosyad, A. M. (2019). Implementasi Pendidikan Karakter dalam Pembelajaran Pendidikan Agama Islam di Sekolah Muhammadiyah di Kabupaten Indramayu. *Al-Afkar, Journal for Islamic Studies*, *4*(1), 1-21. DOI: https://doi.org/10.31943/afkar_journal.v4i1.57

[35] Sagala, S. (2017). *Manajemen Strategik dalam Peningkatan Mutu Pendidikan*, (Ed. ke-7). Bandung: Penerbit Alfabeta.

[36] Septiadi, M. A., Prawira, N. H., Aepudin, S., & Lestari, V. A. (2022). Dampak Covid-19 Terhadap Sistem Pendidikan. *Khazanah Pendidikan Islam*, *4*(2), 51-62. DOI: 10.15575/kp.v4i1.17891

[37] Setiawati, F. (2022). Dampak Kebijakan Perubahan Kurikulum terhadap Pembelajaran di Sekolah. *Nizamulilmu: Jurnal Manajemen Pendidikan Islam, 7*(1), 1-17. DOI: https://doi.org/10.1042/nizamulilmi Rohman.v7i1.124

[38] Seviawati, Y. D., Sugiarti, S., Huriana, D., Nuzlia, N., Suhardi, Sinaga, M. R., Kurniawan, D. R., Setiawan, D. I., Nissa, S. Z., & Ramdhan, R. M. (2019). *Buku Praktik Baik Implementasi Penguatan Pendidikan Karakter dan Penerapan Lima Hari Sekolah Jenjang Sekolah Dasar*. Jakarta: Pusat Analisis dan Sinkronisasi Kebijakan (PASKA).

[39] Shintasari, A. R. (2022, February 16). *Pembelajaran Berdiferensiasi, Mewujudkan Pembelajaran yang Berpihak pada Murid* [online]. https://www.indonesiana.id/read/153341/pembelajaran-berdiferensiasi-mewujudkan-pembelajaran-yang-berpihak-pada-murid# [May 2023, 6].

[40] SMPN 1 Cilacap. (2017, January 5). *Sejarah* [online]. http://www.smpn1cilacap.sch.id/post/6 [April 2023, 20].

[41] SMPN 1 Cilacap. (2017, January 5). *Visi dan Misi* [online]. http://www.smpn1cilacap.sch.id/post/5 [April 2023, 28].

[42] Tempo. (2022, December 21). *Airlangga Sebut Pandemi Covid-19 Sudah Berubah Jadi Endemi* [online]. https://nasional.tempo.co/read/1670743/airlangga-sebut-pandemi-covid-19-sudah-berubah-jadi-endemi [May 2023, 3].

[43] Yulita, R. (2021). Penguatan Pendidikan Karakter Berbasis Adat Basandi Syarak, Syarak Basandi Kitabullah (PPK Berbasis ABS-SBK). *Diniyah Jurnal*, 8(2), 1-15.

VIRTUAL LABORATORY-BASED LEARNING WITH ONLINE LABS SCHOOL TO INCREASE HIGH SCHOOL STUDENTS INTEREST IN SUBANG DISTRICT

Popı Purwanti
Indraprasta PGRI Iniversity,– 0000-0003-4979-1483
Sri Mayanty
Indraprasta PGRI University, - 0000-0002-5927-196X
Ishafit
Ahmad Dahlan University,– 0000-0001-6348-483X

ABSTRACT

This research is motivated by the difficulties students face in understanding physics material, as well as the limitations of laboratory facilities, which hinder practical activities in online physics learning. During the global COVID-19 pandemic, students are required to adapt to this situation, especially regarding the learning process. Physics is closely associated with practical activities, so in such circumstances, virtual laboratories can be a solution for physics learning, which can be conducted online. One of the virtual laboratories that can be used easily by students is Online For School (Olabs). The research sample consists of 11th-grade students at SMA PGRI 1 Subang. Data collection technique involves using questionnaires administered after learning sessions with the Olabs virtual laboratory. The research results indicate that the overall average score of 83.2% shows a very positive response. Moreover, the use of virtual laboratory learning, such as Olabs, helps students in their learning process and facilitates their understanding of physics materials.

Keywords: Online For School (Olabs), Physics Virtual Laboratory, Student Interest.

1. INTRODUCTION

Subang Regency is one of the regencies in West Java Province, with the vision of "Subang Regency Clean, Advanced, Prosperous, and Characterized" and one of the missions being "Improving the quality of education to create reliable and competitive human resources as well as expanding job opportunities" (Kusnadi & Baihaqi, 2020). In terms of education development, the Subang Regency Government through the Department of Education and Culture continues to improve the quality of education through various programs, one of which is the implementation of the 2013 Curriculum (Kurtilas). However, with the COVID-19 pandemic, there have been changes in learning and emergency curricula used by the Ministry of Education

and Culture (Kemendikbud) issued Minister of Education and Culture of the Republic of Indonesia Decree Number 719/P/2020 concerning Guidelines for Implementing the Curriculum at Education Units in special conditions. Education units in special conditions can use a curriculum that suits the learning needs of students (Rachman, etc., 2021). The emergency curriculum is one of the options that can be taken by educational units implementing Distance Learning for Early Childhood Education, Elementary, Junior High, Senior High, Vocational High Schools by simplifying basic competencies. In other words, Distance Learning demands that students have motivation, skills, and independence in learning (Martini, Ismet & Wiyono, 2021; Puspita, 2020).

Currently, High Schools in the Subang region are implementing Limited Face-to-Face Learning (PTM) which took effect in January 2022. However, there was another change in February 2022 due to the surge in cases of the Omicron variant of Covid-19. Education is a process of teaching and learning where its success is influenced by the learning process of the students. In the new normal era of 2020, there has been a shift towards online or remote learning processes (Deno, Kaleka, & Harso, 2020; Liu & Ilyas, 2020). One of the challenges in education during the pandemic is how to provide practical experiences for students within a structured framework. Practical work, as a means to provide structured practical experiences, faces real challenges during the pandemic (Hutemi, 2021; Sanjaya, 2020). Practical activities serve as the main learning media in developing students' skills (Lepiyanto, 2017; Elisa, Mardiyah, & Ariaji, R., 2017). These activities train students to actualize the theories found in textbooks while visualizing the practical workings outlined in laboratory manuals, thereby enhancing concentration, stimulating students' motor and analytical abilities (Bellotti, Berta, & De, 2010). Practical work can clarify concepts, enhance skills, solve problems, and promote independence, which can then be applied in daily life (Limba, 2022; Astro, Doa & Meke, 2021).

The current learning situation mostly involves online or remote learning processes conducted at home. The rapid development of Information and Communication Technology (ICT) has influenced various fields, including education (Hasana, Sugihartono, & Raibowo, 2021; Purwanti, Bhakti & Jahrudin, 2023). Computer-based media have become one of the interactive media alternatives, according to (Suryani & Achmad, 2018). However, there are several challenges related to practical activities that face difficulties when conducted online. In order to enhance the quality of the learning process for students, it is necessary to strive for the use of virtual laboratories for physics practical work in the learning process.

Virtual Laboratory, often referred to as a virtual lab, is a set of laboratory tools in the form of interactive multimedia-based computer software, operated on a computer and capable of simulating laboratory activities as if the user were in an actual laboratory. The general purpose of virtual laboratories is to personalize learning, overcome limited resources, visualize complexity, provide case-based learning, turn failure into a productive experience, and make practical work enjoyable through gamification. Online Labs For School (OLabs) is based on the idea that lab experiments can be taught using the Internet, making it more efficient and cost-effective. Virtual laboratories are also available to students who do not have access to physical

laboratories or where equipment is unavailable due to scarcity or costliness (Islahudin, Khaerani, & Zulkarnain, 2018). This helps them compete with students in schools with more comprehensive facilities and bridges the digital and geographic divides. Experiments can be accessed anytime and anywhere, overcoming perceived time constraints when accessing physical labs for only a short period.

The field observations indicate that students underutilize technology applications, including virtual laboratory practical activities that require abstract thinking skills such as in physics subjects. Many students find it challenging to explore their creativity during practical work. Students' creativity is crucial in the learning process to understand the concepts they acquire. The implementation of learning for students requires psychomotor assessment, and through practical work, students are able to comprehend physics concepts tangibly and enhance their creativity.

In the Physics Education Program at Indraprasta PGRI University, the Virtual Laboratory course is a recognition of the changes in the MBKM Curriculum, making it an elective course, and many students choose to take it due to their interest in the predominantly online conditions. Researchers have conducted virtual laboratory workshops for some students in several regions. Most of the students are very interested and become addicted to conducting virtual practical work, and when abstract concepts are taught, they are easily understood by the students. Based on previous research, the results of student response questionnaires after completing learning with virtual practical work obtained a percentage of 84.5%. Along with the questionnaire obtained from the Physics MGMP Teachers in SMA Serang, excellent results were obtained; teachers feel assisted and gain knowledge, experience, and creativity in understanding virtual practical work (Purwanti, Bhakti & Mayanty, 2021).

Based on the description above, the researcher is interested in conducting research as a step to increase students' interest using practical work with virtual laboratories.

2. METHOD

This study is descriptive research aimed at describing the implementation of virtual laboratory-based learning with Olabs. The instrument used is a questionnaire related to students' interests. The research subjects are 11th-grade students at SMA 1 PGRI Subang. This activity is conducted online using Zoom. In addition to the questionnaire, documentation is also obtained as supporting research evidence, observing online learning activities and identifying any challenges faced by students during the learning process.

3. RESULT

This research utilizes the virtual laboratory Olabs, which is used by students. The virtual simulation used is Olabs, which can be accessed through the link https://www.olabs.edu.in/. These Olabs simulations help to stimulate student interest and facilitate their understanding of

abstract physics concepts. The implementation is done using the internet, making it easier to access anytime and anywhere.

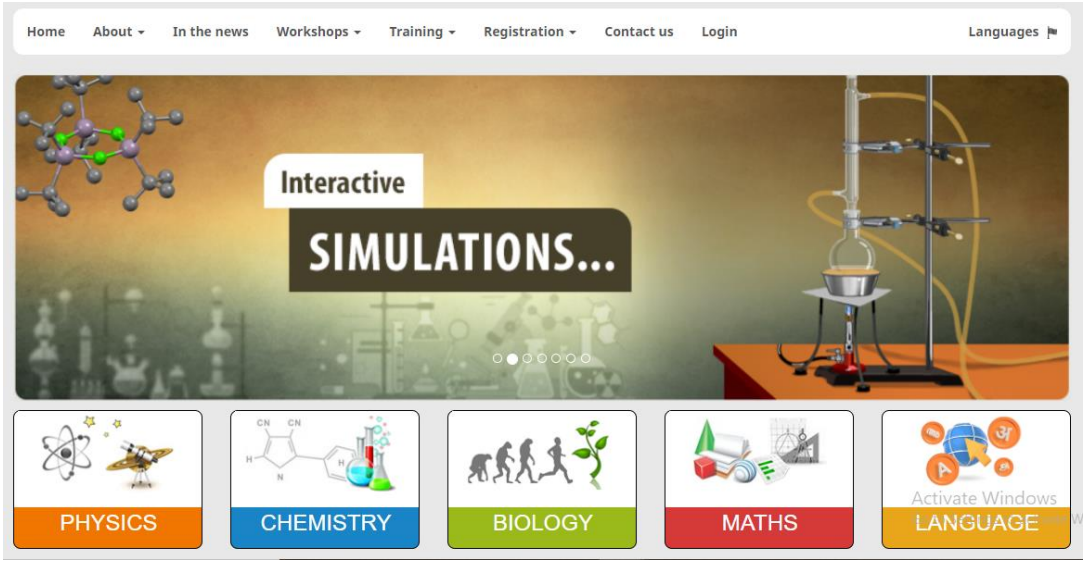

Figure 1. Initial View of Olabs Simulations

Table 1. Olabs Simulations display

DISPLAY	DESCRIPTION
	In the home menu there are options for physics, chemistry, biology, maths, language, science, computer, AR/VR, Social Science (choose according to the material we want)
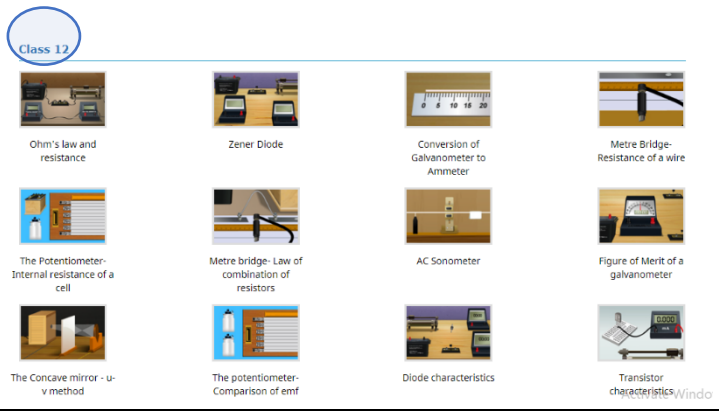	When you select the menu – Home – Physics, options like this will appear. Please choose the class that we will study. (there are classes 12, 11, 10 and 9)
	For example, when choosing Young's Modulus material, in addition there are several

DISPLAY	DESCRIPTION
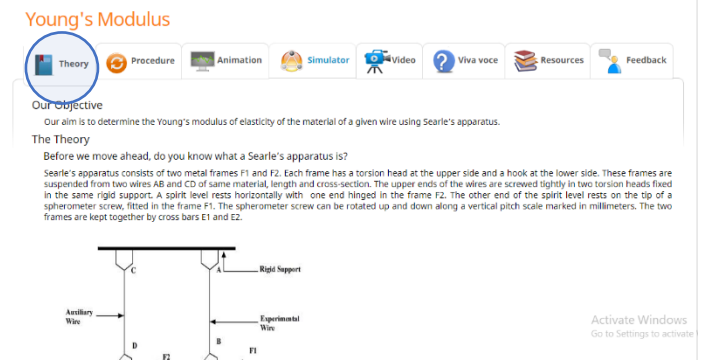	types of choices (theory, procedure, animations, simulator, video, Viva Voce, Resources and Feedback. This is the display when selecting Theory.
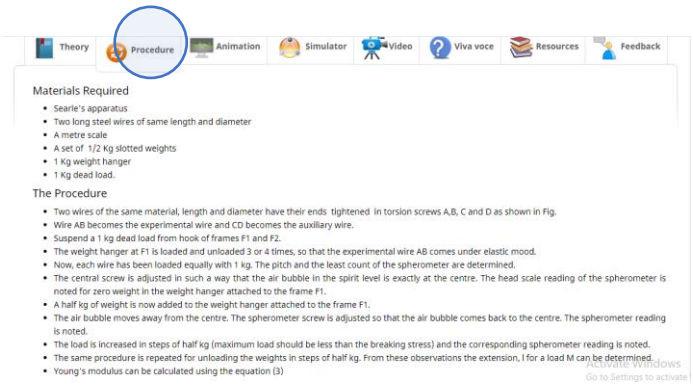	This is what it looks like when we select a procedure.
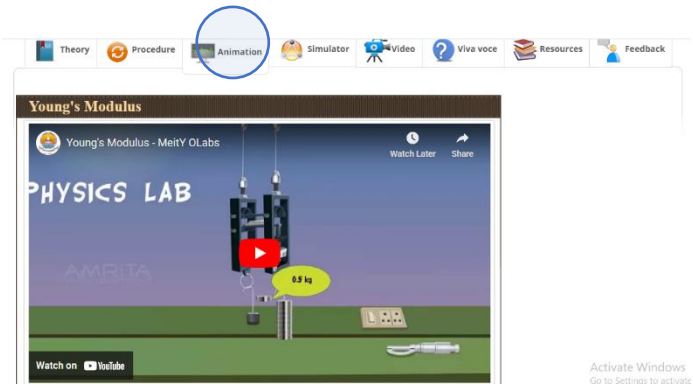	This is what it looks like when we select Animations.
	This is what it looks like when we select Simulator.

DISPLAY	DESCRIPTION
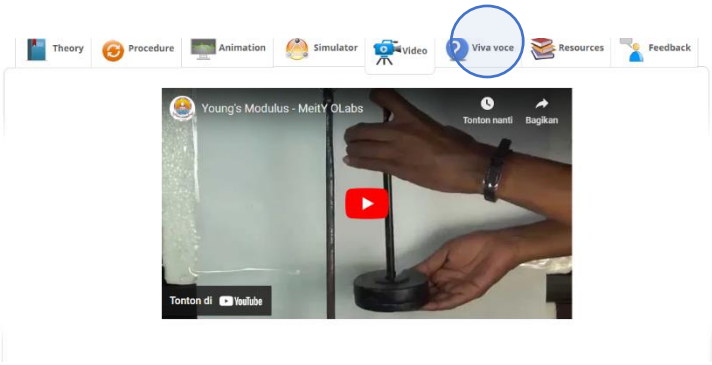	This is what it looks like when we select Video.
	This is what it looks like when we select Viva note.
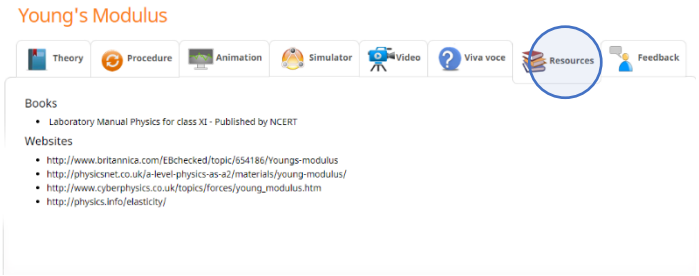	This is what it looks like when we select References.

The results obtained from this research, conducted with SMA PGRI 1 Subang, in the observation phase aimed to observe students regarding the difficulties encountered during the learning process. During the learning process, no difficulties were encountered; instead, students found it easy to conduct virtual laboratory practical work because there were also modules available to facilitate the learning process. The appearance of the module is as shown in Figure 2.

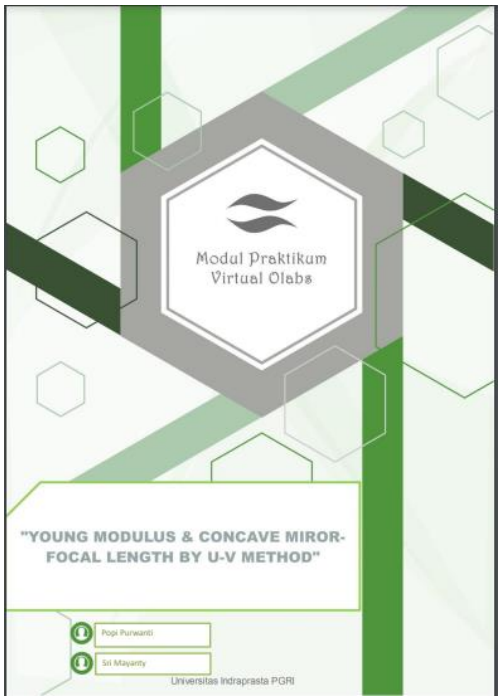

Figure 2. Olabs Learning Module

During the implementation of the learning activities, the teacher explains the virtual laboratory, virtual practical work, types of virtual practical work, the purpose of the practical work, the benefits of virtual practical work, and the principles of virtual practical work. The main content explained by the teacher also includes instructions on how to use Olabs, providing examples of practical modules with Olabs, and stimulating various Olabs Physics practical work. The physics material explained in this learning session is the modulus of young for class XI. The presentation of the material is shown in Figure 3.

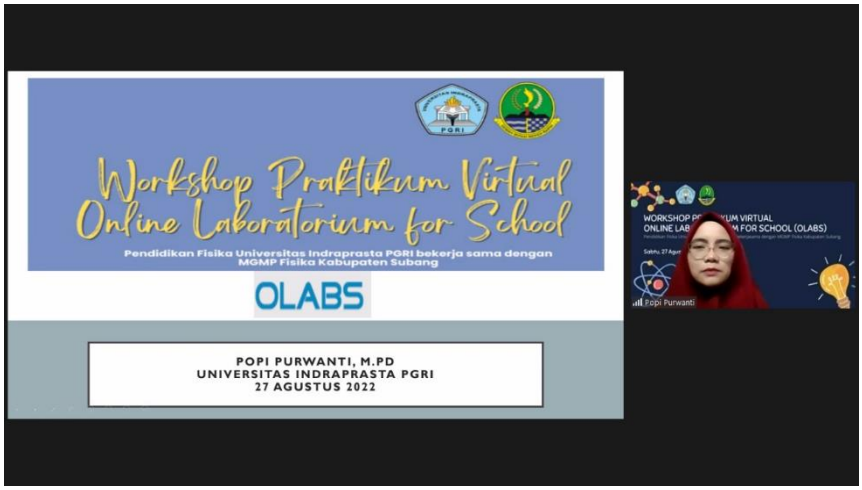

Figure 3. The teacher is explaining the material

After presenting the material, each student is instructed to perform their own Olabs virtual laboratory. The students are very enthusiastic, they enjoy learning practical work online, and there are no significant difficulties encountered throughout the learning process. Students feel

that they understand what has been explained and can redo the practical work with Olabs virtual laboratory with the help of the provided module.

Based on the evaluation results and questionnaire responses, it was found that many students were interested in learning using the Olabs virtual laboratory. Students are happy and eager to have such learning experiences again. Below is a diagram of the response results from 10 questions related to student interest, rated on a scale of 5, as shown in Figure 4.

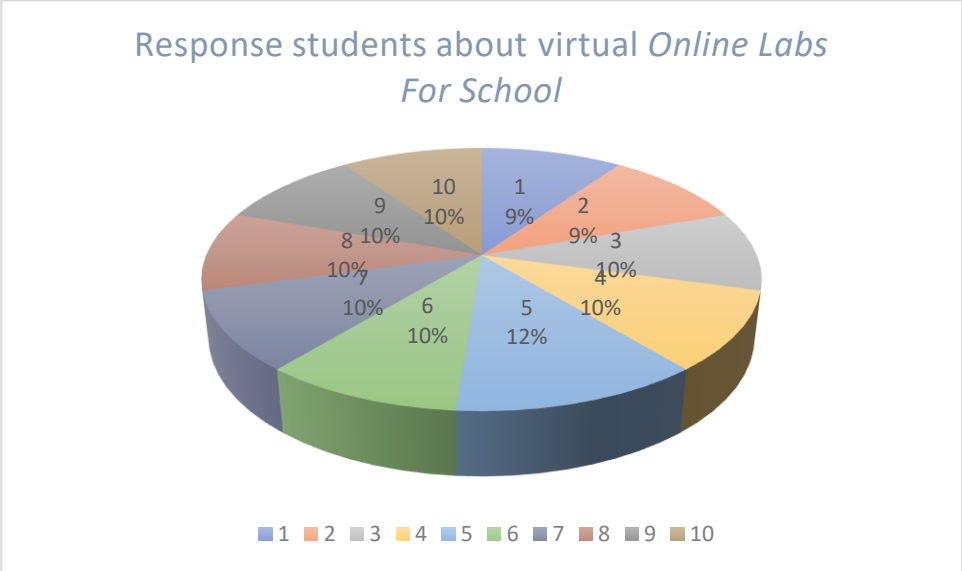

Figure 4. Diagram of Student Interest Questionnaire Results

Based on the summary of questionnaire results on student interest after learning with the Online Labs For School (OLabs) virtual laboratory, the overall response from SMA 1 PGRI Subang students, totaling 83.2%, indicates a very positive response. The students feel assisted in enhancing their knowledge, experience, and creativity in understanding the Online Labs For School (OLabs) virtual practical work. Online Labs For School (OLabs) virtual practical work is one alternative solution for students to conduct virtual laboratory practical work to overcome obstacles during practical activities in learning. The research team provides practical work materials and E-modules to facilitate students in using, exploring, and applying virtual practical work anywhere.

4. CONCLUSION

This research has been conducted successfully and has made a positive contribution to students by providing an interactive, innovative, and creative virtual laboratory. The utilization of technological advancements in the learning process, especially in physics education, has led to the creation of various virtual practical works that teachers can choose to use in their teaching practices. The questionnaire results on student interest after the learning sessions obtained a percentage of 83.2%. Students responded very positively, feeling assisted in enhancing their knowledge, experience, and creativity in understanding virtual practical work with Online Labs For School (OLabs). This training is one alternative solution for students to carry out practical

activities post-pandemic. Training students' laboratory experiment skills can be taught using the internet, making it more efficient, cost-effective, and accessible anytime and anywhere.

REFERENCES

[1] Astro, R. B., Doa, H., & Meke, K. D. (2021). Pengembangan Petunjuk Praktikum Gaya Gesek di Bidang Miring Berbasis Video Tracking untuk Meningkatkan Minat Mahasiswa. *Orbita, Jurnal Hasil Kajian, Inovasi dan Aplikasi Pendidikan Fisika*, 335-342.

[2] Bellotti, F., Berta, R., & De Gloria, A. (2010). Designing effective serious games: opportunities and challenges for research. *International Journal of Emerging Technologies in Learning (iJET)*, *5*.

[3] Deno, M. E., Kaleka, M. B., & Harso, A. (2020). Aktivitas Belajar Mahasiswa Universitas Flores Pada Masa Pendemik Corona Virus Desease 19. *OPTIKA, Jurnal Pendidikan Fisika*, 110-116.

[4] Elisa, E., Mardiyah, A., & Ariaji, R. (2017). Peningkatan Pemahaman Konsep Fisika dan Aktivitas Mahasiswa Melalui PhET Simulation. *PeTeKa*, *1*(1), 15-20.

[5] Hasana, N. i., Sugihartono, T., & Raibowo, S. (2021). Pengembangan Model Media Pembelajaran Audio Visual Berbasis ICT dalam Pembelajaran PJOK Pada Guru SD Negeri Se-Kecamatan Seluma. *Jurnal Pendidikan Jasmani*, 60-69.

[6] Hutemi, I. (2021). *EFEKTIVITAS PEMBELAJARAN FISIKA DALAM JARINGAN (DARING) PADA MASA PANDEMI COVID-19* (Doctoral dissertation, UIN Raden Intan Lampung).

[7] Islahudin, I., Khaerani, S., & Zulkarnain, Z. (2018). Pemanfaatan Laboratorium Virtual Berbasis Ewb (Electronics Workbench) Terhadap Peningkatan Hasil Belajar Fisika Siswa IPA Kelas XII IPA Ma NW Darussalimin Sengkol, Batukliang Lombok Tengah Tahun Pelajaran 2018/2019. *ORBITA: Jurnal Kajian, Inovasi dan Aplikasi Pendidikan Fisika*, *4*(2), 47-51.

[8] Kusnadi, I. H., & Baihaqi, M. R. (2020). Implementasi Kebijakan Sistem Online Single Submission (OSS) Pada Dinas Penanaman Modal dan Pelayanan Terpadu Satu Pintu (DPMPTSP) di Kabupaten Subang. *The World of Public Administration Journal*.

[9] Lepiyanto, A. (2017). Analisis keterampilan proses sains pada pembelajaran berbasis praktikum. *BIOEDUKASI (Jurnal Pendidikan Biologi)*, *5*(2), 156-161.

[10] Lia, L. (2015). Multimedia interaktif sebagai salah satu alternatif pembelajaran dalam bidang pendidikan sains. *Jurnal Inovasi Dan Pembelajaran Fisika*, *2*(2), 132-140.

[11] Limba, A. (2020). Eksplorasi Pelaksanaan Praktikum Fisika SMA di Kota Ambon dalam Masa Pandemi Covid 19. *Jurnal Biologi Science & Education* , 156-170.

[12] Liu, A. A., & Ilyas. (2020). Pengaruh Pembelajaran Online Berbasis Zoom Meeting terhadap Hasil Belajar Mahasiswa Fisika Universitas Flores. *Jurnal Pendidikan Fisika dan Keilmuan (JPFK)*, 34-38.

[13] Martini, M., Ismet, I., & Wiyono, K. (2021). Desain Pembelajaran Jarak Jauh Berbasis E-Learning pada Pelajaran Fisika SMA. *JIPFRI (Jurnal Inovasi Pendidikan Fisika dan Riset Ilmiah)*, *5*(2), 59-71.

[14] Purwanti, P., Bhakti, Y. B., & Jahrudin, A. (2023). Peningkatan Kreativitas Guru dalam Penggunaan Praktikum Virtual Phet Simulation pada MGMP Fisika SMA Kabupaten Lebak. Jurnal PkM (Pengabdian kepada Masyarakat), 6(3), 337-343.

[15] Purwanti, P., Bhakti, B. Y., Mayanty, S. (2021). Media Crocodile Physics untuk Pembelajaran Guru Fisika di Masa Pandemi. Jurnal Pengabdian Kepada Masyarakat appi (Vol. 1, No. 1).

[16] Rachman, F., Taufika, R., Kabatiah, M., Batubara, A., Pratama, F. F., & Nurgiansah, T. H. (2021). Pelaksanaan kurikulum ppkn pada kondisi khusus pandemi covid-19. *Jurnal Basicedu*, *5*(6), 5682-5691.

[17] Sanjaya, R. (Ed.). (2020). *21 Refleksi Pembelajaran Daring di Masa Darurat*. SCU Knowledge Media.

THE DEVELOPMENT OF ETHNO-PHYSICS LEARNING MEDIA FOR THE PHYSICS OF MOTION COURSE BASED ON THE ANDROID

Ria Asep Sumarni
Indraprasta PGRI University, Indonesia,
Irnin Agustina Dwi Astuti
Indraprasta PGRI University, Indonesia, ,
https://orcid.org/0000-0003-1974-6550
Siwi Puji Astuti
Indraprasta PGRI University, Indonesia,

ABSTRACT
The hybrid learning system requires lecturers to be more innovative in delivering learning materials. The diversity of regional dances, one of which is the North Maluku regional dance in Indonesia, namely the Amara Para Kapita Dance. Physics learning in Informatics Engineering currently does not yet connect physics concepts with local cultural wisdom. This research method is Research and Development (RnD). This development stage uses the ADDIE model. This research aims to develop an Android-based ethno-physics learning application to assist the learning process of informatics engineering college students in motion physics courses and link physics learning with ethno-physics. An Android-based ethnophysics learning application on motion material is included in the appropriate criteria for use in assisting the learning activities to motion physics courses for Informatics Engineering college students.
Keywords: android, ethno-physics, learning media

1. INTRODUCTION
The current community activities have returned to normal, allowing workers and college students to engage in activities outside their homes. Work and educational activities are taking place in offices and schools. However, at Universitas Indraprasta PGRI, the learning system still adopts a hybrid approach. Lectures for courses such as Physics of Motion in the odd semester are conducted in a hybrid manner, with odd-numbered meetings held online and even-numbered meetings conducted in person. This hybrid approach challenges instructors to remain creative in delivering lectures to engage college students' interest in learning [1]. Lecturers as educators are expected to be able to compile or design teaching materials with their role to achieve learning goals and the learning process by using them [2].

Universitas Indraprasta PGRI (Unindra) is a campus deeply rooted in regional culture. Evident in the frequent showcasing of Wayang performances and traditional dances during significant. Events like Unindra's anniversary, graduation ceremonies, and communal gatherings. Preserving these regional cultural practices is essential as they represent an ancestral heritage that needs safeguarding.

The diversity of regional cultures, including various traditional dances, adds vibrancy to the local heritage. Previously, the researcher conducted a study on ethno-physics in North Maluku, exploring the rich variety of traditional dances such as *soya-soya*, *gunatera*, *salai jin*, *tide-tide*, *lalayon*, *poco-poco*, *amara para kapita*, and others.

Integrating regional culture into campus learning can enhance the overall educational experience. Ethnofysics involves connecting regional culture with physics concepts. Engaging and visually appealing learning media can significantly boost college students' enthusiasm for classroom activities. In the context of hybrid physics lectures, having accessible media can facilitate instructors in delivering content. There are needed to develop student's thinking abilities that oriented towards technical skills based on problem-solving in daily life [3]. Considering that most college students own smartphones. Leveraging Android-based applications becomes a practical solution for sharing materials and enhancing the learning experiences [4]. Utilization of technology as a learning medium makes it easier for both teachers and students to manage, convey information and create a different learning experience [5]

Given the above discussions, the research aims to develop an Android-based ethno-physics learning application for the Physics of Motion course. Physics is a human activity and must be related to daily life phenomena [6][7]. Motion physics is a complex subject with numerous real-life applications [8]. This research seeks to contribute to a more engaging and innovative learning process.

2. METHODS

This research is Research and Development (RnD) research which aims to produce certain products by testing the effectiveness of the product. In this research, the product created is an Android-based ethnophysics learning application. This development stage uses the ADDIE model. The ADDIE model has five stages, namely Analysis, Design, Development, Implementation, and Evaluation.

The research analysis carried out took the form of college student character analysis, needs analysis, material analysis, RPS analysis of movement physics, analysis of ethnophysical studies on dance, expert validation analysis, college student response instruments, and evaluation. In designing this learning application, researchers used the help of Canva and Smart Apps Creator (SAC). After the ethno-physics application product has been created, the next step is to carry out data analysis using descriptive statistics to obtain scores from media experts and material experts to see the feasibility of the Android-based ethno-physics application product. The data analysis technique used in this research is descriptive analysis, namely by calculating the percentage of validation results [9].

$$percentage = \frac{score\ obtained}{maximum\ score} x\ 100\%$$

The level of feasibility of the product resulting from development research is identified by the score presentation. The greater the score presentation resulting from data analysis, the better the level of feasibility of the product resulting from research and development. The criteria for making decisions in validating Android-based mobile learning media can be seen in table 1:

Table 1. The Eligibility Criteria for Learning Media

Percentage	Category
80% - 100%	Good
60 % - 79,99%	Enough
50% - 59,99%	Not good enough
0% - 49,99%	Replace

3. RESULTS AND DISCUSSION

3.1. Analysis

3.2.1. Character Analysis

Researchers observed and analyzed Informatics Engineering college students in learning the physics of motion course. From the results of the observations, it was discovered that the learning styles of college students preferred learning with new things, such as interesting, interactive and unique learning media. This was obtained from interviews in class during learning activities and observing every lecture activity that used interactive media, college students became more enthusiastic and enthusiastic in class.

3.2.2. Needs Analysis

In the next stage, researchers carried out an analysis of the needs of Informatics Engineering college students, especially classes R3V and R3W who took motion physics courses. Analysis of college student needs was obtained from the results of a questionnaire distributed to college students. The needs analysis questionnaire is in the form of an open questionnaire and checklist [10]. The results of the needs analysis were given to 77 Informatics Engineering college students, and 65 college students answered that they needed alternative teaching materials that could be used to understand physics material, which was easier and more interesting. A total of 45 college students stated that they did not know about ethnophysics. And 67 college students agreed with the development of an Android-based ethno-physics learning application.

Table 2. Results Of Needs Analysis

NO	Student Needs Analysis Question Items	Yes	No
1	Are you enthusiastic about participating in the physics learning process in class?	62	15
2	Do you experience difficulties in studying Physics materials?	61	16
3	Is the current physics learning connected to the culture in the surrounding environment?	36	40
4	Do you require alternative teaching materials that are easier and more engaging to understand Physics concepts?	65	12
5	Are you familiar with ethnofysics?	46	31
6	Do you agree with the development of an Android-based ethnofysics learning application?	68	9

NO	Student Needs Analysis Question Items	Yes	No
7	Do you have a smartphone or tablet?	71	6
8	Are you currently using other learning approaches when learning Physics material?	53	24
9	Can printed books used in learning develop your creative thinking skills?	49	28
10	Can printed books used in learning develop your creative thinking skills?	53	24
11	Have you ever studied using an Android smartphone?	73	4
12	Do you know the various regional dances in Ternate?	39	38
13	Do you have a good understanding of the concept of kinematics?	62	15
14	Do you have a strong interest in learning physics?	57	20
15	Do you prefer learning physics with pictures or videos?	77	0

3.2.3. Material Analysis

Next, an analysis of the materials and teaching materials is carried out, namely to analyze the appropriate materials and teaching materials to be used in the learning process in the classroom. Motion physics material is material that is related to everyday life, so lecturers are required to be able to explain these concepts in real form. On the Unindra campus there are regional cultural performance activities such as wayang and regional dances, this can be used as a learning resource that can be linked to physics material, because every dancer's movement can be linked to the physics of movement and can attract college students in learning activities.

3.2.4. RPS analysis

The next stage is the analysis of the Semester Learning Plan (RPS) for the physics of motion course. Researchers reviewed the Learning Outcomes of the Physics of Motion Course (CPMK). From the results of the analysis of physics material related to dance, namely Kinematics material, such as Newton's Laws, Work Energy, and Momentum.

3.2.5. Dance Analysis

From the ethnophysical study of the capita's amara dance, related physical concepts were obtained, namely: Newton's Law III, Friction, Momentum, Conservation of Energy, and GLBB.

a. The initial movement

The male dancer in white moved while swiping his sword at the other male dancers one by one. The dancer who is given a swipe of the sword then makes a sound (screams).

Figure 1. The initial movement

When a male dancer rubs his sword against the back of another male dancer, there is a physics concept, namely static friction force.

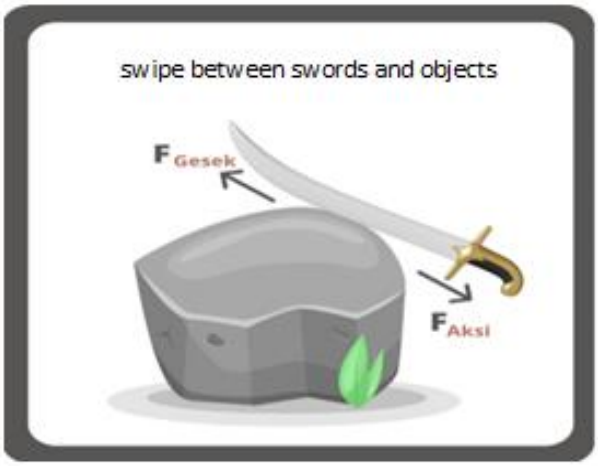

Figure 2. Static friction force.

The sword moved in one direction. The sword rubbing against the back produces frictional force. Because only the sword is moving, the friction force here is static friction. Static friction works when the contact surfaces do not slide against each other. This means that this frictional force acts on an object that is given an external force (F) such as a pushing or pulling force on an object that is initially at rest until it is about to move.

When a male dancer rubs his replica sword against the back of another male dancer, there is a physics concept, namely friction force. The sword replica moves in one direction according to the pulling force exerted by the dancer. Friction is a force that occurs when two object surfaces touch. If a certain force acts on an object so that the object moves, then the direction of the friction force is opposite to the direction of the object's motion. The friction force is symbolized by the letter f (friction). Thus we can conclude that the replica sword that is rubbed against another object includes kinetic friction force.

$$fs = \mu s \cdot N$$

b. Core Dance

The next movement is that the dancer stomps his feet and moves his sword and shield while rotating slightly and then changing positions.

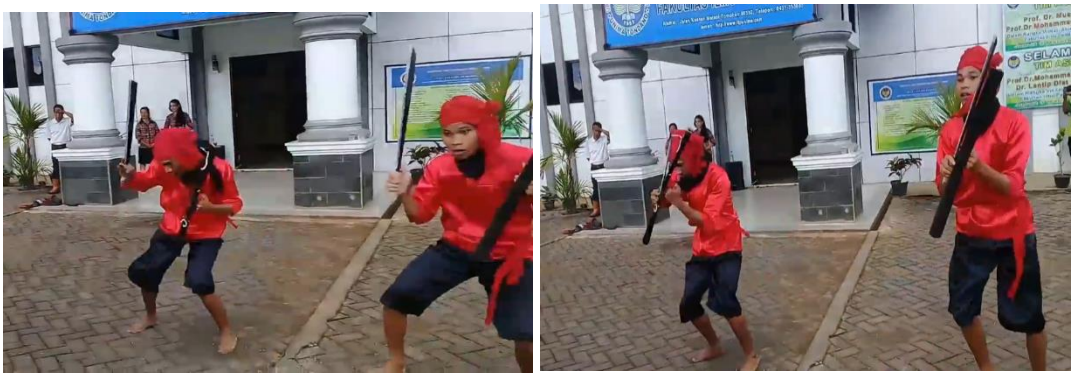

Figure 3. Core dance

In this phase, all dancers stomp their feet on the ground and also strike their swords against the shield. Related physics concepts are force and collision.

Force. When a dancer stomps their foot on the ground, there is a force acting on the dancer's foot and the ground. When the dancer's feet touch the ground, a reaction force occurs, which is the same magnitude as the force exerted by the dancer's feet on the ground, but in the opposite direction. This reaction force allows the dancer to maintain balance and remain standing in one place.

Figure 4. Force diagram

When a dancer stomps their foot on the ground, there is a force acting on the dancer's foot and the ground. In this movement, the concept of Newton's Third Law occurs. Newton's Third Law states that every action has an equal and opposite reaction. In this case, action is the pushing force that the dancer exerts on the ground, while reaction is the pushing force exerted by the ground on the dancer's feet. This reaction force allows the dancer to maintain balance and remain standing in one place.

$$\sum F_{action} = -\sum F_{reaction}$$

Collision. When the dancer hits the replica sword with his shield, an event called momentum occurs. Momentum is a vector quantity that is measured by multiplying a moving object's mass by the object's speed. So momentum can be written as follows:

$$P = m.v$$

When two objects collide, the total momentum of both objects remains constant, as described by the law of conservation of momentum. When the dancer strikes the sword replica against the shield bar, the force exerted on the shield bar by the sword is equal to the force exerted on the sword replica by the shield bar, and both objects are pushed backwards after colliding because the total momentum of the two objects remains constant.

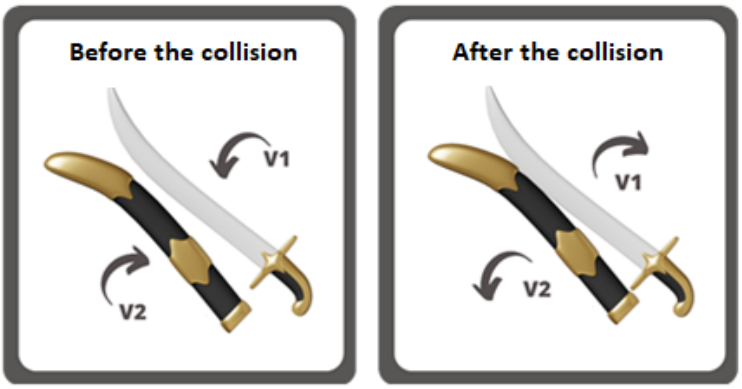

Figure 5. Momentum

$$m1\ v1 + m2\ v2 = m1\ v1' + m2\ v2'$$

Conservation of energy. The dancer's movements also involve changes in kinetic and potential energy. When the dancer stomps his feet and moves the replica sword and shield, the kinetic energy of the object changes, while the potential energy can increase or decrease depending on the dancer's movement and position. Dancers need to manage and utilize energy well so that their movements remain strong and coordinated. Conversion of gravitational potential energy into kinetic energy in the context of foot-stomping movements. Objects located at a certain height have gravitational potential energy which can be calculated using the formula:

$$Ep = mgh$$

When a dancer stomps their feet on the floor, their gravitational potential energy is converted into kinetic energy. Kinetic energy (Ek) is the energy possessed by an object due to its motion. The kinetic energy formula is:

$$Ek = \frac{1}{2} m.v^2$$

Moment of Inertia. Inertia is the tendency of an object to remain at rest or move in a straight line at a constant speed unless an external force acts on it. When the dancer stomps his feet, shield shaft, and sword, the sudden movements involve rapid changes in speed and direction. The principle of inertia explains why dancers must generate enough force to oppose the inertia of these objects in order to change their movement and position.

c. Closing Dance

The male dancers don't make many movements apart from just changing positions while demonstrating movements as if they are looking for something.

Figure 6. Clossing dance

The closing dance, the dancers don't make many movements but they still mobilize. They move slowly. The physics concept related to this movement is GLBB.

GLBB. After doing so many movements in the main dance, in this part the male dancers only then walk in place. So it can be assumed that there is no speed there. However, not long after, the dancer made a slow walking movement. Because they are moving, there is a speed value there. Thus, the change in speed can be related to the GLBB concept.

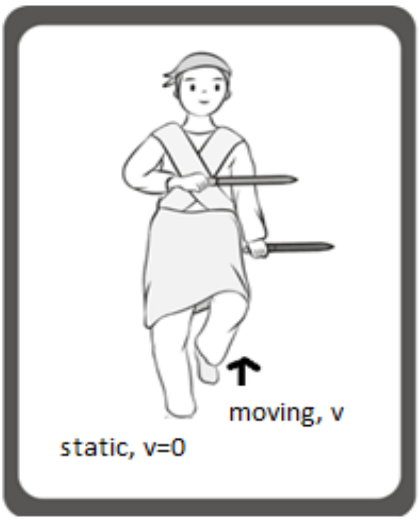

Figure 7. GLBB Diagram

3.2. Android-Based Application Creation Design Using Canva and Smart Apps Creator

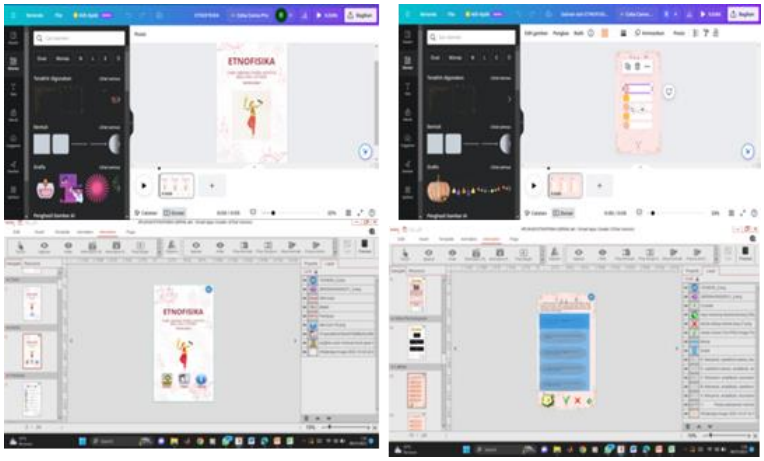

Figure 8. Application Design

3.3. Development

Display of an Android-based ethnophysics learning application on movement material. The following is a display of each screen in the learning application which contains learning menus.

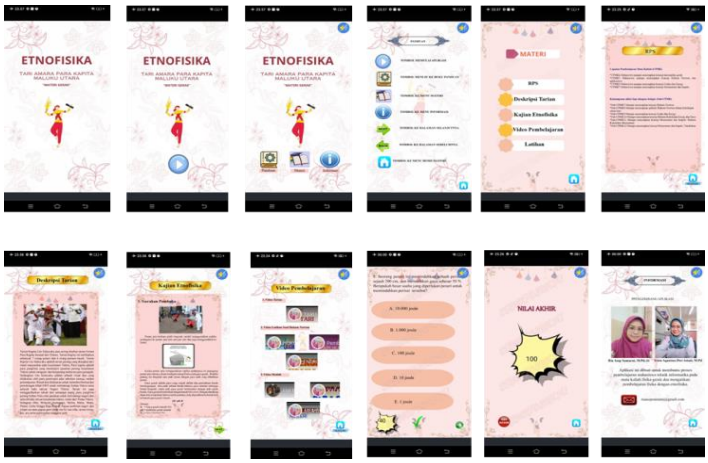

Figure 9. Application display

Validation of the suitability of the application is given to material experts and media experts consisting of 2 validators each. The following are the validation results from material experts and media experts.

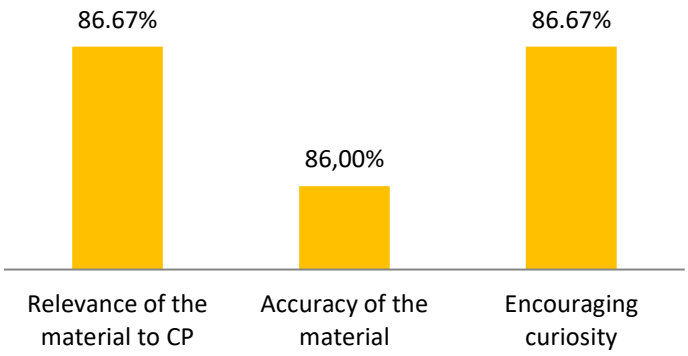

Figure 10. The result of material experts

From the results of validation tests by material experts from several aspects, the average validation value was 86.44%. In terms of material suitability indicators with CP (completeness of material, breadth of material, and depth of material presented) with a percentage of 87%. This shows that the material contained in the application is in accordance with CP. In terms of material accuracy indicators (in terms of concepts, definitions, facts, data, example questions, illustrations and language) the percentage is 86%. This shows that the material presented in the application is accurate for use. The indicators encourage knowledge (regarding college students' curiosity, interest in learning, and ability to ask questions) with a percentage of 87%.

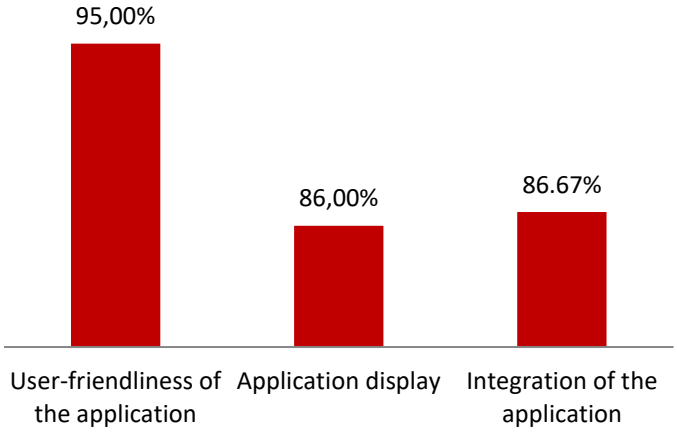

Figure 11. The result of media experts

From the results of validation tests by media experts from several aspects, the average validation value was 89.22%. In the application ease of use indicator (easy to install, operate and distribute widely) with an average percentage of 95%. This shows that the learning application developed can be easily installed, operated and distributed widely. In the indicators of attractive application appearance, neatness of the application menu layout, color combination in the application display, neatness of writing, images and content, as well as suitability of font selection so that it is clearly read, the average percentage result was 86%. This indicates that the application created has an appeal for teachers and college students to study physics. In the application integration indicators for menu reaction speed, image and video presentation with an average percentage of 86.67%. This indicates that the application created is good enough to be used to study physics.

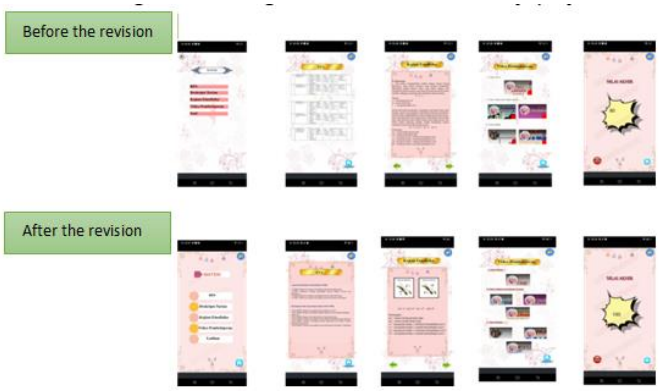

Figure 12. Final application display

Android-based ethno-physics learning media on traditional dances from North Maluku is an innovation that combines elements of local culture with the scientific concept of physics. Through this application, users can interactively learn about various physics aspects involved in the traditional dances of North Maluku. For instance, users can explore physics principles such as force, momentum, and circular motion underlying each dance step. Additionally, this learning media is equipped with animations, videos, and simulations that visualize these physics concepts within the dance context, thereby facilitating understanding and increasing user engagement.

The main advantage of this Android-based ethno-physics learning media is its ability to integrate local cultural richness with comprehensive scientific concept learning. By utilizing Android technology, this application can be easily accessed by a wide audience, including the younger generation more accustomed to digital technology. Furthermore, users can access it anytime and anywhere, allowing the learning of North Maluku's traditional dances to become more flexible and inclusive. Thus, this learning media not only aids in practical physics comprehension but also strengthens cultural identity and enhances appreciation for local cultural heritage.

The implementation of Android-based learning media in physics education involves the development of applications that present interactive and engaging physics learning content [11,12]. These applications can include various features such as text, images, animations, videos, and simulations that enable students to explore physics concepts more deeply. Additionally, the application can also be equipped with evaluation features such as interactive quizzes or exercises that provide direct feedback to students [13]. Thus, through this Android-based learning media, students can learn physics more effectively and enjoyably, while also allowing flexible access to learning at various times and places [14].

Physics learning based on local culture involves integrating cultural elements into the teaching and learning of physics concepts [15, 16]. This approach recognizes the significance of culture in shaping individuals' perspectives and understanding of the world around them, including scientific phenomena. By incorporating local cultural contexts, examples, and practices into physics education, students can relate more closely to the subject matter and develop a deeper appreciation for both their culture and the principles of physics. This approach not only enhances engagement and relevance but also promotes cultural preservation and identity [17]. Furthermore, it encourages students to explore the connections between scientific knowledge and their cultural heritage, fostering critical thinking and a holistic understanding of physics [18,19].

4. CONCLUSION

Based on the results and discussion as well as validation test results of Android-based learning media, it can be concluded that the Android-based ethnophysics learning application on motion material is included in the appropriate criteria for use in assisting the learning

activities of motion physics courses for Informatics Engineering college students at Indraprasta PGRI University. Next, we will carry out follow-up implementation and evaluation.

REFERENCES

[1] Ardiansyah, R., Corebima, A. D., & Rohman, F. *Analisis Kebutuhan Pengembangan Bahan Ajar Perubahan Materi Genetik pada Matakuliah Genetika di Universitas Negeri Malang*. Seminar Nasional Pendidikan Dan Saintek *2016*, UMS,2016.

[2] Kusumam, A., Mukhidin, M., & Hasan, B. (2016). Pengembangan Bahan Ajar Mata Pelajaran Dasar dan Pengukuran Listrik untuk Sekolah Menengah Kejuruan. *Jurnal Pendidikan Teknologi Dan Kejuruan*, *23*(1), 28. https://doi.org/10.21831/jptk.v23i1.9352

[3] Sumarni, R. A., Bhakti, Y. B., Astuti, I. A. D., Sulisworo, D., & Toifur, M. (2020). The Development Of Animation Videos Based Flipped Classroom Learning On Heat And Temperature. *Indonesian Journal of Science and Mathematics Education*, *03*(November), 304–315. https://doi.org/10.24042/ijsme.v3i2.7017

[4] Restu, F. Model Pembelajaran Picture and Picture Dengan Media Games Android Dalam Meningkatkan Kemampuan Kosa Kata Siswa Kelas Vii Smpn 35 Makassar. *Jurnal Keguruan Dan Ilmu Pendidikan*, 4(1), 86–96. 2017.

[5] Andari, R. (2020). Pemanfaatan Media Pembelajaran Berbasis Game Edukasi Kahoot! Pada Pembelajaran Fisika. *ORBITA: Jurnal Kajian, Inovasi Dan Aplikasi Pendidikan Fisika*, *6*(1), 135. https://doi.org/10.31764/orbita.v6i1.2069

[6] Railbolt, B., Cruz-Hastenreiter, R., & Rodrigues, F. (2019). Teaching Physics in Primary School - Problematization as a basis for experimental activities. *Journal of Physics: Conference Series*, *1287*(1). https://doi.org/10.1088/1742-6596/1287/1/012016

[7] Ogundeji, O. M., Madu, B. C., Onuya, C. C., & State, E. (2020). Scientific Explanation of Phenomenon, Imagination and Concept Formation as Correlates of Students' Understanding of Physics Concepts. *Journal of Natural Sciences Research*, *10*(3), 10–19. https://doi.org/10.7176/jnsr/11-16-03

[8] Astuti, I. A. D., & Bhakti, Y. B. *Kajian Etnofisika Pada Tari Piring Sebagai Media Pembelajaran Fisika*. Prosiding SINASIS (Seminar Nasional Sains), 2(1), 477–482, Jakarta, 2021.

[9] Astuti, I. A. D., Sumarni, R. A., & Saraswati, D. L. (2017). Pengembangan Media Pembelajaran Fisika Mobile Learning berbasis Android. *JPPPF - Jurnal Penelitian & Pengembangan Pendidikan Fisika*, *3*(1), 57–62. https://doi.org/10.21009/jrpk.072.10

[10] Jayanti, U. N. A. D., Susilo, H., & Suarsini, E. *Analisis Kebutuhan Bentuk Sumber Belajar dan Media Pembelajaran Biologi Berbasis Potensi Lokal untuk Kelas X SMA di Provinsi Lampung*. Prosiding Seminar Pendidikan IPA Pascasarjana UM, 2, 591–599, 2017.

[11] Dasilva, B. E., Ardiyati, T. K., SUPARNO, S., SUKARDİYONO, S., EVELİNE, E., UTAMİ, T., & FERTY, Z. N. (2019). Development of android-based interactive physics mobile learning media (IPMLM) with scaffolding learning approach to improve HOTS of high school students in Indonesia. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 7(3), 659-681.

[12] Aji, S. H., Saputra, A. T., & Tuada, R. N. (2020). Development of physics mobile learning media in optical instruments for senior high school student using android studio. *In Journal of Physics: Conference Series* (Vol. 1440, No. 1, p. 012032). IOP Publishing.

[13] Fayanto, S., Ulfa, S., Praherdhiono, H., Shinta, N. D., Takda, A., Sahara, L., & Balulu, N. (2023). Design of Exo Physics Book Based on Mobile Application as a Means of Literacy Learning Media for Remote Areas in Indonesia. *Journal of Learning for Development*, 10(3), 411-426.

[14] Dasilva, B. E., Ardiyati, T. K., Suparno, S., Sukardiyono, S., Eveline, E., Utami, T., & Ferty, Z. N. (2019). Development of android-based interactive physics mobile learning media (IPMLM) with scaffolding learning approach to improve HOTS of high school students in Indonesia. *Journal for the Education of Gifted Young Scientists*, 7(3), 659-681.

[15] Soko, I. P., Setiawan, A., & Widodo, A. (2017, May). Development of a cultural-based physics learning module for teacher education and training program to enhance teacher pedagogical content knowledge. In *Proceeding of 4th International Conference on Research, Implementation and Education of Mathematics and Science* (ICRIEMS) (Vol. 15, pp. 29-36).

[16] Astuti, I. A. D., Sumarni, R. A., Setiadi, I., & Zahra, R. A. (2022). Kajian Etnofisika Pada Tari Soya-soya Sebagai Sumber Ajar Fisika. *ORBITA: Jurnal Pendidikan dan Ilmu Fisika*, 8(2), 333-338.

[17] Beribe, M. F. B. (2023). The Impact of Globalization on Content and Subjects in the Curriculum in Madrasah Ibtidaiyah: Challenges and Opportunities. *At-Tasyrih: jurnal pendidikan dan hukum Islam*, 9(1), 54-68.

[18] Ha, N. T. T. (2024). Applying Physics Knowledge and STEAM Education in High School: Connecting Traditional Vietnamese Culture Through the Moon-Shaped Lute Production Project. *European Journal of Educational Research*, 13(1).

[19] Stathopoulou, C., & Vosniadou, S. (2007). Exploring the relationship between physics-related epistemological beliefs and physics understanding. *Contemporary Educational Psychology*, 32(3), 255-281.

MOTIVATIONAL ENGAGEMENT IN MUSIC LESSONS: AN ANALYSIS AMONG PRESERVICE TEACHERS WITH A BACHELOR OF CULTURE AND ARTS EDUCATION (BCAED) DEGREE AND A BACHELOR OF ELEMENTARY EDUCATION (BEED) DEGREE

Deine D. Gatchalian

Western Mindanao State University

– 0009-0002-8364-7581

Jeremiah D. Calisang

Western Mindanao State University

– 0009-0009-2298-6003

ABSTRACT

Motivation provides a vital role in daily life because it offers our bodies with strength to perform a certain task. Many studies have revealed that motivation influences our behaviors, which can lead to either positive or negative results. Thus, motivation has a large impact on students in school and can possibly lead to high performance, achievement, learning and experience. This quantitative study aimed to determine the motivational engagement of preservice teachers in music lessons. The author also explored the significant difference in the respondents' motivation in music lessons when the data were grouped according to their course. The participants in this study included 94 preservice teachers pursuing Bachelor of Culture and Arts Education (BCAEd) and Bachelor of Elementary Education (BEEd) who had taken at least one music course subject. The research instrument utilized in this study was adapted from the study of Hadjikou (2021). To check the reliability of the data collected, SPSS version 20 was used by the researcher. Consequently, the findings of this study showed that the respondents are "highly motivated" to engage in music lessons. In addition, there is a significant difference among preservice teachers' motivations to engage in music lessons when the data are grouped according to their course.

Keywords : Motivation, Music Education, Self-Efficacy, Enjoyment, Flow, Music Goals.

INCLUSIVE OR NOT? ANALYZING CULTURE AND ARTS PRESERVICE TEACHERS' BELIEFS TOWARDS TEACHING PUPILS WITH SPECIAL EDUCATIONAL NEEDS IN VISUAL ART EDUCATION

John Paul C. Guillermo

Western Mindanao State University - Philippines

qb202101078@wmsu.edu.ph – 0009-0007-3478-1027

Eric-Roland R. Natividad

Western Mindanao State University

ericroland_24@yahoo.com – 0009-0000-7024-966X

ABSTRACT

An inclusive classroom that is designed to cater every student inside is something that we want to have in today's educational system. Inclusive education serves as an opportunity for differently-abled students to learn important information that will greatly help them further develop their skills, and will prepare them for the future. In doing so, teachers should be ready and be able to adapt according to the type of student they have inside their classroom. In which their beliefs also play and important role in determining their capacity and vision towards inclusive education. This research study used a descriptive-quantitative-cross-sectional design. The research instrument used in this study was adopted from the paper of Richter & Potočnik (2020). The respondents of this study were a total of 51 preservice teachers that are pursuing the Bachelor of Culture and Arts Education (BCAEd) from first year to fourth year. To analyze the gathered data, the Statistical Package for Social Sciences (SPSS) version 20 was utilized by the researcher. In which, it was found out that preservice teachers have a positive belief towards students with special educational needs in visual art education towards the accommodation of students, self-efficacy, inclusivity, and time adjustments to be used in a classroom setting. Moreover, it was determined that there is no significant difference in terms of the beliefs of culture and arts preservice teachers when data are grouped according to gender.

Keywords : Inclusive Education, Beliefs, Visual Art Education

ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNDE SOSYAL MEDYA BAĞIMLILIĞI VE DEPRESYON İLİŞKİSİ

Öğr. Gör. Dr., Dilan Malgaz Güçlü

Iğdır Üniversitesi, 0000-0003-4868-0247

ÖZET

Bağımlılık, bir davranış, nesne ya da kullanılan bir madde üzerinde kontrolün kaybedilmesi durumudur. Bağımlı olunan nesne, madde ya da davranışlar duygusal, zihinsel ve fiziksel tepkilere yol açarak dürtüleri kontrol altına almakta ve bırakılmasını zorlaştırmaktadır. Sosyal medya bağımlılığı, sosyal medyanın aşırı kullanımı ve aşırı kullanılmasının engellenememesinden kaynaklı olarak gündelik aktivitelere zaman ayrılamaması, sosyal ilişkilere zarar vermesi, olumsuz duygulardan kaçış aracı olarak kullanılması, uzak durulmaya çalışıldığında ise aşırı tepki gösterme ve gergin olma durumudur (Savcı ve Aysan, 2017). Sosyal medya bağımlılığı, internet bağımlılığının bir alt türüdür.

Depresyon kişilerin düşüncesini, hislerini, davranışlarını olumsuz etkileyen ve çeşitli olumsuz sonuçları olan duygudurum bozukluğudur. Kalıcı ilgi kaybı ve üzüntüyle karakterize olan depresyon, dünyada yaygın biçimde görülmektedir (Fergusson ve Woodward, 2002; McLaughlin vd., 2012; Patel vd., 2018). Psikiyatrik rahatsızlıklar arasında yer alan depresyonun ilk olarak tanımlanması Hipokrat'a kadar uzanmaktadır. Hipokrat, depresyonu uzun süre devam eden korku ve bunalım olarak açıklamıştır (Hippocrates, Aphorisms, Section 6.23).

Sosyal medya bağımlılığı ile depresyon ilişkisini gösteren çok sayıda araştırma bulunmaktadır. Bu araştırmada üniversite öğrencilerinin sosyal medya bağımlılığı düzeyi ile depresyon düzeyleri arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Örneklem grubunu basit seçkisiz yöntemle seçilen ve çalışmaya katılmaya gönüllü olan 1079 üniversite öğrencisi oluşturmaktadır. Bu araştırmada Sosyodemografik Veri Formu, Sosyal Medya Bağımlılığı Ölçeği ve Beck Depresyon Ölçeği kullanılmıştır. Yapılan araştırmada katılımcılardan elde edilen veriler üzerinde momentler çarpımı korelasyon katsayısı yöntemi uygulanmıştır.

Yapılan analizler sonucunda, Sosyal Medya Bağımlılığı ölçeği ile Beck Depresyon ölçeği arasında pozitif yönde orta düzeyde anlamlı bir ilişki tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Sosyal medya bağımlılığı, bağımlılık, depresyon, duygudurum bozukluğu.

ACADEMIC CHALLENGES AND STUDY HABITS OF COLLEGE STUDENTS LIVING IN BROKEN FAMILIES

Myla L. Isip

Jayfee D. Alcantara

Marissa P. Gegante

Dennis. V. Dizon

Don Honorio Ventura State University - Philippines

ABSTRACT

This study explored the academic challenges and the study habits of students who belong to broken families. A descriptive qualitative research design was used to describe not only the academic challenges but also the adjustments that they are making to cope with their situations. Specifically, this used the phenomenological approach to make essence of their lived experiences. There were five (5) participants involved in the study. A validated semi-structured interview guide was used. Thematic analysis was used. Findings revealed that participants are struggling, due to lack of focus and financial difficulties. But still able to manage their study habits such as imposing breaks, assistance given by friends and keeping busy with activities, all of which are done in the course of studying. Despite all challenges, participants are still performing at an average level.
Keywords: academic challenges, broken families, emotional stress, psychological stress

EXPLORING CHALLENGES AMONG LOW-INCOME HOUSEWIVES IN STARTING HOME-BASED BUSINESS IN SELANGOR, MALAYSIA

Siti Nurhayati Khairatun

Universiti Putra Malaysia

ORCID ID: 0000-0002-5239-8212

ABSTRACT

In recent years, the trend of operating home-based businesses has gained significant attention, particularly among low-income demographics seeking supplementary sources of income. However, access to adequate culinary training poses a formidable obstacle for many aspiring entrepreneurs. This paper investigates the challenges faced by housewives within a low-income community residing in Selangor, Malaysia, as they intend to establish home-based food businesses. By utilizing purposive sampling, participants who attended culinary training were recruited for post-workshop interviews. Out of the 25 participants, only three successfully launched their businesses, while others highlighted obstacles such as a lack of startup capital, limited menu knowledge, and ineffective marketing strategies. The findings of this study underscore the importance of tailored culinary training programs that not only impart culinary skills but also address the challenges faced by individuals from low-income backgrounds. By identifying and understanding these barriers, training providers can develop more inclusive and effective curricula that empower participants to overcome hurdles and successfully navigate the complexities of establishing home-based food ventures. Furthermore, this study highlights the significance of ongoing support mechanisms and resources beyond the training period, which are essential for sustaining and growing these businesses over time.

Keywords : challenges, culinary training, home-based business

BUILDING SUSTAINABLE COMMUNITY-BASED HOMESTAY ENTERPRISES IN UTTARAKHAND INDIA: LESSONS LEARNED AND BEST PRACTICES

Shubham Goswami Giri[1] (Research Scholar)

Hemvati Nandan Bahugana Garhwal Central University Srinagar, Uttarakhand, India

ORCiD Id: - 09-0009-0799-8401

Dr. Surendra Kumar[2] (Associate professor)

Hemvati Nandan Bahugana Garhwal Central University Srinagar, Garhwal- Uttarakhand, India

ORCiD Id: - 0000-0002-2602-1331

Anil Choudhary[4] (Research Scholar)

Hemvati Nandan Bahuguna Garhwal University Srinagar, Uttarakhand India

Dr.Manoj Rawat[3] (Assistant professor)

Shri Guru Ram Rai University Dehradun

Abstract

The worldwide tourist industry is currently seeing significant expansion; nonetheless, there are ongoing questions regarding its sustainability. Community-based tourism (CBT) has emerged as a promising method for ensuring fair distribution of tourism benefits and empowering communities. Community-based homestay companies serve as prime examples of Cognitive Behavioural Therapy (CBT) principles and present substantial opportunities for rural development. This scholarly paper investigates the formation of sustainable homestay enterprises in Uttarakhand, India, with a specific emphasis on the insights gained and exemplary approaches employed. The study employed qualitative research methodologies, including interviews and focus group discussions, based on empirical data collected from four districts in Uttarakhand. This study examines the various issues encountered by local communities, encompassing limitations in resources and regulatory obstacles. It proposes potential solutions, such as enhancing capacity and fostering collaboration. Moreover, this study evaluates the influence of homestay operations on socioeconomic and environmental sustainability, emphasizing advantages such as the generation of money, preservation of cultural heritage, and promotion of conservation consciousness. The article provides policy suggestions to encourage the development of sustainable homestay businesses and cultivate inclusive, responsible tourism in Uttarakhand and other regions.

Keywords: Sustainable Tourism, Community-Based Tourism, Homestay Enterprises

1. Introduction:

As reported by the World Travel & Tourism Council (2021), the tourism industry brought in over $8 trillion in income annually, or almost 10% of the world's Gross Domestic Product (GDP). This impressive number illustrates how important tourism is to the expansion and development of the world economy. Moreover, it illustrates the enormous potential for growing community-based homestay businesses that are sustainable, especially in less developed areas like Uttarakhand, India. These projects have the potential to favourably impact local economies while upholding a balanced link between environmental stewardship and socioeconomic advancement, provided that lessons learned and established best practices are implemented appropriately. Although tourism has a multitude of economic advantages, its effects on host places frequently exhibit disparities and lack sustainability, resulting in adverse repercussions for both individuals and the natural environment(Kumar, 2020). In order to tackle these concerns, community-based tourism (CBT) has emerged as a favoured alternative framework that facilitates fair allocation of economic advantages and empowers local people to actively engage in decision-making procedures pertaining to tourism endeavours(Junaid et al., 2019). Community-based homestay enterprises are a highly promising form of Cognitive Behavioural Therapy (CBT). These companies entail local families hosting tourists in their homes, providing visitors with the opportunity to immerse themselves in genuine local culture and cuisine. Additionally, these enterprises contribute to the sustenance of rural households(Samsudin & Maliki, 2015).

Uttarakhand, situated in the northern region of India, boasts abundant biodiversity and a wide array of civilizations, rendering it a captivating choice for both local and global tourists. Uttarakhand encounters various obstacles in its pursuit of tourist growth, encompassing inadequate infrastructure, fluctuating demand patterns, and a dearth of proficient human capital(Giri & Kumar, 2024a).Furthermore, the state has undergone swift urbanization, leading to substantial rural-to-urban migration, leaving behind elderly populations and neglected villages. In light of this context, community-based homestay firms present a potential avenue for rejuvenating rural economies, safeguarding traditional knowledge and skills, and empowering marginalized populations (Giri & Kumar, 2024b)This study examines the knowledge gained and optimal methods for establishing environmentally-friendly homestay businesses in Uttarakhand, India. It relies on empirical data collected through comprehensive field research carried out in four districts - Almora, Nainital, Pithoragarh, and Chamoli. Through qualitative research methods, including semi-structured interviews, focus group discussions, and participant observation, this study seeks to understand the challenges faced by local communities in developing homestay enterprises, the strategies employed to overcome these obstacles, and the impact of homestays on the socioeconomic and environmental wellbeing of host communities. This study presents policy recommendations for the promotion of sustainable homestay firms in Uttarakhand and other regions, based on the findings.

2. Objectives of the Study:

The fundamental aim of this project is to investigate how community-based homestay firms might be created sustainably in Uttarakhand, India, concentrating on three specific objectives:

1. Identifying the problems faced by local people in developing and operating homestay enterprises in Uttarakhand.

2. Examining the tactics implemented by local communities, support organizations, and governments to address these problems and develop successful homestay enterprises.

3. Evaluating the impact of homestay enterprises on the socioeconomic and environmental components of sustainable development.

3. Review literatures

In recent decades, there has been a developing interest in alternative tourism models that promote community engagement, cultural sensitivity, and environmental sustainability. Among these developing concepts, community-based tourism (CBT) has attracted great interest due to its potential to generate positive outcomes for local residents, ecosystems, and visitors alike(Hussin & Kunjuraman, 2014).Community-based homestay operations provide one such form of CBT that entails local households opening their doors to guests, hence fostering meaningful connections and exchanges between dissimilar cultures(Kontogeorgopoulos et al., 2015). Although community-based homestay enterprises have proliferated across various parts of the Global South, relatively little scholarly work has explored their implementation and impact in Uttarakhand, India – a Himalayan region renowned for its vibrant traditions, scenic landscapes, and burgeoning tourism industry(Giri & Kumar, 2024). Accordingly, this critical review synthesizes extant literature pertinent to constructing sustainable community-based homestay enterprises in Uttarakhand, delineating salient challenges, illuminating prevailing best practices, and assessing empirical evidence concerning their ramifications on socioeconomic and environmental facets of sustainability.

3.1 Challenges in Constructing and Managing Community-Based Homestay Enterprises:

While community-based homestay enterprises store immense promise for enhancing local livelihoods, maintaining biocultural variety, and driving regional development, they remain afflicted by several challenges that deserve careful consideration. Foremost among these limitations relate to resource limits, specifically those impinging on financial capital, physical infrastructure, and technological ability. Scarce fiscal resources make it tough for fledgling homestay entrepreneurs to purchase essential components, upgrade current buildings, and institute novel installations commensurate with discerning customer needs. Furthermore, insufficient transportation networks, unstable electrical supply, and fragile internet connectivity offer further encumbrances that prevent prospective investors from joining this domain(Mtapuri & Giampiccoli, 2016). Compounding issues, limited digital literacy and

insular market exposure obscure opportunities for advertising and booking, engendering lesser visibility amid increased rivalry (Shukla- & Kumar-, 2016). Another set of obstacles for community-based homestay firms includes the paucity of managerial know-how vis-à-vis bookkeeping, inventory control, and consumer relations. Given that many aspiring hosts hail from agrarian backgrounds defined by informal modes of organization and poor educational attainments, learning essential competences acquires paramount importance(Ly et al., 2022). Relatedly, linguistic hurdles usually limit contact between locals and foreign consumers, necessitating multilingual guides or interpreters who adeptly reconcile interpretational disparities(Singh et al., 2021). Notwithstanding these intrinsic restrictions, external variables such as labyrinthine administrative protocols and convoluted permission regimes enhance transaction costs, dissuading potential entrants from participating in community-based homestay ventures. For instance, stringent zoning requirements circumscribe land use possibilities, precluding would-be innovators from establishing supplemental accommodation units or beautifying existing edifices without facing costly fines or sanctions(Kumar, 2022). Similarly, demanding health inspection standards paired with rigorous food handling certificates exact costly compliance prices, preventing modest-income households from joining in homestay endeavours(Joko, 2019). Finally, inconsistent execution of municipal regulations pertaining to noise pollution, garbage disposal, and fire threats fosters ambiguity surrounding authorized conduct, fomenting conflicts betwixt regulators and regulates (Kim et al., 2014).

3.2 Prevailing Best Practices for Erecting Robust Community-Based Homestay Enterprises:

Amidst daunting odds, select exemplars of community-based homestay enterprises have managed to surmount adversity and flourish through diligent adaptation, strategic collaboration, and astute innovation.

Four prominent trends typifying such achievements merit elucidation:

i) Communitarian mobilization;
ii) Vocational training;
iii) Branding initiatives; and
iv) Digitization.

First, combining scattered efforts via communitarian platforms enables individual stakeholders to pool resources, delegate tasks, and negotiate advantageous terms with external actors, whether they are suppliers, clients, or authorities and cooperative systems adopt multifarious guises ranging from rotating credit societies to village committees assigned with oversight functions comprising maintenance schedules, conflict resolution, and quality assurance(Syakier & Hanafiah, 2022).Such horizontal integration bolsters internal solidarity and simultaneously creating an image of unity vis-à-vis outsiders, thereby buttressing bargaining strength in talks(Giri & Kumar, 2024). Second, investing in human capital building constitutes another key part of cultivating sustainable community-based homestay firms. Curricula spanning basic numeracy, literacy, and computer proficiency equip hosts with indispensable tools for navigating modern commerce, whereas specialized courses imparting

gastronomic prowess, language fluency, and hospitality skills fortify comparative advantage against rivalling establishments(Pakshir & Nair, 2011). Periodically updating pedagogical content provides continual improvement aligned with growing industry norms and increasing patron expectations(Kumar, 2017).Third, building individual identities grounded in unique selling factors distinguishes thriving homestay businesses from generic competitors vying for market share . Emphasizing endemic practices, vernacular architectural designs, and locally obtained food connects with discerning clienteles keen for immersive experiences transcending superficial caricatures disseminated by mainstream media(Sood et al., 2017). Engaging storytelling narratives underlined by indigenous cosmologies, folkloric motifs, and historical landmarks generate emotional connections between hosts and guests, boosting loyalty and return visits (Yasami et al., 2017). Lastly, embracing digital technologies catalyzes transformational change by democratizing access to information, expanding network effects, and reducing search costs and Online aggregator platforms gathering user reviews, ratings, and rankings offer real-time feedback loops, prompting fast adjustments to service provision and pricing strategies(Sanjeev & Birdie, 2019).Social media channels transmitting curated photos, testimonials, and newsletters increase circles of influence, capturing latent demand amongst niche sectors and Electronic payment gateways expedite transactions, decreasing friction and maximizing convenience for all parties involved (Mukhopadhyay & Babu, 2022). Virtual reality tours mimicking virtual walkthroughs allow prospective clients rich peeks into ambiance, décor, and facilities supplied, closing gaps between anticipation and realization(Rasid et al., 2011).

3.3 Empirical Evidence Concerning Impacts of Community-Based Homestay Enterprises on Socioeconomic and Environmental Sustainability:

Research on the effects of community-based homestay businesses on environmental and socioeconomic sustainability goals yields a variety of results. Success tales include reduced greenhouse gas emissions, enhanced civic pride, better living standards, employment creation, stronger social bonds, and biodiversity preservation(Hussin & Kunjuraman, 2014).Cautionary tales, however, relate unanticipated outcomes that undermine earlier successes. Temporal displacement brought about by rapid commercialization erodes identities, feeling of community, and sense of belonging. Artificial replications are driven by standardized tourist expectations, displacing authentic local practices(Amin & Ibrahim, 2015). Consumption of resources is increasing, endangering both the viability of the ecosystem now and in the future (Kumar, 2022). Cultural commodification perpetuates unequal power relations by aiding in objectification, fetishization, and expropriation(Masood & Nguyen, 2018). Careful planning, monitoring, and administration are necessary to balance the advantages against the drawbacks.

The above discussion provides a multifaceted picture concerning the development, management, and impact assessment of community-based homestay firms in Uttarakhand, India. While certain hurdles limit progress towards reaching desired ends, widespread best practices provide avenues forward crossing communitarian mobilization, vocational training, branding activities, and digitization. Empirical research demonstrate conflicting findings relative to gains along socioeconomic and environmental frontiers, underlining the necessity

for caution should noble intentions give rise to detrimental side-effects antagonistic to professed goals. Ultimately, striking an optimal balance entails continual monitoring, adaptive governance, and judicious calibration informed by ongoing dialogue between scholars, practitioners, and policymakers committed to fashioning inclusive, equitable, and sustainable futures premised on reciprocity, respect, and responsibility.

4. Methodology:

A qualitative research approach was adopted in this study to get deep insights into the experiences and viewpoints of key informants involved in the development of community-based homestay enterprises in Uttarakhand. Semi-structured interviews,focus group discussions, and participant observations were utilized to collect data from four districts in Uttarakhand throughout the period of November 2023 to January 2024. A total of fifty participants were interviewed, comprising of representatives from local communities, nongovernment organizations (NGOs), government agencies, and business sector actors. Purposeful and snowball sampling procedures were utilized to ensure variety among the sample population.

To examine the acquired data, thematic coding was performed manually according to Braun and (Braun & Clarke, 2014) standards. Initial codes were developed based on frequent themes and patterns observed throughout the dataset. Subsequently, codes were examined, improved, and grouped into subthemes and bigger categories expressing the study's aims.

5. Results and Discussion:

5.1 Challenges Faced by Local Communities in Developing Homestay Enterprises:

Findings revealed that local communities face several challenges when attempting to establish and manage homestay enterprises in Uttarakhand. Some of these challenges include:

1. Limited awareness and understanding of homestay business models and operations;
2. Insufficient financial resources for investments required to upgrade facilities and meet quality standards;
3. Lack of access to markets and effective promotion strategies;
4. Seasonality of tourist arrivals, affecting year-round occupancy rates;
5. Scarcity of trained personnel capable of managing hospitality services efficiently;
6. Complex regulatory frameworks governing tourism activities, causing confusion and hindering entrepreneurship;
7. Competition from commercial hotels and resorts offering similar amenities at lower prices.

5.2 Strategies Adopted to Overcome Challenges and Create Successful Homestay Businesses:

Despite facing numerous barriers, local communities, NGOs, and government agencies have devised innovative strategies to develop sustainable homestay enterprises. Key strategies include:

1. Organizing training programs and workshops aimed at enhancing hosts' capacities in service delivery, hygiene, safety, and customer care;
2. Providing microfinance loans and subsidies to invest in necessary equipment and upgrades;
3. Facilitating networking opportunities with buyers, distributors, and fellow entrepreneurs to expand market reach;
4. Implementing off-season promotional campaigns targeting national holidays and special events;
5. Establishing cooperatives or associations to share resources, expertise, and risks associated with operating individual homestays;
6. Simplifying regulations and streamlining licensing procedures to encourage new entrants and foster healthy competition;
7. Encouraging eco-friendly practices among homestay owners to attract responsible travelers seeking low-impact accommodations.

5.3 Impacts of Homestay Enterprises on Socioeconomic and Environmental Dimensions of Sustainable Development:

Homestay enterprises have contributed positively to the socioeconomic and environmental dimensions of sustainable development in Uttarakhand. Specific impacts include:

1. Increased household incomes and job creation for women and youth;
2. Preservation of traditional architecture, craftsmanship, and culinary arts;
3. Strengthened social cohesion and collective action among community members;
4. Enhanced appreciation for local ecosystems and incentives for conservation efforts;
5. Reduced pressure on fragile environments due to decentralized accommodation options;
6. Opportunities for cross-cultural exchange and mutual learning between guests and hosts.

5.4 Policy Recommendations:

Drawing upon the findings of this study, several policy recommendations can be made to promote sustainable community-based homestay enterprises in Uttarakhand:

1. Strengthen institutional support mechanisms through dedicated offices, funding schemes, and technical assistance programs;

2. Foster public-private partnerships to enhance market linkages and facilitate skill development initiatives;

3. Promote clustered development of homestay enterprises to leverage shared resources and optimize operational efficiencies;

4. Streamline regulatory requirements and simplify license application procedures to reduce entry barriers;

5. Integrate sustainability criteria into certification systems and accreditation processes to recognize responsible tourism practices;

6. Support targeted marketing campaigns emphasizing the uniqueness of homestay experiences and the region's cultural heritage;

7. Monitor and evaluate the performance of existing homestay enterprises to inform future policies and programmatic interventions.

6. Limitations of the Study:

While this study tries to provide thorough insights into creating sustainable community-based homestay firms in Uttarakhand, India, several limits must be addressed. Some of these constraints include:

6.1 Geographic scope: Although the study focuses on Uttarakhand, regional variations within the state may not be effectively recorded due to resource restrictions or logistical problems. As a result, the findings might not be totally generalizable to other states or regions in India or overseas.

6.2 Sampling bias: Due to time and financial constraints, the sample size and composition may introduce some selection biases. For instance, certain homestay firms or locations can be overrepresented while others remain undersampled. Additionally, self-selection bias could emerge if only people who are motivated or have had positive experiences choose to participate in the study.

6.3 Data reliability: Despite efforts to reduce errors during data collection and analysis, there exists a risk of measurement inaccuracy or inconsistencies in reporting. Moreover, respondents might supply socially acceptable responses rather than precise information, leading to potential biases.

6.4 Time frame: Given the rapidly changing nature of the tourism business, any observations made at one point in time can become outdated soon after. Thus, the findings should be evaluated given the specific time setting of the study.

6.5 Researcher subjectivity: While trying for impartiality, researchers cannot totally eradicate personal biases and assumptions. Such biases may unintentionally influence data interpretation, analysis, or presentation.

6.6 Language difficulties: Communication barriers could develop while engaging with non-English speaking participants or reading locally available materials written in languages other than English. Translation methods may further complicate these challenges by introducing language nuances or misinterpretations.

6.7 Accessibility concerns: Physical hurdles or safety risks can prevent researchers from visiting all relevant sites, possibly restricting the breadth of perspectives represented in the

study. Similarly, sensitive themes or vulnerable populations may require particular safeguards or ethical approvals, which could add complexity to the research design.

6.8 Policy implications: Although the study seeks to offer practical counsel for policymakers, turning research findings into tangible actions typically rely on external factors beyond researchers' control, such as political priorities, resource availability, or institutional structures.

Despite these constraints, the study strives to adhere to strict scientific standards and address potential inadequacies throughout the research process. By accepting these limits, readers can better comprehend the strengths and drawbacks of the study and form appropriate conclusions based on the evidence offered.

7. Future of study

1 Longitudinal evaluation: Examine how homestay operations have changed over time to spot new patterns and changing difficulties.
2 Creative business models: Look for new approaches of equitably dividing revenues among different stakeholders.
3 Digital solutions: To increase productivity, client happiness, and market presence, make use of digital technologies.
4 Integrating traditional and indigenous knowledge: Apply contemporary sustainable development strategies with indigenous knowledge.
5 Collaborative networking: Through network building and strategic alliances, promote peer-to-peer learning.

8. Conclusion of the Study

Community-based homestay enterprises show enormous potential for encouraging sustainable development in Uttarakhand, India. By addressing the issues encountered by local communities and applying best practices established from successful cases, such businesses can produce concrete benefits for host people while protecting the region's unique cultural and natural assets. As illustrated throughout this study, coordinated efforts among many stakeholders, including grassroots organizations, government institutions, and private sector partners, are vital for developing enabling conditions conducive to the creation of sustainable homestay firms. It is hoped that the insights offered herein will stimulate additional study and practical applications oriented towards enhancing sustainable tourism development across India and beyond.

9. References

Amin, A., & Ibrahim, Y. (2015). Model of Sustainable Community Participation in Homestay Program. *Mediterranean Journal of Social Sciences*, *6*(3), 539–545. https://doi.org/10.5901/mjss.2015.v6n3s2p539

Braun, V., & Clarke, V. (2014). *Using thematic analysis in psychology*. *January 2006*.

https://doi.org/10.1191/1478088706qp063oa

Hussin, R., & Kunjuraman, V. (2014). Sustainable Community-Based Tourism (Cbt) Through Homestay Programme in Sabah , East Malaysia. *Proceeding of the Social Sciences Research ICSSR 2014 (e-ISBN 978-967-11768-7-0). 9-10 June 2014, Kota Kinabalu, Sabah, MALAYSIA*, *2014*(June), 41–61.

Joko, A. (2019). Perception of Tourism Satisfaction : A Study at Blimbingsari Tourism Village in Bali. *E-Jurnal Economics and Humanities*, *3*(2), 157–170.

Junaid, I., Salam, N., & Salim, M. A. M. (2019). Developing homestay to support community-based tourism. *Masyarakat, Kebudayaan Dan Politik*, *32*(4), 390. https://doi.org/10.20473/mkp.v32i42019.390-398

Kim, Y.-C., Bak, W.-S., & Lee, S.-K. (2014). A Study on the Factors Affecting the Arson. *Fire Science and Engineering*, *28*(2), 69–75. https://doi.org/10.7731/kifse.2014.28.2.069

Kontogeorgopoulos, N., Churyen, A., & Duangsaeng, V. (2015). Homestay Tourism and the Commercialization of the Rural Home in Thailand. *Asia Pacific Journal of Tourism Research*, *20*(1), 29–50. https://doi.org/10.1080/10941665.2013.852119

Kumar, S. (2017). Female Entrepreneurship Determinants: A Study across Countries. *Asian Journal of Research in Business Economics and Management*, *7*(6), 199. https://doi.org/10.5958/2249-7307.2017.00080.9

Kumar, S. (2020). What Drives the Travellers to Book a Hotel? A Study on Indian Domestic Travellers. *Industrial Engineering Journal*, *13*(3). https://doi.org/10.26488/iej.13.3.1226

Kumar, S. (2022). Challenges and Opportunities: Tribal Community and Handlooms in Uttarakhand, India. *Journal of Mountain Research*, *17*(2). https://doi.org/10.51220/jmr.v17i2.33

Ly, T. P., Leung, D., & Fong, L. H. N. (2022). Repeated stay in homestay accommodation: an implicit self-theory perspective. *Tourism Recreation Research*, *47*(5–6), 569–582. https://doi.org/10.1080/02508281.2021.1882101

Masood, I., & Nguyen, N. T. B. (2018). A Community Response to Tourism, Focusing on the Home-stay Program in Khurpatal Village in Nainital, Uttarakhand, India. *Journal of Urban and Regional Studies on Contemporary India*, *4*(2), 55–62.

Mtapuri, O., & Giampiccoli, A. (2016). Towards a comprehensive model of community-based tourism development. *South African Geographical Journal*, *98*(1), 154–168. https://doi.org/10.1080/03736245.2014.977813

Mukhopadhyay, D., & Babu, S. (2022). *the Digital Platforms and Homestay Business: a Study in Indian Context*. *January*. http://www.publishingindia.com/ijtt

Pakshir, L., & Nair, V. (2011). Sustainability of Homestay as a Form of Community-Based Tourism (CBT): A Case Study of the Rural Community in Bavanat-Iran. *TEAM Journal*

of Hospitality and Tourism, *8*(1), 5–17. internal-pdf://201.196.237.255/Pakshir Leila - team-journal-of-hospitality_to.pdf

Rasid, A., Razzaq, A., Hadi, M. Y., & Mustafa, M. Z. (2011). Local Community Participation in Homestay Program Development in Malaysia. *Journal of Modern Accounting and Auditing*, *7*(12), 1418–1429.

Samsudin, P. Y., & Maliki, N. Z. (2015). Preserving Cultural Landscape in Homestay Programme Towards Sustainable Tourism: Brief Critical Review Concept. *Procedia - Social and Behavioral Sciences*, *170*, 433–441. https://doi.org/10.1016/j.sbspro.2015.01.004

Giri, S. G., & Kumar, S. (2024a). Accommodation Trends: Exploring Homestay Preferences in the Johar valley of Uttarakhand. *Academy Global Conferences & Journals*, 442–453.

Giri, S. G., & Kumar, S. (2024b). Retreats in the Hills: Unravelling The Potential Of Homestays In Uttarakhand Through A Swot Analysis. *AKDENIZ 11th INTERNATIONAL CONFERENCE on SOCIAL SCIENCES*, pp. 33-45. ISBN No. 978-625-6830-85-1.

Sanjeev, G. M., & Birdie, A. K. (2019). The tourism and hospitality industry in India: emerging issues for the next decade. *Worldwide Hospitality and Tourism Themes*, *11*(4), 355–361. https://doi.org/10.1108/WHATT-05-2019-0030

Shukla-, S., & Kumar-, S. (2016). Tourism Promotion in India. *International Journal Of Core Engineering & Management (IJCEM)*, *2*(10), 25–41.

Singh, R., Sajnani, M., & Gupta, P. (2021). Rural homestays reviving culture and traditions: A study analysing expectation and satisfaction of homestay's guests. *Linguistics and Culture Review*, *5*(June), 1419–1435. http://www.lingcure.org/index.php/journal/article/view/1730%0Ahttp://www.lingcure.org/index.php/journal/article/download/1730/483

Sood, J., Lynch, P., & Anastasiadou, C. (2017). Community non-participation in homestays in Kullu, Himachal Pradesh, India. *Tourism Management*, *60*(972), 332–347. https://doi.org/10.1016/j.tourman.2016.12.007

Syakier, W. A., & Hanafiah, M. H. (2022). Tour Guide Performances, Tourist Satisfaction And Behavioural Intentions: A Study On Tours In Kuala Lumpur City Centre. *Journal of Quality Assurance in Hospitality and Tourism*, *23*(3), 597–614. https://doi.org/10.1080/1528008X.2021.1891599

Yasami, M., Bin Awang, K. W., & Teoh, K. (2017). Homestay Tourism: From the Distant Past Up To Present. *PEOPLE: International Journal of Social Sciences*, *3*(2), 1251–1268. https://doi.org/10.20319/pijss.2017.32.12511268

World Travel & Tourism Council. (2021). Economic Impact Report. Retrieved from <https://wttc.org/Research/Economic-Impact>

1844 İKTİSADİ VE FELSEFİ EL YAZMALARI'NDAN HAREKETLE "EMEK" VE "ÜCRET" KAVRAMLARININ İNCELEMESİ

Arş. Gör. GÖKÇE SARI

Süleyman Demirel Üniversitesi,

0000-0001-7760-3828

ÖZET

Karl Marx, *1844 İktisadi ve Felsefi El Yazmaları* adlı eserinin "Emeğin Ücreti" bölümünde sermaye sahibi olan Kapitalist ile işçi sınıfı arasındaki mübadele sonucu saptanacak olan ücret kavramını ele almaktadır. Ücretin nasıl belirlendiğini bulmak için iki sınıf arasındaki ilişkiyi inceler. Bu iki sınıf sermaye sahibi olan Kapitalist ve işçi sınıfı olan Proletaryadır. Yaptığı incelemeler sonucu ücreti belirleyecek olan şeyin işçinin kayıtsız şartsız tek mülkiyeti olan "emek" olduğuna karar veren Marx, bu yüzden araştırma konusunu emek ve sermaye arasındaki ilişkiye çevirmektedir. Emek sahibi olan işçinin çalışarak, sürekli kapitaliste para kazandırıp onun gelişmesini sağlamasına rağmen, bu gelişmelerin artışı oranında da kendi yoksulluğunu hazırladığını öne sürer. Bu çalışmada ise Karl Marx'ın kapitalist sınıf ile işçi sınıfı arasındaki mücadele ve bu mücadelenin toplumun çeşitli yönlerine olan etkileri konu edilmektedir. Marx, ücretlerin belirlenmesinin bu sınıflar arasındaki çatışmanın bir sonucu olduğunu ve bu alışverişte daima kapitalistin kazanan olarak ortaya çıktığını öne sürer. İşçisiz bir kapitalistin yaşam beklentisinin, kapitalistsiz bir işçininkinden her zaman daha uzun olduğunun altını çizer. Ayrıca Marx, kapitalistler birleşebilirken işçilerin bunu yapmasının yasak olduğunu, bunun da onlar için zararlı sonuçlara yol açabileceğinin altını çizmektedir. Marx'a göre işçinin ücretinin, soyunun tükenmesine yol açmadan, yaşamını sürdürmeye ve ailesinin geçimini sağlamaya yeterli olması gerekmektedir. Marx işçilerin karşılaştığı zorlukları da ele almaktadır; örneğin, piyasa dalgalanmalarının geçim kaynakları üzerindeki etkisi ve sermayedarlar ile işçiler arasındaki eşitsiz güç dinamikleri gibi konuların üzerinde oldukça durmaktadır. Bununla beraber, toplumun çeşitli seviyelerini ele alarak işçinin ve emeğinin bu durumlarda hangi seviyede olduğunu ve olacağını değerlendirmektedir. Marx'a göre toplum ilerlese de gerilese de kapitalist ve proletarya arasında her zaman kaçınılmaz bir mücadele vardır ve var olacaktır. Proleter sınıfı bu mücadeleden hiçbir zaman karlı olarak çıkamamaktadır.

Anahtar Kelimeler : Emek, Ücret, İşçi, Kapitalist.

AN EXAMINATION OF THE CONCEPTS OF "LABOR" AND "WAGE" BASED ON *THE ECONOMIC AND PHILOSOPHICAL MANUSCRIPTS OF 1844*

ABSTRACT

In the "Wage of Labour" section of his 1844 Economic and Philosophical Manuscripts, Karl Marx discusses the concept of wage, which will be determined as a result of the exchange between the capitalist, the owner of capital, and the working class. It examines the relationship between two classes to find out how wages are determined. These two classes are the Capitalist, the owner of capital, and the Proletariat, the working class. As a result of his investigations, Marx decides that what determines the wage is "labor", which is the unconditional sole property of the worker, and therefore turns the subject of his research into the relationship between labor and capital. He argues that although the worker, who is a laborer, constantly earns money for the capitalist and ensures his development, he also prepares for his own poverty in proportion to the increase of these developments. In this study, Karl Marx's struggle between the capitalist class and the working class and the effects of this struggle on various aspects of society are discussed. Marx argues that the determination of wages is a result of the conflict between these classes and that the capitalist always emerges as the winner in this exchange. He underlines that the life expectancy of a capitalist without workers is always longer than that of a worker without a capitalist. Additionally, Marx underlines that while capitalists can unite, workers are prohibited from doing so, which can lead to harmful consequences for them. According to Marx, the worker's wage must be sufficient to sustain his life and provide for his family without causing extinction. Marx also addresses the difficulties faced by workers; For example, it focuses heavily on issues such as the impact of market fluctuations on livelihoods and the unequal power dynamics between capitalists and workers. However, it considers the various levels of society and evaluates the level at which the worker and his labor are and will be in these situations. According to Marx, whether society progresses or declines, there is and will always be an inevitable struggle between the capitalist and the proletariat. The proletarian class can never emerge profitable from this struggle.

Key Words: Labor, Wage, Worker, Capitalist.

KALİTE 4.0: ENDÜSTRİYEL DÖNÜŞÜMÜN YOL HARİTASI

Serdal Aldeniz

Mardin Artuklu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
orcid.org/0000-0001-5798-4635

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet Murat GUTNU

Mardin Artuklu Üniversitesi, Mardin Meslek Yüksekokulu,
orcid.org/0000-0002-3547-0729

ÖZET

Kalite 4.0, endüstriyel sektördeki evrimin önemli bir parçasıdır ve geleneksel kalite kontrol yöntemlerini dijital teknolojilerle birleştirerek üretimdeki kalite yönetimini modernize etmektedir. Bu modernizasyon, Endüstri 4.0'ın temel prensiplerine odaklanarak işletmelerin daha verimli, esnek ve rekabetçi olmalarını sağlamaktadır. Ancak, Kalite 4.0'ın etkili bir şekilde uygulanabilmesi için bazı kritik faktörler gereklidir. Bu faktörler arasında; insanların rolleri, yetenekleri ve uyum kabiliyetleri ile Toplam Kalite Yönetimi prensiplerinin bütünleştirilmesi, sürekli yenilik ve eğitimin önemi, önemli yer tutmaktadır. Sonuç olarak, iyi bir kalite kültürü oluşacak ve bu da işletmelerin sürdürülebilir rekabet avantajı elde etmelerine yardımcı olacaktır. Kalite 4.0'ın doğru bir şekilde benimsenmesi ve uygulanması da, endüstriyel şirketlerin rekabetçi kalmasını sağlayarak gelecekteki başarılarını güvence altına alacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kalite 4.0;Endüstri 4.0;Toplam Kalite Yönetimi

QUALİTY 4.0: ROADMAP FOR INDUSTRİAL TRANSFORMATİON

ABSTRACT

Quality 4.0 is an important part of the evolution in the industrial sector, modernizing the management of quality in production by integrating traditional quality control methods with digital technologies. This modernization, focusing on the fundamental principles of Industry 4.0, enables businesses to become more efficient, flexible, and competitive. However, for Quality 4.0 to be effectively implemented, certain critical factors are necessary. Among these factors are the roles, skills, and adaptability of individuals, as

well as the integration of Total Quality Management principles, and the importance of continuous innovation and education. As a result, a strong culture of quality will emerge, aiding businesses in attaining sustainable competitive advantages. The proper adoption and implementation of Quality 4.0 will ensure that industrial companies remain competitive, securing their future successes.

Keywords: Quality 4.0; Industry 4.0; Total Quality Management

BORSA İSTANBUL'DA RASSAL YÜRÜYÜŞ HİPOTEZİNİN TEST EDİLMESİ

Dr. Öğr. Üyesi Çağatay MİRGEN
Milli Savunma Üniversitesi, ORCID: 0000-0002-0970-0121
Prof. Dr. Ali BAYRAKDAROĞLU
Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, ORCID:0000-0002-1165-5884

ÖZET

Rassal yürüyüş hipotezine göre hisse senedi fiyatlarının tahmin edilmesi mümkün değildir. Çünkü fiyatlar rassal hareket etmektedir. Ayrıca fiyatlar mevcut tüm bilgiyi yansıttığı için anormal getirilerin elde edilmesi de olası görülmemektedir. Fakat hisse senedi fiyatlarında hızlı ve öngörülemeyen bir dalgalanma gerçekleşebilir. Bu durumda ortaya çıkan fiyat balonları yüksek getiriye veya kayba sebep olabilmektedir. Fiyat balonlarının öngörülmesi veya piyasada gerçekleşen fiyat balonlarının bilinmesi yatırımcı açısından riskin azaltılmasında önem arz etmektedir. Bu nedenle çalışmada BIST TÜM (XUTUM) endeksinde rassal yürüyüş hipotezini test etmek amacıyla GSADF testi ile endekste spekülatif fiyat hareketliliği araştırılmıştır. Araştırma veri seti iki dönemi kapsamaktadır. Covid-19 pandemi dönemi için seçilen zaman aralığı ve pandemi sonrası zaman aralığını içeren her iki dönemde de BIST TÜM'de fiyat balonlarının yani spekülatif fiyat hareketlerinin varlığı tespit edilmiştir. Elde edilen bu sonuçlara göre BIST TÜM endeksi için rassal yürüyüş hipotezi reddedilmektedir. Ayrıca meydana gelen fiyat balonlarının tarihsel incelmesi yapılmıştır. Buna göre Covid-19 dönemi ele alan zaman zarfında yedi dönemde, Covid-19 sonrası dönemi ele alan zaman diliminde dört dönemde fiyat balonuna rastlanılmıştır. Covid-19 döneminde fiyat balonları daha sık yaşanırken süre olarak birkaç işlem günlük kısa zaman aralıklarını kapsadığı, Covid-19 sonrası dönemde ise kısa fiyat balonlarının yanında 67 işlem günlük uzun bir dönemi kapsayan fiyat balonunun varlığı ortaya koyulmuştur.

Anahtar Kelimler: Rassal Yürüyüş Hipotezi, BIST TÜM, Fiyat Balonu

TESTING THE RANDOM WALK HYPOTHESIS AT BORSA ISTANBUL

ABSTRACT

According to the random walk hypothesis, it is not possible to predict stock prices. Because prices move randomly. In addition, since prices reflect all available information, abnormal returns are unlikely to occur. However, rapid and unpredictable fluctuation in stock prices may occur. In this case, the resulting price bubbles can cause high returns or losses. Predicting price bubbles or knowing the price bubbles that occur in the market is important for investors in reducing risk. For this reason, in the study, speculative price mobility in the index was investigated with the GSADF test in order to test the random walk hypothesis in the BIST All

Shares (XUTUM). The research data set covers two periods. The existence of price bubbles, that is, speculative price movements, was detected in BIST All Shares in both periods, including the time period selected for the Covid-19 pandemic period and the time period after the pandemic. According to these results, the random walk hypothesis is rejected for the BIST All Shares. In addition, a historical analysis of the price bubbles that occurred was made. Accordingly, a price bubble was observed in seven periods during the Covid-19 period and in four periods during the post-Covid-19 period. While price bubbles were experienced more frequently during the Covid-19 period, it was determined that they covered short time intervals of a few transaction days. In the post-Covid-19 period, in addition to short price bubbles, the existence of a price bubble covering a long period of 67 transaction days was detected.

Key Words: Random Walk Hypothesis, BIST All Shares, Price Bubbles

1. GİRİŞ

Sermaye piyasasında fiyat oluşumu finans literatüründe çok tartışılan bir konudur. Hisse senedi fiyatları mevcut tüm bilgileri yansıtıyorsa etkin olduğu belirtilmektedir. Sermaye piyasasının etkinliğini test etmek son derece zor olsa da Fama (1965, 1970) piyasa etkinliğini üç gruba ayırmış ve bunları zayıf, yarı güçlü ve güçlü form olmak üzere sınıflandırmıştır. Burada fiyatın tüm tarihi bilgileri içerdiği (zayıf form), fiyatın tarihi bilgilerle birlikte güncel bilgileri içerdiği (yarı güçlü form) veya fiyatın tarihi bilgileri, güncel bilgileri ve geleceğe ait bilgileri (güçlü form) içerdiği kabul edilmektedir (Sayılgan, 2017:29-30). Etkin piyasa hipotezi, hisse senedi fiyatlarının tüm bilgileri yansıttığını ve hiçbir yatırımcının farklı bilgi setlerinden yararlanarak anormal kâr elde edemeyeceğini savunmaktadır. Etkin bir piyasada değerinin altında değerlenmiş hisse senedi olmayacaktır; dolayısıyla anormal bir getiri elde edilemeyecektir.

Hisse senetlerinin geçmiş fiyat hareketlerini dikkate alarak gelecekteki fiyatına ilişkin anlamlı tahminler yapmak ne derece doğrudur? Bu kapsamda ele alınan birçok analiz yöntemi bir menkul kıymet fiyatının geçmiş davranışının gelecek hakkında bilgi sağlayabileceği görüşünde olsa da rassal yürüyüş hipotezine göre bu durum olası değildir (Fama, 1965: 34). Rassal yürüyüş hipotezi, hisse senedi fiyatlarının rastgele bir yürüyüşe göre geliştiğini (yani fiyat değişikliklerinin rastgele olduğunu) ve dolayısıyla tahmin edilemeyeceğini belirten bir finansal teoridir. Rassal yürüyüş hipotezi, varlık fiyatlarının mevcut tüm bilgileri yansıttığını ve dolayısıyla rastgele hareket ettiğini öne süren etkin piyasa hipotezi ile yakından ilişkilidir. Etkin piyasa hipotezi, geçmiş fiyat verilerini veya diğer kamuya açık bilgileri kullanarak piyasadan daha iyi performans sergilemek mümkün olmadığını dile getirmektedir. Yeni bilgi, mevcut bir araştırma ve geliştirme projesinin başarısı, yönetim değişikliği, üretimdeki artış veya herhangi bir durumla ilgili olabilir (Fama, 1965: 36). Rassal yürüyüş hipotezinde de fiyat hareketleri tahmin edilemez ve stokastik bir süreç izlemektedir. Bu rastgelelik gelecekteki fiyat hareketlerini doğru bir şekilde tahmin etmeyi zorlaştırmaktadır. Rassal yürüyüşün varlığı veya yokluğu, yatırımcıların yatırım analizi için yatırım stratejisi üzerinde önemli etkilere sahiptir. Yatırımcılar piyasayı anlamalarına yardımcı olan hisse senedi fiyatlarının davranışlarını ve finansal faydaları analiz ederler.

Rassal yürüyüş hipotezi, hisse senedi fiyatı davranışını tanımlamaya ve tahmin etmeye yönelik diğer birçok yönteme ciddi şüphe düşürmektedir. Örneğin teknik analiz yöntemleri, tarihin tekerrür etme eğiliminde olduğunu, bu nedenle menkul kıymetlerin de geçmiş fiyat davranışlarını gelecekte tekrarlamaya eğimli olacağını vurgulamaktadır. Dolayısıyla hisse senedi fiyatlarını tahmin etmenin yolu, tekrarlanma ihtimali olan durumları tanımak için geçmiş fiyat davranışı kalıplarına aşinalık geliştirmektir. O halde grafikleri esas alan teknikler, serinin gelecekteki olası davranışını tahmin etmek için bir fiyat serisinin geçmiş davranışına ilişkin bilgiyi kullanmaya çalışmaktadır. Bunun yerine temel analiz yaklaşımına ait varsayım, herhangi bir zamanda bir menkul kıymetin içsel bir değere sahip olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca menkul kıymetin kazanç potansiyeli, yönetimin niteliği, ekonominin ve sektörün görünümü vb. gibi temel faktörlere bağlıdır (Fama, 1995: 75). Temel analizde esas olarak şirketlerin finansal tabloları yardımıyla kârlılık, likidite, faaliyetlerin etkinliği gibi finansal durumlar değerlendirilerek bu şirketlere ait menkul kıymetlere yatırım için rasyonel alım satım kararlarının oluşturulması hedeflenmektedir (Sayılgan, 2017: 34).

Hisse senedi fiyatları doğası gereği çoğu zaman hızlı ve öngörülemeyen dalgalanmalar göstermektedir. Fiyatlar bir balona benzer şekilde gerçek değerlerinin önemli ölçüde üzerine çıktığında, bu genellikle bir fiyat düşüşü meydana geldikten sonra fark edilebilir ve geriye dönük olarak incelenebilir. Bu gibi durumlarda hem kurumsal hem de bireysel yatırımcılar, sahip oldukları farklı varlık sınıflarında önemli servet kayıpları yaşayabilirler (Brunnermeier ve Oehmke, 2012). Hisse senedi balonunun patlaması yatırımcıların güvenini ve güvenli bir yatırım olarak borsaya olan güvenini aşındırır. Şişirilmiş fiyatlardan hisse senedi satın alan yatırımcılar sıklıkla ciddi düşüşlerle karşı karşıya kalmakta ve bu da hayal kırıklığı ile gelen güvensizliğe neden olmaktadır.

Hisse senetlerinin fiyatı borsada arz ve talebe göre tayin edilmektedir. Rassal yürüyüş hipotezinin geçerli olduğu varsayıldığında borsada geçmiş verileri dikkate alarak tahminde bulunma olasılığı görülmemektedir. Karşı durumda geçmiş fiyat bilgilerinden faydalanarak gelecek fiyat tahminleri ile sıra dışı kazançlar elde etmenin önü açılacaktır. Karimov'a (2017) göre, varlık fiyatları geçici olarak temel değerlerinin üzerine çıktığında bir fiyat balonu oluşmaktadır. French (1991) ise fiyatlardaki bu artışın, varlığın temel değerinden ziyade, daha da yüksek fiyatlardan kâr elde etmeye çalışan yeni spekülatörler tarafından yönlendirildiğini belirtmektedir. Artan yatırımcı coşkusu ve spekülasyon, medyadaki abartı, analist tavsiyeleri ve diğer olumlu düşünce biçimleri gibi çeşitli faktörler, hisse senedi fiyatlarındaki hızlı yükselişe katkıda bulunarak, fiyat balonuna sebep olabilir. Ayrıca düşük faiz oranları ve uygun kredi koşulları da balonunun oluşumunu etkileyebilir.

2. LİTERATÜR TARAMASI

Hisse senedi fiyatının mevcut tüm bilgiyi yansıttığı ve buna göre fiyatlandığı görüşünden yola çıkarak Fama (1965), Hong (1978), Lawrence (1986), Fama (1991), ve Fratianni ve Hyung (1987), menkul kıymet getirilerinin herhangi bir kalıp veya trend izlemediğini belirterek rassal yürüyüş hipotezini desteklemişlerdir. Fakat yapılan bazı çalışmalar bu duruma tezat oluşturacak bulguların varlığını da ortaya koymaktadır. Bu kapsamda aşağıda sırasıyla rassal yürüyüş hipotezini destekleyen ve reddeden çalışmalara yer verilmiştir.

Literatürde rassal yürüyüş hipotezini destekleyen ve farklı ülke endeksleri ile hisse senetlerini sınayan çalışmaların yanında Borsa İstanbul'daki endeksler ile hisse senetlerini dikkate alan çalışmalar da bulunmaktadır. Bu çalışmalardan; Bektur ve Aydın (2019), Zeren, Kara ve Arı (2013), Zengin ve Kurt (2004), BIST 100 endeksinde; Altunöz (2016), Borsa İstanbul'da seçilen banka hisseleri ve endekslerinde; Yücel (2016), BIST'te seçilen 22 endeks için;, Chigozie (2010), Nijerya borsasında; Demireli, Akkaya ve İbaş (2010), S&P 500'de; Ergül (2009), İMKB Endekslerinden 100, Ulusal 50, Ulusal 30, Hizmet, Mali ve Sınai Endekslerinde; Batool (2008), Çelik ve Taş (2007), on iki gelişmekte olan ülke için; Worthington ve Higgs (2004), yirmi bir Avrupa ülkesini; Frennberg ve Hansson (1993), İsveç borsasını; Poterba ve Summers (1988), Amerika Birleşik Devletleri'nin de içinde bulunduğu 18 ülkeyi analiz kapsamına dahil etmişlerdir.

Geliştirilmiş Dickey Fuller (GDF) testi, Phillips- Perron (PP), Kwiatkowski Phillips Schmidt ve Shin (KPSS) birim kök testleri gibi birim kök testlerinin sıklıkla kullanıldığı bu çalışmalarda incelenen piyasalar için rassal yürüyüş hipotezinin geçerli olduğu tespit edilmiştir (Bektur ve Aydın, 2019; Yücel, 2016; Zeren, Kara ve Arı, 2013; Çelik ve Taş, 2007; Zengin ve Kurt, 2004). Bunun için incelenen serilerin birim kök taşıması, başka bir ifadeyle durağan olmamaları gerekmektedir. Durağan olmayan bu serilerde rassal yürüyüş hipotezi geçerlidir. Literatür kapsamında incelenen çalışmalara ait veri setleri günlük (Bektur ve Aydın, 2019; Batool, 2008; Worthington ve Higgs, 2004), haftalık (Demireli, Akkaya ve İbaş; 2010, Çelik ve Taş, 2007) ve aylık (Frennberg ve Hansson, 1993; Zengin ve Kurt 2004) verilerden oluştuğu görülmektedir. Chigozie (2010), GARCH modeli ile rassal yürüyüş hipotezini test etmiştir. Ulusal hisse senetleri piyasasını dikkate alan çalışmalarda BIST TÜM endeksinin yer almadığı görülmektedir.

Yukarıda tartışılan literatür rassal yürüyüş hipotezini desteklese de tersi durumun varlığını ortaya koyan çalışmalarda mevcuttur (Acharya, 2024; Vasco, Pardal ve Dias, 2021; Koy, 2018; Gemici ve Polat, 2018; Dsouza ve Mallikarjunappa, 2015, Magnus, 2008; Tunçel, 2007; Chaudhuri ve Wu, 2003; Mitura ve Hall, 1999; Garrett ve Spyrou, 1998; Liu ve He, 1991; MacKinlay, 1988). İncelenen çalışmalardan Acharya (2024), S&P 500 endeksi, Dsouza ve Mallikarjunappa (2015), S&P500, NIKKEI, HANG SENG, FTSE 100, IBOVESPA, NASDAQ, BSE 200 ve S&P CNX NIFTY endeksleri, Vasco, Pardal ve Dias (2021), Brezilya, Çin, Güney Kore, ABD, İspanya, İtalya borsaları, Koy (2018), Chaudhuri ve Wu (2003) ile Garrett ve Spyrou (1998), gelişmekte olan piyasaları, Gemici ve Polat (2018), MIST ülkeleri, Tunçel (2007), İMKB 100 endeksi için araştırma yapmışlardır. Literatürde gerçekleştirilen çalışmalara ait analizler Breitung, Levin, Li ve Chu, Furuoka gibi birim kök testlerini kullanmasının yanında koşu testi, Sup Augmented Dickey Fuller (SADF) ve Genelleştirilmiş Sup Augmented Dickey Fuller (GSADF) testlerine ait analizlerin de olduğu görülmektedir (Acharya, 2024; Koy, 2018). Birim kök testi uygulayan çalışmaların sonuçlarına göre incelenen piyasalarda herhangi bir birim kök bileşenine rastlanmamıştır (Vasco, Pardal ve Dias, 2021; Gemici ve Polat, 2018; Chaudhuri ve Wu, 2003). Yani rassal yürüyüş hipotezenin reddedildiği ve piyasada anormalliklerin mevcut olduğunu belirtilmektedir. Aynı şekilde diğer yöntemlere ait sonuçlarda rassal yürüyüş hipotezenin reddedildiğini göstermektedir.

Sonuç olarak rassal yürüyüş hipotezini reddeden çalışmalar yatırımcıların geçmiş fiyatları kullanarak anormal kâr elde etme imkânı olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuçlar, rassal yürüyüş hipotezini destekleyen literatürden farklıdır. İncelenen çalışmalardan da görüleceği üzere rassal yürüyüş hipotezi ile ilgili çelişkili sonuçlar tespit edilmiştir. Yukarıdaki çelişkinin ışığında bu çalışmada BIST TÜM (XUTUM) endeksi için rassal yürüyüş hipotezini test edilmesi amaçlanmıştır. Bu kapsamda rassal yürüyüş hipotezi hakkındaki literatüre katkıda bulunacağı düşünülmektedir.

3. VERİ SETİ VE METODOLOJİ

Çalışmada Borsa İstanbul Tüm Endeksinde spekülatif fiyat hareketlerinin var olup olmadığı ve rassal yürüyüş hipotezinin test edilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca fiyat balonlarının tespit edilmesi durumunda hangi dönemleri içerdiğinin araştırılması düşünülmektedir. Bu amaçlar doğrultusunda "Genelleştirilmiş Eküs Arttırılmış Dickey-Fuller (GSADF)" testi kullanılmıştır. Veri Seti, 2.01.2023-28.02.2024 tarihleri arasında günlük kapanış değerlerine ait veriden oluşmaktadır. Dsouza ve Mallikarjunappa (2015), Tunçel (2007)'da benzer şekilde çalışmalarında günlük verileri esas almışlardır. Veri seti seçiminde pandemi sonrası dönem dikkate alınmıştır. Ayrıca Covid-19 pandemi dönemiyle kıyaslamak için ise 09.11.2021-30.12.2022 tarihleri arasında aynı gözlem sayısında olacak şekilde yeni bir analiz gerçekleştirilmiştir. Çalışma kapsamı BIST TÜM (XUTUM) endeksini dikkate alması açısından literatürden ayrılmaktadır. BIST TÜM endeksinin 528 şirketi içermesi nedeniyle ulusal sermaye piyasasında temsil gücünün çok yüksek olduğu değerlendirilmektedir. Veri seti DataStream aracılığı ile sağlanmıştır.

Spekülatif hareketlerin (fiyat balonlarının) belirlenmesi için zaman serilerini esas alan veri setleri için Shi ve Yu (2015), GSADF testini önermişlerdir. Acharya (2024), Koy (2018) pay piyasasında GSDAF testini kullanışlardır. GSADF testi, başlangıç ve bitiş noktalarının bir aralıkta değişmesine izin vermesi ve gözlemler içinde daha fazla alt örneği kullanmasından dolayı spekülatif hareketliliği daha verimli bir şekilde tespit edebilmektedir (Phillips, Shi ve Yu, 2015: 1043-1045). Spekülatif fiyat hareketlerinin tespitinde SADF testi de kullanılmaktadır. Fakat GSADF testi, boş hipotezi reddetme konusunda SADF testinden daha iyi performans göstererek, hisse senedi balonlarını tanımada daha fazla hassasiyet ve etkinlik ortaya koymaktadır (Acharya, 2024: 3). Chan vd. (2016)'ya göre testin en büyük avantajı, çoklu baloncukların varlığını araştırırken doğrusal olmayan yapıyı ve kırılma mekanizmalarını hesaba katmaya izin vermesidir. Bu nedenle çalışmada GSADF testi tercih edilmiştir.

GSADF testi, bitiş noktası olan r_2'nin r_0'dan 1'e ve başlangıç noktası r_1'in 0'dan r_2-r_0'a kadar olduğu, ADF testini aşağıdaki denklem (1) vasıtasıyla tekrar etmektedir.

$$\Delta x_t = \alpha_{r1,\, r2} + \beta_{r1,\, r2}\, x_{t-1} + \sum_{t=1}^{k} \lambda_{r1,r2}^{i}\, \Delta x_{t-i} + \varepsilon_t\,,\ \varepsilon_t \sim NID(0,\, \sigma_{r1,r2}^{2}) \qquad (1)$$

Denklem (1)'deki r_1 ile r_2 arasındaki tüm uygulanabilir aralıklar ve ADF test istatistiklerinin maksimum değeri, GSADF test istatistiğidir. Bu istatistiğin denklemi, aşağıda denklem (2) olarak gösterilmiştir.

$$GSADF(r_0) = \sup_{\substack{r_2 \in [r_0, 1] \\ r_1 \in [0, r_2 - r_0]}} \{ADF_{r1}^{r2}\} \qquad (2)$$

Bu bağlamda, yukarıda açıklanan GSADF testinde, T-Değeri elde edilen kritik değerler aralığında kalması durumunda spekülatif hareketliliğin olduğu anlaşılmaktadır. GSADF T-Değerinin %90 kritik değerinin altında olması durumunda ise spekülatif hareketlerinin istatistiksel olarak bir anlam ifade etmediği belirtilmiştir (Monschang ve Wilfling, 2021: 154). Anlamlı olan t değerleri için "Seriler rassal yürüyüş sürecine sahiptir." hipotezi reddedilmekte ve spekülatif hareketlerin var olduğu anlaşılmaktadır. Anlamsız olan t-değerleri için ise, söz konusu hipotez reddedilememekte ve hareketlerin spekülatif olmadığı sonucuna ulaşılmaktadır. Bu kapsamda gerçekleştirilen GSADF testine ait bulgulara bir sonraki bölümde yer verilmiştir.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışma kapsamında ele alınan BIST TÜM endeksine ait tanımlayıcı istatistiklere göre 2.01.2023-28.02.2024 zaman aralığında endeksin ortalama değerinin 7593.272, en yüksek değerinin 11010.82, en düşük değerinin 4865.100, standart sapmasının 1855.037 ve gözlem sayısının 291 olduğu tespit edilmiştir. Pandemi dönemi için yine aynı gözlem sayısında (291) ve 09.11.2021-30.12.2022 tarihleri aralığında endeksin tanımlayıcı istatistikleri de incelenmiştir. Buna göre endeksin ortalama değerinin 3153.981, en yüksek değerinin 6154.89, en düşük değerinin 1830.22, standart sapmasının 1155.12 olduğu görülmektedir. Buna göre incelenen dönem aralıklarına göre endeks en yüksek değerinde yaklaşık %84'lük bir artış meydana gelirken en düşü değerinde ise yaklaşık %166'lik bir artış yaşanmıştır. Gerçekleştirilen GSADF test sonuçları ise aşağıdaki Çizelge 1.'de gösterilmektedir.

Çizelge 1. GSADF Test Sonuçları

Endeks	Kritik Değerler (Güven Aralığı)			GSADF T-Değeri	Olasılık Değeri
	%99	%95	%90		
BIST TÜM (2.01.2023-28.02.2024)	4.2548	3.1159	2.7171	3.8146	0.0160
BIST TÜM (09.11.2021-30.12.2022)	4.3263	2.9390	2.1757	4.1788	0.0100

Not: *** *%99,* ** *%95 ve* * *%90 güven aralığını ifade etmektedir.*

Çizelge 1.'deki GSADF test sonuçları incelendiğinde, her iki döneme ait BIST TÜM endeksine ait olasılık değerlerinin 0.0160 ve 0.0100 ile %5 anlam düzeyinde anlamlı olduğu, test istatistiğinin ise (GSADF T-Değeri = 3.814660 ve 4.1788) %95 ile %90 kritik değerler arasında kaldığı tespit edilmiştir. Bu kapsamda endeks için "Seriler rassal yürüyüş sürecine sahiptir." hipotezi reddedilmiş ve her iki dönem için spekülatif hareketin varlığı tespit edilmiştir.

Spekülatif hareketlerinin incelenmesi için kullanılan GSADF testi, T-Değerlerini hesapladıktan sonra seriye ilişkin spekülatif hareketlerinin görülmesini sağlayan grafikte

sunmaktadır. Bu grafiklerde GSADF (mavi renk) ve GSADF_CV (kırmızı renk)'den oluşan çizgi grafikleri görülmekte ve teorik olarak mavi çizginin kırmızı çizgiyi (kritik değeri) geçtiği alanlarda spekülatif hareketlilikten söz edilebilmektedir. Yeşil renkli çizgi ise BIST TUM endeks değerinin ilgili zaman dilimindeki seyrini göstermektedir. Bu kapsamda BIST TUM endeksine ait GSADF grafiğine aşağıdaki Grafik 1.'de yer verilmiştir.

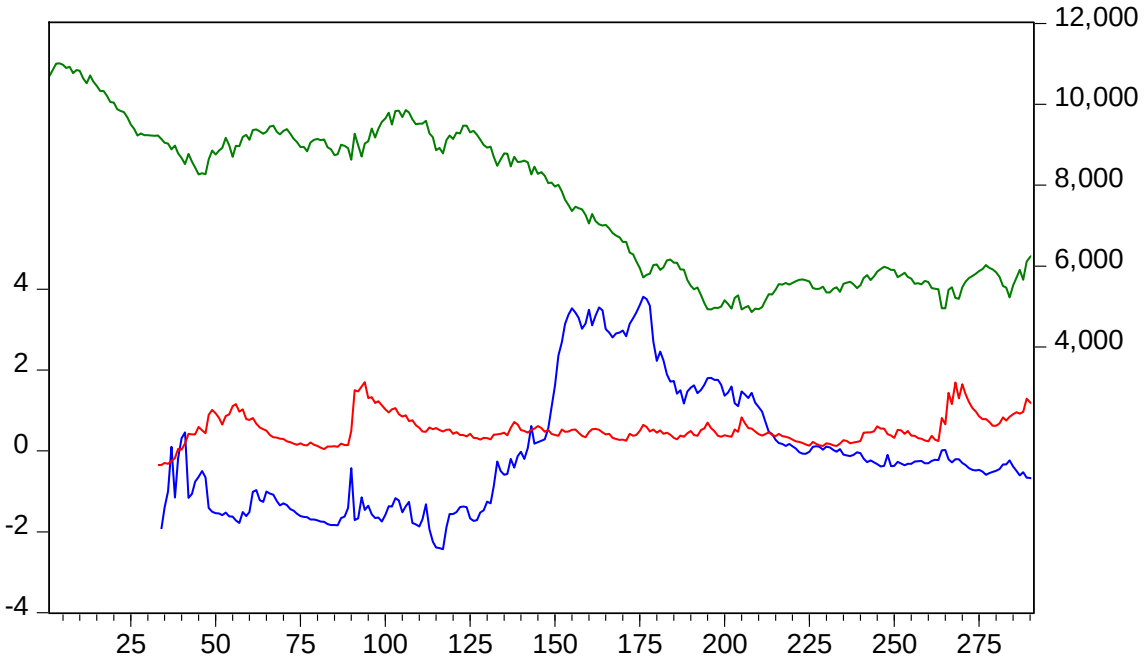

Grafik 1. GSADF Test Grafiği (2.01.2023-28.02.2024)

Yukarıdaki Grafik 1. incelendiğinde GSADF test değerlerinin (mavi renk) GSADF kritik değeri (kırmızı renk) geçtiği noktalar tespit edilmiştir. Buna göre ilgili zaman dilimlerinde endekste spekülatif fiyat hareketleri oluşmuştur. Burada 10.01.2024-11.01.2024, 04.01.2024-08.01.2024 tarihleri aralığında ve 11.08.2023 tarihinde bir veya birkaç günlük olmak üzere kısa süreli fiyat balonlarının oluştuğu tespit edilmiştir. Ayrıca 27.04.2023- 4.08.2023 tarihleri arasında 67 işlem gününü kapsayan uzun bir fiyat balonunun gerçekleştiği tespit edilmiştir. İlgili zaman aralığında toplamda 4 kez endeks değerinde fiyat balonu saptanmıştır. Bu kapsamda "Seriler rassal yürüyüş sürecine sahiptir." hipotezi reddedilmektedir.

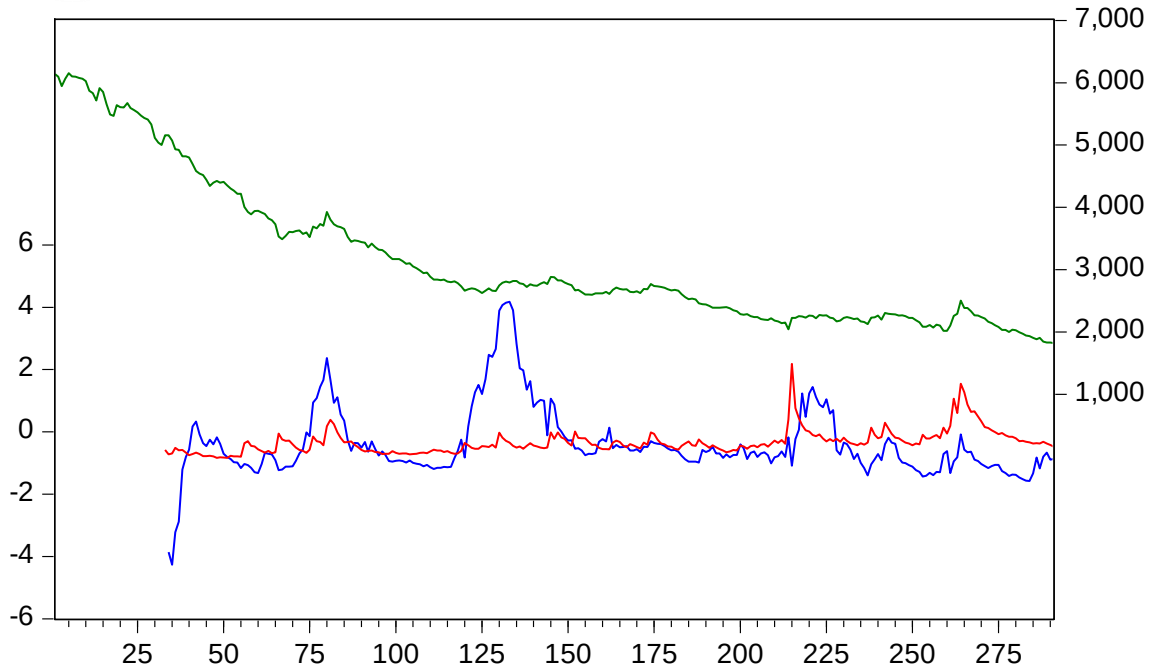

Grafik 2. GSADF Test Grafiği (09.11.2021-30.12.2022)

Grafik 2.'de ise Covid-19 pandemi döneminden bir kesit dikkate alınmıştır. Bu zaman zarfında yedi dönemde spekülatif fiyat hareketlerinin oluştuğu görülmektedir. Bu dönemler sırasıyla; 09.11.2022-24.11.2022 tarihleri arasında 13 işlem günü, 22-Eyl-2022-05-Eyl-2022 tarihleri arasında 14 işlem günü, 01.09.2022- 22.08.2022 tarihleri arasında 8 işlem günü, 19-Tem-2022-20-Tem-2022 tarihleri arasında 2 işlem günü, 14-Tem-2022-31-May-2022 tarihleri arasında 31 işlem günü, 20-May-2022-11-May-2022 tarihleri arasında 7 işlem günü ve son olarak 22-Şub-2022- 07-Şub-2022 tarihleri arasında 12 işlem günü endekste spekülatif fiyat hareketliliği tespit edilmiştir. Bu kapsamda ele alınan ilk zaman aralığında olduğu gibi "Seriler rassal yürüyüş sürecine sahiptir." hipotezi reddedilmektedir.

Çalışma kapsamında gerçekleştirilen GSADF test sonuçlarına bulgular kullanılan yöntem ve elde edilen sonuçlar açısından Acharya (2024) ve Koy (2018)'un çalışmalarıyla benzerlik taşımaktadır. Rassal yürüyüş hipotezini destekleyen çalışmalar; Geliştirilmiş Dickey Fuller (GDF) testi, Phillips- Perron (PP), Kwiatkowski Phillips Schmidt ve Shin (KPSS) birim kök testleri gibi birim kök testlerinin ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir. Bu çalışmada uygulanan analiz ve elde edilen bulgulara ait sonuçlar bakımından serilerin rassal yürüyüş sürecine sahip olduğunu belirten çalışmalardan ayrılmaktadır.

5. SONUÇ

Yatırımcılar sermaye piyasası yatırım araçları için gelecek tahmininde bulunarak beklenen getirilerini maksimum kılma gayreti içinde olabilirler. Fakat rassal yürüyüş hipotezinde fiyat hareketlerinin tahmin edilemeyeceği ve fiyatların rastgele bir düzen içinde ilerlediği görüşü kabul görmektedir. Bu nedenle yatırımcıların piyasanın üzerinde bir getiri elde etmesinin yolu kapatılmaktadır. Bu çalışmada ise BIST TÜM endeksinde spekülatif fiyat hareketlerinin varlığı (fiyat balonları) sınanarak rassal yürüyüş hipotezinin test edilmesi amaçlanmıştır. Fiyat

balonlarının varlığı serinin rassal yürüyüş hipotezine uygun hareket etmediğinin bir göstergesi olmaktadır.

Yatırımcıların getiri beklentileri açısından, menkul kıymetlerin doğru fiyatlandırılması son derece önemlidir. Etkin piyasalar olarak adlandırılan piyasalarda, yeni bilgi hızla piyasaya yansır ve fiyatlar belirli bir trendi takip etmeden rastgele değişmektedir. Bu durum, menkul kıymet fiyatlarının doğru bir şekilde tahmin edilmesini ve yatırımcıların beklediği anormal getirilere ulaşılmasını engellemektedir. Fakat çalışma kapsamında ulaşılan sonuca göre BIST TÜM endeksinde rassal yürüyüş hipotezinin geçerli olmadığı ve dolayısıyla piyasanın kâr elde etme fırsatı sunduğunu göstermesi açısından bireysel ve kurumsal yatırımcılara fayda sağlamaktadır. Elde edilen bulgular; Koy (2018), Chaudhuri ve Wu (2003), Garrett ve Spyrou (1998), Liu ve He (1991) ve Lo ve MacKinlay (1988) yapmış olduğu çalışmalara ait bulgularla benzerlik taşımaktadır.

Çalışma bulguları kapsamında elde edilen sonuçlar BIST TUM endeksinde fiyat balonlarını ortaya koymaktadır. Covid-19 dönemine ait bir bölümü kapsayan zaman dilimi ve Covid-19 dönemi sonrası dönemi içeren çalışmada her iki dönem için rassal yürüyüş hipotezi reddedilmektedir. Elde edilen sonuçlar için Covid-19 dönemi sonrasında özellikle yüksek enflasyon nedeniyle yatırımcıların borsada yüksek getiri elde etmek için spekülatif işlemlerle kazançlarını artırma yoluna gitmeye çalıştığı, yine Covid-19 döneminde ise pandeminin neden olduğu belirsizliğin piyasalara yansıması sonucunda fiyat balonların gerçekleştiği yorumu yapılabilir. Gerçekleşen fiyat balonları incelendiğinde Covid-19'un devam ettiği süreyi içeren zaman diliminde 7 dönemde fiyat balonuna rastlanılırken Covid-19 sonrası dönemde ise 4 dönemde fiyat balonu görülmüştür. Bu dönemin 3'ü ise bir veya birkaç işlem günlük çok kısa zaman dilimlerini kapsamaktadır. Fakat bir dönem 67 işlem günü gibi uzun bir zamana yayılmıştır. Pandemi dönemindeki balonlar ise daha çok olmasına rağmen kısa zaman dilimlerinde gerçekleşmiş ve uzun sürmediği tespit edilmiştir.

Dönem açısından Covid-19 sürecini ve sonrasındaki piyasa koşullarını karşılaştırması ve BIST TUM endeksini dikkate alması açısından literatürden ayrılan bu çalışmanın özellikle ulusal piyasada yatırım yapmak isteyenler için faydalı sonuçlar sunduğu düşünülmektedir. Bundan sonraki incelenecek zaman aralığı, endeks çeşitlendirilmesi veya sektörel bazda şirketlere ait hisse senedi fiyatı veya getirileri üzerinden araştırmalar gerçekleştirilebilir.

KAYNAKÇA

[1] Acharya, D. (2024). Comparative Analysis of Stock Bubble in S&P 500 Individual Stocks: A Study Using SADF and GSADF Models. Journal of Risk and Financial Management, 17(2), 59

[2] Altunöz, U. (2016). Borsa İstanbul'da Zayıf Formda Etkin Piyasa Hipotezinin Testi: Bankacılık Sektörü Örneği. Journal Of International Social Research, 9(43).

[3] Batool, A. (2008). Testing weak-form efficiency in the Bahrain stock market. International Journal of Emerging Markets, 3(1), 38–53

[4] Bektur Ç, & Aydın, M. (2019). Borsa İstanbul ve Alt Endekslerinde Zayıf Formda Piyasa Etkinliğinin Analizi: Fourıer Yaklaşımı. Akademik İncelemeler Dergisi, 2019, 14/2: 59- 76.

[5] Brunnermeier, Markus K., and Martin Oehmke. 2012. Bubbles, Financial Crisis, and Systemic Risks; NBER Working Paper 18398. National Bureau of Economic Research.

[6] Celik, T. T., & Taş, O. (2007). Etkin piyasa hipotezi ve gelişmekte olan hisse senedi piyasaları. İTÜDERGİSİ/b, 4(2).

[7] Chaudhuri, K., & Wu, Y. (2003). Random walk versus breaking trend in stock prices: Evidence from emerging markets. Journal of Banking & Finance, 27(4), 575-592.

[8] Chigozie, O.G. (2010). Analysis of weak-form efficiency on the Nigerian stock market: Further evidence from GARCH model. The International Journal of Applied Economics and Finance, 4(2), 62–66

[9] Demireli, E., Akkaya, G. C., & İbaş, E. (2010). Finansal piyasa etkinliği: S&P 500 üzerine bir uygulama. CÜ İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 11(2), 53-67.

[10] Dsouza, J. J., & Mallikarjunappa, T. (2015). Do the stock market indices follow random walk?. Asia-Pacific Journal of Management Research and Innovation, 11(4), 251-273.

[11] Ergül, N. (2009). Ulusal Hisse Senetleri Piyasası'nda Etkinlik. Yönetim Bilimleri Dergisi, 7(1), 101-118.

[12] Fama, E. (1965). The behaviour of stock market prices. The Journal of Business, 38(1), 34–105.

[13] Fama, E. F. (1970). Efficient capital markets: A review of theory and empirical work. The journal of Finance, 25(2), 383-417.

[14] Fama, E. F. (1995). Random walks in stock market prices. Financial analysts journal, 51(1), 75-80.

[15] Fratianni, M., & Hyung, D.H. (1987). Random walk and monetary causality in five exchange markets. Journal of International Money and Finance, 6(4), 505–514.

[16] French, Douglas Edward. (1991). Early Speculative Bubbles and Increases in the Supply of Money. UNLV Retrospective Theses & Dissertations. Master's thesis, University of Nevada, Las Vegas, NV, USA.

[17] Frennberg, P., & Hansson, B. (1993). Testing the random walk hypothesis on Swedish stock prices: 1919–1990. Journal of Banking & Finance, 17(1), 175-191.

[18] Garrett, I., & Spyrou, S.I. (1998). Return predictability in emerging equity markets. Ekonomia, 2(2), 135–144.

[19] Gemici, E., & Polat, M. (2018). MIST borsalarında rassal yürüyüş hipotezi. Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi, 13(1), 129-142.

[20] Hong, H. (1978). Predictability of price rends on stock exchanges: A study of some far Eastern countries. Review of Economics and Statistic, 60(4), 619–621.

[21] Karimov, A. (2017). Identifying Stock Market Bubbles. Contributions to Management Science. Cham: Springer

[22] Koy, A. (2018). Multibubbles in emerging stock markets. Finans Politik ve Ekonomik Yorumlar, (637), 95-109.

[23] Lawrence, M.M. (1986). Weak-form efficiency in the KualaLumpur and Singapore stock markets. Journal of Banking and Finance, 37(3), 1029–1034.

[24] Liu, C., & He, J. (1991). A variance-ratio test of random walks in foreign exchange rates. Journal of Finance, 46(2), 773–785.

[25] Lo, A.W., & MacKinlay, A.C. (1988). Stock market prices do not follow random walks: Evidence from a simple specification test. Review of Financial Studies, 1, 41–66.

[26] Mitura, A.Z., & Hall, S.G. (1999). Examining the first stages of market performance: A test for evolving market efficiency. Economics Letters, 64(1), 1–12.

[27] Monschang, V. and Wilfling, B. (2021). Sup-ADF-style bubble-detection methods under test. Empirical Economics, 61, 145–172.

[28] Phillips PCB., Shi S. and Yu J. (2015). Testing for multiple bubbles: historical episodes of exuberance and collapse in the S&P 500. Int Econ Rev, 56 (4), 1043–1078.

[29] Poterba, J., & Summers, L. 1988. Mean reversion in stock prices: evidence and implications. Journal of Financial Economics, 22(1): 27-59.

[30] Sayılgan, G. (2017). Soru ve Yanıtlarıyla İşletme Finansmanı. Siyasal Kitabevi. 7.Baskı. Ankara.

[31] Tunçel, A., K. (2007). Rassal Yürüyüş (random walk) Hipotezi'nin İMKB'de test Edilmesi: Koşu testi uygulaması. Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi 9(2), 1-18.

[32] Vasco, C., Pardal, P., & Dias, R. T. (2021). Do the stock market indices follow a random walk?. In Handbook of Research on Financial Management During Economic Downturn and Recovery (pp. 389-410). IGI Global.

[33] Worthington, A., & Higgs, H. (2004). Random walks and market efficiency in European equity markets. The Global Journal of Finance and Economics, 1(1), 59-78.

[34] Yücel, Ö. (2016). Finansal piyasa etkinliği: Borsa İstanbul üzerine bir uygulama. International Review of Economics and Management, 4(3), 107-123.

[35] Zengin, H., & S., Kurt, (2004). İMKB'nin Zayıf ve Yarı Güçlü Formda Etkinliğinin Ekonometrik Analizi. Öneri Dergisi, 6(21), 145-152.

[36] Zeren, F., Kara H. & Arı, A. (2013). Piyasa etkinliği hipotezi: İMKB için ampirik bir analiz. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (36).

[37] Chang, T., Gil-Alana, L., Aye, G. C., Gupta, R., & Ranjbar, O. (2016). Testing for bubbles in the BRICS stock markets. Journal of Economic Studies, 43(4), 646-660.

KAYNAK YAPISININ FİRMA BAŞARISI ETKİSİ ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

BUSE GÖK
Dumlupınar Üniversitesi
ORCID ID: 0009-0009-9772-3822

Prof.Dr. ŞERAFETTİN SEVİM
Dumlupınar Üniversitesi
ORCID ID: 0000-0002-6925-5648

ÖZET

Konu: Kaynak yapısı, işletmelerin finansal tablolarında toplam borçlarını ve özkaynaklarını gösteren bir unsurdur. İşletme yönetimi ve işletme dışı çıkar grupları alacakları kararlarda işletmenin kaynak yapısını ve dağılımını göz önünde bulundurlar. Çalışmanın konusunu kaynak yapısının firma başarısı üzerindeki etkileri oluşturmaktadır.
Önemi: İşletmenin kaynakları, varlıklarını finanse eden unsurlar olarak iyi yönetilmediği takdirde firma başarısı üzerine olumsuz etkiler bırakacaktır. Kaynak yapısının yönetilmesi işletmenin uygun maliyetle fon bulması, borçlarını sorunsuz olarak ödemesi, borçların kaldıraç etkisinden yararlanarak karını arttırabilmesi bakımından önemlidir. Aynı zamanda işletme ortaklarına doyurucu bir kar dağıtma ve firma değerini arttırma bakımından da önem taşır.
Amaç: İşletmelerin kaynak yapısını hem borçlar hem de özkaynak anlamında etkileyen birçok faktör mevcuttur. Bu faktörler küresel anlamda benzer etkiye sahip olabileceği gibi sektörel ve işletme bazında da farklı etkiye sahip olabilir. Bu çalışmanın amacı; işletmelerde en az maliyet, geri ödemesi kolay, vadesi uzun ve ortaklara en yüksek getiriyi sağlayacak kaynak yapısına etki eden faktörleri literatür analizi ile belirlemektir. Araştırmanın ilk bölümünde kaynak yapısını içeren borç ve özkaynak unsurlarına ait kalemlerin sağladığı fon kaynaklarının çeşitliliğine göre sınıflandırma yapılmıştır. Yapılan bu sınıflandırmada en verimli kaynak yapısı koşulunu sağlayacak durumun nasıl olması gerektiği ve gruplarda oluşacak olan artışların kaynak yapısını nasıl etkileyeceği hakkında bilgi verilmiştir. Araştırmanın ikinci bölümünde kaynak yapısını etkileyen faktörler: Finansal faktörler, düzenleyici kuruluşların etkisi, finansal kuruluşların etkisi, makro-ekonomik faktörler ve diğer faktörler olmak üzere beş başlık altında incelenmiştir.
Bulgular: Çalışmada kaynak yapısı-firma başarısı ilişkisi anahtar kavramlarıyla son on yıldaki literatür incelenmiştir. Araştırma sonucu makro-ekonomik faktörlerden enflasyon, ekonomik kriz, finansal küreselleşme: finansal faktörlerden de döviz kuru ve faiz oranının kaynak yapısını etkilediği kanıtlanmış olup ayrıca aktif büyüklüğünün de kaynak yapısını etkileyen bir unsur olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kaynak Yapısı, Firma Başarısı, Finansal Performans

A STUDY ON THE EFFECT OF RESOURCE STRUCTURE ON FIRM SUCCESS

ABSTRACT

Topic: Resource structure is an element that shows the total debts and equity in the financial statements of enterprises. Business management and external interest groups take into consideration the resource structure and distribution of the enterprise in their decisions. The subject of this study is the effects of resource structure on firm success.

Importance: If the resources of the enterprise are not well managed as the elements that finance its assets, they will have negative effects on the success of the firm. Managing the resource structure is important for the enterprise to find funds at an appropriate cost, to pay its debts smoothly, and to increase its profits by utilising the leverage effect of debts. It is also important in terms of distributing a satisfactory profit to the shareholders and increasing the value of the firm. There are many factors affecting the resource structure of enterprises in terms of both debts and equity.

Purpose: These factors may have similar effects globally or may have different effects on sectoral and business basis. The aim of this study is to determine the factors affecting the resource structure that will provide the least cost, easy repayment, long maturity and the highest return to shareholders in enterprises by analysing the literature. In the first part of the study, a classification was made according to the diversity of fund sources provided by the items belonging to the debt and equity components of the resource structure. In this classification, information is given about how the situation that will provide the most efficient resource structure condition should be and how the increases in the groups will affect the resource structure. In the second part of the research, the factors affecting the resource structure: Financial factors, the impact of regulatory bodies, the impact of financial institutions, macro-economic factors and other factors are analysed under five headings.

Findings: In the study, the key concepts of the resource structure-firm success relationship and the literature in the last ten years were analysed. As a result of the research, it has been proved that inflation, economic crisis, financial globalisation among macro-economic factors, exchange rate and interest rate among financial factors affect the resource structure, and it has also been determined that asset size is a factor affecting the resource structure.

Keywords: Resource Structure, Company Success, Financial Performance

1. GİRİŞ

Bilançonun pasif tarafını oluşturan kaynak yapısı, işletmenin finansal sürdürülebilirliği açısından temel unsurlardandır. Kısa vadeli yabancı kaynak, uzun vadeli yabancı kaynak ve özkaynak unsurlarını içeren kaynak yapısında toplam yabancı kaynakların özkaynaklardan küçük olması beklenir. Bununla birlikte yabancı kaynakların süre, ödeme ve maliyet açısından kendi içerisinde uygun bir dağılıma sahip olması önemlidir. Özkaynakların ise toplam yabancı kaynaklardan büyük ve kendi içerisinde otofinansman kaynaklar ağırlıklı olması uygun kaynak yapısının temel ölçülerini oluşturmaktadır. Böyle bir yapı finansal sürdürülebilirlik ve firma başarısı açısından önem taşır.

Araştırmanın amacı işletmelerde kaynak yapısını etkileyen faktörler ile kaynak yapısı arasındaki etkileşimi ve kaynak yapısının firma başarısı ile ilişkisini literatür üzerinden incelemektir.

Çalışmamızda son on yıla ilişkin literatür anahtar kavramlar çerçevesinde incelenmiştir. Çalışmamızın birinci kısmında bilanço ve finansal açıdan kaynak yapısı ele alınmış, ikinci kısımda ise kaynak yapısını etkileyen faktörler ve yapıya etkileri finansal faktörler, düzenleyici kuruluşların etkisi, finansal kuruluşların etkisi, makro ekonomik faktörler ve diğer faktörler başlıklarıyla incelenmiştir. Bu kısmın sonunda vade, maliyet ve geri ödeme bakımından kaynak yapısı ve faktör ilişkisi analiz edilmiştir. Üçüncü kısımda kaynak yapısının firma başarısı üzerine etkileri literatür ile incelenmiştir. Çalışmamız sonuçlar ve değerlendirme ile tamamlanmıştır.

2. BİLANÇO VE FİNANSAL AÇIDAN KAYNAK YAPISI

İşletmelerde kaynak yapısı, kısa vadeli borçlanmaları, uzun vadeli borçlanmaları ve özkaynakları içeren yapıdır. Bu açıdan baktığımızda diğer bir değişle bilançonun pasif(kaynak) bölümü demek mümkündür.

İşletmeler açısından bu yapı kendini finanse edebilirlik açısından oldukça önemlidir. Bu kaynak yapısını incelediğimizde toplam borçlar üçüncü kişilerin işletme üzerindeki haklarını gösterirken, özkaynaklar işletme sahiplerinin ve ortaklarının üzerindeki haklarını göstermektedir. Hem toplam borçların hem de özkaynakların arasındaki dengeyi sağlamak işletme üzerindeki hak çoğunluğunu belirlemede etkili olmaktadır.

Bu başlıkta işletmelerin kaynak yapısı diğer bir deyişle borçları ve özkaynakları hem muhasebe hem de finansal açıdan incelenecektir.

2.1. Muhasebe ve Bilanço Açısından Kaynak Yapısı

Muhasebe bilimi, aktif yapısını likiditeye göre sıralarken; kaynak yapısını vadesine göre sınıflandırmaktadır. Kaynak yapısına baktığımızda vadesi en kısadan en uzuna doğru kısa vadeli yabancı kaynaklar, uzun vadeli yabancı kaynaklar ve özkaynaklar biçiminde sıralanmıştır. Borçlanmalar; mali borçlar, ticari borçlar, diğer borçlar, avanslar ve vergiler kalemlerinden: Özkaynaklar; sermaye, ödenmiş sermaye ve yedekler kalemlerinden oluşmaktadır.

2.2. Finansal Açıdan Kaynak Yapısı

Çalışmada kaynak yapısını oluşturan borçlar özelliklerine göre para ve sermaye piyasalarından sağlanan borçlar, mal piyasalarından sağlanan borçlar, yükümlülüklerden sağlanan borçlar ve diğer borçlar biçiminde; özkaynaklar ise ödenmiş sermaye ve otofinansman, otofinansman da kendi içerisinde gerçek otofinansman ve zahiri otofinansman biçiminde farklı başlıkta toplanmıştır.

2.2.1. Yabancı Kaynak

- Para ve Sermaye Piyasalarından Sağlanan Yabancı Kaynaklar: Para ve sermaye piyasalarından sağlanan borçlar; merkez bankası tarafından karşılanan kısa vadeli borçlanmaları, sermaye piyasası hazine tarafından karşılanan uzun vadeli borçlanmaların karşılandığı kalemleri içermektedir. Muhasebe açısından yapılan sınıflandırmadaki mali borçlar hesabı para ve sermaye piyasalarından sağlanan borçlardır. Mali borçlar hesabının alt kalemleri incelendiğinde finansal açıdan ele alınan kaynak yapısına göre para piyasalarından sağlanan borçlar; banka kredileri, finansal kiralama işlemlerinden borçlar, ertelenmiş finansal kiralama borçlanma maliyetleri, uzun vadeli kredilerin anapara taksit ve faizlerini: Sermaye piyasalarından sağlanan borçlar; tahvil anapara borç taksit ve faizleri, çıkarılmış bono ve senetler, çıkarılmış tahviller, çıkarılmış diğer menkul kıymetler ve menkul kıymet ihraç farklarını içermektedir.

  İşletmeler, para ve sermaye piyasalarından sağlanan yabancı kaynaklardan borçlanma yoluna giderken belirli prosedürlerle karşı karşıya kalmakta ve bazı kriterleri de karşılamak durumundadır. İşletmenin uzun süreli faaliyette bulunuyor olması, likidite riskinin olmaması, kredi notunun düşük olmaması, işletmenin maddi güvence sağlayabilecek durumda olması, üçüncü kişilere güvence oluşturacak özkaynak yapısının yeterli düzeyde olması borç verenler bakımından dikkat edilen hususlardır. Ayrıca bu borçlanmanın getirdiği anapara üzerine eklenen faiz yükü, dosya masrafları, borç ödeme vadesinin geçmesi durumunda katlanılan ekstra faiz ve buna benzer finansman giderleri işletmeleri maliyet ve geri ödeme unsurlarında zora sokmaktadır.

  Para ve sermaye piyasalarından sağlanan borçların fazla olması üçüncü kişilerin hak çoğunluğunu göstermekte, işletme likiditesini ve net çalışma sermayesini olumsuz etkilemekte, işletmenin borcunu ödeyememe durumuna gelmesi halinde yeni borçlanmaya gitmesi ve bunun sonucunda işletmeye ek faiz yükü getirmektedir. Bu tip borçların geri ödemesi esnek olmadığından, ödenmediği takdirde işletmeyi iflasa götürme riskini de taşımaktadır.
- Mal Piyasalarından Sağlanan Yabancı Kaynaklar: Mal piyasalarından sağlanan borçlar mal veya hizmet alımından doğmuş, senetli ya da senetsiz, satıcılara ödemekle yükümlü oldukları borçlardır. Bu borçlara muhasebe sınıflandırmasındaki ticari borçlar ve alınan avansları eklemek mümkündür. Mal piyasalarından sağlanan borçlar, para ve sermaye piyasalarından sağlanan borçlara nazaran daha esnek ve daha az maliyetli olan borçlardır. İşletmeler ödeme gününde borçlanılan işletmeye borçlarını ödemektedirler. Bu durum işletmenin diğer işletmeler gözünden bir itibarının olduğunun, tanınmışlığının ve

güvenilirliğinin göstergesidir. Tanınan ve borçlarını zamanında ödeyen bir işletme oluşu bu şekilde borçlanmasını kolaylaştıracaktır.

- Yükümlülüklerden Sağlanan Yabancı Kaynaklar: Yükümlülükler, mükelleflerin bazı faaliyetleri sonucunda devletin zorunlu kıldığı sorumlulukların yerine getirilmesi ve devlete ödenecek olan her türlü yükümlülüklerin izlendiği gruptur. Ödenecek vergi ve yükümlülükler, borç ve gider karşılıkları bu grupta izlenebilir. Bu borçlar da para ve sermaye piyasaları gibi esnek olmayan ve ödenmesi zorunlu olan borçlardır. Ödenmemesi takdirde vergi cezaları, faiz gibi birtakım yaptırımlar uygulanmaktadır. İşletmeler bu tip cezalara maruz kalmamak için yükümlülüklerinin düzenli takibini yapmalı ve zamanında ödemelidir.
- Diğer Yabancı Kaynaklar: Para ve sermaye, mal piyasaları ve yükümlülüklerden sağlanan borçların dışında kalan borçlardır. Diğer borçlar, diğer yabancı kaynaklar ve gelecek ay/yıllara ait gelir ve giderler kalemlerini içerir. Diğer yabancı kaynakları oluşturan kalemlerin önemli büyüklükte olması halinde incelenmesi gerekmektedir. (Cemalcılar ve Önce, 1999).

2.2.2. Özkaynak

İşletmenin kurulduğu aşamada, işletme sahipleri veya ortakları tarafından sağlanan kaynaktır ve böylece işletme sermayesi oluşmaktadır.

- Ödenmiş Sermaye: Taahhüt edilen sermayeden ödenmemiş sermayenin çıkarılması durumunda kalan tutar ödenmiş sermayeyi ifade etmektedir. Ödenmiş sermaye fazlalığı çok sayıda hisse senedi olması, çok sayıda ortak sayısının olması anlamına geldiğinden hisse başına kar miktarını düşürmektedir. Bu sebepten dolayı özkaynaklar grubu içerisinde ödenmiş sermaye fazlalığı değil otofinansman fazlalığı işletmeler açısından daha sağlıklı bir yapı olacaktır.
- Otofinansman: İşletmelerde oluşan karın tamamının ya da bir kısmının işletmenin kendi bünyesi içinde bulundurarak kendi kendine fon sağlaması anlamına gelir. Otofinansman, üçüncü kişilere başvurulmadan ve finansman giderlerine katlanılmadan ekonomik büyüme sağlar. Otofinansmanı iki şekilde göstermek gerekir:
    - Gerçek Otofinansman: Kar yedekleri, dönem karı gibi işletmeye gerçek anlamda fon girişi sağlayan kalemlerdir. Bu kalemlerden elde edilen artış söz konusu olduğunda özkaynak yapısında net bir değer artışı yaşanarak yapı kuvvetlenmektedir.
    - Zahiri Otofinansman: Herhangi bir net değer artışı olmadan enflasyon kaynaklı yeniden değerleme artışı uygulanarak yapılan artışları temsil eder. Bu bakımdan özkaynak yapısını kuvvetlendiren bir durum söz konusu değildir.

3. KAYNAK YAPISINI ETKİLEYEN FAKTÖRLER VE YAPIYA ETKİLERİ

3.1. Finansal Faktörler

- **Maliyet:** Borçlanma maliyeti ve özkaynak maliyeti olarak iki çeşit borçlanmadan bahsedilebilir. Borçlanmanın faiz gideri, kur farklarından doğan giderler, komisyon gideri gibi maliyetleri vardır (Yükçü, 2014). Bu giderler finansman gideri hesabında takip

edilmektedir. Sonuç olarak finansman giderleri işletmelerin kaynak yapısında artışa neden olmaktadır. Kaynak maliyetinin yükselmesi işletmeler tarafından istenmeyen durumdur. Özkaynak maliyeti ise işletmelerin sürdürülebilir kaynak sağlaması bakımından borçlanma maliyetlerinden de önde gelmektedir. Çünkü özkaynaklar borç verenler açısından bir güvence oluşturmaktadır. Buna ilişkin özkaynakların borçlardan daha fazla olması beklenir. Bu tip kaynak yapısında hem ortaklara daha fazla doyurucu kâr payı verecek hem de özkaynaklar borç verenler için güvence oluşturacaktır.

- **Finansal Sürdürülebilirlik:** Borçların vade, maliyet, geri ödeme koşulunu taşımak kaydı ile işletmelerin aldığı borçları ödeyebilme gücünü göstermektedir. İşletme borçlarını ödeyebildiği takdirde ve borç-özkaynak oranını bozmadığı sürece finansal sürdürülebilirliği devam edecektir.
- **Borç Takibi:** İşletmeler vadesi geldiğinde borçlarını ödemekle yükümlüdürler. Borcun ödenmediği durumlarda işletme ekstra faiz ile karşılaşacaktır. Borcun hiç ödenmemesi durumunda ise daha büyük yaptırımlar ile karşı karşıya kalmak durumundadır.
- **Özkaynak Yeterliliği:** Özkaynakların, yabancı kaynaklardan büyük olmasının beklenmesi yanı sıra özkaynakların da kendi içerisinde otofinansman ağırlıklı olması beklenir. Böylece hem ortaklara tatmin edici kar payı sağlanır hem de işletme sahip ve ortak haklarının çoğunlukta olması üçüncü kişilere güvence sağlayarak daha kolay borçlanma sağlamasına yarayacaktır.
- **Borç Yükü:** Aşırı borç, yalnızca işletmenin borç yükünü arttırmakla kalmayacak aynı zamanda işletme sermayesini olumsuz etkilemesine ve hatta iflasa yol açma ihtimalini arttıracaktır.
- **Döviz Borçlanması:** Finansal küreselleşmenin etkisinin olduğu döviz borçlanması, kurun olumsuz etkilendiği durumlarda işletmeler için yüklü bir maliyet getirmektedir. Edinilen borçlanmanın kurdan kaynaklı değer artışı hali hazırda olan borcun miktarını arttırmakta ve ödeme gücünü zorlaştırmaktadır.
- **Dönüştürülebilir (Çevrilebilir) Borç:** İşletme yeni borçlanmaya yoluna gitmeden dolayısıyla finansman giderleri doğmadan halihazırda olan borçları döndürme yoluyla finansman yoluna gidebilir. Borçların tamamının toplanıp yeniden vade ayarlaması yani yapılandırma yapılması, tahvilli borçların itfa süresi sona erdiğinde şirketin sermaye arttırımına giderek tahvil sahiplerine hisse senedi vermesi yoluyla özkaynağa dönüştürülmesi çevrilebilir borçlara örnek verilebilir.

3.2. Düzenleyici Kuruluşların Etkisi

- **Vergiler, Sosyal Güvenlik Kesintileri ve Çalışan Hakları:** Vergiler gelir dağılımını düzenlemek ve mükellefler arasında adaleti sağlamak amacıyla devlet adına toplanan araçtır (Gencel, 2005). Normal koşullarda vergiler kaynak yapısını arttırmaz fakat devlet vergi oranlarını arttığında işletmeler için avantajlı olan bir yükü dezavantajlı, ödenemeyen, çevrilemeyen borca çevirerek işletmelere yük getirir. Ödenmediği takdirde de borca faiz binerek cezai işlemler başlatılır.

  Sosyal Güvenlik Kesintileri, işletmelerin çalışanlarına verdikleri brüt ücret üzerinden devletin belirlediği oranlar kadar kesintiler yapmak koşulu ile yapılan ödemelerdir (Güvercin ve Mil, 2016).

Çalışan hakları ise, İş Kanunu kapsamında çalışanlara tanınan haklardır. Bu tip kesintiler bilançoda kaynaklar arasında görülmeyen yani işletme bünyesinde tutulup fon olarak kullanılan, zamanı geldiğinde borca dönüşen ödemelerdir. Örneğin emeklilik planı durumunda işletme eğer ki borç ve gider karşılığı ayırmamışsa o zaman kaynak yapısını etkileyen borç ortaya çıkmaktadır.

- **Faiz Oranı:** Özellikle para ve sermaye piyasalarından elde edilen borçlanmanın sonucunda oluşan maliyetlerdir. İşletmeler borçlandığında anaparadan hariç faiz ödemesiyle de karşı karşıya kalmaktadırlar (Özdemir, 2019). Faiz, hem toplam borcu arttıracağından hem de maliyetinden kaynaklı bir finansman gideri doğuracağından işletmeyi darboğaza sokabilmektedir. Maliyetinin yüksek oluşu işletme için dezavantaj oluştururken, ayrıca bu oranın yüksekliği işletmeler açısından daha da maliyet arttırıcı ve işletmeleri ödeme bakımından olumsuz etkileyen unsurdur.
- **Devlet Sübvansiyonları:** Devletin işletmelere rekabeti arttırmak, zarar etmesini engellemek, belirli bölgelerde sektörlerin gelişmesini sağlamak ve benzeri nedenler amacıyla yapılan vergi indirimleri, bir takım vergi muafiyetleri, sigorta primi desteği gibi ayni veya mali içerikli verdiği desteklerdir. TMS-20 Devlet Teşviklerinin Muhasebeleştirilmesi Standardı – Sermaye yaklaşımı unsuruna bakıldığında bu unsur sermaye desteği amacıyla alınan teşviktir. Bu teşvikler geri ödenmek koşuluyla alınır ve borç niteliği taşır. Bu bakımdan yabancı kaynaklarda izlenir. Bu teşvik türleri borçlanma suretiyle kaynak sağlar yani borçlarını arttırarak kaynak yapısını etkiler. (Yüce, 2011; Dinç ve Yıldırım, 2020).
- **Parasal Politika:** Devlet mekanizması tarafından konan parasal politikalar işletmelerin finansal yapısını ve finansman kararlarını etkilemektedir. Parasal politikayı şekillendiren otoritelerin, yüksek enflasyon dönemlerde faiz oranını yükseltmek, banka kredilerini kısmak gibi almış olduğu kararlar özellikle kendini kısa vadeli borçlarla kendini finanse eden işletmeler için risk oluşturmaktadır. Bu kararlar doğrultusunda kendini finanse edemeyen şirket ödeme gücü, karlılık, likidite bakımından da olumsuz etkilenecektir (Akgüç, 1998).
- **Kamu Denetimi:** İşletmelerin finansal tablolardaki uygunluğunun, hukuka, vergiye ve yönetmeliğe uygunluğunun incelenmesi özellikle halka açık olan şirketlerin yatırımcılar açısından güvence oluşturması kamu denetiminin gerekliliğini getirmektedir. Kaynak yapısı açısından bu durumu incelediğimizde yükümlülüklerden sağlanan borçlar ön plana çıkmaktadır. Vergi cezaları kamu denetimi sonucunda borç yükü getiren ve kaynak yapısını olumsuz etkileyen durumlardır. İlk bölümde de belirtildiği üzere işletmenin yükümlü olduğu yani mükellefiyetinin bulunduğu borçları yerine getirmemesi durumunda işletme faiz, cezai işlemler gibi yaptırımlara katlanmak durumunda kalmaktadır.

3.3. Finansal Kuruluşların Etkisi

- **Kredi Derecelendirmeleri:** Kredi derecelendirme kuruluşları; şirketlerin borç ödeme gücünü ve bu borçların yerine getirilip getirilmediğini, mali durumunu, yatırım yapabilme oranlarını belirleyerek firma hakkında bilgi edinir. Bankalar, reel ve kamu sektörü, sermaye piyasaları gibi kuruluşlar kredi derecelendirme kuruluşlarının vermiş olduğu kredi

derecesine göre karar alırlar. Bu bağlamda iyi bir kaynak yapısına sahip olmayan şirketin kredi notu da düşük olacaktır. (Kisgen, 2006; İnançlı ve Demir, 2020).

- **Finansal Kiralama (Leasing) ve Faktöring:** Faktöring, kredili biçimde mal veya hizmet satışı yapan işletmelerin alacaklarını finansal kurumlara kısa vadeli fon sağlama amacı ile faktör adı altında kolaylık sağlayan kurumdur (Akgüç, 1998). Finansal kiralama (leasing), işletmenin ihtiyaç duyduğu taşınır veyahut taşınmaz varlıkları işletmeye belirli bir kira bedeli karşılığında kullandırmak amacıyla kullanım hakkı tanımasıdır. Böyle bir yapı işletmelerin maddi duran varlıklarının finansmanı için önemli imkanlar sunar. Bu da firmaların borçlanma talebini azaltır.

3.4. Makro Ekonomik Faktörler

- **Enflasyon:** Enflasyon, işletmelerin finansal tablolarında gerçek değer yerine şişirilmiş değerleri yansıtacağından işletmeler için risk ve belirsizlik doğurmaktadır. Belirsizlik içerisinde finansal tablolar yanıltıcı olabilir. Enflasyon baskısı altında yaşanan bu belirsizlik sonucu yüksek maliyet yaratacağından işletmelerin net işletme sermayesine olan ihtiyacı artacak, kaynak yapısı dengesi bozulacaktır.
- **Ekonomik Kriz:** İşletmeleri darboğaza sokan etkenlerden biridir. Ekonomik krizlerde işletmelerin güvencesi özkaynaklarıdır. İşletmelerin ekonomik kriz dönemlerinde borçlanmaları zorlaşacağından, maddi duran varlıklarını veya özkaynaklarını eriterek kendilerini finanse etmeye çalışacaklardır. Böylelikle finansman ve kaldıraç oranı olumsuz etkilenecektir (Hoang, et al., 2017).
- **Finansal Küreselleşme:** Çok uluslu hale gelme ve teknolojide oluşan önemli gelişmeler şirketleri dünya çapında yatırım yapmaya sürüklemiştir (Sarı, 2021). Finansal piyasalarda liberalleşme ve dünya ekonomisinin küreselleşmesi özellikle gelişmekte olan ülkelerin portföyünü etkilemektedir. Kur istikrarsızlığı ve yabancı sermaye finansal istikrarsızlığa neden olmaktadır. Bunun sonucunda oluşan ulusal para birimi üzerindeki baskı paranın değer kaybetmesine sebebiyet vermiştir.

3.5. Diğer Faktörler

- **Teminatlar ve Kefalet:** Teminat mektubu ve kefalet olumsuz olaylar karşısındaki güvencedir. Şarta bağlı ve riskli borçlardır. İkili bir borç ilişkisinde, borçlu olan kişi alacaklı olan kişiye bankadan teminat mektubu getirmesiyle üçlü bir ilişki meydana gelmekte ve banka borçlunun herhangi bir sorumluluğunu yerine getirmemesi durumunda borcu üstlenmektedir (Koç, 2019). Bu sebepten dolayı işletmenin kaynak yapısını etkileyecek finansman yükü getirir.

3.6. Kaynak Yapısı ve Faktör İlişkisi Analizi

Yabancı kaynaklar içerisinde rakamsal olarak para ve sermaye piyasaları ve mal piyasalarından sağlanan borçlar yüksektir. Kısa vadeli borçlar uzun vadeli borçlardan da daha yüksektir. Özkaynakların ise her şartta yabancı kaynaklardan büyük olması esastır. Bu bağlamda faktörlerin bu yapıya etkisini aşağıdaki şekilde özetleyebiliriz.

3.6.1. Yabancı Kaynak Yapısına Etki Eden Faktörler

Para ve sermaye piyasalarından sağlanan borçlar ve buna etki eden faktörlerde maliyet bu borçlarda yüksektir. Ödeme diğer borçlara göre daha fazla yaptırımı içerir. Enflasyon dönemlerinde para ve sermaye piyasalarından borç bulmak milli para ile zorlaşır. Borcun vadesi açısından enflasyon dönemlerinde uzun vadeli borç bulmak neredeyse imkansızdır. Enflasyon kısa vadeli borçları arttırır.

Teminat ve kefaletler bu borçlarda daha fazladır. Faiz oranı bu tür borçlarda genellikle diğerlerine göre yüksektir. Bu tür borçların ödenmemesi durumunda veya çevrilmesinde zorlanılmasında maliyetler daha da yükselmektedir. Finansal kuruluşların etkisi daha çok maddi duran varlıkların kiralama yoluyla finansmanı olarak yabancı kaynak ihtiyacını azaltan etkiye sahiptir. Küreselleşme kaynak yapısının uygun olduğu şirketlerde ülke dışı borçlanma imkanlarını arttırabilir ve ülke dışındaki borçlanma kanallarından daha uzun vade ve daha az maliyetli borç bulma fırsatları sunar.

Şirketlerin sermaye piyasalarından borçlanma para piyasalarından borçlanmaya göre daha avantajlı olabilir. Ancak faiz oranları ve düzenleyici kuruluşların teşvikleri bu durumu etkilemektedir. Ekonomik belirsizlikler her zaman işletmelerin kaynak yapısını etkileyen en önemli faktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Burada diğer önemli bir konu da kısa vadeli borçların döndürülmesinde dönen varlıklarda kullanılması önemlidir. Kısa vadeli borçların dönen varlıkların aşmaması da önemlidir.

Vergi sosyal güvenlik kesintileri ve çalışan hakları işletmeler için uygun yönetildikleri takdirde maliyeti nispeten düşük, kısa süreli kaynak avantaj sağlar. Ancak bu tür borçlar ödenmediği takdirde maliyeti yüksek olabilir. Teşvik ve sübvansiyonlar yabancı kaynaklar için olumlu etki yapan borçlanmayı sağlar.

Parasal politikalar özellikle firmaların mal piyasalarından sağlayacağı vadeli alışları azaltabilir. Borçlanma maliyetlerini artırır. Sıkı para politikaları borçlanma maliyetlerinin arttırır ve uygun borç bulma fırsatlarını azaltır. İşletmenin karları, işletmenin kaynak yapısını sürdürülebilir kılan en önemli kaynaktır.

3.6.2. Özkaynak Yapısına Etki Eden Faktörler

Özkaynak yeterlilik bakımından kaynak sağlaması için daha büyük bir yapıya sahip olması istenir. Şirket kuruluşunda ödenmiş sermaye ağırlıklı olur ilerleyen yıllarda dağıtılmayan karlar ve diğer otofinansman unsurlarının ağırlıklı olması beklenir. İşletmenin borcunun çok olması ve likiditesinin az olması özkaynağı da eritmektedir.

Ekonomik kriz özkaynaklara olumsuz etki yaratmakta ve bu dönemlerinde işletmelerin özkaynak yapısının daha güçlendirilmesi gerekir. Enflasyon dönemlerindeki yeniden değerlemelerden dolayı zahiri otofinansman artışları söz konusudur. Burada enflasyon etkisi çok büyüktür.

4. LİTERATÜR TARAMASI

Kızılaslan ve Nalinci (2013), tarım sektöründe faaliyet gösteren işletmenin 2010 ve 2011 yıllarındaki finansal performansı ölçmüş ve karlılık, likidite, borç ödeme gücü gibi finansal performansı etkileyen etmenleri incelemiştir. İşletmenin karlılığını arttırabilmesi için kaldıraç oranından faydalanması gerektiğine değinilmiştir.

Mendoza and Smith (2013), Finansal küreselleşmenin kısa ve uzun vadeli etkilerini incelemiştir. Finansal entegrasyonun öz sermaye varlıklarında çok küçük bir düşüşe ve borçta büyük bir artışa neden olacağını tahmin etmektedir.

Beckmann and Stix (2014), Yabancı para cinsinden elde edilen kredilerin bilgi eksikliğinden kaynaklanıp kaynaklanmadığı araştırmıştır. Döviz kuru değer kayıplarının kredi taksitlerine yapmış olduğu etki ve bu kredilere olan talebin azaldığı öne sürülmüştür.

Canki (2014), likidite oranı, işletme büyüklüğü, vergi kalkanı gibi unsurlar belirleyerek işletme performansını karlılık bakımından ne kadar etkilediği ve bu ölçümün sonucunda da sermaye yapısı kararlarının etkilenip etkilenmediği belirlemeye çalışmıştır. Sonuç olarak aktif ve özkaynak oranının finansal performansı etkilediği fakat sermaye yapısını tek değil birden çok unsurun etkilediği sonucuna varılmıştır.

Melek (2015), Bist-İmalat sektöründe faaliyette bulunan işletmelerin 2019-2013 yılları arasındaki verilerini alarak işletmelerdeki sermaye yapısının karlılık düzeyine etkisini oranlar yardımıyla panel en küçük kareler yöntemini kullanarak incelemiştir. Araştırma sonunda borçlanmanın özsermaye karlılığında artış yarattığını, kısa vadeli borcun azaltıldığında işletmenin karlılığını arttığını gözlemlemiştir.

Deniz (2018), imalat sektöründe faaliyette bulunan 61 işletmenin 2010-2014 yılları arasında finansal tabloları kullanarak sermaye yapısı ve firma performansı arasındaki ilişkinin incelenmesinde regresyon analizi, finansal performansın ölçülmesinde ise veri zarflama analizi kullanmış, kısa vadeli borç/aktif oranının artışı sonucu etkinliğin olumlu seyir gösterdiği, sermaye yapısı ile de finansal performans arasındaki ilişinin de anlamlı olduğu sonucuna varmıştır.

Özbek (2019), Bist-100'de özkaynak değişim tablosu incelenerek, özkaynak değişim tablosuna ait olan kalemlerin hangi değişimlerden etkilendiği araştırılmıştır. Faktör analizi sonucu aktif büyüklüğünün, özkaynak değişim tablosunu etkileyen en önemli unsur olduğu vurgulanmıştır.

Özdemir (2019), Bist-100 imalat işletmelerin sermaye yapısı kararlarını alırken makro faktörlerin bu kararları ne ölçüde etkilediğini araştırmıştır. Panel veri analizi sonucuna göre faiz oranı ve döviz kuru gibi bazı makro faktörlerin sermaye yapısını etkilediği, enflasyonun ise bir etkisinin olmadığı saptanmıştır.

Baraklı ve Öndeş (2021), Bist-100'de işletmelerin 2015-2021 yıllarında arasında borç yapısının aktif karlılığın üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Panel veri analizine göre borç yapısının işletmenin aktifini etkilediği, borçlar içerisinde vadesi kısa olanların uzun olanlara göre karlılık açısından daha iyi performans gösterdiği sonucuna varılmıştır.

Yazgan ve Saldanlı (2022), İşletmelerin finansman gideri kısıtlaması kararlarının sermaye yapısı üzerindeki etkisi araştırılmıştır. Finansman kısıtlaması kararlarının sermaye yapısı üzerinde olumlu etki yarattığı görülmüştür.

Bylo (2023), Bist'te finansal olmayan işletmelerin 2009-2019 yılları arası verilerini dikkate alarak sermaye yapısının vergi ile ilişkisini incelemiştir. Sermaye yapısı ile vergi oranı arasında pozitif bir ilişki olduğunu tespit etmiştir.

Fu and Ligon (2023), Öz sermaye maliyetlerini kontrol etmeye çalışan firmaların, dönüştürülebilir borç gibi maliyet düşüren bir borç yapısı kullanma olasılıklarının yüksek olup olmadığını incelemektedir. Korelasyon analizi sonucu, dönüştürülebilir borç kullanımının genellikle daha fazla tazminat uyumuna sahip firmalarda daha yüksek olduğunu göstermektedir.

5. SONUÇLAR VE DEĞERLENDİRME

Kaynak/sermaye yapısı işletmelerin borç ve özkaynaklarını gösteren unsurdur. Geçmişe dönük literatür incelendiğinde kaynak yapısının önemi, finansal performansa etkisi ve bu yapıyı etkileyen faktörler üzerinde durulmaktadır. Fakat literatürde kaynak yapısı analizi farklı sınıflandırma bakımından ele alınmamıştır. Literatür taraması sonucu kaynak yapısını oluşturan unsurların makroekonomik faktör etkilerinden enflasyon ve finansal küreselleşme, düzenleyici kuruluşların etkisinden döviz kuru, faiz oranı ve vergilerin borç yapısını etkilediği, bundan hariç aktif büyüklüğünün de işletmelerin borç yapısını etkilediği görülmüştür.

Çalışmada kaynak yapısı niteliği bakımından vade, maliyet ve geri ödeme bakımından sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre vade kendi içerisinde kısa ve uzun olarak ayrılmakta fakat uzun olan tercih edilmektedir. Maliyet ise işletmenin finansman giderinde artış yaratacağından maliyeti daha düşük olan borçlar, geri ödeme olarak da işletmeyi zora sokmayacak geri ödenebilirliği kolay borçlar tercih edilmelidir.

Finansal yönetim bakımından borçlar para ve sermaye piyasasından sağlanan, mal piyasasından sağlanan, yükümlülükten sağlanan borçlar, diğer borçlar; özkaynaklar ödenmiş sermaye ve otofinansman olarak sınıflandırılmıştır. Bu sınıflandırmaya göre para ve sermaye piyasalarından sağlanan borçların mal piyasalarından sağlanan borçlara göre daha maliyetli ve daha esnek olmayan borç yapıları olduğu görülmüştür. Yükümlülüklerden sağlanan borçlar para ve sermaye piyasaları gibi esnek olmayan borçlardır ve devlete ödenmesi gereken zorunlu borçlardır. Diğer borçlar bu üç sınıflandırmaya da dahil olmayan, borçlar içerisinde çok küçük tutarları kapsayan borçlardır. İşletmelerin yatırım veya kendini finanse etme bakımından kullandıkları fon kaynaklarının işletmeler açısından işletmeyi zora sokmayacak şekilde vadesinin en uzun, maliyetinin en düşük ve geri ödemesinin kolay sağlandığı borçlanmanın yapılabilmesidir. Özkaynaklarda ödenmiş sermaye ve otofinansman kıyaslamasında otofinansman ağırlıklı hatta otofinansmanın da gerçek fon girişi olan otofinansman kaynaklı olması beklenmektedir.

İşletmelerde kaynak yapısının finansal sürdürülebilirlik bakımından sürekli olarak analizi yapılmalıdır. Kaynak yapısını etkileyen faktörlerdeki değişme ve gelişmelere anında karşılık verecek finansal kontrol yapısı oluşturulmalıdır. Özellikle özkaynakların otofinansman ağırlıklı yapısının sürdürülmesi ortaklar açısından önemlidir. Bu yapı sağlıklı sermaye piyasalarının gelişmesini de desteklemektedir. Özkaynak yapısının bozulması işletmelerin iflas etmesi ve el değiştirmesi şeklinde sonuçlanabilir.

Sonuç olarak özkaynaklar toplam yabancı kaynaklardan büyük ve otofinansman ağırlıklı, borçlar ise nispeten vadesi uzun maliyeti düşük ve döndürülebilirliği kolay olan kaynakların uygun varlıklarda kullanılmalıdır. Finansman ilişkisi de şu şekilde olmalıdır: Kısa vadeli borçlar dönen varlıkları finanse etmeli, dönen varlıklar kısa vadeli borçlardan büyük olmalıdır. Yapı bu şekilde oluşturulmalıdır. Fakat bu yapıyı belirsizlikler değiştirebilir. Bu nedenle Finansal yapının kritere uygun olması ve bu yapıyı etkileyen belirsizliklere karşı anında karşılık verilecek bir finansal sistemin oluşturulması gerekmektedir.

Kaynak yapısını etkileyen faktörler ve bunlardaki belirsizlikler için önemli bir çözüm yolu da borçlanma kaynaklarında çeşitlilik sağlamaktadır. İşletmeler sadece banka kredilerinden fon akışı sağlamaktansa diğer fon kaynaklarına yönelmesi ve çeşitli fon kullanması da işletmenin maliyetini düşürerek ve geri ödemesini kolaylaştırarak işletmeyi olumlu etkileyecektir.

Çalışmanın sonucunda yukarıda belirtildiği şekilde oluşturulan bir yapıda işletmenin kaynak yapısı daha sağlıklı olmaktadır. Eğer bu yapı sağlanamazsa yani kaynak yapısı iyi yönetilmezse firma iflas eder veya el değiştirir.

KAYNAKÇA

Akgüç, Ö., *Finansal Yönetim,* Muhasebe Enstitüsü Yayın No: 65, 7.Baskı, İstanbul.

Bylo, A., *Vergi Teşviğinin Sermaye Yapısı Değişikliği ile İşletme Performansı Üzerindeki Etkisi: BRICS Ülkeleri ve Türkiye Üzerinde Karşılaştırmalı Bir Araştırma.* İstanbul Ticaret Üniversitesi, Finans Enstitüsü, İstanbul, 2023.

Canki, A., *Finansal Performans Ölçümünde Sermaye Yapısının Etkisinin Değerlendirilmesi: Borsa İstanbul'da Bir Uygulama.* Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir, 2014.

Cemalcılar, Ö. and Önce, S., *Muhasebenin Kuramsal Yapısı,* Anadolu Üniversitesi, Eskişehir, 1999.

Cesur-Deniz, Z. *İşletmelerde Sermaye Yapısı ile Performans İlişkisi.* Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Manisa, 2018.

Çelik, A., *Fiyatlar Seviyesindeki Değişmelerin Mali Tablolara Etkileri Ve Enflasyon Muhasebesi: Enflasyon Muhasebesi Yöntemlerinden Fiyatlar Genel Seviyesi Model Uygulaması,* Uzman Yeterlilik Tezi, Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası İstatistik Genel Müdürlüğü, Ankara, 2003.

Baraklı, O. and Öndeş, T. (2021). İşletmelerin borç yapılarının aktif kârlılıkları üzerine etkisi: borsa İstanbul'da bir araştırma. Avrasya Sosyal ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, 8(4), 295-312.

Beckmann, E. and Stix, H. (2015). Foreign currency borrowing and knowledge about exchange rate risk. Journal of Economic Behavior & Organization. 112, 1-16.

Bordo, M. And Meissner, C. (2015). Growing up to stability? Financial globalization financial development and financial crises. National Bureau of Economic Research, NBER Working Paper No. 21287.

DİNÇ, E. and YILDIRIM, F. (2020). Devlet teşviklerinin TMS/TFRS, BOBİ FRS VE MSUGT çerçevesinde incelenmesi ve muhasebeleştirilmesi. Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi, 22(2), 355-383.

G.Mendoza, E. and A.Smith, K. (2015). Financial globalization financial crises and the external portfolio structure of emerging markets*. The Scandinavian Journal of Economics, NBER Working Paper No. 19072.

HelmsRobicheaux, S., Fu, X. And AllenLigon, J. (2007). Convertible debt use and corporate governance. Quarterly Journal of Business and Economics. University of Nebraska-Lincoln College of Business Administration.

HongVanHoang, T., Gurau, C., Lahiani, A. and Seran, T.-L. (2017). Do crises impact capital structure? A study of French micro-enterprises. Small Business Economics. Springer Science and Business Media LLC.

İnançlı, S. and Albayrak-Demir, Ö. (2020). Kredi derecelendirme notlarının doğrudan yabancı sermaye yatırımları üzerindeki etkileri: ülke örnekleri. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi, 9(5), 4184-4203.

J.Kisgen, D. (2006). Credit rating and capital structure. The Journal of Finance, 61(3), 1035-1072.

Kızılaslan, H. and Nalinci,S. (2013). Tarıma dayalı sanayi işletmelerinde finansal performans analizi (Amasya ili un sanayi sektöründen bir örnek). Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi, 4, 31-48.

Koç, H. (2020). Hukuki açıdan banka teminat mektupları. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 69(2), 567-602.

Kutlu, M. and Türkoğlu, D. (2022). Teknoloji firmalarında sermaye yapısı kararlarının karlılığa etkisi. International Academic Social Resources Journal, 7(38), 661-667.

Melek, S. A. *İşletmelerin Sermaye Yapısı Kararlarının Karlılık Düzeylerine Etkisi.* Karadeniz Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Trabzon.

Özbek, F., *Özkaynak Değişim Tablosunun İçerik Analizi ve Bist-100 şirketlerinde bir araştırma.* Yüksek Lisans Tezi, Dumlupınar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya, 2019.

Özdemir, K., *Enflasyon Oranı Faiz Oranı ve Döviz Kurlarında Yaşanan Değişimlerin Firmaların Sermaye Yapısı Üzerindeki Etkisi: Bist 100'deki İmalat Firmaları Üzerine Bir*

Uygulama. Yüksek Lisans Tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın, 2019.

Özkan, T. (2005). Enflasyon muhasebesi uygulamasının firmaların finansal yapıları üzerine etkileri. Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi, 15, 49-72.

Sarı, S., *Finansal Küreselleşmenin Türkiye'de İmalat Sanayi Üzerindeki Etkileri.* Hacı Bayram Veli üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Ankara.

Tazegül, S., *Faaliyet Esaslı Kar Yönetimi Davranışları Üzerinde Sermaye Yapısı ve Finansal Performansın Rolü.* Doktora Tezi, Kafkas Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kars, 2023.

Yazgan, K. and Saldanlı, A. (2022). Finansman gideri kısıtlamasının sermaye yapısı üzerine etkileri. İstanbul İktisat Dergisi, 72(2), 877-900.

YosunYüce, U., *Uluslararası Ticarette sübvansiyon ve karşı önlemler.* Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2011.

İRAQIN İŞĞALI SONRASI ATLANTİK MÜNASİBƏTLƏRDƏ AVROPANIN MÖVQEYİ

Məmmədzadə Mahir Mehman oğlu
"Ümumi tarix" kafedrasının doktorantı
Gəncə Dövlət Universiteti, Gəncə / Azərbaycan
ORCID ID: 0009-0000-9607-5776

XÜLASƏ

11 sentyabr 2001-ci il faciəli hadisələrindən sonra qısa müddət ərzində ABŞ və onun Avropadakı müttəfiqləri İkinci Dünya Müharibəsindən sonra heç bir zaman görünməmiş səviyyədə həmrəylik və birlik dövrünü yaşadılar. Bu həmrəylik qısa müddət davam etsə də, son dərəcə güclü bir həmrəylik kimi dünya ictimaiyyətinin diqqətini çəkdi. 2002-ci ildə ayrı-ayrı dövlətlər və beynəlxalq qurumlar terror təhlükəsinin təbiəti və onunla necə mübarizə aparmalı olduqları ilə fikir mübadiləsi aparırkən, qısa müddət ərzində Atlantik münasibətlərdə də dərin çatlar meydana gəlməyə başladı. ABŞ İraqa qarşı müharibəyə hazırlaşarkən, təktərəfli qərarlar qəbul etməyə üstünlük verdi ki, bu da əsasən Fransa və Almaniyanın başçılıq etdiyi bir çox Avropalı müttəfiqin etirazlarına səbəb oldu. Avropa dövlətlərinin liderləri və ictimaiyyəti hərbi güc tətbiqinə qarşı Amerika ilə eyni mövqeyi nümayiş etdirmirdilər. Bu məqalədə İraqa hərbi müdaxilə və bu müdaxiləyə qarşı Avropa İttifaqının, həmçinin Almaniya və Fransa kimi ittifaqın güclü dövlətlərinin mövqeyi tədqiq edilmiş, onların mövqelərini əsaslandırdıqları argumentlər təhlil edilmişdir.

Məqalədə müqayisəli təhlil, sistem, induksiya və deduksiya kimi bir sıra elmi tədqiqat üsullarından istifadə edilməklə, elmi əsərlər, rəsmi sənədlər, liderlərin bəyanatları, internet resurslarının köməyi ilə mövzu geniş təhlil edilmişdir.

Tədqiqatın əsas nəticəsi bundan ibarətdir ki, 11 sentyabr hadisəsindən sonrakı bir illik müddətdə Atlantik münasibətlər "Soyuq müharibə"nin başa çatmasından sonrakı dövrün ən həmrəy ilini yaşasa da, bu uzun çəkməmiş, qısa müddət sonra Avropa dövlətləri ABŞ-ın təktərəfli qərarlarına qarşı etiraz səslərini yüksəltməyə başlamışlar.

Açar sözlər: Atlantik münasibətlər, Atlantik ziddiyyətlər, Avropa İttifaqı, İraq böhranı, İraqın işğalı.

THE POSITION OF EUROPE IN ATLANTIC RELATIONS AFTER THE INVASION OF IRAQ

Mahir Mammadzade
Doctoral student of the "General History" department
Ganja State University, Ganja / Azerbaijan
ORCID ID: 0009-0000-9607-5776

SUMMARY

The United States and its allies in Europe have gone through a period of solidarity and unity unseen since World War II in the brief time since the awful events of September 11, 2001. Although this solidarity lasted for a short time, it attracted the attention of the world community as an extremely strong unity. In 2002, while individual states and international organizations were discussing the nature of the terrorist threat and how to deal with it, within a short time, deep cracks began to appear in Atlantic relations. When the United States was preparing for

war against Iraq, it preferred to make unilateral decisions, which led to the objections of many European allies, mainly France and Germany. Leaders and publics of European countries did not show the same position as America against the use of military force. In this article, the military intervention in Iraq and the position of the European Union, as well as the powerful states of the union such as Germany and France, against this intervention were studied, and the arguments based on their positions were analyzed.
In the article, the topic was widely analyzed with the help of scientific works, official documents, statements of leaders, and Internet resources using several scientific research methods such as comparative analysis, system, induction and deduction.
The main result of the study is that, in the one year after September 11, although Atlantic relations experienced the most united year since the end of the "Cold War", European countries began to raise their voices of protest against the unilateral decisions of the United States.
Keywords: Atlantic relations, Atlantic conflicts, European Union, Iraq crisis, invasion of Iraq.

Giriş. 11 sentyabr 2001-ci il faciəli hadisələrindən sonra qısa müddət ərzində ABŞ və onun Avropadakı müttəfiqləri İkinci Dünya Müharibəsindən sonra heç bir zaman görünməmiş səviyyədə həmrəylik və birlik dövrünü yaşadılar. Bu həmrəylik qısa müddət davam etsə də, son dərəcə güclü bir həmrəylik kimi dünya ictimaiyyətinin diqqətini çəkdi. 2002-ci ildə ayrı-ayrı dövlətlər və beynəlxalq qurumlar terror təhlükəsinin təbiəti və onunla necə mübarizə aparmalı olduqları ilə fikir mübadiləsi aparırkən, qısa müddət ərzində Atlantik münasibətlərdə də dərin çatlar meydana gəlməyə başladı. ABŞ İraqa qarşı müharibəyə hazırlaşarkən, təktərəfli qərarlar qəbul etməyə üstünlük verdi ki, bu da əsasən Fransa və Almaniyanın başçılıq etdiyi bir çox Avropalı müttəfiqin etirazlarına səbəb oldu. Avropa dövlətlərinin liderləri və ictimaiyyəti hərbi güc tətbiqinə qarşı Amerika ilə eyni mövqeyi nümayiş etdirmirdilər. Bu məqalədə İraqa hərbi müdaxilə və bu müdaxiləyə qarşı Avropa İttifaqının, həmçinin Almaniya və Fransa kimi ittifaqın güclü dövlətlərinin mövqeyi tədqiq edilmiş, onların mövqelərini əsaslandırdıqları argumentlər təhlil edilmişdir.

Amerikanın hərbi güc tətbiq etmək səyləri. Avropa dövlətlərinin liderləri və ictimaiyyəti hərbi güc tətbiqinə qarşı Amerika ilə eyni mövqeyi nümayiş etdirmirdilər. ABŞ, Britaniya hökuməti tərəfindən qətiyyətlə dəstəklənsə də, transatlantik əlaqələr bütün zamanların ən yüksək səviyyəsindən bütün zamanların ən aşağı səviyyəsinə gerilədi (Stodter, 2005, s. 4-5).

Təhlükəli amillərlə bağlı bəzi müzakirələr davam etsə də və əlbəttə ki, Atlantik okeanının hər iki tərəfinə aid etmək üçün kifayət qədər "günah" olsa da, bir çox ekspertlər ümumiyyətlə razılaşırlar ki, müttəfiklər arasında dərin fikir ayrılığının yaranmasına səbəb olan

əsas məsələ beynəlxalq terrorizmə qarşı mübarizə zəmini və metodları ilə bağlı idi. Bunlar arasında ABŞ-ın Milli Təhlükəsizlik Strategiyasında (NSS) yer alan "qabaqlayıcı zərbə" doktrinası, birtərəflilik (Birləşmiş Millətlər Təşkilatının qətnaməsi və ya NATO kimi digər çoxtərəfli qurum daxilində razılıq əldə edilmədən), eyni zamanda İraqa hücum qərarı və rejimin dəyişdirilməsi yer alır. Bu tədqiqatın məqsədi qeyd olunan strategiyanın əhəmiyyətini, xüsusən də terrorizmlə müharibədə gələcək transatlantik əməkdaşlığa təsirləri ilə bağlı təhlil etməkdir. Burada həmçinin, Avropanın ABŞ siyasəti ilə razılaşmamasının səbəblərini nəzərdən keçirəcək, transatlantik münasibətlərin normallaşdırılması üçün ekspertlər tərəfindən təklif olunan bir neçə variantı müzakirə edəcək və nəhayət, Avropanı yenidən bu prosesə qoşulması üçün qarşı tərəfdən gözləntilərinin nələr olduğu təhlil ediləcəkdir.

Transatlantik münasibətlərin cari vəziyyəti və gələcək dəyəri ilə bağlı müzakirələr, əlbəttə ki, yeni deyil. Bu münasibətlər öz tarixi boyu tez-tez güc tətbiqini ehtiva edən xarici siyasət praktikası ilə bağlı fikir ayrılıqları üzündən bir sıra "böhranlar"la üzləşib. Ən yadda qalanlar arasında 1956-cı il baş verən Süveyş böhranı, daha sonra Vyetnam müharibəsi, 1990-cı illərdə dünyanı narahat edən Bosniya və Hersoqovina münaqişə və yenə həmin onillikdə yaşanan Kosovo böhranıdır. Bütün bu böhranlar atlantik münasibətlərin davamlılığı və təkamülünə, çətin proseslərdən keçərək inkişaf etməsinə səbəb olub. Ancaq bu böhranlar, xüsusilə Soyuq müharibənin başa çatması ilə bağlayan yeni mərhələdə yaşanan İraq, Bosyna, Kosova böhranları Avropanın inteqrasiyasına, Con Petersonun qeyd etdiyi kimi, nəzərəçarpacaq dərəcədə güclü təkan vermişdir (Peterson, 2004, s. 129).

Beləliklə, transatlantik münasibətlər təkmilləşdircə, Avropa İttifaqı da inkişaf etmiş və inteqrasiya prosesi sürətlənmişdir. Lakin ittifaq təsadüfən uğur qazanmamış, hər addım məqsədyönlü olaraq atılmışdır. Sovet İttifaqının dağılmasından sonra genişlənmiş NATO və Avropa İttifaqının, qloballaşmanın, quldur dövlətlərin, terrorizmin və kütləvi qırğın silahlarının yayılması təhlükəsi ilə müşaiyət olunan daha mürəkkəb və qeyri-sabit bir beynəlxalq sistem meydana gəlmişdir. İkinci Dünya Müharibəsindən sonrakı dövrdə hər bir böhrandan sonra, Atlantik okeanının hər iki yaxasındakı əsas liderlər son nəticədə güclü davamlı münasibətlərin onların qarşılıqlı maraqlarına ən yaxşı şəkildə xidmət edəcəyinə qərar vermişlər. ABŞ-ın İraqa hücumu nəticəsində yaranan böhran dövründə aparıcı dövlətlərin liderlərinin münasibətləri düzəltmək, bərpa etmək və dəyişdirmək üçün müsbət addımlar atması şərti ilə bu prosesdən də atlantik münasibətlərin mövzud səviyyəsini qoruyacağına inanılırdı. Atlantik münasibətlərin ABŞ və Avropanın resurslarının ortaq düşmənlərlə mübarizə üçün imkanları artıracaq və

beləliklə, terrorizmə qarşı uzun sürən qlobal mübarizədə daha sürətli və daha əmin qələbə əldə ediləcəyinə olan pozitiv inam yüksəkdi.

Avropa baxışı. ABŞ siyasətinin avropalılara təsirini daha dolğun başa düşmək onun gələcək inkişaf istiqamətini daha aydın başa düşmək üçün məsələ ilə bağlı Avropanın mövqeyini yaxından görməkdə fayda var. Nə üçün Avropanın bir sıra dövlətləri, o cümlədən iki böyük dövlət (Fransa və Almaniya), Amerikanın İraqdakı hərəkətlərinə fəal şəkildə qarşı çıxırlar? Robert Kaqanın ifadəsi ilə desək, doğrudanmı amerikalılar Marsdan, avropalılar isə Veneradandır? (Hoffman, 2003, s. 17).

Transatlantik münasibətlərin hazırkı acınacaqlı vəziyyətinin bir hissəsi Atlantik okeanının hər iki tərəfində kommunikasiya çatışmazlığı ilə müşayiət olunan ideoloji bölünmələrə aid edilə bilər. İraqın işğalı ilə davam edən edən mərhələsə Amerika administrasiyası getdikcə daha çox neokonservativ xarici siyasətlə realist düşüncəyə üstünlük verir, avropalılar isə çoxtərəfli və liberal institusionalizmə meyllidirlər. Birtərəflilik konsepsiyası BMT və NATO-da çoxtərəfliliyi qəbul edən avropalıların 50 illik tarixinə ziddir və bəlkə də altı üzvlü Avropa Ümumi Bazarının 25 üzvlü Avropa İttifaqına təkamülü buna ən yaxşı nümunədir.

Avropa ilə bağlı burada aparıla biləcək bir digər ümumiləşdirmə isə odur ki, Avropalılar İkinci Dünya müharibəsindən sonrakı müharibədən ağrı və acılarını ən çox hiss edən qitə olaraq həmişə beynəlxalq məsələlərdə daha diqqətli olmağa, problemlərin həllində danışıqlara üstüklük verməyə çalışmışlar. Amerikalılar isə bundan fərqli olaraq daha nikbindir, onlara görə hərbi gücün tətbiqi dünyanı yaxşılığa doğru dəyişə bilər və demokratiyanın yayılmasına xidmət edə bilər.

Avropalılar gücdən istifadəni son çarə kimi görməyə daha çox meyllidirlər və özünümüdafiə halları istisna olmaqla, onlar hesab edirlər ki, güc Birləşmiş Millətlər Təşkilatının Təhlükəsizlik Şurası tərəfindən sanksiyalaşdırılmalıdır. Avropanın fikrincə, hərbi güc sadəcə olaraq gücün geniş spektrli tətbiqlərindən biridir və Soyuq Müharibədən sonrakı beynəlxalq mühitdə daha sıx tətbiq edilir. Avropalıların Yaxın Şərqdə uzaq keçmişə dayanan tarixi var ki, bu təcrübə isə hərbi gücün tətbiqi yolu ilə ərəb dünyasına demokratiyanın gətirilə biləcəyi görüşünü praktik cəhətdən dəstəkləmir. Bu o demək deyil ki, avropalılar demokratik Yaxın Şərq vizyonunu dəstəkləmir, sadəcə olaraq, buna nail olmaq yolları və vasitələri ilə razı deyillər (Vaisse, 2004).

Transatlantik münasibətləri tədqiq edən araşdırmaçıların bir hissəsi isə maraqlı bir cəhəti ön plana çıxararaq qeyd edirlər ki, tərəflər arasında İraq böhranı ilə daha da artan fikir

ayrılığının ən azından bir hissəsi Avropanın, Amerikan hegemonluğuna reaksiyasından qaynaqlanı. Fakt budur ki, amerikalılar təkbaşına gedə bilərlər (hətta bu, ən ideal hərəkət kursu olmasa belə) və Donald Tram admistrasiyasında bu özünü daha çox göstərməyə başladı ki, Vaşinqtonun xarici siyasət kursunu təsir etməkdə getdikcə daha az imkana malik olan Avropa dövlətlərini bu reallıq məyus edir. Paradoksal olaraq, ABŞ xarici siyasətini formalaşdırarkən Avropa ilə münasibətlərini nəzərə almır; bununla belə, Avropa öz siyasətini və strateji istiqamətini dünyaya yeni təhdidlərə cavab vermək məcburiyyətində qalması nəticəsində yaranan gərginliklə, eləcə də 11 sentyabrdan sonrakı Amerikanın xarici siyasəti ilə mübarizə apararkən formalaşdırır (Gnesotto, 2003, s. 22). Başqa sözlə, ABŞ öz müdafiəsini daha çox Avropa ilə əlaqələndirmir, Avropa isə hələ də Amerika rəhbərliyindən və hərbi gücündən böyük ölçüdə asılıdır.

Bu isə, müəyyən dərəcədə inciklik və bəlkə də tərk edilmə qorxusuna səbəb ola bilər. 12 dekabr 2003-cü ildə Aİ üzvləri tərəfindən razılaşdırılmış Avropa Təhlükəsizlik Strategiyası (ESS) bu məqamların müəyyən hissəsinə dair bəzi fikirlər təqdim edir. O, ABŞ-ın hərbi aktor kimi üstünlüyünü açıq şəkildə tanıyır, eyni zamanda Avropanın mövqeyini açıqlayır və qeyd edilir ki, bu gün Qərbin üzləşdiyi təhlükələr təkcə hərbi vasitələrlə aradan qaldırıla bilməz. Əksinə, kəşfiyyat, polis, məhkəmə, hərbi, humanitar, iqtisadi və siyasi daxil olmaqla "riçakların kombinasiyası" mütləq əhəmiyyət kəsb edir.

Çoxtərəfliliyə, fikir mübadiləsinə üstünlük verdiyini nümayiş etdirərək, Avropa İttifaqı, Birləşmiş Millətlər Təşkilatından başlayaraq, Ümumdünya Ticarət Təşkilatı, NATO, Avropada Təhlükəsizlik və Əməkdaşlıq Təşkilatı (ATƏT) və Avropa Şurası kimi əsas institutlar da daxil olmaqla, "daha güclü beynəlxalq cəmiyyətin, yaxşı fəaliyyət göstərən beynəlxalq institutların və qaydalara əsaslanan beynəlxalq nizamın inkişafını" əsas məqsəd kimi qəbul edir (A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy, 2003, s. 9).

Qərb dünyası Soyuq müharibədən qalib çıxdığı bir vaxtda Birləşmiş Ştatlar qüdrətini, xüsusən də hərbi gücü və texnoloji qüdrətini artırmağa davam etdiyi halda, Avropa orduları isə hökumətlərin qıt resursları bahalı sosial rifah sistemlərinə yönəldərək "sülh dividendləri" axtardıqları üçün güclənə bilmədi. Vaşinqton, ABŞ və Avropa arasında artan qabiliyyət boşluğunu tanıyaraq, Avropanın tam potensialını reallaşdırmaq və "ABŞ ilə effektiv və balanslaşdırılmış tərəfdaşlıq çərçivəsində" hərəkət etmək üçün effektiv müdafiə sisteminin yaradılmasını və müdafiə üçün daha çox resursun zəruriliyini tələb edir" (A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy, 2003, s. 11-12). Daha güclü müdafiə identikliyi

(qabiliyyət və uyğunluq) olmadan Avropa müdafiə məsələlərində kiçik tərəfdaş roluna düşməkdə davam edəcək.

Bu ümumiləşdirmələrin bəzi təsviri faydaları var, lakin nəzərə alındıqda məhdudlaşır ki, "Avropa" termini istər Avropa İttifaqına, istərsə də sadəcə olaraq ümumi coğrafi regiona şamil oluna bilsə də, o, vahid məqsədyönlü xarici siyasəti olan federasiya deyil. Bununla bağlı əhəmiyyətli işlərin görüldüyü və Aİ-nin bəzi fövqəlmilli elementlərinin olduğu aydın olsa da, ABŞ-ın İraq siyasətinə qarşı çıxan Almaniya, Fransa kimi Avropanın ayrı-ayrı böyük güclərinin, yəni ABŞ-ın siyasətinə qarşı olan baxışlarını araşdırmaq zərurəti hələ də aydın görünür. Bu iki ölkə Birləşmiş Ştatlarla münasibətlərini riskə atmazdan əvvəl, Birləşmiş Ştatlarla yaxın münasibətlərə möhkəm sadiq olan Böyük Britaniya ilə kəskin şəkildə ziddiyyət içinə girdilər (Peterson, 2004, s. 335). Aydındır ki, "xüsusi münasibət" canlıdır və yaxşıdır. ABŞ-ın İraqdakı müharibə siyasətini rəsmi olaraq dəstəkləyən digər NATO ölkələri İspaniya, Portuqaliya, İtaliya, Macarıstan, Polşa, Danimarka və Çexiya idi. Həmçinin, Mərkəzi və Şərqi Avropa (CEE) dövlətlərinin "Vilnüs 10" qrupu ABŞ siyasətinə dəstək haqqında ümumi bəyannamə ilə razılaşdılar (Hunter, 2003, s. 109). Belə görünür ki, Sovet hökmranlığı altında əziyyət çəkən Mərkəzi və Şərqi Avropa ölkələri Soyuq müharibədə qalib gəlməkdə oynadığı aparıcı rola görə Birləşmiş Ştatlara minnətdardırlar və indi Amerikanın siyasıtinə öz töhfələrini verməyə borcludurlar (Hoffman, 2003, s. 17).

Digər tərəfdən, Fransa və Almaniya müharibəyə qarşı müttəfiqdir, lakin hər biri öz xarici siyasətlərinə əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən unikal daxili şərtləri səbəbilə müharibəyə qarşıdır.

Fransanın mövqeyi. Bir çox müşahidəçilər üçün təəccüblü deyil ki, Fransa Amerikanın İraqdakı hərbi əməliyyatlarına qarşı idi və olmaqda davam edir. Bununla belə, bunu Amerikanın gücünə stereotipik Qollist inamsızlığı ilə əlaqələndirmək çox sadədir, baxmayaraq ki, bu onun bir hissəsi ola bilər. Axı Fransa 11 sentyabr 2001-ci il hücumlarından sonra ABŞ-a böyük rəğbət bəslədi və hücumlardan bir neçə gün sonra Buş administrasiyasına hərbi dəstək təklif etdi (Parmentier, 2004, s. 117).

Fransa, Amerikanın Əfqanıstana hücumuna qarşı çıxmadı və fransız əsgərləri uzun müddət sülhməramlı missiyanın tərkibində Əfqanıstanda xidmət etdi, eyni zamanda Əfqanıstan Milli Ordusunun formalaşdırılmasında yaxından iştirak etdi. Bununla belə, Fransa nəzarətsiz beynəlxalq gücə (Amerika hegemonluğu) qarşı olduğunu bəyan etdi. Fransızlar açıq şəkildə qərarların ABŞ-ın hökmranlığı altında olmayan bütün maraqlı tərəflər tərəfindən qəbul edildiyi sistemə üstünlük verirlər. Lakin, Amerika siyasətinə qarşı çıxan alman həmkarından fərqli

olaraq, Fransa prezidenti Jak Şirak İraq ardıcıl olaraq Avropa İttifaqının əsas beynəlxalq balanslaşdırıcı qüvvə kimi xidmət edəcəyi "çoxqütblü dünya" (çoxtərəfli dünyadan fərqli olaraq) baxışını müdafiə etmişdir (Bereuter and Lis, 2003, s. 148). Fransa ABŞ-ın gücünü məhdudlaşdırmaq üçün Aİ-nin gücünün cəmləşdirilməsində daha açıq mövqe sərgiləmiş və BMT Təhlükəsizlik Şurasında ABŞ-a aqressiv şəkildə qarşı çıxmışdır. Fransanın ABŞ-a qarşı çıxmaq motivasiyasının başqa səbəbləri də var idi. ABŞ-a qarşı Almaniya ilə birgə ABŞ-a qarşı çıxan Fransa və onun prezidenti Şirak, ölkəsinin İttifaq nəzdində təsirini və liderliyini artırmaq üçün bunu bir füsrət olaraq görürdü. Halbuki bu, sağlam strategiya deyildi, çünki Avropa İttifaqının ən yeni üzvlərinin çoxu Şirakın onları təhqir etmək səylərinə baxmayaraq, ABŞ-ı qətiyyətlə dəstəklədilər (Bereuter and Lis, 2003, s. 149).

Almaniyanın mövqeyi. İraq böhranı, Birləşmiş Ştatlarin, Almaniyanın NATO-ya daxil olmasını dəstəklədiyi vaxtdan bəri uzunmüddətli müttəfiqi olan bu dövlətin hökumətinin əsas məsələdə ABŞ-a qarşı belə dramatik şəkildə mövqe sərqilədiyi nadir situasiyalardan biri idi. Almaniya rəhbərliyinin Amerikanın İraqdakı hərbi əməliyyatlarına qəti etirazı Fransa müxalifətindən qat-qat təəccüblüdür, lakin bəlkə də (amerikalıların bağışlaması çətin olsa belə) daxili siyasətdə müəyyən üstünlüklər əldə etmək, seçkilərdə həlledici səslərin əldə edilməsi kimi bir sıra məqsədlərə hesablandığı kimi də başa düşmək olar. Almaniya müharibəyə qarşı çıxmaq üçün ümumiləşdirilmiş Avropa arqumentlərinin bir çoxunu paylaşsa da, ən çox səslənən fikir isə müharibənin iqtisadi resursların məhv olmasına səbəb olacağı və buna görə də sülhü dəstəkləməsidir (Transatlantic Trends, 2004, s. 25). Alman ictimai rəyinin bu mövqeyi seçkilərdə yenidən qalib gəlmək istəyən Almaniya hökumətinin ABŞ-ın İraqa müdaxiləsinə qarşı çıxmasının səbəbi kimi, bunu nəzərə almasıdır. Sərgilədiyi bu mövqe seçkilərdə onun yenidən qələbə qazanması üçün həlledici amillərdən biri oldu (Europe, Playing All Sides; Germany's Foreign Policy, 2003, s. 40).

Nəticə. Tədqiqatın əsas nəticəsi bundan ibarətdir ki, 11 sentyabr hadisəsindən sonrakı bir illik müddətdə Atlantik münasibətlər "Soyuq müharibə"nin başa çatmasından sonrakı dövrün ən həmrəy ilini yaşasa da, bu uzun çəkməmiş, qısa müddət sonra Avropa dövlətləri ABŞ-ın təktərəfli qərarlarına qarşı etiraz səslərini yüksəltməyə başlamışlar. Həm daxili səbəblərlə, həm də beynəlxalq münasibətlər sistemində baş verən sürətli dəyişmələr, Avropanın transatlantik münasibətlərdə emosionallıqdan sürətlə uzaqlaşmasına və yeni dövrün tələblərinə uyğun olaraq daha güclü hərbi imkanlara sahib olma zərurətini meydana çıxarmışdır. Bir tərəfdən ABŞ-ın təktərəfli qərarlarına və hərbi gücdən heç bir məhdudiyyət olmadan istifadə etməyə başlaması ilə yaranan faktiki reallığa qarşı müştərək mövqe ortaya

qoymağa çalışan Avropa İttifaqı, buna nail olmadığı kimi, Amerikan təsirindən xilas olaraq öz hərbi qüvvələrini formalaşdırmaq strategiyasında da nəzərəçarpan ilərilərəyiş əldə edə bilməmişdir. Bütün bu səbəblər avroatlantik münasibətlərin ziddiyyətli dövrünün davam etməsini şərtləndirmişdir.

İstifadə edilmiş ədəbiyyat

A Secure Europe In A Better World: European Security Strategy. 12 December 2003, URL: http://ue.eu.int/uedocs/cmsUpload/78367.pdf.

Bereuter, D., Lis, J. Broadening the Transatlantic Relationship. The Washington Quarterly, Vol. 27, No. 1, 2003, 147-162.

Europe, Germany's Foreign Policy. Playing All Sides, The Economist, Vol. 368, 2003, 25 September.

Gnesotto, N. EU, US: Visions of the World, Visions of the Other. in Shift or Rift: Assessing U.S.-EU Relations after Iraq, ed. Gustav Lindstrom, Paris: Institute for Security Studies, 2003, 255 p.

Hoffman, S. The Crisis in Transatlantic Relations. in Shift or Rift: Assessing U.S.EU Relations after Iraq, ed. Gustav Lindstrom, Paris: Institute for Security Studies, 2003, 13-22.

Hunter, R. E. Europe's Leverage. The Washington Quarterly, Vol. 27, No. 1, 2003, 91-110.

Parmentier, G. Diverging Versions: France and the United States After September 11. in Visions of America and Europe, ed. Christina V. Balis and Simon Serfaty, Washington D.C.: The Center for Strategic and International Studies, Vol 26, No. 3, 2004, 240 p.

Peterson, J. All in the (Dysfunctional) Family? Transatlantic Relations after Iraq. Current History 103, No 676, 2004, 355-363.

Stodter, C. D. Transatlantic Relations After Iraq, 2005, 29 p.

Transatlantic Trends 2004. The German Marshall Fund of the United States, URL: http://www.transatlantictrends.org/apps/gmf/ttweb2004.nsf/0/ D154546D26BFF48B85256F0900669ED1/$file/Newest+Report.pdf.

Vaisse, J. Making Sense of French Foreign Policy. 10 December 2004, URL: http://www.brookings.edu/views/op-ed/fellows/vaisse20030702.htm

VERGİ HUKUKUNDA SUÇ VE KABAHAT AYRIMI: VERGİ CEZA HUKUKU PERSPEKTİFİNDEN DEĞERLENDİRME

DIFFERENTIATION OF CRIME AND MINIMUM IN TAX LAW: EVALUATION FROM THE PERSPECTIVE OF TAX CRIMINAL LAW

Mehmet YILDIZ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 0000-0003-4472-7220

Prof. Dr. Erhan GÜMÜŞ

Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, 0000-0002-5113-1006

ÖZET

Vergi hukukunun temel amacı, devletin mali yapısını güçlendirmek ve kamu hizmetlerinin finansmanını sağlamaktır. Ancak vergi mükellefleri arasında zaman zaman vergi kaçırma, yanıltıcı beyan, sahtecilik gibi yasa dışı eylemler görülebilmektedir. Çalışmada vergi suçu ve kabahati, kavramsal çerçeve de öncelikle ele alınıp, bu suçların neler olduğu ve suçların farklılıklarına değinilecektir**.** Vergi suçu vergi kanunlarında düzenlenen vergiye ilişkin ağır yaptırımları olan suçlardır**.** Vergi suçları, ciddi cezaları içerir ve genellikle vergi hukukunda düzenlenmiş olup yargılama faaliyetleri ceza mahkemelerince yapılır. Vergi mükellefleri ve sorumlularının, kendilerine yüklenen ödevleri gereğince yerine getirmemeleri durumunda uygulanır. Örneğin, vergi kaçakçılığı, sahte belge düzenleme gibi fiiller vergi suçlarına örnek olarak verilebilir. Buna karşılık, Vergi kabahati ise genellikle Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen ve vergiye ilişkin şekli ödevlerin yerine getirilmemesi sebebiyle uygulanan yaptırımlardır. Vergi kabahatleri, daha hafif cezalar içerir ve genellikle idari yaptırımlarla sonuçlanır. Ceza gerektiren olayların tespiti vergi daireleri ya da vergi memurlarınca yapılması gerekir. Örneğin, beyanname süresini geçirmek, eksik veya hatalı beyanname vermek gibi durumlar vergi kabahatlerine örnek olarak gösterilebilir. Her iki durum da devletin vergi gelirlerini olumsuz etkiler ve vergi adaletini bozar mükelleflerin yasal yükümlülüklerini yerine getirme konusundaki sorumluluklarını ihlal eder. Vergi alanında ortaya çıkan kabahat ve suçlar vergi ceza hukuku içinde ele alınıp incelenmektedir Vergi ceza hukukunda vergi kabahatleri açısından korunan hukuki yarar hazine kaybının önlenmesi iken vergi suçlarında kamu düzeninin korunmasıdır. Vergi hukukunda suç ve kabahatlerin ayrımı, vergi adaletinin sağlanması ve devletin mali disiplininin korunması açısından önemlidir. Bu ayrımın net bir şekilde anlaşılması ve uygulanması, vergi uyumunu artırarak toplumun genel refahına katkıda bulunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Vergi Hukuku, Vergi Suçu, Vergi Kabahati, Vergi Ceza Hukuku

ABSTRACT

The main purpose of tax law is to strengthen the financial structure of the state and ensure the financing of public services. However, from time to time, illegal actions such as tax evasion, misleading declaration, and forgery may occur among taxpayers. In the study, tax crime and misdemeanor will be discussed first in the conceptual framework, and what these crimes are and their differences will be mentioned. Tax crimes are crimes with severe tax-related sanctions regulated in tax laws. Tax crimes involve serious penalties and are generally regulated in tax law, and trial activities are carried out by criminal courts. It is applied in case taxpayers and their responsible parties do not fulfill their duties as required. For example, acts such as tax evasion and forging documents can be given as examples of tax crimes. On the other hand, tax misdemeanors are sanctions generally specified in the Tax Procedure Law and imposed for failure to fulfill tax-related duties. Tax misdemeanors carry lighter penalties and often result in administrative sanctions. The determination of criminal events must be made by tax offices or tax officers. For example, situations such as missing the declaration deadline, submitting an incomplete or incorrect declaration can be cited as examples of tax misdemeanors. Both situations negatively affect the state's tax revenues, disrupt tax justice, and violate taxpayers' responsibilities to fulfill their legal obligations. Misdemeanors and crimes that occur in the field of tax are handled and examined within the tax criminal law. In tax criminal law, the legal benefit protected in terms of tax misdemeanors is the prevention of treasury loss, while the protection of public order in tax crimes. The distinction between crimes and misdemeanors in tax law is important in terms of ensuring tax justice and preserving the financial discipline of the state. A clear understanding and application of this distinction will contribute to the general welfare of society by increasing tax compliance.

Keywords: Tax Law, Tax Crime, Tax Misdemeanor, Tax Criminal Law

1.GİRİŞ

Vergi hukuku, bir ülkenin ekonomik düzeninin temel taşlarından biridir ve vergi sistemleri, kamu gelirlerinin toplanması ve devletin işleyişi için hayati bir öneme sahiptir. Ancak vergi sisteminin doğru işlemesi, sadece yasalara uyumu sağlamakla kalmaz, aynı zamanda vergi hukukunda yer alan suç ve kabahat ayrımının doğru bir şekilde anlaşılması ve uygulanmasıyla da yakından ilişkilidir. Bu noktada, vergi hukukunda suç ve kabahat arasındaki ayrım, vergi ceza hukuku perspektifinden incelenmelidir. Vergi hukukunda suç ve kabahat ayrımı, vergi mükelleflerinin davranışlarının derecesine ve niteliğine göre farklı cezai yaptırımların uygulanmasını içerir. Suç ve kabahat kavramları, vergi ihlallerinin ağırlık derecesini belirlemede önemli bir role sahiptir. Vergi ceza hukuku perspektifinden bakıldığında, vergi suçları ve kabahatleri arasındaki temel farklar, ihlalin niteliği, boyutu ve potansiyel zararı üzerinde yoğunlaşır. Vergi suçları, vergi mevzuatına ciddi şekilde aykırı davranışları ifade eder ve genellikle vergi kaçakçılığı, vergi kaçırma gibi önemli ihlalleri içerir. Bu suçlar, vergi idaresi tarafından ciddiye alınır ve ağır cezalarla karşılanır. Öte yandan, vergi kabahatleri, vergi mevzuatına daha hafif şekilde aykırı davranışları ifade eder. Bunlar genellikle ihmal, hata veya küçük çaplı kusurları içerir ve para cezalarıyla sonuçlanabilir. Bu çalışmada, vergi hukukunda suç ve kabahat ayrımını, özellikle vergi ceza hukuku perspektifinden ele alınıp. Vergi suç ve

kabahatlerinin tanımlarını, aralarındaki farkları, uygulamadaki etkilerini ve bu ayrımın vergi sisteminin doğru işleyişi üzerindeki önemini incelenecektir.

.

2. VERGİ HUKUKUNDA SUÇ VE KABAHAT KAVRAMLARI

Vergi suçları ve kabahatleri ile ilgili cezaların amacı, vergi kanunlarının gerekliliklerinin zamanında ve kurallara uygun olarak yerine getirilmesini sağlamaktır. Bu sayede vergi borçlarının zamanında ve tam olarak tahsil edilmesi, hazinenin vergi kaybını önler ve kamu hizmetlerinin finansmanı için gerekli fonların toplanmasına yardımcı olur. (Türkal, vd. 2010:48)

Vergi ceza hukukunda hukuka aykırılık bakımından kabahat ile suç arasında bir farklılık bulunmamakla birlikte suçta, irade özgürlüğüne ilişkin bir ihlâl gerçekleşmekte, mevcut durum bozulmakta ya da zarara uğramakta iken; idarî suç niteliğinde olan kabahatlerde ise, gerçekleştirilmek istenen kamu yararı amacına yönelik oluşturulan düzen kesintiye uğramaktadır (Eroğlu,2013:164).

2.1. Vergi Suçu Kavramı

Vergi suçu, genel olarak vergi kanunlarında belirtilen görev ve sorumluluklara yükümlüler ve sorumlu kişiler tarafından cezai işleme zemin hazırlayacak fiil ve eylemlerin gerçekleştirilmesidir. Vergi suçları, Türkiye'de 213 sayılı Vergi Usul Kanunu'nda (VUK) tanımlanmış olup, vergi ceza kanunu hükümlerine tabiidir ve özel bir kanun konumundadır. Bu nedenle, vergi suçlarına ilişkin cezalar ve yaptırımlar, özel olarak Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen kurallara göre uygulanır. Ancak hukuk prensipleri gereği, özel kanunda belirtilen hükümler bulunmadığı durumlarda, genel kanun hükümleri uygulanır. Türk Ceza Kanunu'nda (5237 sayılı TCK) vergi suçlarına ilişkin hükümler yer almamakla birlikte, vergi suçlarının cezalandırılmasında genel ceza hükümleri ve ilgili diğer mevzuat hükümleri dikkate alınabilir. Dolayısıyla, vergi suçlarının cezalandırılmasında öncelikle Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen özel hükümler uygulanırken, bu hükümlerin yetersiz kaldığı durumlarda genel ceza hükümleri ve hukuk prensipleri doğrultusunda hareket edilir. (Ercan, 2021:546)

Vergi hukukunda, suç kavramı vergi yükümlülüklerinin ihlali durumunda devreye giren yasal yaptırımları ifade eder. Bu yaptırımlar, vergi kaçakçılığı gibi ciddi suçlardan, vergi kayıp ve kaçağına neden olan her türlü fiilden, vergi beyanlarında usulsüzlük yapmaktan vergi kaçırmaya kadar değişebilir. Vergi suçları, vergi kanunlarının gerekliliklerinin yerine getirilmesini sağlamak ve kamu düzenini korumak amacıyla düzenlenir. Yasaların vergi suçlarını ve kabahatlerini tanımlamasının ana nedeni, vergi sisteminin etkinliğini ve güvenilirliğini sağlamaktır. Vergi kaçakçılığı gibi suçlar, vergi gelirlerinin eksik toplanmasına ve vergi mükelleflerinin adil olmayan avantajlardan yararlanmasına neden olabilir. Bu nedenle, vergi suçlarıyla etkin bir şekilde mücadele etmek, vergi hukukunun temel amaçlarından biridir. (Ercan, 2021:550)

Vergi suçları genellikle maddi ve hukuki konuları, zarar ve tehlike suçu ayrımları dikkate alınarak incelenir. Maddi konu, vergi suçlarının somut eylemlerini ve bunların vergi sistemine etkilerini içerir. Örneğin, vergi kaçakçılığı maddi konu olarak vergi beyanlarında hileli işlem yapmak, gelir veya giderleri gizlemek, fatura düzenlemek veya sahte belgeler kullanmak gibi eylemleri kapsar.

Hukuki konu ise vergi suçlarının yasal dayanağını oluşturur. Vergi kanunlarında belirtilen vergi suçları ve bunlara ilişkin cezalar hukuki konuyu oluşturur. Bu çerçevede vergi idaresi ve mahkemeler, vergi suçlarına ilişkin yasal düzenlemelere dayanarak soruşturma yapar ve cezai yaptırımları uygular. Vergi suçlarına yönelik cezalar genellikle vergi kaçakçılığı eylemlerinin önlenmesi ve vergi gelirlerinin korunması amacıyla uygulanır. Bu cezaların amacı, vergi suçlarını caydırmak, adil bir vergi sisteminin sağlanmasını desteklemek ve vergi kayıplarını en aza indirmektir. (Rençber,2023:148).

2.2 Vergi Kabahati Kavramı

Vergilerle ilgili kabahatler, Vergi Usul Kanunu'nda (VUK) düzenlenmiş ve özel bir kanun niteliği taşımaktadır. Bu kabahatler, idari vergi ihlalleri şeklinde tanımlanmıştır ve vergi hukukunda önemli bir yer tutar. Kabahatler, vergi ödevi bulunanların, kendilerine yüklenen şekli yükümlülüklere uymaması sonucunda ortaya çıkar. Örneğin, vergi beyannamesini zamanında vermemek, eksik veya yanlış bilgi vermek, ödeme süresi içinde vergiyi ödememek gibi eylemler kabahat kapsamına girer. Bu kabahatler genellikle idari yaptırımlarla cezalandırılır ve vergi idaresi tarafından takip edilir. Ceza, genellikle para cezası veya gecikme faizi şeklinde uygulanır. Kabahatlerin düzenlenmesi ve cezalandırılması, vergiye uyumun sağlanması ve vergiye ilişkin kurallara uyumun teşvik edilmesi amacıyla gerçekleştirilir. (Ömercioğlu, 2014:11)

Vergi kabahatlerinin tespit yetkisi, vergi daireleri veya vergi incelemesi ve yoklamasından sorumlu olan yetkililere verilmiştir. Bu kişiler, vergi yükümlülerinin faaliyetlerini denetleme ve vergi mevzuatına uygunluğunu kontrol etme görevine sahiptirler. Vergi kabahatlerinin tespiti genellikle vergi denetimleri, yoklamalar veya vergi incelemeleri sırasında ortaya çıkar. Vergi daireleri veya vergi incelemesi ve yoklamasından sorumlu olan yetkililer, bu süreçlerde vergi kabahatlerini tespit ederler. Tespit edilen vergi kabahatlerine ilişkin yaptırımlar ise mükellefin bağlı olduğu vergi dairesi tarafından uygulanır. Vergi daireleri, vergi kabahatlerine ilişkin olarak idari para cezası gibi yaptırımları uygulama yetkisine sahiptirler. Dolayısıyla, vergi kabahatlerinin tespiti ve yaptırımların uygulanması süreci vergi daireleri veya vergi incelemesi ve yoklamasından sorumlu olan yetkililer tarafından yürütülür. Bu kapsamda, vergi kabahatlerine ilişkin olarak öngörülen yaptırımlar genellikle idari para cezası şeklinde belirlenmiştir. (Ömercioğlu, 2014:12)

Çizelge 1. Vergi Hukukunda Suçlar ve Kabahatler Arasındaki Farklar

Özellik	Vergi Suçu	Vergi Kabahati
Tanım	Vergi kanunlarında belirlenen ve ağır yaptırımları olan eylemler.	Vergi Usul Kanunu'nda belirtilen ve vergiye ilişkin şekli ödevlerin yerine getirilmemesi sonucu uygulanan yaptırımlar.
Yaptırımlar	Ciddi cezalar içerir ve genellikle hapis cezası gibi cezai yaptırımlarla sonuçlanır.	Daha hafif cezalar içerir ve genellikle para cezası gibi idari yaptırımlarla sonuçlanır.

Yargılama	Ceza mahkemelerince yürütülür.	Vergi daireleri ya da idari makamlar tarafından yürütülür.
Örnekler	Vergi kaçakçılığı, sahte belge düzenleme.	Beyanname süresini geçirmek, eksik veya hatalı beyanname vermek.
Korunan Hukuki Yarar	Kamu düzeninin korunması.	Hazine kaybının önlenmesi.
Etki	Vergi adaletini ve devletin mali disiplinini ciddi şekilde bozar.	Vergi adaletini ve devletin mali disiplinini daha az ciddi şekilde bozar.

Kaynak: (Şenyüz vd., 2015: 224) ve VUK'un 359. maddesinden faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

3. VERGİ CEZA HUKUKUNUN KONUSU VE KAPSAMI

Vergi ceza hukukunun konusu, vergiye ilişkin kabahat ve cezaların yanı sıra resim ve harçlara yönelik kabahat ve cezaları içerir. Bununla birlikte, vergi süreci çerçevesindeki ödev ve yükümlülüklerin yerine getirilmesi sırasında gerçekleşen fiiller de vergi ceza hukukunun konusunu oluşturur. Bu fiillerin ihlal edilmesi durumunda hangi cezaların uygulanacağı ve ceza sürecinin nasıl sonuçlanacağı da vergi ceza hukukunun önemli unsurları arasındadır. (Şenyüz vd., 2015: 225)

Vergi ceza hukuku kapsamında, vergiye yönelik ihlaller genellikle vergi hukuku ve idarenin kamu gücüyle donatılmış yetkileri çerçevesinde yer alan idari işlemler sonucunda ortaya çıkar. Bu ihlaller vergi suçu olarak kabul edilir ve vergi ceza hukuku tarafından ele alınır. Vergi suçları, vergiye ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmemesi veya vergi beyannamelerinde hileli veya yanıltıcı bilgi verilmesi gibi eylemlerle ilgili olarak ortaya çıkar. Vergi idaresi tarafından yapılan denetimler ve incelemeler sonucunda tespit edilen bu tür ihlaller vergi ceza hukuku kapsamında değerlendirilir. (Karakoç, 2010: 6)

Vergi suçları, vergi kabahatlerine nazaran daha ciddi olarak değerlendirildiği için vergi suçları için hapis cezaları öngörülmüştür. Vergi kabahatleri durumunda ise idari para cezaları söz konusudur. Başka bir deyişle, vergi kabahatlerinin cezası maddi bir yaptırımdır, fakat vergi suçlarının cezası hapis cezası niteliğindedir. Vergi kabahatlerini oluşturan eylemler, kusursuz sorumluluk ilkesi çerçevesinde işlenebildiği için bu eylemlerde kasıt aranmaz, taksirle işlenmesi halinde ise ceza uygulanabilir. Ancak vergi suçlarında, kusursuz sorumluluk ilkesi geçerli değildir ve suçu işleyen kişinin cezalandırılabilmesi için eylemin kasıtlı olarak işlenmiş olması veya kanunda açıkça belirtilen durumlarda taksirle işlenmesi gerekmektedir. (Apak, 2008: 38)

Bu süreçte suç olarak nitelendirilen hukuka aykırı fiillerin cezalandırılması 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu (TCK) çerçevesinde değerlendirilmektedir. TCK, vergi suçlarına ilişkin hükümleri içermekte ve vergi suçlarının cezalarını belirlemektedir. Vergi suçlarına ilişkin olarak TCK'de düzenlenen cezalar, vergi kaçakçılığı, vergi usulsüzlüğü gibi suçları kapsar ve bu suçlar TCK hükümleri uyarınca yargılanır ve cezalandırılır. Öte yandan, vergi kabahatlerinin hukuki ilişkisi Vergi Usul Kanunu (VUK) ve 5326 sayılı Kabahatler Kanunu (KK) çerçevesinde gerçekleşmektedir. VUK, vergi kabahatlerini tanımlar ve bu kabahatlerin

tespiti ve cezalandırılmasına ilişkin usul ve esasları belirler. Vergi kabahatlerine ilişkin cezalar, genellikle idari para cezası şeklinde VUK hükümleri doğrultusunda uygulanır. Ayrıca, vergi kabahatleriyle ilgili olarak KK'de düzenlenen idari yaptırımlar da devreye girebilir. Dolayısıyla, vergi suçları TCK kapsamında değerlendirilirken, vergi kabahatleri VUK ve KK çerçevesinde ele alınır. Vergi suçlarının cezalandırılması için TCK hükümleri esas alınırken, vergi kabahatlerinin cezalandırılması ve yaptırımları için VUK ve KK hükümleri uygulanır. (Şenyüz vd., 2015: 224)

Çizelge 2. Vergi Ceza Hukuku Kapsamına Giren Vergi Kabahati ve Vergi Suçu Çeşitleri

Vergi Kabahati Çeşitleri	**Açıklama**
Vergi Beyannamesi Vermeme veya Eksik Verme	Vergi beyannamesini süresinde vermeyen veya eksik beyan eden mükelleflere uygulanan kabahat.
Vergi Borcunu Zamanında Ödememe	Vergi borcunu süresinde ödemeyen mükelleflere uygulanan kabahat.
Vergi İncelemesi Sırasında Bilgi Vermeme	Vergi incelemesi sırasında istenen bilgi ve belgeleri vermeyen mükelleflere uygulanan kabahat.
Sahte veya Yanıltıcı Belge Kullanma	Sahte fatura veya belgelerle vergi beyanında bulunan mükelleflere uygulanan kabahat.
Vergi Kaçırma	Gelir veya giderleri gizleyerek vergi kaçıran mükelleflere uygulanan kabahat.
Vergi Suçu Çeşitleri	**Açıklama**
Vergi Kaçakçılığı	Hileli işlemler veya sahte belgelerle vergi kaçırmak suretiyle vergi kaçıran mükelleflere uygulanan suç.
Vergi Usulsüzlüğü	Vergi kanunlarına aykırı olarak vergi beyannamesi vermek veya bilgi gizlemek suretiyle işlenen suç.
Yanıltıcı Belgelerle Beyanda Bulunma	Vergi beyannamesinde sahte veya yanıltıcı belgelerle bilgi veren mükelleflere uygulanan suç.
Vergi İncelemesi Sırasında Yalan Beyanda Bulunma	Vergi incelemesi sırasında gerçeğe aykırı beyanda bulunarak vergi kaçırmaya yönelik suç.
Resmî Belgelerde Sahtecilik	Resmî belgelerde sahtecilik yaparak vergi kaçıran mükelleflere uygulanan suç.

Çizelge 2 Kaynak: (Şenyüz vd., 2015: 224) faydalanılarak yazar tarafından oluşturulmuştur

4. VERGİ KABAHATLER VE CEZALARI

Vergi kabahatleri, genellikle vergi düzenine karşı yapılan ihlalleri kapsar ve vergi ziyaı, genel usulsüzlük ve özel usulsüzlük olmak üzere üç kategoride düzenlenmiştir. Vergi ziyaı beraberinde getiren eylemler vergi ziyaı kabahatine, vergi ziyaı oluşturmasa bile belirli eylemlerin yapılması veya yapılmaması durumunda ortaya çıkan kabahatler ise genel veya özel usulsüzlük kabahati olarak adlandırılır. Genel usulsüzlük kabahatleri ayrıca birinci ve ikinci derece usulsüzlükler olarak sınıflandırılmıştır. Bu kabahatlerin işlenmesi için failin kast veya ihmal içinde olması önemli değildir. Hareketi yaparken dikkatsizlik, taksir veya ihmali içeren kusurlu davranışlarla da kabahat işlenebilir. (Şanver, 2017:94).

4.1. Vergi Ziyaı Kabahati

Vergi ziyaı Vergi Usul Kanunu'nun 341. maddesine düzenlenmektedir. Vergi Usul Kanunu'nun 341. maddesinde ''*mükellefin veya sorumlunun vergilendirme ile ilgili ödevlerini zamanında yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi yüzünden, verginin zamanında tahakkuk ettirilmemesi veya eksik tahakkuk ettirilmesi'' şeklinde tanımlanmaktadır. Şahsi, medeni haller veya aile durumu hakkında gerçeğe aykırı beyanlar ile veya sair suretlerle verginin noksan tahakkuk ettirilmesine veya haksız yere geri verilmesine sebebiyet vermekte vergi ziyaı hükmünde sayılmıştır. Yukarıdaki fıkralarda yazılı hallerde verginin sonradan tahakkuk ettirilmesi veya tamamlanması veyahut haksız iadenin geri alınması ceza uygulanmasına mâni teşkil etmez*." şeklinde izah edilmektedir (VUK md.341)

Vergi ziyaı kabahati, netice olarak verginin tahsilatına giden yolda verginin eksik tahakkuku veya verginin haksız yere eksik verilmesi üzerine oturmuştur. Vergi ziyaı kabahati esas itibarıyla vergi gelirlerinde kayba yönelik hareketleri veya fiilleri konu alır. Vergi ziyaı ile çarpılacak katsayılar fiillerin ağır nitelikli olması (kaçakçılık ile birlikte) halinde 3 kat, orta nitelikli olması halinde 1 kat ve hafif nitelikli olması halinde 1/2 kat olarak dikkate alınır (VUK, md: 344)

Çizelge 3.Vergi Ziyaı Cezası Gerektiren Ağır Fiiller ve Yaptırımları

Ağır Fiiller	Açıklama	Yaptırım
Hesap ve Muhasebe Hilesi	Defter ve kayıtlarda gerçeğe aykırı işlemler yapılması.	Vergi ziyaı miktarının **3 katı** kadar ceza.
Yanıltıcı Belge Düzenlenmesi	Muhteviyatı itibariyle yanıltıcı belgelerin düzenlenmesi.	Vergi ziyaı miktarının **3 katı** kadar ceza.
Sahte Belge Kullanımı	Sahte belgelerin düzenlenmesi ve kullanılması.	Vergi ziyaı miktarının **3 katı** kadar ceza.
Defter ve Kayıtların Yok Edilmesi	Defter, kayıt ve belgelerin yok edilmesi veya tahrif edilmesi.	Vergi ziyaı miktarının **3 katı** kadar ceza.

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır.

Çizelge 4.Vergi Ziyaı Cezası Gerektiren Hafif Fiiller ve Cezaları

Hafif Fiiller	Açıklama	Yaptırım
Beyanname Verilmemesi	Mükellefin hiç beyanname vermemesi.	Vergi ziyaı miktarının **1 katı** kadar ceza.
Eksik veya Yanlış Beyan	Gerçeğe aykırı beyanlar ile verginin noksan tahakkuk ettirilmesi.	Vergi ziyaı miktarının **1 katı** kadar ceza.
Usulsüzlük Kabahati	Vergi kanunlarının şekle ve usule müteallik hükümlerine riayet edilmemesi.	İlgili mevzuata göre değişken cezalar.
Özel Usulsüzlük Kabahati	Fatura veya serbest meslek makbuzu verilmemesi gibi fiiller.	İlgili mevzuata göre değişken cezalar.

Kaynak: Elde edilen bulgular neticesinde yazar tarafından hazırlanmıştır

4.2. Genel Usulsüzlük Kabahatleri,

Genel usulsüzlük kabahatleri, vergi kanunlarının şekil ve usule ilişkin hükümlerine uyulmaması durumunu ifade eder (VUK md.351). Bu tür kabahatler, vergi mükelleflerinin bildirim yapmama, belge bulundurmama, defter tutmama ve tasdik hususlarına aykırı davranışlarını cezalandırmayı amaçlar. Bu usulsüzlük kabahatleri, genellikle eylemlerin şekle ve usule ilişkin yükümlülüklerini ihlal etmeyi hedefler ve bu kabahatlerin oluşumunda eylemin gerçekleştirilmesi önemlidir. Vergi kaybı olup olmaması önemli değildir; eylemin gerçekleştirilmesi, kabahatin meydana gelmesi için yeterli kabul edilmektedir. Bu nedenle, genel usulsüzlük kabahatlerinde vergi kaybı olup olmamasına bakılmaksızın, eylemin gerçekleştirilmesi kabahat oluşturur. Bu kabahatler, vergi idaresi tarafından vergi uyumunun sağlanması ve vergi ödevlerinin düzenli bir şekilde yerine getirilmesinin temin edilmesi amacıyla önemle ele alınır. (Şenyüz vd., 2015: 233)

Genel usulsüzlük kabahatleri iki dereceye ayrılır;

4.2.1. Birinci Derece Genel Usulsüzlükler

Birinci derece genel usulsüzlükler vergi mükelleflerinin vergiye ilişkin bildirim, belge bulundurma, defter tutma ve tasdik hususlarında önemli yükümlülüklerini yerine getirmemesi veya eksik yerine getirmesi durumunda uygulanan kabahatlerdir. Bu usulsüzlükler, vergi kanunlarının şekil ve usule ilişkin hükümlerine uymama sonucunda ortaya çıkar eder. (VUK md.351)

Çizelge 5.Birinci Derece Genel Usulsüzlük Kabahatlerine Yol Açan Nedenler

Usulsüzlük Nedeni	Açıklama
Vergi ve harç beyannamelerinin süresinde verilmemiş olması	Beyannamelerin belirlenen süre içinde teslim edilmemesi

Mecburi defterlerin tutulmamış olması	Kanunen tutulması gereken defterlerin tutulmaması
Defter kayıtlarının usulsüz olması	Defter kayıtlarının doğru vergi incelemesi yapılmasına imkân vermeyecek derecede noksan veya karışık olması
Muhtar ve ihtiyar heyetlerince yapılan davete icabet edilmemesi	Çiftçilerin, 245. madde hükmüne göre yapılan davetlere uymaması
Kayıt nizamına uyulmaması	Vergi Usul Kanunu'nun kayıt düzenine ait hükümlerine uyulmaması
İşe başlamanın zamanında bildirilmemesi	İşe başlama durumunun ilgili makamlara zamanında bildirilmemesi
Tasdik muamelesinin yaptırılmamış olması	Tasdiki mecburi olan defterlerin yasal süresi içinde tasdik ettirilmemesi
Gelir Vergisi tarhının yapılmamış olması	Diğer ücretler üzerinden alınan Gelir Vergisinin, tarh zamanı geçtiği halde tarh ettirilmemesi
Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin süresinde verilmemiş olması	Veraset ve intikal vergisi beyannamesinin belirtilen süre içinde verilmemesi

Kaynak: https://www.verginet.net/dtt/1/Ozel-Usulsuzluk-Cezalari.aspx

4.2.2 İkinci Derece Usulsüzlük Suçu

İkinci derece usulsüzlük suçu ve cezasını gerektiren hukuka aykırı davranışlar VUK 352. madde de düzenlenmiştir. İkinci derece usulsüzlük suç ve cezaları birinci derece usulsüzlük suçu ve cezalarına oranla daha hafif nitelikteki suç ve cezalardır. (VUK md.352)

Çizelge 6. İkinci Derece Genel Usulsüzlük Kabahatlerine Yol Açan Nedenler

Usulsüzlük Türü	Açıklama
Vergi Denetimine İlişkin Yükümlülüklere Uymama	Vergi denetimine ilişkin yükümlülüklere uyulmaması veya eksik uyulması
Defter ve Belgelerin İncelenmesine Yardımcı Olmama	Vergi denetimi için gereken defter ve belgelerin incelemeye sunulmaması veya inceleme sürecinde yardımcı olmama
Beyanname ve Bildirimlerde Yanlış veya Eksik Bilgi Vermek	Vergi beyannameleri veya bildirimlerinde yanlış veya eksik bilgi verilmesi
Vergi Denetiminde Gerçek Dışı Bilgi Verme	Vergi denetimi sırasında gerçek dışı bilgi verilmesi veya yanıltıcı beyanlarda bulunulması

Vergi İncelemesine Direnme	Vergi incelemesi veya denetimi sırasında vergi idaresine direnme veya zorluk çıkarma
Vergi Yükümlülüğünü Engelleme veya Geciktirme	Vergi yükümlülüğünü engelleme veya geciktirme amacıyla hareket etme

Kaynak: https://www.vdd.com.tr/tum-yonleriyle-genel-usulsuzluk-cezasi.html

Her iki derecedeki usulsüzlükler için de VUK'a bağlı cetvellerde belirtilen miktarlarda idari para cezaları uygulanır ve kesilir. Bu kabahatler, vergi idaresinin mükellefler üzerindeki denetimini sağlamak ve vergi gelirlerinin doğru bir şekilde tahsil edilmesini garantilemek amacıyla önem taşır. Ayrıca, bu usulsüzlükler vergi ziyaı kabahatinin gerçekleşmesini engelleyen önleyici bir mevzuat olarak da işlev görür.

4.3. Özel Usulsüzlük Kabahati

Özel usulsüzlük kabahati, vergi kanunlarında belirlenen şekle ilişkin yükümlülüklerin yerine getirilmemesine dayanan fiilleri içerir, ancak genel usulsüzlük kabahatinden farklı olarak vergi yükümlülüklerini daha ciddi şekilde ihlal eder ve bu nedenle vergi ziyaı yaratma potansiyeli daha yüksektir. Bu sebeple özel usulsüzlük kabahati, adeta vergi ziyaı oluşturma riskini artıran yakın tehlike kabahati olarak değerlendirilir ve fiilleri bu doğrultuda kapsam dahiline alınmıştır. Bu kabahat için belirlenen cezalar da genel usulsüzlük kabahati cezalarından daha ağır bir şekilde tespit edilmiştir. (Şenyüz vd., 2015: 233)

Çizelge 7. Özel Usulsüzlük Kabahati Fiilleri

Özel Usulsüzlük Kabahati	Açıklama
Vergi Beyannamesinde Yanlış Bildirimde Bulunmak	Vergi beyannamesinde gerçeğe aykırı veya hatalı bilgi verme
Vergi Beyannamesinde Eksik Bildirimde Bulunmak	Vergi beyannamesinde gerekli bilgilerin eksik bırakılması
Vergi Levhasını İbraz Etmeme	Vergi levhasının süresi içinde ilgili mercilere sunulmaması
Fatura ve Benzeri Belgeleri Düzenlememe	Fatura veya benzeri belgelerin düzenlenmemesi veya ibraz edilmemesi
Defter ve Belgeleri İbraz Etmeme	Vergi incelemesi veya denetimi için gerekli defter ve belgelerin ibraz edilmemesi
Elektronik Ortamda Bildirim Yükümlülüğünü Yerine Getirmeme	Elektronik ortamda vergisel bildirim yükümlülüğünü yerine getirmeme
Geç Bildirim veya Ödeme Yapmama	Vergisel bildirimlerin veya ödemelerin süresi içinde yapılmasını sağlama

Vergi Ziyaa Uğratma ve Vergi Cezası İndirimine Hak Kazandırma	Vergi kayıplarına sebep olma ve vergi cezası indirimine hak kazandırma
Kanuni Defter ve Belgelerin Saklanmaması veya Muafiyet Kapsamında Tutanak Tutulmaması	Kanuni defter ve belgelerin saklanmaması veya Muafiyet kapsamında tutanak tutulmaması

Kaynak:https://www.muhasebetr.com/usulsuzluk-ve-ozel-usulsuzluk-cezalari/hakan

5. VERGİ SUÇLARI VE CEZALARI

Vergi suçları, Vergi Usul Kanunu'nda (VUK) tanımlanmış olup, ceza yargılaması sürecine tabidir ve hürriyeti bağlayıcı cezaları gerektiren ihlallerdir. Vergi kanunlarına daha ciddi şekilde aykırılık oluşturan bu eylemler genellikle hapis cezası ile cezalandırılır. Vergi suçları, VUK'un "İkinci Kısım Vergi Cezaları" başlığı altında üçüncü bölümde "Suçlar ve Cezaları" şeklinde düzenlenmiştir. Bu suçlar, "kaçakçılık" (madde 359), "vergi mahremiyetinin ihlali" (madde 362) ve "mükelleflerin özel işlerini yapma" suçlarından (madde 363) oluşur. Ancak kanun sistematiğine aykırı olarak, VUK'un 246. maddesinde ekim ve sayım beyanlarını denetlememe durumu da cezaya bağlanmıştır. Bu durum, öğretide genellikle "ekim ve sayım beyanlarını denetlememe" suçu olarak adlandırılmaktadır VUK'nun 359-362-363-246. maddelerinde yer alan suçlar, hürriyeti bağlayıcı ve ağır cezayı gerektiren suçlar olduğu için, adli vergi suçlarına asliye ceza mahkemeleri bakmakla görevlidirler. (Ömercioğlu vd., 2018:54)

Vergi suçlarına ilişkin yargılama mercii, ceza mahkemeleridir. Ceza yargılaması, iddia ve savunmaların mahkemece değerlendirilmesi üzerine kuruludur. İddia görevini yapan makam devlet adına Cumhuriyet Savcılığıdır. Savcılık, bir kişinin suç işlediğini iddia ettiği durumlarda soruşturma başlatır ve sonuçta suçun işlendiğine dair kanaate varırsa ceza mahkemesine kamu davası açar. Dava açılmasıyla birlikte süreç kovuşturma aşamasına geçer. Bu aşamada deliller toplanır, şüpheli veya sanık savunma yapar ve mahkemece değerlendirilir. Yargılama sonucunda mahkeme, suçlu bulunanlara mahkûmiyet kararı verebilir veya suçsuz olduklarını kabul ederek beraatlerine karar verebilir. Ayrıca davanın düşmesi, davanın reddi, görevsizlik veya muhakemenin durması gibi durumlarda da karar verilebilir. Bu kararlar, delillerin ve kanıtların değerlendirilmesi sonucunda alınır ve kesinleşmesiyle birlikte yargılama süreci tamamlanmış olur. (Şenyüz vd., 2015: 247)

Vergi Usul Kanunu'nda düzenlenen vergi suçları genel itibariyle şu şekildedir:

- Kaçakçılık suçları (VUK, m. 359),
- Vergi mahremiyeti ihlal suçu (VUK, m. 362),
- Mükellefin özel işlerini yapma suçu (VUK, m. 363)

5.1. Vergi Kaçakçılığı

Vergiyi doğuran olayı gerçekleştiren mükellef üzerine düşen vergi yükünü azaltabilmek için çeşitli yollara başvurabilmektedir. Bu yollardan biri vergiden kaçınmadır. Mükellef bu durumda yasal sınırlar içinde hareket ederek vergiden kaçınabilmektedir. Vergiden kaçınan mükellef yasalara aykırı hareket etmediğinden dolayı vergisel suç ortaya çıkmaz. Bir diğer yol

ise vergi kaçırmadır. Vergi mükellefi veya sorumlusu, yasal kuralları ihlal ederek vergi ödememek ya da az ödemek için vergi kaçırmaktadır (Akdeniz, 2018: 93). Dolayısıyla bu durumda hukuka aykırı hareket eden mükellefler için vergisel suç ortaya çıkmaktadır.

Çizelge 8. Vergi Kaçakçılığı Suçları ve Cezaları

Suç Fiili	VUK 359 Cezası
Hesap ve muhasebe işlemlerinde hile yapma	18 aydan 3 yıla kadar hapis
Yasal olmayan özel defterler tutma	18 aydan 3 yıla kadar hapis
Gerçek olmayan veya işlemle ilgisiz kişiler adına hesap açma	18 aydan 3 yıla kadar hapis
Tutulan belge, defter ve kayıtlarda tahrifat yapma	18 aydan 3 yıla kadar hapis
Tahrifat yapılan belgeyi kullanma	18 aydan 3 yıla kadar hapis
Yetkili kişilere tutulan defter, kayıt ve belgeleri ibraz etmeme	18 aydan 3 yıla kadar hapis
Gizleme veya yanıltıcı belge düzenleyerek kullanma	18 aydan 3 yıla kadar hapis
Defter, belge ve kayıtların yok edilmesi	3 yıldan 5 yıla kadar hapis
Defter sayfalarını değiştirme veya yenilerini ekleme	3 yıldan 5 yıla kadar hapis
Sahte belge düzenleme ve bunları kullanma	3 yıldan 5 yıla kadar hapis
Anlaşma olmaksızın belgeleri basma ve kullanma	2 yıldan 5 yıla kadar hapis

Kaynak: Vergi Usul Kanunu'nun 359. dan yararlanarak yazar tarafından oluşturulmuştur.

5.2. Vergi Mahremiyeti İhlal Suçu

Devletin vergi otoritesi olarak vergilendirme işlemlerini gerçekleştiren memurların, vergi incelemesi yaparken, idari yargıda görev alan kişilerin komisyonlarında çalışanların ve bilirkişilerin, mükelleflerin mali, iktisadi, kişisel, ailevi ve hatta sosyal durumları hakkında bilgi edinmeleri normaldir. Ancak, bu bilgiler vergi mahremiyetini oluşturan gizli bilgilerdir. Vergi mahremiyeti, vergi otoritesinin bu bilgileri ifşa etmemesi veya bu bilgileri kendi veya üçüncü kişilerin lehine kullanmamasını gerektirir aksi takdirde vergi mahremiyetini ihlal sucunu işlemiş olurlar. (VUK md.362)

Vergi mahremiyetini ihlal suçuyla korunan hukuki değer, öncelikle vergi yükümlüsü veya sorumlusunun vergisel durumuna ilişkin bilgilerin gizliliğinin sağlanması suretiyle maddi ve manevi açıdan zarar görmesinin önlenmesidir. Vergiyle ilgili bir sırrı veya konuyla ilgili gizli kalması gereken bir bilgi veya belgesi ifşa edilen kişinin, mali ve ticari yönden zarar görmesi veya zarar tehlikesiyle karşılaşması yahut özel yaşamı açısından istemediği bir durumla

karşılaşması olasılığı bulunduğundan, bu kapsamdaki fiillerin cezalandırılması vergi güvenliğini sağlayacak ve potansiyel fiillerin işlenmesini önleyebilecektir (Arslan,2013:17).

Türk hukukunda vergi mahremiyetinin ihlali durumunda uygulanan cezalar, Vergi Usul Kanunu'nun 362. maddesi ve Türk Ceza Kanunu'nun 239. maddesi tarafından düzenlenmektedir. Bu suçlar, vergi mükelleflerinin kişisel ve ticari bilgilerinin gizliliğini korumayı amaçlamaktadır. Vergi mahremiyetinin ihlali durumunda, şikâyet üzerine, bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası ve beş bin güne kadar adli para cezası verilebilmektedir. (Şenyüz vd., 2015: 248)

5.3. Mükelleflerin Özel İşlerini Yapma Suçu,

Mükelleflerin özel işlerini yapma suçu vergi kanunlarının uygulanmasıyla ilgili hesaplamaları, yazışmaları ve benzeri özel işlerin gerçekleştirilmesi suretiyle oluşur. Dolayısıyla, suçun konusu, mükelleflerin vergi işlemleriyle ilgili özel işleridir. (Basa,2017:68)

Failin mükellef nezdinde yaptığı veya gerçekleştirdiği özel işlerin vergi kanunlarının uygulanmasıyla ilgili olması yeterlidir. Örneğin, vergi dairesindeki görevli bir memurun, herhangi bir mükellefin defterini tutması, beyannamesini doldurması, inceleme elemanının veya mahkeme yargıcının dava dilekçesi yazması gibi işlemler, vergi kanunlarının uygulanmasıyla ilgili özel işler kapsamına girer. (Şenyüz vd., 2015: 249)

Bu suç, soyut tehlike suçudur. Yani, suçun oluşması için hareketin gerçekleştirilmiş olması yeterlidir. Bu hareketin sonucunda bir zarar tehlikesinin ya da zararın ortaya çıkması aranmaz. Yani, suçun tamamlanması için mükelleflerin özel işlerinin yapılması yeterlidir, bu işlemlerin sonucunda bir zararın gerçekleşmesi gerekmez. Bu nedenle, suçun oluşumu için sadece suçun tanımında belirtilen eylemin gerçekleştirilmiş olması yeterlidir. (Basa,2017:68)

TCK'nın 257/1 maddesi uyarınca, bu suçu işleyen kamu görevlileri için bir yıldan üç yıla kadar hapis cezası öngörülmektedir

6. SONUÇ

Kamu harcamalarının ve kamusal ihtiyaçların karşılanması için vergi, önemli bir gelir kaynağıdır. Bu nedenle vergi ödemelerinin eksiksiz ve zamanında yapılması hayati öneme sahiptir. Vergi uyumunun sağlanması ve vergi kayıplarının önlenmesi için vergi denetimi önemli bir araçtır. Vergi denetimi, vergi mükelleflerinin vergi yükümlülüklerini doğru bir şekilde yerine getirip getirmediklerini kontrol etmek amacıyla yapılan bir süreçtir. Vergi denetiminin temel amacı, vergiye uyumu teşvik etmek, vergi kaçakçılığını önlemek ve vergi gelirlerini artırmaktır. Bu süreçte vergi otoriteleri, vergi mükelleflerinin beyan ettikleri gelir ve varlıkların doğruluğunu ve eksiksizliğini kontrol ederler. Vergi denetimi sırasında vergi mükelleflerinin kayıtları incelenir, belgeler istenir ve vergi ödemeleri ile ilgili herhangi bir hata veya eksiklik tespit edilirse gerekli düzeltmeler yapılır. Devlet ile vergi mükellefleri ve diğer vergi sorumluları arasındaki vergi ödevi ilişkisi, vergi hukukunun temelini oluşturur. Bu ilişkiden kaynaklanan vergi kanunlarına aykırı davranışlar, vergi ceza hukukunun kapsamına girer. Vergi ceza hukuku, vergi yasalarına uymayan veya vergi ödevlerini yerine getirmeyen kişilere uygulanacak yaptırımları düzenler. Vergi ceza hukuku, vergiye ilişkin suç ve cezaları

belirlerken adil ve dengeli bir yaklaşımı benimser. Vergi mükelleflerine vergi yükümlülüklerini yerine getirme konusunda açık ve net kurallar sunar ve vergi kaçakçılığı gibi suçları caydırmayı amaçlar. Vergi hukukunda suç ve kabahat ayrımı, vergi yönetiminin etkinliği ve vergi adaletinin sağlanması açısından oldukça önemlidir. Bu ayrımın net bir şekilde anlaşılması ve uygulanması gerekir. Vergi suçu ve kabahatini ayırt etmek, vergi mükelleflerinin yasal yükümlülüklerini anlamalarını ve yerine getirmelerini sağlar. Bu ayrımın önemi, vergi adaletinin sağlanması ve devletin mali disiplininin korunmasıyla doğrudan ilişkilidir. Vergi ceza hukuku perspektifinden suç ve kabahatler değerlendirildiğinde, vergi suçlarının vergi idaresi tarafından daha ciddiye alındığı ve daha sıkı bir şekilde takip edildiği görülmektedir. Vergi suçları, vergi kaçakçılığı gibi ekonomiye ciddi zararlar verebilecek eylemleri içerirken, vergi kabahatleri genellikle daha küçük çaplı ve idari yaptırımlarla sonuçlanır Vergi suçlarıyla mücadelede etkin bir şekilde hareket edilmesi, vergiye uyumun artmasına ve vergi gelirlerinin artırılmasına yardımcı olur. Bu da devletin kamu hizmetlerini daha etkin bir şekilde finanse etmesine ve toplumun genel refahına katkıda bulunur. Sonuç olarak, vergi hukukunda suç ve kabahat ayrımı yapılması, vergi mükelleflerinin yasal yükümlülüklerini daha iyi anlamalarını ve yerine getirmelerini sağlar. Bu nedenle, vergi hukukunda suç ve kabahat ayrımına dikkat edilmesi ve doğru bir şekilde uygulanması büyük önem taşır.

7. KAYNAKÇA

Akdeniz, D. (2018), “Sahte ve Muhteviyatı İtibariyle Yanıltıcı Belge Düzenleme ve Kullanma Suçunda Manevi Unsur”, Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5 (1), 90-105.

Apak, S. (2008). Vergi Suçlarında İştirak, Tekerrür ve Birleşme, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul

Arslan, Ç. (2013). Vergi Mahremiyetini İhlal Suçu (VUK md. 362). Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi, 3(2), 15-30.

Basa, C.E (2017), Mükelleflerin Özel İşlerini Yapma Suçu Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi

Çoşkun, H, (2024) Usulsüzlük-ve-Özel-Usulsuzluk-Cezalari https://www.muhasebetr.com/usulsuzluk-ve-ozel-usulsuzluk-cezalari/hakan

Eroğlu, O. (2013). Vergi Ceza Hukuku Açısından Kanunilik İlkesi. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İİBF Dergisi*, *8*(3), 157-179.

Ercan, T. (2021), Vergi Ceza Hukukunda Vergi Suçları Kapsamında Cezayı Etkileyen Hususlar, Abant Sosyal Bilimler Dergisi, 21(3), s. 545-571,

Karakoç, Y. (2010). Türk Vergi Ceza Hukuku Üzerine Bir Değerlendirme, Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 12, s.3-26.

Ömercioğlu, A., Dayıoğlu, M. R., & Arslan, C. B. (2018). Vergi Suçlarının Türkiye’de Adli Görünümü. Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 8(1), 51-70.

Ömercioğlu, A (2014) Vergi Yaptırım Hukukuna İlişkin Temel İlkeler Kapsamında Vergi Kabahatleri ve Vergi Suçlarındaki Sapmaların İncelenmesi ve Almanya Örneği Yüksek Lisans Tezi Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale

Özdemir, M, (2021) Tüm-Yönleriyle-Genel-Usulsüzlük-Cezası Vergi Denetim Danışmanlık

https://www.vdd.com.tr/tum-yonleriyle-genel-usulsuzluk-cezasi.html

Rençber, A. (2023). Vergi Kaçakçılığı Suçlarının Konusu ve Konunun Bir Niteliği Olarak İğfal Kabiliyeti. International Journal of Public Finance, 8(1), 145-166

Şanver, C. (2017). Türk Vergi Sisteminde Vergi Kabahat ve Suçlarına Uygulanan Yaptırımların Caydırıcılığı Araştırması. Yönetim Bilimleri Dergisi, 15(29), 91-106. S.94

Şenyüz, D., Yüce M. ve Gerçek A. (2015). Vergi Hukuku, 6. Baskı, Bursa: Ekin Yayınevi.

Türkal, H. M., Ekici, S., & İnan, M. (2010). Vergi Suç ve Kabahati Kavramı, 4369 Sayılı Yasa Öncesinden Günümüze Yürürlükteki Vergi Suçları-Kabahatleri ve Cezaları. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, *18*(1), 45-83.sayfa 48

Vergi Usul Kanunu (VUK) (1961). T.C. Resmî Gazete, 10703-10705, 04 Ocak 1961, https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf

Vergi Net (2024) Özel Usulsüzlük Cezaları https://www.verginet.net/dtt/1/Ozel-Usulsuzluk-Cezalari.aspx

ALGI KAVRAMI İÇİN EPİSTEMİK BİR İNCELEME

Dr, Mehmet Nuri DEMİR

0000-0002-0254-826X

ÖZET

Epistemoloji, genel bir çerçeveden deneyimlerimizi tanıyıp fark etmeye ve onların farklı derecelerini anlamaya çalışır. Algılarımızın, bilgi veya inançlarımızın inşa edilmesindeki konumu, epistemolojinin oldukça önem atfettiği konulardan birisidir. Algı, duyular vasıtasıyla bizi kuşatan dış dünya ile etkileşimimizi sağlayan temel unsurlardan biridir; yani, bizleri kuşatan dış dünya ile bizim aramızdaki uzlaştırıcı bir unsurdur. En genel manası ile algı, bireye duyular vasıtasıyla gelen verilere uyum ve birliktelik sağlayan fiziki, fizyolojik, nörolojik, duyumsal ve bilişsel bileşenleri olan aşamaları ifade etmektedir. Bu perspektiften algı, aynı zamanda bu aşamaların farkında ve ayırdığında olma manasına geldiği gibi duyuma ilişkin verilerin bir sentezini de ifade eder. Algı, idrak etme veya sezgisel kavrama manasında bir olay ya da olgunun doğru olmasının farkına varmayı ifade eder. Alvin Goldman, Algının birincil işlevinin, organizmanın çevresi hakkında bilgi veya doğru inanç üretmek olduğunu ve organizmanın, duyusal aygıtlarını bu tür bilgileri elde etmek için tasarlanmış biçimlerde kullandığını söyler. Goldman, algıya da nedensel bilgi teorisinin bir unsuru olarak bakar: X'in Y'yi ancak Y'nin X'in bir algısına veya algısal durumuna neden olması durumunda algılamasının kendi algı kavramının bir parçası olduğunu ileri sürer. Algı, algıladığımız olay veya olgular hakkında malumat edinebildiğimiz hemen her şeydir; bir olgunun duyumlanmasının fikridir veya duyulara sunulan şeydir. Örneğin, "Bardak masanın üzerinde duruyor" derken, oluşturduğum bilgide algı nedensel bir rol oynar, ama algı süreci bu bilginin sadece empirik verisini sağlamaktadır. Bardak ve masa nesneleri duyu reseptörlerince verilmekte ama onlar arasındaki ilişki zihin tarafından düşünülmektedir. Platon için bilgi (episteme) yanılmazdır, buna karşın sanı (doxa) duyulabilir tikel nesnelere ilişkin olarak karşıt nitelikleri barındırdığı için yanılabilir ve güvenilmezdir. Platon'un felsefesinde, algıya, yanılabilirliği ifade etmesi nedeniyle pek fazla güven duyulmaz. Algı yanılmaları olsa bile Platon, bu yanılmaların, algıyı temel alarak bilgi elde edemeyeceğimiz manasına gelmeyeceğini ifade eder. O, algı ile bilgiyi birbirinden ayırır ve nihai olarak bellek bilgileri ve temellendirme gibi başka desteklerin yardımı ile algının bilgiye dönüşebileceğini söyler. Simith, duyum ve algı arasında ayrım yapar ve ona göre algı, duyumlarımız vasıtasıyla gerçekleştirdiğimiz gerçekliklerin niteliklerine yönelik elde etmiş olduğumuz verileri ifade eder. Algı bilgisi, bireyin belirli bir tür zihinsel olmayan (zihin cinsinden olmayan) durum, olay veya olgu gibi şeyleri, gördüğü, duyduğu, kokladığı, tattığı veya hissettiği bilgilerdir. "S, P'yi bilir" şeklindeki bir önerme, P'nin, S hakkında bir algısal önerme olması koşulunda algı bilgisini belirtir.

Anahtar Kelimeler: Algı, Duyum, Bilgi, İnanç, Bilinç, Deneyim.

AN EPISTEMIC STUDY FOR THE CONCEPT OF PERCEPTION

SUMMARY

Epistemology tries to recognize and realize our experiences from a general framework and understand their different degrees. The position of our perceptions in the construction of our knowledge or beliefs is one of the issues that epistemology attaches great importance to. Perception is one of the basic elements that enable us to interact with the external world that surrounds us through the senses; In other words, it is a mediating element between us and the outside world that surrounds us. In its most general sense, perception refers to the stages with physical, physiological, neurological, sensory and cognitive components that provide adaptation and unity to the data coming to the individual through the senses. From this perspective, perception also means being aware of and distinguishing these stages, as well as a synthesis of sensory data. Perception refers to the awareness that an event or phenomenon is true, in the sense of comprehension or intuitive grasp. Alvin Goldman says that the primary function of Perception is to produce knowledge or true belief about the organism's environment, and that the organism uses its sensory apparatus in ways designed to obtain such information. Goldman also treats perception as an element of his causal theory of knowledge: he argues that it is part of his concept of perception that X perceives Y only if Y causes a perception or perceptual state of X. Perception is almost everything that we can obtain information about the events or facts we perceive; It is the idea of the sensation of a phenomenon or what is presented to the senses. For example, when I say "The glass is on the table", perception plays a causal role in the knowledge I create, but the process of perception provides only the empirical data of this information. The objects of the glass and the table are given by the sensory receptors, but the relationship between them is thought by the mind. For Plato, knowledge (episteme) is infallible. On the other hand, opinion (doxa) is fallible and unreliable because it contains opposite qualities regarding particular sensible objects. In Plato's philosophy, perception is not trusted much because it expresses fallibility. Even if there are errors of perception, Plato states that these errors are the means of obtaining knowledge based on perception. He distinguishes between perception and knowledge and says that ultimately perception can turn into knowledge with the help of other supports such as memory information and justification. Smith distinguishes between sensation and perception and according to him, perception is the acquisition of the qualities of the realities we realize through our sensations. It refers to the data we have collected. Perceptual information is the information that an individual sees, hears, smells, tastes, or feels about a particular type of non-mental (non-mental) situation, event, or phenomenon. A proposition of the form “S knows that P” denotes perceptual knowledge on the condition that P is a perceptual proposition about S .

Key Words: Perception, Sensation, Knowledge, Belief, Consciousness, Experience.

BİREYSEL VE SOSYAL BİR BİLME BİÇİMİ OLARAK BİLİNÇ

Dr, Mehmet Nuri DEMİR

0000-0002-0254-826X

ÖZET

İnsanlar organik ve zihinsel anlamda birtakım değişim ve gelişim aşamalarına ve bu aşamalarını sürdürme kapasitesine sahiptir. İnsanın bu faaliyet alanı, algı, bellek, içebakış ve bilinç gibi yetiler ile gerçekleşir. Bilinç, etkin bir bilgi kaynağı olarak bunlardan sadece bir tanesidir. Bilinç (şuur) en genel ifadesiyle, kişide farkında olmanın, duygu durumlarının, algının ve bilginin içersinde gerçekleştiği varsayılan merkezi veya ilişkisel bir insani yetidir. Zihnimizin, kendine münhasır kapsamlarının farkında olduğu, içebakış aracılığıyla bilinen duyum, algı ve anıları kapsayan kısmıdır. Bilinç, algıları bilgiye dönüştürmede temel bir şarttır. Algının, epistemik failin hakim olduğu bir niteliğin devreye girmesi ile bilgi sürecine dahil olması ve bu niteliğin, faili bizzat bilinen şeyin kendisinden koparmasıdır. Böyle bir nitelik, bilinç kimliğini taşır; bilinç, faili bütün bilgilerin hareket noktası haline getiren bir nitelikir. Bilincin bilmeyi ilgilendiren hemen hemen her şeyde bulunduğunu söyleyebiliriz; o, bellekte, akılda, algıda, tanışıklıkta, tanıklıkta, muhakemede ve içebakışta sahip olduğumuz zihinsel bir varlıktır. Bilincin, bilgileri kaydetmesi, işlemesi ve bu doğrultuda hareket etmesi gibi işlevlerinin olduğu iddia edilir. Davranışsal bilinç, kişinin davranışıyla gösterilen eylemlerdir; öznel bilinç, bir birey için süregelen öznel duygu, düşünce ve duyumlara ilişkin akışı ifade eder. Materyalist görüşe sahip olanlar, yalnızca fiziksel olanın gerçek olduğunu ve bilincin sinirsel bilgi işleme mekanizmalarıyla ortaya çıkan bir özellik olduğunu düşünürler. Aşkın görüşlere sahip olanlar, gerçekliğin, fiziksel olandan daha fazlası olduğunu, yani, bilincin öznel taraflarının olduğunu iddia eder ve bilinci ontolojik olarak kavramsallaştırıp, onun kendi kendini dönüştürmeye elverişli olduğunu düşünürler. Kolektif bilinç, toplumsal yaşamdaki fikirleri, kavramları, terimleri, siyasal, sanatsal, kültürel ve kurumsal pratikleri inşa eden bilinç biçimlerinin tümünü ifade eder. Bütün zihinlerin farklı olması, farklılaşmış ve işbirlikçi bir yaşamdan oluşan bu birliğin bir engeli değil, bir koşuludur. Kolektif veya toplumsal bilinç, bütünlüğün ayrılmaz bir unsuru olarak dışavurumcu eylemler ve jestler/mimikler olarak tanımlanan bazı doğal fenomenlerin gözlemlenmesini de içerir.

Anahtar Kelimeler: Zihin, Bilinç, Algı, Bireysel, Kolektif.

CONSCIOUSNESS AS AN INDIVIDUAL AND SOCIAL WAY OF KNOWING

SUMMARY

People have certain stages of change and development, organically and mentally, and the capacity to maintain these stages. This field of human activity is realized through abilities such as perception, memory, introspection and consciousness. Consciousness, as an effective source of information, is just one of them. Consciousness, in its most general terms, is a central

or relational human ability that is assumed to involve awareness, emotional states, perception and knowledge. It is the part of our mind that includes sensations, perceptions and memories known through introspection, of which the mind is aware of their unique scope. Consciousness is a fundamental condition for transforming perceptions into knowledge. Perception is involved in the knowledge process with the introduction of a quality dominated by the epistemic agent, and this quality separates the agent from the known thing itself. Such a quality carries the identity of consciousness; Consciousness is a quality that makes the agent the starting point of all knowledge. We can say that consciousness is found in almost everything that concerns knowing; it is a mental entity that we have in memory, intellect, perception, acquaintance, testimony, judgment and introspection. It is claimed that consciousness has functions such as recording, processing information and acting accordingly. Behavioral consciousness is actions demonstrated by one's behavior; Subjective consciousness refers to the ongoing flow of subjective feelings, thoughts and sensations for an individual. Those with a materialist view think that only the physical is real and that consciousness is a feature that emerges through neural information processing mechanisms. Those who hold transcendental views claim that reality is more than the physical, that is, there are subjective aspects of consciousness, and they conceptualize consciousness ontologically, seeing it as capable of self-transformation. Collective consciousness refers to all forms of consciousness that construct the ideas, concepts, terms, political, artistic, cultural and institutional practices in social life. The difference of all minds is a condition, not an obstacle, of this unity of differentiated and cooperative life. Collective or social consciousness also includes the observation of some natural phenomena, defined as expressive actions and gestures as an integral element of integrity.

Key Words: Mind, Consciousness, Perception, Individual, Collective.

SOSYOLOJİK BAKIŞ AÇISIYLA EBEVEYNLERİN ÇOCUKLUK ÇAĞI AŞILARINA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE NİTEL BİR ÇALIŞMA*

Aslı TAŞÇI

Ege Üniversitesi, 0009-0006-4588-6839

Doç. Dr., PELİN ÖNDER EROL

Ege Üniversitesi, 0000-0003-3660-4618

ÖZET

Sadece Türkiye'de değil dünyada da aşı reddi ve tereddüdü artmaktadır. Bu durum toplum sağlığını tehdit eden en önemli nedenler arasında gösterilmektedir. Bu çalışmanın amacı özelde çocuk ve bebeklerin sağlığının korunması, genelde ise toplum sağlığının korunması ve sürdürülmesi bağlamında çocuklu bireylerin, çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumlarını sosyolojik bir yaklaşım içerisinde ele almaktır. Çalışmada, çocuklu bireylerin aşıya yönelik tutumlarının oluşmasında rol oynayan motivasyonlar mercek altına alınmıştır. Bu bağlamda nitel araştırma desenlerinden fenomenolojik yöntemden yararlanılmıştır. Bireylerin çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumlarının analizinde veri toplama aracı olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İzmir İli Bornova İlçesinde yaşayan 0 - 13 yaş arası çocuğa sahip olan kadın ve erkek bireyler oluşturmaktadır. Kartopu örnekleme tekniği kullanılarak ulaşılan örneklem grubunda teorik doygunluk sağlanana kadar görüşmeler devam ettirilmiştir. Örneklem grubu, 20 katılımcıdan oluşmaktadır. Elde edilen veriler sınıflandırılarak fenomenolojik olarak analiz edilmiştir. Toplamda 3 ana tema ve her ana temanın altında 2 alt tema olmak üzere çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumu belirleyen belirli temalara ulaşılmıştır. Bunlar; Çocukluk Çağı Aşılarını Koşulsuz Kabul Etme (Çocuk Sağlığının Korunmasında Aşıların Önemi, Aşı Kabulünde Bireysel Deneyimlerin ve Tecrübelerin Olumlu Etkisi), Çocukluk Çağı Aşılarından Tereddüt Etme (Sağlık Çalışanlarının Eksik veya Yetersiz Bilgilendirmelerinin Etkisi, COVID-19 Pandemi Sürecinin Olumsuz Etkisi) ve Çocukluk Çağı Aşılarını Koşulsuz Reddetme (Aşıya Yönelik Güvensizliğin Etkisi, Sağlık Sağlayıcılarına, Sektörüne ve İlaç Firmalarına Yönelik Güvensizlik) temalarıdır.

Anahtar Kelimeler: Çocukluk çağı aşıları, aşı reddi, aşı tereddüdü

*Bu bildiri tam metni, TÜBİTAK 2209/A Üniversite Öğrencileri Araştırma Projeleri Destek Programı kapsamında desteklenen, yürütücülüğünü Aslı Taşçı'nın ve danışmanlığını Doç. Dr. Pelin Önder Erol'un yaptığı "Çocuklu Bireylerin Çocukluk Çağı Aşılarına Yönelik Tutumu: Sosyolojik Bir Yaklaşım" başlıklı projenin sonuç raporunun revize edilmiş ve özetlenmiş halidir. Yazarlar bilimsel ve mali katkısından dolayı TÜBİTAK'a teşekkür ederler.

1. GİRİŞ

Toplumsal yapı, bireylerin sosyalize olmasını sağlayarak tutumların oluşmasında belirleyici bir rol oynamaktadır. Bireyler hayatına ilişkin önemli kararları, tutumları referansında gerçekleştirmektedir. Dolayısıyla çocuklu bireylerin, çocuğunun sağlığına ilişkin kararları alma ve uygulama aşamasında 'sağlık alanına' ilişkin tutumları oldukça önem kazanmaktadır. Çocuklu bireyler için çocuğunun sağlığı önemli bir karar alanıdır. Modernleşme bireye kendi yaşamına ilişkin olarak kararlar alabilme olanağını sunmuştur, bu bağlamda ebeveynler, çocuğunun sağlığının korunması ve sürdürülmesi amacıyla uygulanan çocukluk çağı aşılarına yönelik farkındalık kazanmışlardır. Bu kararları doğrulusunda aşı kabulü, tereddüttü veya reddi davranış sergileyebilmektedirler. İleri modernleşme ve buna paralel düşünümselliğin etkisi ile 'ortak akla güvenen bireyler', yerini 'kendi aklına güvenen bireylere' bırakmıştır. İleri modernite yeni imkânlar sunduğu kadar risk ve tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. İleri modernleşme ile birlikte aşı reddi ve aşı tereddüttü toplum sağlığı açısından giderek daha görülür tehditler haline dönüşmüştür. Dolayısıyla ileri modernite ile bireylerde görülen aşı kararsızlığı ve aşı reddi tutumları, bilime ve tıbba güvensizliğin sembolü olarak okunabilmektedir (Önder Erol, vd., 2022: 5-6).

Çocukluk çağında periyodik olarak uygulanan aşılama uygulaması; çocukların bebeklik, çocukluk ve yetişkinlik dönemlerindeki mevcut sağlığının desteklenmesi ve bağışıklığının sağlanması için önemli uygulamalardır (Yiğit, vd., 2020: 1248). Öte yandan modern ve modern sonrası dönemde salgın hastalıkların önlenmesi amacıyla geliştirilen aşılar, bireylerin aşıya yönelik negatif tutumları nedeniyle kamu sağlığını tehdit edebilmektedir. Örneğin Türkiye'de aşı reddi sayısı gün geçtikçe artış göstermektedir. T.C. Sağlık Bakanlığı'nın kayıtlarına göre Türkiye'de aşı yaptırmayı reddeden aile sayısı 2011 yılında 183 iken, 2013'te 913, 2015'te 5091 ve 2016'da 10,000'in üzerine çıkmıştır (Yiğit, vd.,2020:1255). Bu artış hızıyla birlikte yaklaşık 5 yıl sonra bağışıklama oranlarının %80'lere ineceği tahmin edilmektedir. Dünya'da aşı yaptırma oranları incelendiğinde; Afganistan, Pakistan, Nijerya ve Hindistan'da aşılanma oranlarının %70–80'lerde olduğu; Avrupa ve Amerika'da ise aşılanma oranın %90'nın üzerinde olduğu görülmektedir. Aşı yaptırma oranlarının düşük olduğu ülkelerde ise ekonomik zorlukların varlığı, savaş ve aşı uygulamalarına olan erişimin zor olduğu bildirilmiştir (Bozkurt, 2018:74). Bireylerin çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumlarını ele alan çalışmalarda aşılanma oranlarının; eğitim durumu, sosyo-ekonomik durum, yaş, gelir düzeyi, çocuk sayısı gibi demografik özelliklerce belirlendiği görülmektedir. Örneğin gelişmiş ülkelerde son yıllarda yüksek sosyo-ekonomik statüye sahip olan aileler içerisinde aşı reddi oranlarının hızlı bir şekilde arttığı görülmektedir (Üzüm, vd.,2019 : 145). Çiçek, çocuk felci, hepatit A, kolera gibi çocukluk çağında uygulanan çocukluk çağı aşılarının çocukların sağlığının korunması ve sürdürülmesi anlamında çok önemlidir. Zira ebeveynlerin aşı reddi ve kararsızlığı yaşamaları durumlarında çocuklarına ve bebeklerine bu aşıların uygulanmaması doğrultusunda karar alabilmekte; bu durum da çocuk çağındaki ölüm oranlarının yükselmesine sebep olabilmektedir. Nitekim günümüzde çocukluk çağı aşılarının yapılmadığı ülkelerde bebek ve çocuk ölüm oranının 20-50/1000 arasında olduğu görülmektedir (Sherman, 2016 :89-90). Bütün bu nedenlerle Dünya Sağlık Örgütü 2019 yılında (DSÖ, 2019) aşı kararsızlığını dünya sağlığını tehdit eden 10 neden arasında göstermiştir.

Bu çalışmanın konusu özelde çocuk ve bebeklerin sağlığının korunması, genelde ise toplum sağlığının korunması ve sürdürülmesi bağlamında ebeveynlerin, çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumlarını sosyolojik bir yaklaşım içerisinde ele almaktır. Çalışmada, çocuklu bireylerin çocukluk çağı aşılarına ilişkin aşı kararsızlığı veya ret yaşamalarında etkili olan faktörler detaylı olarak incelenmiştir. Artan aşı retleri, çocuk sağlığını riske atmış, çocuklu bireylerin aşıya yönelik tutumunu, çalışılması muhtaç bir konu haline getirmiştir.

2. YÖNTEM

Bu çalışmada nitel yöntem benimsenmiştir. Nitel araştırma yönteminin tercih edilmesinin esas sebebi çocukluk çağı aşılarına ilişkin bireylerin tutumlarının detaylı incelenmesi ve anlamlandırılmasıdır; bir başka deyişle ebeveynlerin çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumlarının oluşmasında derin anlamların gerçekçi ve betimsel olarak ortaya çıkarılmasını sağlamaktır.

Bu bağlamda bireylerin aşılara yönelik yorumlarını, deneyimlerini ve algılarını anlamlandırma amacına en uygun olarak nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenolojik) çalışma yöntemi bu araştırmanın deseni olarak tercih edilmiştir. Olgubilim yöntemi, insanın davranış ve tutumlarının yaşadığı bağlam tarafından koşullandırıldığı felsefi varsayıma dayanır. Bu varsayımdan yola çıkarak olguların uzun süreli ve derinlemesine bir inceleme yapılması amacıyla araştırmacının birey ve gruplar ile etkileşim içerisinde uzun süreli görüşmeler yaparak ilgili konuya yönelik bilgi elde edilmesi sağlanır. Araştırmacı bu kapsamda detaylı bilgi elde etmek için katılımcılara doğrudan sorular sormaktadır (Gürbüz & Şahin, 2018: 111).

Olgubilime uygun biçimde, veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme tekniğine başvurulmuştur. İzmir ili Bornova ilçesindeki 0-13 yaş arası çocuğa sahip olan bireylere kartopu örneklem tekniği ile ulaşılmıştır. Araştırmacı görüşme gerçekleştirdiği katılımcıların tavsiye ile yeni katılımcılara ulaşmak vasıtasıyla yeni katılımcıları çalışmaya dâhil etmek açısından oldukça yararlı örneklem tekniğidir (Gürbüz & Şahin,2018). Verilerin tekrarlanarak devam etmesi durumu teorik doygunluk noktasını ifade etmektedir. Bu bağlamda derinlemesine görüşme sayısı 20'ye ulaştığı noktada çocuklu bireylerden daha fazla bir bilgi elde edilemeyeceği anlaşılarak teorik doygunluk hissedilmiş ve görüşmeler sonlandırılmıştır. Tüm derinlemesine görüşmeler yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Derinlemesine görüşmelerde veri analizi açısından katılımcıların sosyo-demografik özellikleri oldukça önemli olduğundan öncelikli olarak demografik bilgileri (cinsiyet, yaş, eğitim düzeyi, medeni durum, çalışma durumu, meslek) sorulmuştur. Katılımcıların demografik bilgilerinin çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumlarının gelişmesinde önemli birer sosyolojik çerçeve sunduğu varsayılmaktadır (DSÖ, XXX). Bu bağlamda bireylerin sosyo-demografik konumlarının aşıya ilişkin tutumlarını oluşturmada önemli bir etken olduğu kabul edilmiş ve derinlemesine görüşmelerde ilk olarak bu sorulara yanıt aranmıştır. Görüşmenin ilerleyen kısımlarında çocuklu bireylere çocukluk çağı aşılarını yaptırıp yaptırmama kararları ve bu kararlarının ardında yatan motivasyonlar sorulmuştur. Alana araştırmasına dayalı bu çalışma için Etik Kurul izni alınmıştır (EGEBAYEK 03.05.2023 tarih, 05/17 toplantı sayı/karar numaralı ve 1963 protokol numaralı izin).

Derinlemesine görüşmelerde 16 kadın katılımcı 4 erkek katılımcı ile görüşme gerçekleştirilmiştir. Ebeveyn olan bireyler çalışmanın analiz birimidir. Çalışma içerisinde kadın katılımcıların ağırlıkta olmasının nedeni annelerin çocuklarının sağlık alanına dair bilgi düzeyinin ve müdahalelerinin babalara göre daha fazla olduğu varsayımıdır. Örneklem profiline ilişkin tablo aşağıda paylaşılmaktadır (bkz. Tablo 1).

Tablo 1. Örneklem Profili

	Cinsiyet	Yaş	Eğitim Durumu	Meslek	Gelir	Medeni Durum	D. Yeri	Doğum Yerinin Tanımı	Çocuk Sayısı
1	Kadın	41	Üniversite	Sınıf Öğretmeni	34.000	Evli	Kayseri	Şehir	2
2	Kadın	28	Lise	Ev Hanımı	-	Evli	Uşak	Şehir	1
3	Kadın	34	Doktora	Akademisyen	45.000	Evli	Kocaeli	Şehir	1
4	Kadın	30	Doktora Öğrencisi	Kimyager	30.000	Evli	Tire	Kasaba	1
5	Erkek	48	Ortaokul	Nitelikli İşçi	23.500	Evli	Bornova	Şehir	1
6	Kadın	38	Lise	Memur	27.000	Evli	Bornova	Şehir	2
7	Kadın	42	Lise	Memur	27.000	Evli	Kars	Kasaba	1
8	Erkek	30	Üniversite	Mühendis	40.000	Boşanmış	Ankara	Metropol	2
9	Kadın	41	Yüksek Lisans	Sosyolog	36.000	Evli	İzmir	Metropol	1
10	Kadın	38	Üniversite	Hemşire	37.000	Evli	İzmir	Metropol	2
11	Kadın	26	Üniversite	Çocuk Gelişimcisi	28.000	Evli	Aksaray	Şehir	1
12	Erkek	36	Üniversite	Aile Hekimi	95.000	Evli	Ankara	Şehir	1
13	Erkek	38	Doktora	Akademisyen	40-45.000	Evli	Sivas	Şehir	2

14	Kadın	32	Lise	Ev Hanımı	-	Evli	Manisa	Köy	3
15	Kadın	41	Üniversite Mezunu	İnsan Kaynakları	-	Evli	İzmir	Şehir	1
16	Kadın	37	Lise	Ev Hanımı	-	Evli	Çorum	Köy	3
17	Kadın	40	Üniversite	Ev Hanımı	-	Boşanmış	Bartın	Kasaba	2
18	Kadın	33	Üniversite	Ev Hanımı	-	Evli	Sivas	Şehir	2
19	Kadın	36	Üniversite	Eğitmen	-	Evli	Balıkesir	Kasaba	1
20	Kadın	30	Lise	Kuran Eğitmeni	20.000	Evli	Erzurum	Köy	1

3. BULGULAR

Çalışmanın veri analizi sonucunda ortaya konan ana temalar, ***Çocuk Çağı Aşılarını Koşulsuz Kabul Etme, Çocukluk Çağı Aşılarından Tereddüt Etme ve Çocukluk Çağı Aşılarını Koşulsuz Reddetme*** olup, bu temalar Tablo 2'de alt temaları ve ilgili alıntılar ile birlikte sunulmuştur.

Tablo 2: Temalar, Alt Temalar ve Anlatılardan Alıntılar

1. ÇOCUKLUK ÇAĞI AŞILARINI KOŞULSUZ KABUL ETME	**1.1. Çocuk Sağlığının Korunmasında Aşıların Önemi Vurgusu**	*'Evet, atlamadan hepsini yaptırdım. Çünkü gerçekten benim çocuğumun sağlığı için bu aşıların önemli olduğunu düşünüyorum. Aşı takvimindeki aşıların tarihi için zaten sağlıkçılarda uyarıyor, arıyor ve aşının hangi tarihte yapılması gerektiği ile ilgili bilgilendiriyorlar dolayısıyla bende zaten takvimdeki sıralamaya dikkat ediyorum'* **(K1, Kadın, 41 Yaş, Üniversite Mezunu, Öğretmen, Çalışıyor, Evli, 2 Çocuk)** *'Evet, aşı takviminde bulunan tüm aşıları yaptırdım. Hatta aşı takvimi ile zorunlu tutulmayan diğer bazı aşıları da yaptırdım. Çünkü çocuğum bağışıklık sisteminin güçlenmesi ve belirli bulaşıcı hastalıklara karşı güçlendirmek istiyorum. Salgın hastalıklar çocukları daha olumsuz etkiliyor. Çocuğumun sağlığını*

		uzun süre korumak amacıyla tüm aşıları yaptırdım.' **(K3, Kadın, 34 Yaş, Doktora, Akademisyen, Çalışıyor, Evli, Tek Çocuk)** *'Hayır, hiç kasıtlı olarak yaptırmadığımız olmadı. Çünkü eşim ve ben ortak kararımız olarak çocuğumuzun sağlığı için bu aşıları önemsiyoruz. Eşimin çalıştığı yerde de pek çok sağlık çalışanı bu aşıların önemli olduğunu vurguluyor. Bizde bu yüzden dikkat ediyoruz. Kızımızın bağışıklığı güçlensin diye hiç ertelemeden bu aşıları yaptırıyoruz. Çünkü en küçük hastalıkta eşim ve ben hemen endişeleniyoruz. Çocuğumuzun sık hastalanmaması için bu aşıları vaktinde yaptırıyoruz.'* ***(K5,*** **Erkek, 48 Yaş, Ortaokul Mezunu, Nitelikli İşçi, Çalışıyor, Evli, Tek Çocuk)** *'Hayır, bilinçli olarak yaptırmadığım olmadı. Kızamık, kabakulak veya hepatit gibi aşılar yapılmadan önce internetten araştırıyorum ve doktorumdan bilgi alıyorum. Bu şekilde bilinçleniyorum ve yaptırıyorum. Şu an çocuklarım birçok ortama giriyor. Yaptırmamak gibi bir durum söz konusu olamaz. Çünkü salgın hastalık hiç bitmiyor hep bambaşka varyantları çıkıyor. O yüzden bilinçli olarak yaptırmadığım aşı hiç olmadı'* **(K6, Kadın, 38 Yaş, Lise Mezunu, Memur, Çalışıyor, Evli, 2 Çocuk)** *'Evet, aşı takviminde bulunan tüm aşıları yaptırdım. Çünkü şu an zaten bu aşıların yapılması gerçekten çok önemli olduğunu düşünüyorum. Hem bağışıklığın korunması için hem de çocukların hastalıklardan korunabilmesi için yaptırılması gerektiğini düşünüyorum.'* **(K10, Kadın, 38 Yaş, Üniversite Mezunu, Hemşire, Çalışıyor, Evli, 2 Çocuk)** *'Tabii ki de çocukluk çağı aşılarının çocuğumu bulaşıcı ve salgın hastalıklardan koruyacağına inanıyorum. Çünkü daha öncesinde gördük. Bununla ilgili bir tarih var, bilimsel çalışmalar var. Çocuk felci artık mesela görülmüyor. Suçiçeği yok. Baya ölümlere sebep olan hastalıklar mesela şu an yok. Demek ki gerçekten bu aşıların bir koruyuculuğu var. Verem aşısı mesela çok koruyucu olmasa da yine de koruyucu bir aşı. O yüzden ben inanıyorum ve güveniyorum.'* **(K12, Erkek, 36 Yaş, Üniversite Mezunu, Aile Hekimi, Çalışıyor, Evli, Tek Çocuk)**

	1.2. Aşı Kabulünde Bireysel Deneyimlerin ve Tecrübelerin Olumlu Etkisi	*'Yok hayır aşıları ertelediğim veya kararsızlık yaşadığım olmadı. Çünkü bu aşıları ailem de yaptırmış ve bir şey olmamış. Bende oldum bu aşıları. O yüzden açıkçası güveniyorum. Kızımın sadece 48 aylıkken bir aşısı kaldı birde ilkokulda bir aşısı kaldı. İkisini de yaptırırım yani…'* **(K11, Kadın, 26 Yaş, Üniversite Mezunu, Çocuk Gelişimcisi, Çalışıyor, Evli, Tek Çocuk)** *'Hayır, hiç karasızlık yaşayarak erteleme durumumuz da olmadı. Çünkü direkt eşimin ailesinde aşı yaptırılmadığı için ölüm yaşandığı için bizden bundan ders aldık ve hiç ertelemeden özenle yaptırdık bu aşıları. İçeriğine güvendiğimiz için ve bulaşıcı hastalıklardan çocuğumu koruyacağını düşündüğümden hiç kararsızlık yaşadığım da olmadı.'* **(K16, Kadın, 37 Yaş, Lise Mezunu, Ev Hanımı, Evli, 3 Çocuk)**
		'*Devletin sunduğu hiçbir çocukluk çağı aşısında hiçbir problem yaşamadım. Dediğim gibi annemden de duydum aşı yaptırmadığı için ölenleri falan. Annemde çok titizdi bu konuda ve bir anne olarak bende çok titizim. Güvenilir buldum hep. Hiç öyle bir kaygı duyduğum veya aklıma hiç endişelenecek bir şey gelmedi. Küçüklüğümde bende kabakulak geçirdim ve çok zor bir şeydi. Bulaşıcı bu hastalıkları geçirdiğim için çocuklarımda hep dikkat ettim ve aşılarını yaptırdım***.'* **(K17, Kadın, 40 Yaş, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı, Boşanmış, 2 Çocuk)** *'Evet bu aşıların çocuğumu bulaşıcı ve salgın hastalıklardan koruduğuna inanıyorum. Çünkü doktorlar tarafından onaylanmış bu aşılar, gerçekten bizde yaptırdık bu aşıları ve sonrasında gerçekten bunun etkisini gördük. Herhangi bir sıkıntısını yaşamadım, herhangi bir yan etkisini yaşamadım ve beni hastalıklardan korudu. Ben kendimden baz alarak devam ediyorum ve etrafımdaki çevreden de aynı şekilde. Ben zamanında sarılık geçirdim ama döneme göre belki de normaldi. Mesela verem aşısı yapılması gereken bir aşı ve eğer sen çocuğuna yaptırmazsan verem olma ihtimali var, Allah korusun ölme ihtimali var. Yani bu yüzden yaptırıyorsun ve güveniyorsun.'* **(K18, Kadın, 33 Yaş, Üniversite Mezunu, Ev Hanımı, Evli, 2 Çocuk).**

2. ÇOCUKLUK ÇAĞI AŞILARINDAN TEREDDÜT ETME	**2.1. Sağlık Çalışanlarının Eksik veya Yetersiz Bilgilendirmelerinin Etkisi**	*'Devletin bizim için belirlediği sağlık ocakları tarafından zorunlu olarak yaptırılması gereken tüm aşıları yaptırdım ama kasıtlı olarak yaklaştığım ve endişe yaşadığım oldu. Sağlık ocağından da yeterli bilgi alamamak endişemi arttırdı. Çünkü ilk zamanlarda çocuğumda çok fazla ateş ve halsizlik oluyordu. Hangi aşı olduğunu hatırlamıyorum ama 1 yaş aşısı yapılmadan önce yine bu şekilde ateş, halsizlik gibi yan etkiler devam eder mi diye endişeye düştüm. Bu yüzden kasıtlı yaklaştığım oldu ama yine de çaresizlikten bu aşıları yaptırdım.'* **(K2, Kadın, 28 Yaş, Lise Mezunu, Ev Hanımı, Evli, Tek Çocuk)** *'Rota virüsü aşısında eksik bilgilendirme yapıldığı için mesela çocuğum bu aşıyı tek doz oldu. Sonrasında en çok endişelendim bir doz eksik yapıldığı için. Bu aşının diğer dozunu da yaptırmam gerekiyor mu diye sormuştum ama o zaman bana tek dozunda yeterli olabileceğini bir problem olmayacağını söylemişlerdi. Benim kararım burada olumsuz etkilenmişti çünkü bu özel aşıyı yaptırmaya karar veriyorum ama yetersiz bilgi aldığım için çok endişeleniyorum.'* **(K7,Kadın, 42 Yaş, Lise Mezunu, Memur, Çalışıyor, Evli, Tek Çocuk)**
	2.2. COVID-19 Pandemi Sürecinin Olumsuz Etkisi	*'COVID döneminden sonra insanlar bu konuda çok farklı düşünceler ortaya attı ama benim çocuklarım bu aşıları COVID'den önce oldular. Eğer şu an bir aşı yaptıracak olsak veya üçüncü çocuğum için düşünürsem tabii ki de daha temkinli davranırım. İki çocuğuma da mesela şu anda yapılacak aşıların içeriğine bakarak yaptırırım. Ona göre karar veririm. COVID-19'dan önce diğer kişiler de, bende güven duygusu vardı. Ama şu an sağlık sektörüne, sağlık mekanizmasına güven ile ilgili bir şey ama COVID 19 ile bu güveni yitirdik. Sadece devlet değil uluslararası sağlık kuruluşuna yönelik de öyle. O yüzden güvenimiz yitirildiği için ister istemez kişilerin düşüncesinden etkilenmeye başladık, endişelendik ama yine de çocukluk çağı aşıları COVID'e göre denenmiş olduğu için mecbur gerekli aşıları yaptırıyoruz biz.'* **(K13, Erkek, 38 Yaş, Doktora, Akademisyen, Çalışıyor, Evli, 2 Çocuk)**

3. ÇOCUKLUK ÇAĞI AŞILARINI KOŞULSUZ REDDETME	**3.1. Aşıya Yönelik Güvensizliğin Etkisi**	*'Yaptırma gereğinde de bulunmuyoruz. Çünkü artık güvenilir bulmuyoruz. Güvenmediğimiz için de çocuğumuzu tehlikeye atmak istemiyoruz. Keşke o yaptırdığımız aşıları da yaptırmasaymışız ama yapacak bir şey yok. Endişeleniyoruz o aşıları yaptırdığımız için çünkü o yapılan aşıya karşı aniden alerjisi olabilir veya o yan etkiyi kaldıramayabilir. Biz zaten korumayacağına güvenmediğimiz için yaptırmıyoruz.'* **(K8, Erkek, 30 Yaş, Üniversite Mezunu, Mühendis, Çalışıyor, Boşanmış, 2 Çocuk)** *'O aşıların çocuğa hiçbir faydasının olmadığını, tam aksine bağışıklık sistemini zayıflattığını ve çok farklı bir yan etkiye sahip olduğunu öğrendik ama iş işten geçti. 8 yaşına kadar tüm aşıları maalesef yaptırdım (...) Pişmanım ama yapacak bir şey yok. Tabii ikinci çocuğum olsa kesinlikle yaptırmam çünkü ne kadar da denenmiş ve genel geçer olsa da ben bir faydasının olduğunu düşünmüyorum.'* **(K19, Kadın, 36 Yaş, Üniversite Mezunu, Eğitmen, Çalışmıyor, Evli, Tek Çocuk)** '*Çocuğum ilk doğduğu zaman yaptırmayı bir düşündüm ama içeriğine güvenmediğim için kararsızlık yaşadığım oldu. Sonradan COVID döneminde de aşıların güvenilir ve koruyucu olmadığını da kendi gözlerimizle görünce tamamen yaptırmama kararımdan emin oldum. Genel olarak çocuğum hastalandığında bile hemen ilaç kullanmıyorum veya hastaneye götürmüyorum. Evde doğal yöntemlerle iyileştirmeyi tercih ediyorum. Çünkü o ilaçların ve aşıların çocuğumun bünyesi için ağır olacağını düşünüyorum. Bu şekilde bağışıklığının da olumsuz etkilenmesini istemediğim için doğal yöntemleri tercih ediyorum. Hastalık veya alerji de değil içeriğine güvenmeyince zaten aşı yaptırmamakta haklı oluyorsunuz.'* **(K20, Kadın, 30 Yaş, Lise Mezunu, Kuran Eğitmeni, Çalışıyor, Evli, Tek Çocuk)** *'Alüminyum beyinde depolanıyor ve onlar beyninde birikti. İlerde ne olacağını bilmiyorum. Yaptırdığım için çok fazla kaygı duyuyorum. Bu hatayı, bu zararı geri nasıl alabilirim bilmiyorum.'* **(K4, Kadın, 30 Yaş, Doktora Öğrencisi, Kimyager, Çalışmıyor, Evli, Tek Çocuk)**
	3.2. Sağlık Sağlayıcılarına, Sektörüne ve İlaç Firmalarına Yönelik Güvensizlik	*'Bu aşıların içeriğine hem güvenmek çok zor hem de artık ilaç endüstrisi diye bir şey var. Sürekli aşı yaptıralım diye bir algı var çünkü buna yönelik bir piyasa var ve işlemesi gerekiyor. Ticaret haline gelmiş nerdeyse. Bu noktada çok fazla bu aşılara yönelik olumlu yaklaşamıyorum.'* **(K4, Kadın, 30 Yaş, Doktora Öğrencisi, Kimyager, Çalışmıyor, Evli, Tek Çocuk)** *'Bu resmen ticari bir işe dönüştü. İnsanların sağlıklarını düşünmüyorlar, her şeyi özelleştirerek insanlardan para kazanıyorlar. Zorunlu aşılar çocuklara zaten gelişimleri bile beklenmeden yapılıyor. Birde bu özel aşılarda yapılırsa bu çocuk hep aşılanmış hep ilaç almış oluyor. Ben buna karşıyım ve*

		kesinlikle de yaptırmam' **(K14, Kadın, 32 Yaş, Lise Mezunu, Ev Hanımı, Evli, 3 Çocuk)**

4. DEĞERLENDİRME VE SONUÇ

4. 1. Aşı Kabulü

Çocukluk çağı aşılarını kabul etme, çocuklu bireylerin aşılara yönelik olumlu yaklaşımları temelinde aşıların birçoğunu veya tümünü özenle yaptırması olarak tanımlanabilir. Öncelikle çalışmada katılımcıların çoğunluğunun aşı kabulüne eğilimli oldukları bulgusuna varılmıştır. Ankara Şehir Hastanesinde çocukluk çağı aşılarına yönelik yapılan bir başka çalışmada (Yüksel ve Kara Uzun, 2021) da katılımcıların aşı yaptırmayı gerekli gördüğü ve çocukların aşılarının tam olduğunu belirttikleri görülmektedir. Çıklar ve Güner'in (2020) yaptığı benzer bir çalışmada da, annelerin aşıların koruyucu ve güvenilir olduğuna inandığı, katılımcıların %98'ine göre aşının gerekliliğinin vurgulandığı ve çocuklarının aşılarının tam olduğu aktarılmıştır**.** Mercan ve ark. (2023)'nın ebeveynler ile yaptıkları benzer bir çalışmada, ebeveynlerin çoğunluğa yakınının aşıların gerekli olduğu ve aşıların çocuklara zamanında yaptırıldığı ifadesinin yaygınlığı tespit etmiştir.

Aşılara yönelik olumlu yaklaşımın temelinde; aşıların içeriğine ve koruyuculuğuna olan 'güven' ön plana çıkmaktadır. Çocuklu bireyler aşıların içeriğine ve koruyuculuğuna güvenmekle beraber çocuk sağlığının korunmasında aşıların gerekli olduğuna inanmaktadır. Günümüzde yeniden artış göstermeye başlayan bulaşıcı ve salgın hastalıkların önlenmesinde aşı uygulamalarının, toplum sağlığı açısından önem teşkil ettiği gerekçesiyle çocuklu bireyler, aşıları geciktirmeden zamanında yaptırmaktadır. Aşı yaptırma kararında, çocuklarının sağlığına ilişkin sağlık profesyonellerinin bilgileri birincil bilgi kaynağıdır. Sağlık profesyonellerinin görüşleri oldukça önemli görülmektedir. Aileler, sağlık çalışanları tarafından bilgilendirildikleri durumda aşılama oranlarının artış göstereceği bildirilmektedir. Sağlık çalışanlarının bilgilendirme rolü, en güvenilir kaynak olarak diğer çalışmalarda da gösterilmiştir (Argüt, vd., 2016: 23; Yüksel, Kara Uzun, 2021:41; Önder Erol, vd., 2022).

Sosyo-demografik özellikleri fark etmeksizin çocukluk çağı aşılarına ilişkin tutumlarında, çocuklarının sağlığının korunması için aşıların gerekli ve önemli olduğu çıkarımına ulaşılmıştır. Bazı katılımcıların bu aşıların yaptırılması gerektiğine yönelik düşüncelerinin temelinde; çocuklarının maruz kalacakları bulaşıcı ve salgın hastalıklardan korunabilmesi ve bağışıklığın güçlenmesi amaçları ön plana çıkmaktadır.

Çocuklarının aşılarının tam olduğunu söyleyerek aşı yaptırmayı daima kabul ettiklerini belirten ebeveynlerin gelecek tüm aşıları da zamanında yaptıracağı öngörülmektedir. Bu katılımcıların aşıların ertelenmesi veya yaptırılmaması durumunda çocukların hastalıklarla daha sık karşılaşacağını düşündükleri, aşı yaptırma amacının farkında oldukları ve bu bağlamda çocuklarının sağlığının korunması özelinde daha duyarlı oldukları söylenebilir.

Çocuklu bireylerin, halk sağlığının korunması amacıyla çocuğuna aşı yaptırmayı kabul ederek topluma yönelik sorumluluğunu yerine getirdiği düşüncesine sahip olduğu görülmüştür. Toplum sağlığının korunarak çocukların sosyalize oldukları mekânlarda bulaşıcı ve salgın

hastalıklardan korunması amaçlanmaktadır. Çocuk sağlığını ön plana alan çocuklu bireylerin, diğer kişilerin bireysel olumsuz tecrübelerinden veya aşılara yönelik olumsuz söylemlerinden etkilenmedikleri bulgusuna ulaşılmıştır. Bu bağlamda sosyal medya gibi bilgi kaynaklarını önemsemedikleri ifade edilebilir. Dolayısıyla çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumunda internet, sosyal medya gibi bilgi kaynaklarından etkilenmediğini, aşı yaptırma kararında bireysel tecrübelerin bireye özgü problemler olacağını belirterek bu tür ifadelerin aşıları kabul etme kararında bir faktör olamayacağı düşüncesi yaygındır. Çocukluk çağı aşılarına ilişkin yapılan benzer bir güncel çalışmanın sonuçları da (Mercan vd., 2023) bu bulguyu desteklemektedir; çalışmanın sonucunda aşı karşıtı veya aşı tereddüdüne ilişkin çevreden/sosyal medyadan duyulan gündemin katılımcıları etkilemediği görülmüştür.

Çocuklu bireylerin, çocukluk çağı aşılarını kabul etmelerinin altında yatan sebeplerden bir diğeri de kendilerinin de geçmişte edinmiş olduğu olumlu tecrübelerdir. Çocuklu bireyler, aşıları geçmişte kendisi de deneyimlediği için aşıların güvenilir olduğunu düşünmektedir. Benzer biçimde; aşılama yapılmayan kişinin yaşadığı olumsuz tecrübelere tanıklık etme/duyma kişilerin aşı yaptırmaya yönelik tutumlarını olumlu etkileyebilmektedir (Argüt, vd., 2016:19). Soysal ve ark.(2021) yaptıkları çalışma, katılımcıların geçmişte yaşadığı olumlu ve olumsuz tecrübelerin bireylerin çocukluk çağı aşılarına ilişkin tutumlarının gelişiminde belirleyici faktör olduğunu ortaya koymaktadır.

4. 2. Aşı Tereddüdü

Aşı tereddüdü, çocuklu bireylerin çocukluk çağı aşılarına yönelik kaygı ve endişe yaşadıkları gerekçesiyle aşıyı yaptırma, geciktirme veya hepsini değilse de bazı aşıları yaptırmama durumu olarak tanımlanabilir. Dünya Sağlık Örgütü (2014) aşı tereddüdünü "aşı hizmetlerinin mevcut olmasına rağmen aşıların kabul edilmesinde veya reddedilmesinde gecikme" olarak tanımlamaktadır. Aşının içeriğine duyulan güvensizlik, yan etkisi olabileceğine dair fikirler, sağlık çalışanlarının eksik veya yetersiz bilgilendirmesi gibi faktörler çocuklu bireylerin aşı tereddüdü yaşamasına yol açmaktadır. Sağlık profesyonellerinin bilgilendirme düzeyinin eksik veya yetersiz olması durumunda çocuklu bireyler aşının yan etkisine veya uygulanacak dozların miktarına yönelik yine endişe yaşamaktadır. Aşı tereddüdüne ilişkin nedenler arasında; sağlık okuryazarlığının yeterli olmaması ve aşılara ilişkin doğru verilere ulaşamamak gösterilmiştir. İlgili nedenlerin varlığının yanlış tutumlara sebebiyet vereceği ifade edilmiştir (Turan, 2022: 248). Aşı tereddüdünün; aşının içeriğini dinen sakıncalı bulma gerekçesiyle alternatif tedavi yöntemlerinin denenmesinin daha doğru olacağı düşüncesi ile derinleştiği de görülmektedir. Ebeveynlerin tereddüt nedenlerinde ise; kronik hastalıklardaki artış, bilgilendirme eksikliği ve aşıların yan etkilerinin olduğu belirtilmiştir (Aygün vd., 2020:312). Mevcut çalışmada ise sağlık çalışanları tarafından bilgilendirme düzeyinin eksik veya yetersiz oluşunun aşı tereddüdündeki etkisi ön plana çıkmaktadır. Çocuklu bireyler, yeterli bilgiye sahip olamadığı durumda aşının yan etkilerinin gözlemlendiği ve aşı dozlarının eksik yapıldığı gerekçesiyle endişe duyarak aşı kararsızlığı yaşamaktadır.

Yakın geçmişte yaşanan COVID-19 pandemi süreci ile birlikte çocukluk çağı aşılarına yönelik kaygı ve endişeler oluşmaya başlamıştır. Pandemi sürecinin çocuklu bireylerin

çocukluk çağı aşılarının içeriğine ve koruyuculuğuna yönelik tutumları üzerinde etki yaratması muhtemeldir. COVID-19 aşısı ve çocukluk çağı aşıları birbirinden farklı olsa da çocuklu bireylerin tutumlarında pandemi dönemi yükselen şüpheciliğin etkili olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmada COVID-19 pandemi sürecinin olumsuz etkisinin aşı tereddüdüne etkisi bazı katılımcıların anlatılarında yer almıştır.

Katılımcıların, tereddüt etmelerine rağmen aşıları yaptırmasında belirleyici olan faktör ise, artan bulaşıcı hastalıklara karşı çocuğun sağlığını korumanın zorlaşmasıdır. Hastalıklara karşı aşıdan başka bir alternatifin yeterli olmadığı gerekçesiyle endişelenseler dahi aşıları yaptırmaktan başka çarelerinin olmadığını belirtmişlerdir. 'Ebeveynlerin Aşı Tereddüt Düzeylerinin ve Karşıtlık Nedenlerinin İncelenmesi' başlıklı çalışmadan (Aygün ve ark., 2020), elde edilen bulgular bu çalışmanın bulgularını destekler niteliktedir. Adı geçen çalışmada ebeveynlerin aşı reddi ve kararsız tutumlarının oluşma sebebinin çocukluk çağı aşılarının kronik hastalıkları tetikleyeceği görüşü, sağlık personellerinden kaynaklı bilgilendirme eksikliği ve yan etkilerin olma durumundan kaynaklandığı belirtilmiştir. Tahta'nın (2023) yapmış olduğu benzer bir çalışmada ise ebeveynlerin aşı yapılmadığı durumda yaşanacak olan zararların farkında olduğu ancak aşının yan etkileri konusunda endişe yaşadıkları belirtilmiştir. Turan'ın (2022) yaptığı çalışmada ise ebeveynlerin tereddüt düzeylerinin yüksek olmasının, aşılara yönelik doğru bilginin yetersiz düzeyde sunulmasından kaynaklandığı görülmektedir.

Çocukluk çağı aşıları ile COVID-19 aşısına yönelik tutumların incelendiği güncel bir çalışmada (Ergün ve Akgül, 2023); mevcut çalışmanın bulguları ile benzer olarak çocukluk çağı aşılarına tereddütlü yaklaşan bireylerin COVID-19 aşısına karşı daha olumsuz bir tutum içerisinde oldukları belirtilmiştir. Benzer biçimde Önder Erol ve ark.(2022) tarafından yapılan çalışmada, katılımcıların büyük çoğunluğunun COVID-19 aşılarından farklı olarak çocukluk çağı aşılarının denenmiş ve uzun süredir uygulanıyor olduğunu vurguladıkları belirtilmiştir. Bu çalışmada da COVID-19 pandemi sürecinin genel anlamda aşılara yönelik olumsuz etkileri belirtilmiş olsa da çocukluk çağı aşıları COVID-19 aşılarından farklı tutulmuş olup uzun süre denenmiş aşılar olduğu için yaptırılmasının daha olası olduğu görülmüştür.

4. 3. Aşı Reddi

Aşı reddi; çocuklu bireylerin aşılara yönelik 'güvensizliği ve kaygılı yaklaşım göstermeleri' temelinde aşı yaptırmama veya yapılacak tüm aşıları reddetmesi olarak tanımlanabilir. Aşıların; doğal bağışıklığın gelişmesine engel olduğu, içeriğindeki maddelerin çocuk sağlığı üzerinde olumsuz etki yarattığı ve aşı üreten firmaların güvenilir olmadığı gerekçeleri aşı reddini doğurabilmektedir. Bulaşıcı hastalıkların tedavisinde doğal yöntemlerin, çocukların sağlığı açısından daha güvenilir ve sağlıklı olduğu kanaati aşı reddine sebebiyet verebilmektedir.

Aşı reddi, aşı tereddüdünden farklılık göstermektedir. Aşı reddinin nedenleri arasında; aşı maliyetlerinin yüksek olması, bazı aşıların ulusal aşı programında mevcut olmaması, hastalıkların önem arz eden bir sağlık problemi olarak görülmemesi, ailelerin veya sağlık profesyonellerinin aşılamayı vaktinde yapmaması/yaptırmaması, sağlık çalışanlarının anne, babalara yeterli bir biçimde bilgi vermemesi, aşının içeriğinden kaynaklı olarak endişe

duyulması gibi faktörler gösterilebilir. Özellikle ebeveynlerin aşılara ilişkin düşünce ve yaklaşımları, sosyo-demografik özellikleri, dini inançları gibi faktörlerin de aşı reddinin oluşmasında etkili olduğu görülmektedir (Çıtak, Aksoy, 2020:16)

Mevcut çalışmada aşı reddinin nedenleri arasında aşının içeriğindeki maddelerin çocuğun doğal bağışıklık sistemini bozabileceği fikri başta olmak üzere aşının yan etkilerinin olumsuz etkisi ön plana çıkmaktadır. Ebeveynlerin aşıların koruyuculuğuna inanmadıkları ve içeriğini güvenilir bulmamaları nedeniyle çocuklarına aşı yaptırmayı reddedebildikleri görülmektedir. Aşının içeriğindeki maddelerin 'neler' olduğunun kesin olarak bilinememesi ve çocuğu 'nasıl' etkileyeceğine dair net bilgileri olmamaları gerekçesiyle aşı reddinde bulunabilmektedirler. Aşı reddinde bulunan çocuklu bireyler, yaşadıkları güvensizlik düzeyinin yüksek olmasından kaynaklı olarak sağlık profesyonellerinin bilgilerinden de tatmin olmamaktadır. Çocuklu bireylerin, aşının içeriğine ve koruyuculuğuna yönelik güvensizliği; çocuklarının aşılanma durumunda olumsuz etkileneceği veya mevcut olmayan farklı bir hastalığın meydana gelme olasılığı düşüncelerinin oluşmasına sebebiyet vermektedir. Aşının, çocuk sağlığı üzerinde komplike bazı etkiler yaratacağı ve çocuğun bağışıklama sistemi üzerinde olumsuz etkiler oluşturacağı düşünceleri çocuklu bireylerin aşıya karşıt görüş geliştirmesine neden olabilmektedir. Hatta aşı retçisi olmadan evvel çocuklarına yapılmış olan aşılara karşı dair pişmanlık duyan katılımcılara rastlanmıştır.

Doğal yöntemlerin daha faydalı olduğunu ileri sürülerek aşıların çocuklara zarar vereceği görüşü ön plana çıkmaktadır. Aşı gibi tıbbi yöntemlerin çoğunun çocuk sağlığını olumsuz etkileyeceği, bağışıklığı zayıflatacağı fikri ifade edilmiştir. Aşının içeriğinde bulunduğu belirtilen alüminyum, cıva gibi maddelerin çocukların bağışıklık sistemini olumsuz bir biçimde etkilediği düşünülmektedir. Benzer biçimde Yiğit ve ark.(2020) yaptığı çalışmanın bulgularında aşıyı reddeden ailelerin aşı içeriğinde "inek derisi, insan cenini, cıva, alüminyum vb." gibi maddelerin bulunduğunu ifade ettikleri görülmektedir.

Çocuklu bireylerin medya araçlarından veya diğer bilgi kaynaklarından doğruluğu kanıtlanmamış olsa da bazı bilgilere erişimin kolaylaşması, çocuklu bireylerin çocukluk çağı aşılarına yönelik ret davranışının oluşmasına yol açan bir diğer faktördür. Çocuklu bireyler aşılara dair doğru ya da yanlış bilgileri kendi aralarında yaygınlaştırarak aşılara yönelik bilgi/farkındalık kazanmaktadır. DSÖ (2020) tarafından aşılmayı riske eden bir kavram olarak tanımlanan infodemi, bazılarının yanlış, yönlendirici ve hatta zararlı olduğu aşırı derecede fazla bilgi üretimi anlamına gelen infodemi özellikle sosyal medya ile güç kazanmıştır (Önder Erol, vd., 2022).

Çocukluk çağı aşılarına ilişkin çocuklu bireylerin aşı retçisi olmalarının bir diğer nedeni ise; sağlık sağlayıcılarına, sektörüne ve ilaç firmalarına yönelik duydukları güvensizliktir. Çocuk sağlığının korunması amacıyla üretilen aşıların; arka planında bunların aslında 'piyasa veya ticaret ürünü' olduklarına dair düşünceler ve bu düşünceyi destekleyen medyada yayımlanan bilgiler aşılara güvensizliğin oluşumunda oldukça etkili olmaktadır.

Aygün ve ark. (2020) yaptığı çalışmada aşı yapılmaması sonucunda karşılaşılacak muhtemel bulaşıcı hastalıkların 'kader olduğu' ve 'Allah'tan geldiği' inancının bildirildiği ifade edilmektedir. Dolayısıyla çalışmada aşı yaptırmanın dini olarak sakıncalı olduğunu

düşünen ebeveynler arasında aşı reddi tutumu yaygınlaşabilmektedir. Mevcut çalışmada ise belirtilen çalışmadan farklı olarak katılımcıların hiçbirinin aşı reddine ilişkin dini açıklamalara atıfta bulunmadığı görülmüştür.

Özetle, ebeveynlerin çocuğunun sağlığına ilişkin kararları alma ve uygulama aşamasında çocukluk çağı aşılarına yönelik tutumlarının sosyolojik faktörler ile ilişkili olduğu görülmüştür. Aşı kabulünde önemli bir faktör olan 'güven' kavramının temelinde, çocuk sağlığının korunması özelinde aşının önemi ve bireysel tecrübe/deneyimlerin etkisinin son derece önemli bir etken olduğu görülmüştür. Mevcut çalışmanın bulgularında aşı yaptırmayı kabul eden çocuklu bireylerin, birincil kaynak olarak sağlık çalışanlarının bilgisine başvurduğu, iletişim ve medya araçları tarafından yayımlanan bilgilerin sağlık profesyonelleri tarafından doğruladıkları bulgusuna ulaşılmıştır. Çocuklu bireylerin aile, yakın çevre gibi sosyalize oldukları yapı içerisinde aşının olumlu etkisine, tecrübe ve deneyimlere tanık olmaları aşı kabulünde başlıca nedenler arasındadır. Bu çalışmada aşı yaptırmayı kabul eden çocuklu bireyler yoğunluktadır. Özelde çocuk sağlığının genelde ise toplum sağlığının korunmasında güncel bir problem haline gelen aşı tereddüdü ve reddi ise; son zamanlarda çocuklu bireylerin aşıya yönelik tutumunda giderek yükselmektedir. Çocuklu bireylerin aşı tereddüdü yaşamasının nedenleri arasında, sağlık çalışanlarının yetersiz/eksik bilgilendirmeleri ve yakın geçmişte yaşanan COVID-19 pandemi sürecinde aşılara yönelik ortaya çıkan kafa karışıklığının oldukça önemli faktörler olduğu görülmüştür. Yine sağlık çalışanlarının yetersiz veya eksik bilgilendirmesinin aşı tereddüdü ve reddinin yaşanmasında diğer önemli etkenler olduğu bulgusuna ulaşılmıştır. Ebeveynlerin aşı özelinde sağlık sağlayıcılarına, sektörüne ve ilaç firmalarına olan güvensizliği, aşı reddi tutumlarının oluşmasında başlıca nedenler olarak değerlendirilmiştir. Çocuk sağlığının korunmasının arka planında sağlık sektörünün ve ilaç firmalarının kendi çıkarını gözetmesi amacıyla aşının metalaştığını iddia ederek aşıyı reddeden çocuklu bireyler, toplum içerisinde 'sağlık alanına' yönelik algıların dönüşerek tutumlarda farklılık gösterdiğini kanıtlamaktadır.

KAYNAKÇA

DSÖ, 2019. "Ten threats to global health in 2019" https://www.who.int/news-room/spotlight/ten-threats-to-global-health-in-2019 (Erişim tarihi: 31.03.2024)

DSÖ, 2014. "Report of the Sage Working Group on Vaccine Hesitancy" https://www.who.int/immunization/sage/meetings/2014/october/1_Report_WORKING_GROUP_vaccine_hesitancy_final.pdf (Erişim tarihi: 31.03.2024)

DSÖ, 2020. "Coronavirus Disease (COVID-19) Situation Report – 163". https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/332971/nCoVsitrep01Jul2020-eng.pdf, (Erişim tarihi: 31.03.2024)

Akgül, E., & Ergün, A. (2023). Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Aşıları ile COVID19 Aşısına Yönelik Tutumları Arasındaki İlişki. Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi,5(1), 64-75. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2693530 (Erişim tarihi: 27.02.2024)

Argüt, N., Yetim, A., & Gökçay, G. (2016). Aşı Kabulünü Etkileyen Faktörler. Çocuk Dergisi, 16(1), 16-24.https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1322013 (Erişim Tarihi: 27.02.2024)

Aygün, E., & Tortop, H. S. (2020). Ebeveynlerin Aşı Tereddüt Düzeylerinin ve Karşıtlık Nedenlerinin İncelenmesi. Güncel Pediatri, 18(3), 300-316. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1450665/ (Erişim Tarihi: 28.02.2024)

Bozkurt, H. B. (2018). Aşı Reddine Genel Bir Bakış Ve Literatürün Gözden Geçirilmesi. Kafkas Journal of Medical Sciences, 8(1), 71-76. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/467681/ (Erişim Tarihi: 03.03.2024)

Çıklar, S., & Güner, P. D. (2020). Annelerin Çocukluk Çağı Aşıları Hakkındaki Bilgi, Davranış ve Tutumları ve Aşı Reddi Nedenleri: Nitel ve Nicel Bir Araştırma. Ankara Medical Journal, 20(1), 180-195. https://jag.journalagent.com/amj/pdfs/AMJ_20_1_180_195.pdf (Erişim Tarihi:29.02.2024)

Çıtak, G., & Aksoy, Ö. D. (2021). Aşılamada Önemli Bir Engel: Aşı Reddi. ERÜ Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi, 7(2), 15-20. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1305111 (Erişim Tarihi: 26.02.2024)

Gürbüz, S. & Şahin, F., Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (Gözden Geçirilmiş / Genişletilmiş 5.baskı), Seçkin Yayınevi/Ankara, 2018.

Mercan, Y., Öztemel, Ç., & Bulut, S. (2023). 48 Ay ve Daha Küçük Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Aşılarına Yönelik Bilgi, Tutum ve Davranışlarının İncelenmesi. Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care, 17(2), 313-323. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2915859 (Erişim Tarihi: 25.02.2024)

Önder Erol, P., Şahin, H., Güvecin, C. H., Yalçın, B., Özdemir Ocaklı B., Kara, H. &Tuzcu, Ö. Covid-19 Aşı Kararsızlığı ve Reddine Sosyolojik Bakış, Ege Üniversitesi Yayınları, İzmir. Edebiyat Fakültesi Yayın No: 212, 2022. https://basimveyayinevi.ege.edu.tr/files/basimveyayinevi/icerik/covid19asikararsızlığıvereddinesosyolojikbakis.pdf. (Erişim Tarihi: 19.02.2024)

Sherman,I.W. *Dünyamızı Değiştiren On İki Hastalık*. (Tümbay, E. & Anğ Küçükler, M.Çev.) İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2016.

Soysal, G. *Tokat İl Merkezindeki Beş Yaş Altı Çocukların Ebeveynlerinde Aşı Tereddüdü Reddi ve İlişkili Faktörler* [Doktora]: Halk Sağlığı, Başkent Üniversitesi 2021. https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezSorguSonucYeni.jsp (Erişim Tarihi: 21.02.2024)

Tahta, E. 0-*5 Yaş Arası Çocuğu Olan Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Aşıları Hakkında Bilgi ve Tutumları* Pamukkale Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Denizli, 2023. https://gcris.pau.edu.tr/bitstream/11499/52679/1/esra_tahta_tez.pdf (Erişim Tarihi: 28.02.2024)

Turan, F. D. (2022). Ulusal Aşılama Programında Yer Alan Çocukluk Çağı Aşılarına Yönelik Ebeveynlerin Tutumları: Aksaray Örneği. Halk Sağlığı Hemşireliği Dergisi, 4(3), 239-250. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/2683714 (Erişim Tarihi: 28.02.2024)

Üzüm, Ö., Eliaçık, K., Örsdemir, H. H., & Öncel, E. K. (2019). Ebeveynlerin Aşı Yaklaşımlarını Etkileyen Faktörler: Bir Eğitim Araştırma Hastanesine İlişkin Değerlendirme. Çocuk Enfeksiyon Dergisi, 13(3), 144-149. https://www.cocukenfeksiyondergisi.org/upload/documents/2019-03/2019-13-3-144-149.pdf (Erişim Tarihi: 27.02.2024)

Yiğit, T., Oktay, B. Ö., Özdemir, C. N., & Moustafa Paşa, S. (2020). Aşı Karşıtlığı ve Fikri Gelişimi. Journal of Social and Humanities Sciences Research. 1245-1255. https://jshsr.org/index.php/pub/article/view/916/895 (Erişim Tarihi: 24.02.2024)

Yüksel, F., & Aysun, K. A. R. A. (2021).Ebeveynlerin Çocukluk Çağı Aşıları Hakkındaki Bilgi, Davranış ve Tutumları. Türkiye Çocuk Hastalıkları Dergisi, 15(1), 35-42. https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1394114 (Erişim Tarihi: 29.02.2024)

SAĞLIK ÇALIŞANLARINDA MESLEKİ BAĞLILIK MESLEKİ İMAJ VE DUYGUSAL BAĞLILIK İLİŞKİSİ

Prof. Dr. Aykut EKİYOR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 0000-0002-7718-9329
Sultan ŞAHAN KAZKAYASI
Ankara İl Sağlık Müdürlüğü, 0009-0002-9631-6749

ÖZET

Çalışanların performansı ve verimliliği bir kuruluş için çok değerlidir. Çalışan performansı ve verimliliği kurum içi ve kurum dışı birçok faktörden etkilenmektedir. Örgütün çalışana sağladığı destek çalışanın örgüte olan bağlılığını arttırmakta ve örgütün çalışanın beklediği verimlilik ve etkinliği elde etmesine yardımcı olmaktadır. Sağlık hizmetlerinde de çalışan performansı öncelikle hataların azaltılması ve hasta memnuniyetini artırmak açısından önemli olduğu tartışılmazdır. Bu çalışmanın amacı sağlık çalışanlarının demografik özelliklerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılık arasında farklılık olup olmadığını belirlemektir. Araştırmada anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmada literatürden elde edilen mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılık ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmaya gönüllü 300 sağlık çalışanı katılmıştır. Araştırma hipotezlerinin test edilmesinde ANOVA Analizi, T-Testi ve Pearson Korelasyon kullanılmıştır. Katılımcıların bazı demografik özelliklerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında farklılık olduğu tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının mesleki bağlılıkları ile mesleki imajları arasında orta, mesleki bağlılık ile duygusal bağlılıkları arasında düşük, mesleki imaj ile duygusal bağlılıkları arasında orta ve pozitif düzeyde ilişki olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Çalışan, Mesleki Bağlılık, Mesleki İmaj, Duygusal Bağlılık.

RELATIONSHIP BETWEEN PROFESSIONAL COMMITMENT, PROFESSIONAL IMAGE AND EMOTIONAL COMMITMENT IN HEALTH WORKERS

ABSTRACT

Employee performance and productivity are very valuable to an organization. Employee performance and productivity are affected by many internal and external factors. The support provided by the organization to the employee increases the employee's commitment to the organization and helps the organization achieve the efficiency and effectiveness that the employee expects. It is indisputable that employee performance in healthcare services is important primarily in terms of reducing errors and increasing patient satisfaction. The aim of this study is to determine whether there is a difference between professional commitment, professional image and emotional commitment according to the demographic characteristics of healthcare professionals. In the research, data was collected using the survey technique. Professional commitment, professional image and emotional commitment scales obtained from the literature were used in the research. 300 volunteer healthcare workers participated in the research. ANOVA Analysis, T-Test and Pearson Correlation were used to test the research hypotheses. It was determined that there were differences between professional commitment, professional image and emotional commitment of the participants according to some

demographic characteristics. It was observed that there was a moderate relationship between the professional commitment and professional image of healthcare professionals, a low relationship between professional commitment and emotional commitment, and a moderate and positive relationship between professional image and emotional commitment.

Keywords: Health, Employee, Professional Commitment, Professional Image, Emotional Commitment.

1. GİRİŞ

Hızla değişen ve gelişen dünya düzeni ve küreselleşmenin etkisi altında varlıklarını sürdürmek örgütlerin temel amaçlarından biridir. Bu tutarlılık kurumu rekabette ön plana çıkarmakta ve pazarda önemli bir konuma sahip olmaktadır. Sınırsız tüketimin sınırlı hammaddelerle sınırlandığı günümüz dünyasında, kuruluşların kaynaklarını verimli kullanmasında çalışanlar önemli bir rol oynamaktadır. Performansı ve verimliliği yüksek çalışanlar bir kuruluş için çok değerlidir. Çalışan performansı ve verimliliği herhangi bir önceliğe bağlı olmasa da kurum içi ve kurum dışı birçok faktörden etkilenmektedir. Kuruluşların, çalışanlara maaş ve kariyer açısından destek vermenin yanı sıra, çalışanlar için gerekli fiziki koşulları sağlamaları, çalışanlara gerekli kaynakları sağlamaları ve bilgi vermelidirler. Bunun yanında örgütü yönetim tarzının örgüte uygun bir biçimde personeli desteklemelidir. Örgütün çalışana sağladığı destek yapısı çalışanın örgüte olan bağlılığını arttırmakta ve örgütün çalışanın beklediği verimlilik ve etkinliği elde etmesine yardımcı olmaktadır. Aynı zamanda kurum çalışanları tarafından da olumlu olarak gösterilen kurum yurttaşlık davranışlarının artmasına yardımcı olur.

Günümüz rekabet ortamında şirketler için mesleki bağlılık, kurumsal kimlik ve kurumsal imaj önem kazanmıştır. Bu durum sağlık hizmeti veren sağlık tesisleri için de geçerlidir.

Sağlık tesislerinin kurumsal kimliği ve kurumsal imajını sağlık alanında çalışan sağlık personeli ifade etmektedir. Her bir sağlık çalışanı sağlık kurumunun öncüsü, imajı ve kimliği olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda çalışan sağlıkçıların mesleğini ifşaa ederken gösterdikleri performans ve mesleki bağlılıkları üst düzeyde olmalıdır. Buda çalıştığı kurumun itibarını ve izlenimine önemli ölçüde katkı sağlayacağının göstergesidir.

Yapılan bu çalışmada da, sağlık çalışanlarının demografik özelliklerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılık arasında farklılık olup olmadığı araştırılmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Son zamanlarda örgütsel bağlılıkla ilgili çalışmaların yanı sıra iş, işe ve kariyer bağlılığı üzerine de gerekli çalışmalar yapılmış ve buna bağlı olarak mesleki bağlılığın farklı tanımları ortaya çıkmıştır. Blau'a (1985) göre mesleki bağlılık; bir kişinin mesleğine yönelik tutumu, Carson ve Bedian'a (1994) göre mesleki bağlılık; bireyin seçtiği meslekteki çalışma arzusudur. İşe bağlılık Marrow'a (1983) göre bir bireyin hayatında önemli olarak gördüğü meslektir. Mesleki bağlılık, kişinin mesleğini daha iyi bir biçimde sürdürmek için teknik açıdan kendilerini geliştirmek amacıyla geçirdikleri zaman gösterdikleri azim (Çakır, 2001) ve bireylerin mesleklerine yükledikleri anlam ve değer olarak da tanımlanabilir. Hayatı bir alanda uzmanlık ve deneyim kazanmaya bağlıdır. Başka bir deyişle kişinin belirli bir alanda gerekli bilgi ve becerileri kazanma doğrultusunda çalışırken bunun yanında mesleğini de hayatının ana merkezine koymak mesleğe bağlılığın tanımıdır.

Bir organizasyona ve kariyere bağlılığın aksine, bir mesleğe bağlılık, kişinin mesleğinin anlamına ve bunun, çalışmaları sonucunda belirli bir alanda beceri ve bilgi edinmede ne kadar merkezi olduğuna ilişkin görüşüdür. Mesleğe bağlılık farklı bir deyişle mesleki adanmışlık

anlamına gelmektedir. Bireyin sahip olduğu yeterlilikleri ve yetenekleri bağlamında mesleğinin hayatındaki anlamının kavranmasını sağlar. Bağlılık türlerimizden biri olan mesleki bağlılık oldukça yaygın olarak görülmektedir. Ancak bu bağlılık derecesi herkeste aynı değildir, kişiden kişiye değişiklik gösterebilir. Allen ve Meyer (1991) çalışan kişinin bağlılığının o kişinin işine karşı gösterdiği tutumu etkileyebileceğini belirtmişlerdir..

Mesleki bağlılıkta profesyonel katılım günümüzde sıklıkla gündeme gelmeye başlamıştır. Çalışanların yetkilendirilmesinin artması ve çalışanların işyerini tehlikeli olarak belirlenmesi, personellerin işe olan bağlılığını arttırmıştır.

Mesleki bağlılık tutumsal ve davranışsal olmak üzere iki yaklaşımla ele alınmaktadır: Davranışsal açıdan mesleki katılım, mesleki derneklere ve benzer meslekte çalışanların bir araya gelip oluşturdukları gruplarına katılım olarak ifade edilir. Bu katılım çeşidi kişinin yeni fikirler ortaya atmasıyla ilişkilidir (Çöl, 2004).

İnsanların çeşitli organizasyonlara ilişkin zihinlerinde oluşan entelektüel imajlar anlamına gelir. Bu imajın oluşabilmesi için farklı deneyimler elde edilmesi gerekir. Sonuç olarak, bireyin kurumda gördükleri, elde ettiği deneyimler sonucunda edindiği izlenimler kurumun imajı kavramını oluşturmaktadır. (Özüpek, 2005). Bu kapsamda oluşan kurum imajı kişinin mesleki imajının oluşumunu belirlemektedir. Sağlık alanında çalışan sağlık personelinin mesleki imajı oluşumlarında kazanım sağladığı mesleki gösteri imajın oluşum parçası olmaktadır.

Mesleğe duygusal yönden bağlılık, meslekle iç içe geçmek ve mesleğini severek yapmak anlamına gelir (Meyer ve diğerleri, 1993). Mesleğin devamlılığı, meslekten ayrıldıktan sonra maliyetlerin yüksek olması; Bir mesleğe bırakılamayacak kadar yatırım yapmayı tanımlar ve bir mesleğe yönelik normatif bağlılık, meslekte kalma sorumluluğu ve zorunluluğu duygusunu tanımlar. İşe bağlılığı anlamak ve ölçmek için kullanılan üç boyut vardır.

Duygusal Bağlılık (Emotional Commitment): Çalışanın işe karşı hissettiği olumlu duygusal bağlılığı ifade eder. Duygusal bağlılık, iş yerinde olumlu deneyimler ve işe olan duygusal bağlılık hissi ile ilişkilidir. Çalışanlar, işlerine duygusal olarak bağlı olduklarında, işlerine daha fazla katkıda bulunma eğilimindedirler. Kaya ve Selçuk (2007) çalışanların kişisel gelişimine odaklanmak ve öz yeterliklerini güçlendirmek, örgüte duygusal bağlılıklarını güçlendirebileceğini ifade etmektedir.

Literatürde, örgüte duygusal bağlılığın artmasıyla birlikte devamsızlığın azalacağını öngören birçok çalışma (Porter, 1976; Polat, 2005; Yiğit ve Yazarkan, 2014) bulunmaktadır. Bu bağlamda, daha fazla katılımın, çalışanların işlerine olan bağlılığını güçlendirerek devamsızlık oranlarını düşüreceği düşünülmektedir. Duygusal bağlılık ve devamsızlık arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmalar, duygusal bağlılığın arttıkça devamsızlığın azaldığını göstermektedir. Bu durum, örgüt içinde güçlü bir duygusal bağlılığa sahip olan çalışanların işlerine daha sadık olmalarının, dolayısıyla düzenli bir şekilde işlerine katılmalarının beklenebileceğini vurgular.

Porter, (1976) tarafından gerçekleştirilen bir çalışmada, 212 yönetici adayının 15 aylık bir süre zarfında örgütsel bağlılığın işten ayrılma üzerindeki etkilerini incelemiştir. Yapılan araştırmanın sonuçlarına göre, özellikle memnuniyet duygusunun eksik olduğu durumlarda, çalışanların örgütten ayrılma eğiliminde artış gözlendiği belirlenmiştir. Bu bulgu, çalışanların örgütsel bağlılıklarının düşük olduğu durumlarda, özellikle memnuniyet seviyelerinin düşük olduğu durumlarda, işten ayrılma olasılığının daha yüksek olduğunu göstermektedir. Memnuniyet duygusunun eksikliği, çalışanların olumsuz deneyimlere daha duyarlı hale gelmelerine yol açabilir, bu da uzun vadeli bir bağlılığın kurulmasını engelleyebilir ve çalışanları iş değişikliği düşüncesiyle örgütten uzaklaşmaya yönlendirebilir.

Polat (2005) tarafından gerçekleştirilen bir araştırma, hemşirelerin duygusal bağlılıklarının azaldıkça örgütten ayrılma niyetlerinin arttığını ortaya koymuştur. Bu bulgu, duygusal bağlılığın, çalışanların örgüte olan bağlılığını ve işlerine duydukları sadakati etkileyen kritik bir faktör olduğunu göstermektedir. Devamsızlık, çalışanın işe düzenli olarak katılımı ve belirlenen plana uygun olarak görevlerini yerine getirmesi açısından önemlidir.

Normatif Bağlılık (Normative Commitment): Çalışanın işe karşı hissettiği sorumluluk ve bağlılık hissini ifade eder. Bu bağlılık türü, bireyin işverene veya organizasyona hissettiği etik sorumluluk ve bağlılıkla ilgilidir. Genellikle, kişinin işe olan bağlılığı toplumsal normlara ve değerlere dayanır. İş hayatındaki bireylerin başarıya olan motivasyonunu ve öz yeterlik algılarını güçlendirmeye yönelik stratejilerin, duygusal bağlılığı artırmada önemli bir rol oynayabileceğini göstermektedir.

Devam Bağlılığı (Continuance Commitment): Çalışanın işten ayrılmanın getirebileceği mali ve duygusal maliyetleri düşünerek işte kalma kararlılığını ifade eder. Devam bağlılığı, bir kişinin iş değiştirmenin getirebileceği mali kayıplar, kaybedilen fırsatlar veya sosyal bağlar gibi faktörleri değerlendirme eğilimindedir. Örgütsel bağlılık, bireylerin işleri ve örgütleri ile duygusal olarak bağ kurmalarını ifade eder. Bu bağ, çalışanların motivasyonunu artırabilir ve iş performansını olumlu yönde etkileyebilir. Ancak, düşük örgütsel bağlılık gösteren bireylerde işe devam etmeme isteği, işe geç gelme, devamsızlık ve işten ayrılma eğilimi gibi negatif davranışlar gözlemlenebilir (Randall, 1987). Bu nedenle, örgütsel bağlılığın güçlendirilmesi, iş tatmini ve çalışanların uzun vadeli örgütte kalma isteğini artırmak için kritik bir öneme sahiptir.

Bu üç boyut, işe bağlılığı tam ve kapsamlı bir şekilde değerlendirmeye yardımcı olan bir çerçeve sunar. İşe bağlılık, çalışanların motivasyonlarını, performanslarını ve organizasyonlarına olan bağlılıklarını anlamak açısından önemli bir konsepttir (Meyer ve diğerleri, 1993).

Literatürde sağlık sektöründe mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılığın demografik özelliklere göre değişimini inceleyen çalışmalar bulunmaktadır (Özmen ve arkadaşları, 2005; Noguares, 2006; Çetin ve arkadaşları, 2010; Cihangiroğlu ve arkadaşları, 2015; Derin ve arkadaşları, 2017; Wang ve arakadaşları, 2012). Bu çalışmalarda mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılığın demografik özelliklerle ilişkisi incelenmiştir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Sağlık hizmetlerinde çalışan performansı öncelikle hataların azaltılması ve hasta memnuniyetini artırmak açısından önemli olduğu tartışılmazdır. Bu çalışmanın amacı; sağlık sektörünün değişik bölümlerinde görev yapan sağlık personelinin demografik özelliklerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasındaki farklılığı araştırmaktadır. Araştırma amacı doğrultusunda araştırmanın problem cümlesi "sağlık çalışanlarının demografik özelliklerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında farklılık bulunmaktadır?" şeklinde belirlenmiştir.

Çalışmada anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Araştırmada literatürden elde edilen mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılık ölçekleri kullanılmıştır. Araştırmada kullanılan ölçeğin hazırlanmasında Aydın (2010), Bulut (2019), Uz (2023), Dost (2014) tarafından yapılan çalışmalarda kullanılan ölçeklerden yararlanılmıştır. Sağlık hizmetlerinde görev yapan sağlık personelinden yararlanılarak hazırlanmış bir anket olup, 4 bölümden oluşmaktadır. İlk bölüm 7 soru, ikinci bölüm 26 soru, üçüncü bölüm 42 soru ve son bölüm 6 sorudan oluşmuş bir çalışmadır. Araştırmaya gönüllü 300 sağlık çalışanı katılmıştır. Anketler katılımcılara online ve yüz yüze yapılmıştır. Araştırma verileri 15 Kasım-15 Aralık 2023

tarihleri arasında toplanmıştır. Elde edilen verilere yapılan Pearson Korelasyon Analizi sonucunda orta düzeyde ilişki olduğu tespit edildiğinden kullanılan ölçeğin güvenilir olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Araştırma hipotezlerinin test edilmesinde T-Testi ve ANOVA Analizi kullanılmıştır.

Araştırma amacı doğrultusunda oluşturulan hipotezler oluşturulmuştur.

H_1: Sağlık çalışanlarının cinsiyetlerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

H_2: Sağlık çalışanlarının yaşlarına göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

H_3: Sağlık çalışanlarının eğitim durumlarına göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

H_4: Sağlık çalışanlarının branşlarına göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

H_5: Sağlık çalışanlarının mesleki sürelerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Araştırmanın bu bölümünde araştırmaya katılan kişilere ilişkin demografik değişkenlerin dağılımı ile araştırma hipotezlerinin testine ilişkin analizler yer almaktadır.

4.1. Sağlık Çalışanlarının Demografik Özellikleri

Katılımcıların %74'ünün kadın, %26'sının erkek olduğu tespit edilmiştir. Sağlık çalışanlarının %17'sinin 25 yaşından küçük, %16'sının 26-29, %14'ünün 30-34, %15'inin 35-39, %38'inin 40 yaşından büyük olduğu görülmüştür. Katılımcıların %27'sinin lise, %22,3'ünün ön lisans, %39'unun lisans, %11,7'sinin lisansüstü olduğu belirlenmiştir. Ankete katılan sağlık çalışanlarının, %6,7'sinin hekim, %28,7'sinin hemşire, %9'unun ebe, %10'unun sağlık memuru, %13,7'sinin sağlık teknikeri, %16,7'sinin idari personel, %9,7'sinin yardımcı personel, %5,7'sinin teknik personel branşlarında çalıştığı tespit edilmiştir. Katılımcıların meslekte çalışma süreleri incelendiğinde, %67'sinin 1 yıldan az, %25'inin 1-5 yıl, %19,3'ünün 6-10 yıl, %15'inin 11-15 yıl, %34'ünün 16 yıl ve üzeri olduğu görülmüştür.

4.2. Araştırma Hipotezlerinin Test Edilmesi

H_1: Sağlık çalışanlarının cinsiyetlerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 1: Sağlık Çalışanlarının Cinsiyetlerine Göre T-Testi

Değişkenler	Cinsiyet	$\bar{x}$	S.S	T-Test	p
Mesleğe Bağlılık	Kadın	3,32	0,43	1,584	0,114
	Erkek	3,23	0,51		
Mesleki İmaj	Kadın	3,72	0,39	1,464	0,144
	Erkek	3,64	0,44		
Duygusal Bağlılık	Kadın	3,19	0,62	0,207	0,836
	Erkek	3,18	0,71		

*p<0,05 $\bar{x}$: Ortalama S.S: Standart Sapma

Araştırma kapsamında belirlenen H_1 hipotezini test etmek amacıyla Bağımsız Örneklem T-Testi yapılmıştır. Yapılan test sonucunda; sağlık çalışanlarının cinsiyetlerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı bir fark bulunmadığı ($p>0,05$) tespit edilmiştir. H_1 hipotezi reddedilmiştir.

H_2: Sağlık çalışanlarının yaşlarına göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 2: Sağlık Çalışanlarının Yaşlarına Göre ANOVA Analizi

Değişkenler	YAŞ	$\bar{x}$	S.S	F-Testi	p
Mesleğe Bağlılık	25 yaşından küçük	3,42	0,42	4,784	0,001*
	26-29	3,40	0,41		
	30-34	3,23	0,44		
	35-39	3,42	0,62		
	40 yaşından büyük	3,17	0,39		
Mesleki İmaj	25 yaşından küçük	3,68	0,48	1,783	0,132
	26-29	3,70	0,39		
	30-34	3,56	0,37		
	35-39	3,79	0,47		
	40 yaşından büyük	3,71	0,36		
Duygusal Bağlılık	25 yaşından küçük	3,22	0,71	0,663	0,618
	26-29	3,08	0,57		
	30-34	3,13	0,73		
	35-39	3,28	0,78		
	40 yaşından büyük	3,20	0,55		

*$p<0,05$

Araştırmanın H_2 hipotezini test etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sağlık çalışanlarının yaşlarına göre Mesleki bağlıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmaktadır ($p<0,05$). Katılımcılardan 25 yaşından küçük ve 26-29 yaş aralığında olanların 40 yaşından büyük olanlara göre daha yüksek ortalama sahip olduğu görülmektedir. Genç yaşta olanların mesleki bağlılık düzeyleri daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. H_2 hipotezi mesleki bağlılık açısından kısmi kabul edilmiştir.

H_3: Sağlık çalışanlarının eğitim durumlarına göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 3: Sağlık Çalışanlarının Eğitim Durumlarına Göre ANOVA Analizi

Değişkenler		$\bar{x}$	S.S	F-Testi	p
Mesleki Bağlılık	Lise	3,28	0,47	1,328	0,265
	Ön lisans	3,39	0,36		
	Lisans	3,26	0,51		
	Lisansüstü	3,30	0,40		
Mesleki İmaj	Lise	3,73	0,46		

	Ön lisans	3,66	0,40	0,397	0,755
	Lisans	3,70	0,39		
	Lisansüstü	3,66	0,34		
Duygusal Bağlılık	Lise	3,25	0,65	1,889	0,131
	Ön lisans	3,03	0,70		
	Lisans	3,24	0,64		
	Lisansüstü	3,20	0,51		

*p<0,05

Araştırmada belirlenen H_3 hipotezini test etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Katılımcıların eğitim düzeylerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmadığı (p>0,05) belirlenmiştir. H_3 hipotezi reddedilmiştir.

H_4: Sağlık çalışanlarının branşlarına göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 4: Sağlık Çalışanlarının Branşlarına Göre ANOVA Analizi

Değişkenler		$\bar{x}$	**S.S**	**F-Testi**	**p**
Mesleki Bağlılık	Hekim	3,10	0,32	1,907	0,068
	Hemşire	3,34	0,49		
	Ebe	3,26	0,44		
	Sağlık Memuru	3,47	0,31		
	Sağlık Teknikeri	3,34	0,34		
	İdari Personel	3,22	0,51		
	Yardımcı Personel	3,18	0,39		
	Teknik Personel	3,36	0,69		
Mesleki İmaj	Hekim	3,61	0,30	3,206	0,003*
	Hemşire	3,74	0,38		
	Ebe	3,69	0,46		
	Sağlık Memuru	3,91	0,41		
	Sağlık Teknikeri	3,75	0,39		
	İdari Personel	3,59	0,36		
	Yardımcı Personel	3,50	0,44		
	Teknik Personel	3,71	0,48		
Duygusal Bağlılık	Hekim	3,02	0,38	1,503	0,166
	Hemşire	3,12	0,65		
	Ebe	3,20	0,59		
	Sağlık Memuru	3,42	0,67		
	Sağlık Teknikeri	3,09	0,62		
	İdari Personel	3,23	0,59		

	Yardımcı Personel	3,16	0,74		
	Teknik Personel	3,45	0,87		

*p<0,05

Araştırmada belirlenen H_4 hipotezini test etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Katılımcıların branşlarına göre mesleki imaj algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark (p<0,05) bulunmaktadır. Sağlık Memuru branşında çalışan katılımcıların diğer branşlara göre mesleki imaj algısının daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların branşlarına göre mesleki bağlılık ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı bir fark (p>0,05) bulunamamıştır. H_4 hipotezi mesleki imaj açısından kısmi olarak kabul edilmiştir.

H_5: Sağlık çalışanlarının mesleki sürelerine göre mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 5: Sağlık Çalışanlarının Mesleki Sürelerine Göre ANOVA Analizi

Değişkenler		$\bar{x}$	S.S	F-Testi	p
Mesleki Bağlılık	1 yıldan az	3,57	0,67	3,668	0,006*
	1-5 yıl	3,38	0,39		
	6-10 yıl	3,23	0,33		
	11-15 yıl	3,31	0,45		
	16 yıl ve üzeri	3,22	0,49		
Mesleki İmaj	1 yıldan az	3,76	0,52	0,210	0,933
	1-5 yıl	3,67	0,42		
	6-10 yıl	3,70	0,38		
	11-15 yıl	3,68	0,40		
	16 yıl ve üzeri	3,71	0,41		
Duygusal Bağlılık	1 yıldan az	3,47	0,80	1,176	0,322
	1-5 yıl	3,15	0,63		
	6-10 yıl	3,23	0,60		
	11-15 yıl	3,13	0,72		
	16 yıl ve üzeri	3,17	0,61		

*p<0,05

Araştırma kapsamında belirlenen H_5 hipotezini test etmek amacıyla Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) yapılmıştır. Sağlık çalışanlarının meslekte çalışma sürelerine göre mesleki bağlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark (p<0,05) bulunmaktadır. Meslekteki çalışma süresi 1 yıldan az olan katılımcıların meslekte çalışma süresi 6-10 yıl ve 16 yıl ve üzeri olan katılımcılara göre mesleki bağlılıklarının daha yüksek olduğu görülmektedir. H_5 hipotezi mesleki bağlılık açısından kısmi olarak kabul edilmiştir.

Katılımcıların meslekte çalışma sürelerine göre mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark (p>0,05) bulunmamaktadır.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışanların Mesleğe bağlılığını bireyin sahip olduğu yeterlilikleri ve yetenekleri bağlamında mesleğinin hayatındaki anlamının kavranmasını sağlamaktadır. Olumlu bir kurumsal imaj yaratabilmek için tüketicilerin duygularına hitap etmek gerekli hale gelmiş olup, tüketicinin

duygularını ve deneyimlerini dikkate alan soyut bir görüntüdür. Bu açılım mesleki imajın oluşumunu göstermektedir. Çalışanlardaki duygusal bağlılık çalıştığı örgütün vizyonu, misyonu ve değerlerini benimseme ve örgüt için fazladan gayret göstermesini ifade etmektedir.

Sağlık çalışanlarının mesleki bağlılıkları ile mesleki imajları arasında orta, mesleki bağlılık ile duygusal bağlılıkları arasında düşük, mesleki imaj ile duygusal bağlılıkları arasında orta ve pozitif düzeyde ilişki olduğu görülmüştür.

Yapılan araştırma sonucunda; katılımcıların mesleki bağlılık ortalamalarının 3,30±0,46; mesleki imaj ortalamalarının 3,70±0,41; duygusal bağlılık ortalamalarının 3,19±0,64 olduğu belirlenmiştir. Ortalamalara göre sağlık çalışanlarının mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıklarının orta üstü düzeyde olduğu anlaşılmaktadır. En yüksek ortalamaya mesleki imaj, en düşük ortalamaya ise duygusal bağlılık sahiptir. Katılıcıların duygusal bağlılıklarının düşük düzeyde olduğu belirlenmiştir.

Derin ve arkadaşlarının (2017) çalışmasında cinsiyet ile mesleğe bağlılık arasındaki farkın anlamsız olduğu, ancak kadın hemşirelerin mesleğe bağlılık puanlarının erkek meslektaşlarından daha yüksek olduğu belirtilmiştir. Demirci'nin (2018) çalışmasında ise cinsiyet ile Hemşirelik Mesleki Bağlılık Ölçeği (HMBÖ) toplam puanı arasında anlamlı bir fark olduğu ve bu farkın kadın hemşirelerin, erkek meslektaşlarına göre daha yüksek puanlar elde etmeleriyle ilişkilendirildiği ifade edilmiştir. Bu bulgular, cinsiyetin mesleğe bağlılık üzerinde etkisi olabileceğini göstermektedir.

Katılımcıların yaşlarına göre mesleki bağlılıkları arasında anlamlı fark tespit edilmiştir. Genç katılımcıların (25 yaşından küçük ve 26-29 olan katılımcılar) mesleki bağlılıklarının daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Honyenuga ve Adzoyi (2012) tarafından yapılan çalışmada hemşirelerin mesleki bağlılıkları ile yaş arasındaki farkın önemli olduğu ortaya konmuştur. Cihangiroğlu ve arkadaşlarının. (2015) hemşireler üzerinde yaptıkları çalışmada ileri yaşta olan hemşirelerin mesleki bağlılıkları, gençlere göre daha yüksek çıktığı belirlenmiştir.

Sağlık çalışanlarının branşlarına göre mesleki imaj algıları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Sağlık Memuru alanında çalışanların mesleki imaj algıları diğer branşlara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Mollaoğlu ve arkadaşlarının (2010) yaptığı çalışmada mesleği isteyerek seçen hemşirelerin kurumsal değerleri daha iyi algıladıkları, mesleki ilişkileri daha olumlu sürdürdükleri ve iş doyumlarının daha fazla olduğu tespit edilmiştir. Derin ve arkadaşlarının (2017) yaptığı bir araştırma, yönetici hemşirelerin mesleki bağlılıklarının yüksek olduğunu ortaya koymuş; ancak yoğun bakımda çalışan hemşirelerin mesleğe bağlılıklarının en düşük olduğunu belirtmiştir. Dönmez ve Karakuş'un (2019) çalışmasında ise cerrahi birimlerde görev yapan hemşirelerin en yüksek mesleğe bağlılık puanını aldığı, acil servis hemşirelerinin ikinci sırada olduğu, yoğun bakımda görev yapan hemşirelerin üçüncü sırada olduğu ve en düşük puanın dâhili birimlerde görev yapan hemşirelerden geldiği belirlenmiştir.

Sağlık çalışanlarının meslekte çalışma sürelerine göre mesleki bağlılıkları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark tespit edilmiştir. Meslekteki çalışma süresi kısa olanların (1 yıldan az olan katılımcılar) meslekte çalışma süresi daha uzun olanlara göre (6-10 yıl ve 16 yıl ve üzeri olan katılımcılar) mesleki bağlılıklarının daha yüksek olduğu görülmüştür. Mrayyan (2012)' ın çalışmasında hemşirelik deneyiminin mesleki bağlılığı açıklamada anlamlı olduğu tespit edilmiştir. Cihangiroğlu ve arkadaşlarının. (2015) hemşireler üzerinde yaptıkları çalışmada hizmet süreleri fazla olan hemşirelerin mesleki bağlılıkları, gençlere göre daha yüksek çıktığı belirlenmiştir.

Araştırma sonuçlarına göre: sağlık çalışanlarının mesleki bağlılık, mesleki imaj ve duygusal bağlılıkları orta üstü düzeyde çıktığından bu düzeyleri yükseltmek açısından bazı çalışmalar yapılması gerekmektedir. Öncelikle sağlık çalışanlarının branşlar düzeyince ihtiyaçları belirlenmelidir. Belirlenen ihtiyaçlar doğrultusunda çalışmalar yapılmalıdır. Sağlık profesyonelleri için teşvik edici eğitimler düzenleyerek mesleki bağlılıkları arttırılabilir. Sağlık çalışanları arasında farklı iletişim modelleri geliştirilerek mesleki imajları ve duygusal bağlılıkları geliştirilebilir. Sağlık çalışanlarına yönelik farklı ödül sistemi geliştirilebilir. Sağlık çalışanlarının iş yükünün dengeli dağıtılmasına dikkat edilebilir.

KAYNAKÇA

Allen, N.J., Meyer, J.P. (1991). A Three-Component Conceptualization of Organizational Commitment. Human Resource Management Review, 1: 61-89.

Aydın, A. (2010). İlköğretim Öğretmenlerinin Mesleki Bağlılıklarına Etki Eden Faktörler. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Beykent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Yönetimi Anabilim Dalı.

Blau, G. (1985). The Measurement and Prediction of Career Commitment, Journal of Occupational Psychology, 58(4): 277-288.

Bulut, A. (2019). Hemşirelerin Mesleğe Bağlılık İle Bağlamsal Performansları Arasındaki İlişki. Yüksek Lisans Tezi. Manisa: Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Carson, K.D., Bedian, A.G. (1994). Career Commitment: Construction of a Measure and Examination of Its Psychometric Properties, Journal of Vocational Behavior, 44: 237-262.

Cihangiroğlu, N., Teke, A., Özata, M., Çelen, Ö. (2015). Mesleki Bağlılık İle Örgütsel Bağlılık Arasındaki İlişkinin Analizi. Gülhane Tıp Dergisi, 57(4): 367-372.

Çakır, Ö. (2001). İşe Bağlılık Olgusu ve Etkileyen Faktörler. Ankara: Seçkin Yayınevi.

Çetin, M., Cihangiroğlu, N., Türk, Y.Z. (2010). Bir Grup Eczacının Mesleki Bağlılık Algılarının İncelenmesi. Pamukkale Tıp Dergisi, 3(3): 125-130.

Çöl, G. (2004). İnsan Kaynakları Örgütsel Bağlılık Kavramı ve Benzer Kavramlarla İlişkisi. İş-Güç Endüstri İlişkileri ve İnsan Kaynakları Dergisi, 6(2): 40-60.

Demirci, B. (2018). Hemşirelerin Sosyodemografik ve Mesleki Özellikleri İle İş Doyumlarının Mesleki Bağlılıkları Üzerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Koç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Derin, N., Ilkım, N.Ş., Yayan, H. (2017). Hemşirelerde Mesleki Bağlılığın Mesleki Prestijle Açıklanması. Hacettepe Üniversitesi Hemşirelik Fakültesi Dergisi, 4 (3): 24-37.

Dost, A. (2014). Hemşirelik Mesleğine Yönelik İmaj Ölçeği Geliştirilmesi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Dönmez, S., Karakuş, E. (2019) Yeni Mezun Olan Hemşirelerin Mesleğe Bağlılıklarının İncelenmesi. Kocaeli Medical Journal, 8(1): 146-152.

Honyenuga, B., Adzoyi, P. (2012). Professional Commitment of Nurses in Ghana: The Case of The Volta Region. Asia Pacific Journal of Business and Management, 3(1): 12-27.

Kaya, N., Selçuk, S. (2007). Bireysel Başarı Güdüsü Organizasyonel Bağlılığı Nasıl Etkiler?. Doğuş Üniversitesi Dergisi, 8(2): 175-190.

Meyer, J.P., Allen, N.J,. Smith, C. A. (1993). Commitment to Organization and Occupations: Extension and Test of a Three-Component Conceptualization, Journal of Applied Psychology, 78: 538-551.

Mollaoğlu, M., Fertelli, K.T., Tuncay, Ö.F. (2010). Hastanede Çalışan Hemşirelerin Çalışma Ortamlarına İlişkin Algılarının Değerlendirilmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 5(15):18-30.

Morrow, P.C. (1983). Concept Redundancy in Organizational Research: The Case of Work Commitment, Academy of Management Review, 8, 486-500.

Mrayyan, M.T. (2012). Reported Incidence, Causes, and Reporting of Medication Errors in Teaching Hospitals in Jordan: A Comparative Study. Contemporary Nurse, 41(2): 216–232.

Nogueras, D.J. (2006). Occupational Commitment, Education, and Experience as a Predictor of Intent to Leave the Nursing Profession. Nursing Economics, 24(2): 86-93.

Özmen, Ö.T., Özer, P.S., Saatçioğlu, Ö.Y. (2005). Akademisyenlerde Örgütsel ve Mesleki Bağlılığın İncelenmesine İlişkin Bir Örnek Araştırma. İşletme Fakültesi Dergisi, 6(2): 1-14.

Özüpek, N. (2005). Kurum İmajı ve Sosyal Sorumluluk. Konya: Tablet Kitabevi.

Polat, Ş. (2005) Mesleğe- Örgüte Bağlılık ve İş Tatmini İle İşten Ayrılma İlişkisi ve Hemşireler Üzerine Bir Araştırma. (Doktora Tezi. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İşletme Ana Bilim Dalı.

Porter, LW. (1979). The Measurement of Organizational Commitment. Journal of Vocational Behavior, 14: 224-247.

Randall, D.M. (1987). Commitment and Organization: The Organization Man Revisited. Academy of Management Review, 12(1): 460-471.

Uz, E. (2023). Duygusal Bağlılık İle Örgütsel Vatandaşlık Davranışı Arasındaki İlişkide Psikolojik Güçlendirmenin Aracı Rolü. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Yiğit, S., Yazarkan, H. (2014). Liderlik Tarzı ile Mesleki Bağlılık Arasındaki İlişkinin İncelenmesi. Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, (41): 71-84.

Wang, L, Tao, H., Ellenbecker, C.H., Liu, X. (2012). Job Satisfaction, Occupational Commitment and Intent to Stay Among Chinese Nurses: A CrossSectional Questionnarie Survey. Journal of Advanced Nursing, 68(3): 539-549.

HİZMET ALICI ALGISIYLA HEMŞİRE HASTA ETKİLEŞİMİ

Prof. Dr. Aykut EKİYOR
Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi, 0000-0002-7718-9329
Ayşe ŞAN
Antalya Kepez Devlet Hastanesi, 0009-0008-3839-374X

ÖZET

İnsanlar, birbirleriyle duygu, düşünce ve bilgi paylaşırken, karşılıklı olarak dinler, anlamaya çalışır ve değer gösterirler. İletişim, hem günlük hayatta hem de sağlık alanında çok önemli bir rol oynar. Hastalar, sağlık hizmetlerine başvurduklarında, hasta memnuniyeti ön planda tutulmalıdır. Sağlık çalışanlarının mesleki donanım ve yetkinlikleri, hastayı kavrama, ifade etme, yönlendirme ve güven kazanma gibi iletişim yetkinlikleri, hasta memnuniyetini belirler. İletişim, hastanın tedavi sonucunu iyileştirmek için anlaşılır olmalıdır. Doktorun hastayı dikkatle dinlemesi, ilaç kullanımı, randevu zamanları, ameliyat öncesi hazırlıklar ve tavsiyeler gibi konularda açık bilgiler vermesi, hastanın sağlık hizmetlerinden daha verimli bir şekilde faydalanmasını sağlar. Bu çalışmada hizmet alıcısı algısıyla hemşire hasta etkileşimi incelenmiştir. Araştırmada hastaların, sağlık hizmeti alımı sürecindeki algıları ve hemşire-hasta etkileşiminin nasıl şekillendiği konusunu anlamak ve değerlendirmek planlanmıştır. Araştırmada anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Hazırlanan ölçekler, İş (2019)'in "Hekim-Hasta İletişiminin Niteliği ve İletişimi Etkileyen Faktörler" adlı tezinden yararlanılarak oluşturulmuştur. Araştırma 400 hasta ve 400 hemşire üzerinde yapılmıştır. Araştırma hipotezleri ANOVA ve T-Testi ile analiz edilmiştir. Araştırma bulgularına göre; hastaların medeni durumları, eğitim düzeyleri, meslekleri ve hastaneye gitme sıklıkları ile doktor hasta iletişimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunduğu belirlenmiştir ($p<0,05$). Evli olanların evli olmayanlara göre, işsiz hastaların meslek sahibi hastalara göre doktor hasta iletişiminin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Anahtar Kelimeler: Sağlık, Hizmet, İletişim, Hemşire, Hasta.

NURSE PATIENT INTERACTION WITH SERVICE RECEIVER PERCEPTION

ABSTRACT

While people share feelings, thoughts and information with each other, they listen, try to understand and show value. Communication plays a very important role in both daily life and healthcare. When patients apply for health services, patient satisfaction should be prioritized. Professional equipment and competencies of healthcare professionals, communication competencies such as understanding, expressing, directing and gaining trust with the patient determine patient satisfaction. Communication must be clear to improve patient treatment outcome. The doctor listens to the patient carefully and provides clear information on issues such as medication use, appointment times, pre-operative preparations and recommendations, allowing the patient to benefit from healthcare services more efficiently. In this study, nurse-patient interaction with service recipient perception was examined. The aim of the study was to understand and evaluate patients' perceptions of the healthcare process and how nurse-

patient interaction is shaped. In the research, data was collected using the survey technique. The prepared scales were created using Is (2019)'s thesis titled "The Quality of Physician-Patient Communication and Factors Affecting Communication". The research was conducted on 400 patients and 400 nurses. Research hypotheses were analyzed using ANOVA and T-Test. According to research findings; It was determined that there was a statistically significant difference between the patients' marital status, education level, profession, frequency of hospital visits and doctor-patient communication ($p < 0.05$). It has been observed that doctor-patient communication is higher in married patients than in unmarried patients, and in unemployed patients than in professional patients.

Keywords: Health, Service, Communication, Nurse, Patient.

1.GİRİŞ

İletişim tanımı literatürde farklı şekillerde tanımlanmıştır. Bilim adamları farklı şekillerde ele almışlardır. İletişim duygu, düşünce ve bilgilerimin aktarımı süreci olarak ele alınmaktadır. Giffin ve Patten (1976), iletişimi anlamlaştırma ve bu anlamı izafe süreci olarak tanımlamışlardır. Grup içindeki üyeler arasındaki düşünce alışverişi ve etkileşimi ifade eden iletişim, duyguları ve fikirleri izah etme veya bilgi verme eylemi olarak nitelendirilir. İletişim ve etkileşim, bilgi aktarımının ötesinde geniş bir kapsama sahip olup günümüzde hızla evrimleşen bir konudur. İletişim ile iletişim araçlarının evrimi paralel olarak ilerlemektedir. Bu bağlamda, iletişimin tarihi ve iletişim araçlarının tarihi birbirine eş zamanlıdır (Bıçakcı, 1998). İletişim, gönderici tarafından şekillendirilen düşüncelerin, belirli bir iletişim kanalı aracılığıyla alıcıya iletilerek etkileşimli bir sürecin başladığı ve belirli bir zaman dilimi içinde karşılıklı geri bildirimle sonuçlandığı bir süreçtir (Severin ve Tankard, 1994). İletişim beden dilinin, motivasyonel iletişim aracı olarak kullanılması, farklı organlarla ifade edilme yolları ile şekillenmiştir. İlk başta basit hareketlerden gelişen beden dili, günümüzde el ve kol hareketleri ile işaret dilini, yüz hareketleri ile mimik ve jestleri, dil hareketleri ile konuşmayı içeren farklı formlara evrim geçirmiştir (Çamdereli, 2008).

İletişim, insanları veya yerleri birbiriyle buluşturma aracıdır. Bir organizasyonun seviyeler, departmanlar ve çalışanlar arasında etkili iletişim olmaksızın işleyemeyeceği için yönetim, kilit bir fonksiyon olarak görülmektedir. (Daniel, 2013). Sağlık kurumları insan odaklı, emek faktörünün ön plana çıktığı bir sektördür. Bu yüzden sağlık işletmelerinde iletişim ve etkileşim önemli rol oynamaktadır. Sağlık kurumlarında iletişim ve etkileşim, kurumsal iletişim kavramıyla örtüşen ve özellikle hastanelerin örgütsel yapısında beliren bir ağdır. Sağlık kuruluşlarının ana görevi, hizmet sunumudur. Sağlık kurumları bu misyonlarını yerine getirirken sağlık hizmeti alıcıları ile etkili bir iletişim ve etkileşim kurmalı ve aynı zamanda memnuniyeti artırmak adına gereken özeni göstermelidir. Çalışanların tamamı, sağlık alıcılarına yönelik memnuniyeti güçlendirme faaliyetleri benimsemelidir (Büber ve Başer, 2012). Bir ülkede sağlık kuruluşlarının başarısı, o ülkedeki sağlık alıcılarına karşı sergilediği etkili iletişim ve karşılıklı etkileşim ile şekillenmektedir.

Etkileşim karşılıklılığı içermektedir. Hemşirenin hasta için bedensel, toplumsal ve duygusal esenliğine yararlı olacak biçimde mesleki bilgi ve becerilerini uygulama rolünü gerçekleştirdiği, sözleriyle, tavır ve davranışlarıyla hastayı etkilediği ve aynı zamanda hastadan etkilendiği süreç olarak ele alınmaktadır (Özcan, 2006). Hemşire hasta arasındaki ilişkinin önemine ve boyutlarına ilişkin ilk tanımlama Hildegard Peplau (1952) tarafından yapılmıştır. Peplau (1952), hemşire-hasta ilişkisini her iki katılımcının da etkilediğini ve benzersiz olduğunu belirtmiştir. Sağlık hizmetlerinde hasta ile en yoğun etkileşim içinde olduğu sağlık profesyonelleri arasında hemşireler bulunmaktadır. Bu durum bakım hizmetlerinde daha belirgin şekilde görülmektedir. Hemşire-hasta ilişkisi, güvenin temel bir unsuru olan kritik bir

bağdır. Hasta, hemşire ile sağlıklı bir iletişim ve etkileşim kurabilmek için güven hissetmelidir. Bu bağlamda, hemşire sadece mesleki yetkinlikle değil aynı zamanda empati ve anlayışla da donanmış olmalıdır. (Babadağlı, 2006). Bu çalışmada sağlık sektöründe kritik rol olan hemşire hasta etkileşimini incelemek amaçlanmıştır.

2. KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Sağlık sektöründen hizmet alan hasta hizmet alınan kurumun müşterisi konumundadır. Hastaların yanı sıra, aileleri ve ziyaretçileri de sağlık kurumunun müşteri tabanını oluşturur. Bu açıdan bakıldığında, sağlık hizmeti müşteri memnuniyeti odaklı bir faaliyet haline gelmektedir. Sağlık kuruluşlarında hastanın tedavi sürecinde hasta ile birlikte aileleri ve ziyaretçileri de hekim, hemşire ve diğer sağlık çalışanları ile sürekli iletişim ve etkileşim içinde bulunmaktadırlar. Bu açıdan sağlık hizmetlerinde hasta-hemşire etkileşiminin pozitif olması hizmet kalitesinin ve hasta memnuniyetinde önemli gösterge olmaktadır. Sağlık hizmetlerinde etkili iletişimin ve etkileşimin tedavi süresi, maliyeti ve tıbbi hataların azalmasını, hasta memnuniyetini ve bakım hizmetinin kalitesini artırdığı yapılan araştırmalarda belirlenmiştir (Alemu ve diğerleri, 2014; Chung ve diğerleri, 2014; Starmer ve diğerleri, 2014; Bayraktar ve Eşer, 2017; Boissy ve diğerleri, 2016; Erzincanlı ve Yüksel, 2018).

Sağlık hizmetlerinde müşteri memnuniyeti sadece verilen hizmetin kalitesi ile ölçülememektedir. Etkili iletişim, hasta güveni, hasta haklarına saygı ve kişiselleştirilmiş hizmet gibi unsurlarda müşteri memnuniyeti ile doğrudan ilişkilidir. Bu nedenle, sağlık kuruluşlarının müşteri memnuniyetini artırmak için sadece tıbbi tedavilere odaklanmak yerine, bütüncül bir hizmet sunma ve insan odaklı iletişim stratejilerini benimsemeleri önemlidir (Timur, 2002). Parasuraman ve diğerleri (1988) tarafından geliştirilen hizmet kalitesi fark modelinde hizmeti veren işletmelerin anlayışı ve uygulamaları ile hizmeti kullanan müşterilerin hizmetten bekledikleri ve hizmeti tükettikten sonra ortaya çıkan gerçek hizmet arasındaki farklar ve bu farkların kaynağı ele alınmaktadır. Bu modeli sağlık hizmetleri açısından ele aldığımızda hasta memnuniyeti, hastanın algıladığı hizmet performansı ile hizmete yönelik beklentisi arasındaki farkı ifade etmektedir. Hasta memnuniyeti yaklaşımı, hastayı doğru anlamak ve olumsuzlukla karşılaştığı durumlara çözüm getirerek, olumsuzlukların tekrarını önlemektir (Barsky ve Labagh, 1992). Yapılan araştırmalar, memnun olmayan hastaların birçoğunun şikâyetlerini dile getirmeden işletmeden ayrıldıklarını göstermektedir (Burton ve diğerleri, 1997).

Sağlık sektöründe görev alan hemşirelerin hasta memnuniyetini arttırması açısından önemli rolü bulunmaktadır. Tüm hemşirelik fonksiyonlarında hasta ile etkileşim halindedir. Literatürde hasta-hemşire etkileşimi ile ilgili yapılan çalışmalarda, hemşire hasta iletişimi ve etkileşiminin hastanın bakım ve tedavisi açısından anahtar rol oynadığı, hastalığın seyrini ve sonucunu etkileyen önemli faktörlerden olduğu tespit edilmiştir (Zrinyi ve Horvath 2003; Caris-Verhallen ve diğerleri, 2004; Dearing 2004; Maskor ve diğerleri, 2013). Zrinyi ve Horvath (2003), kalp sorunu olan hastalarda hemşirelik bakımına ve hemşire-hasta etkileşimine bağlı olarak memnuniyetin önemli bir faktör olduğu ortaya konmuştur. Rogers (2002) içtenlik, koşulsuz saygı ve empatinin terapötik büyümeyi güçlendirici davranışsal özellikler olduğunu vurgulamıştır. Maskor ve diğerlerinin (2013) Malezya'da çalışan onkoloji hemşirelerinin iletişimi üzerine yaptığı çalışmada hastalar ile kurulacak olan iyi bir iletişimin kaliteli hizmeti ortaya çıkardığı sonucuna ulaşmışlardır. Rortveit ve diğerlerinin (2015) hastaların hasta-hemşire ilişkisinde güven deneyimlerine yönelik yaptığı çalışmada hemşirelerin iyi diyalog kurma becerilerinin ve bilgilerinin hastanın güven duymasında temel etken olduğu sonucuna ulaşmışlardır. Fortuno ve diğerlerinin (2017) Filipinler'deki üçüncü basamak bir hastanede hemşire-hasta etkileşiminde bakımı etkileyen bileşenler üzerine yaptıkları çalışmada hemşire hasta etkileşiminin önemli olduğunu belirlemişlerdir.

3. ARAŞTIRMANIN METODOLOJİSİ

Sağlık sektöründe önemli görevler üstelenen hemşirelerin tutum ve davranışları hastanın tüm süreçlerini etkilemektedir. Bu açıdan hemşirelerin hasta ile iletişim ve etkileşimleri önemli hale gelmektedir. Bu araştırmada, hizmet alıcı ve hemşire açısından hasta ve hemşire etkileşiminin incelenmesi amaçlanmıştır. Belirlenen amaç doğrultusunda hastaların ve hemşirelerin, sağlık hizmeti alımı sürecindeki iletişi ve etkileşim algıları değerlendirilmiştir.

Araştırmada anket tekniği kullanılarak veriler toplanmıştır. Veri toplama sürecinde, anket formları kullanılmış ve bu formlardaki sorular, İş (2019)'in "Hekim-Hasta İletişiminin Niteliği ve İletişimi Etkileyen Faktörler" adlı tezinde bulunan ölçek sorularından uyarlanmıştır. Anketin birinci bölümünde hemşirelerin tanımlayıcı özelliklerini belirlemeye yönelik sorular içermektedir. İkinci bölümde, hemşire-hasta iletişiminde yaşanan olaylar hakkında sorular yer almaktadır. Üçüncü bölümde ise hemşire-hasta iletişimini değerlendirmek amacıyla 5'li likert ölçeğinde hazırlanmış 17 soru bulunmaktadır. Hastalara yönelik anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde hastaların tanımlayıcı özelliklerini belirlemeye yönelik sorular yer almaktadır. İkinci bölümde ise hemşire-hasta iletişimini değerlendirmek amacıyla ilişkilendirilmiş 5'li likert ölçeğinde hazırlanan 20 soru bulunmaktadır. Araştırmanın evrenini kamu hastanelerinden hizmet alan hastalar ve kamu hastanelerinde çalışan hemşireler oluşturmaktadır. Araştırma 15 Ekim 2023-10 Aralık 2023 tarihleri arasında 400 hasta ve 400 hemşire üzerinde yapılmıştır. Araştırmada elde edilen verilerin analizinde frekans analizi, T-testi ve ANOVA (F-Testi) kullanılmıştır.

Araştırma amacı doğrultusunda hipotezler oluşturulmuştur. Hipotezler şu şekildedir:

H_1: Hastaların cinsiyetlerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_2: Hastaların medeni durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_3: Hastaların eğitim durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_4: Hastaların mesleklerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_5: Hastaların hastaneye gitme sıklığına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_6: Hastaların iletişim kurduğu hemşire yaş grubuna göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_7: Hemşirelerin cinsiyetlerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_3: Hemşirelerin medeni durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_9: Hemşirelerin hasta yakınları ile sorun yaşama durumu göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{10}: Hemşirelerin çalışma süresine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{11}: Hemşirelerin hasta ve yakınlarının tepkilerini göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{12}: Hemşirelerin hastalara karşı ayrıcalıklı davrandığını düşünme durumu göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{13}: Hemşirelerin hasta ve hasta yakınlarının önyargı taşıdığını düşünme durumuna göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

4. ARAŞTIRMANIN BULGULARI

4.1. Araştırmaya Katılan Hastaların Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan hastaların demografik özellikleri incelendiğinde, %52,7'sinin kadın, %47,3'ünün erkek; %80,9'unun bekâr, %19,1'inin evli; %62,7'sinin 40 yaşından büyük, %24,5'inin 35-39, %12,7'sinin 34 yaşından küçük olduğu görülmüştür. Katılımcıların %45,0'inin lise, %22,0'sinin lisans, % 8,0'nin ilkokul, %6,3'nün lisansüstü, %6,0'sının önlisans eğitim seviyesine sahip olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların % 43,0'ü altı ayda bir, %36,8'i yılda bir ya da daha az, %13,8'i iki haftada bir, %6.5'i haftada bir ya da daha sık hastaneye gittiklerini belirtmişlerdir.

4.2. Araştırmaya Katılan Hemşirelerin Demografik Özellikleri

Araştırmaya katılan hemşirelerin demografik özellikleri incelendiğinde, %71,3'ünün kadın, %28,7'sinin erkek; %69'unun bekâr, %31'inin evli olduğu tespit edilmiştir. Katılımcı hemşirelerin %38,3'ünün 5 yıl ve altı, %34'ünün 5-10 yıl arası, %15,3'ünün 10-15 yıl arası, %12,5'inin 15 yıl ve üzeri olduğu çalışma süresine sahip olduğu anlaşılmıştır.

Hemşirelerin %70,5'inin daha önce hasta yakınları ile sorun yaşadığı belirlenmiştir. Çalışmaya katılan hemşireler hasta ve yakınlarının tepkilerini %76,3'ü iyi, %15,3'ü kötü, %3,5'i çok iyi %2,3'ü çok kötü, %2,8'i fikrim yok şeklinde değerlendirmiştir. Hemşirelerin %3,3'ü bazı hastalara karşı ayrıcalıklı davrandığını belirtmişlerdir.

Hemşirelerin hasta ve hasta yakınlarının sağlık personeliyle iletişime girerken olumsuz önyargı taşıdığını düşünme durumları incelendiğinde, %4,5'inin kesinlikle taşır, %40,8'inin taşımaz, %3,5'inin fikrim yok, %46,8'inin taşımaz, %4,5'inin kesinlikle taşımaz cevabını verdiği görülmüştür.

4.3. Araştırma Hipotezlerinin Analiz Edilmesi

Araştırma hipotezleri hasta ve hemşire yönünden analiz edilmiştir. Araştırma hipotezlerinin analizi hasta ve hemşire açısından iki ayrı tabloda gösterilmiştir.

H_1: Hastaların cinsiyetlerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_2: Hastaların medeni durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_3: Hastaların eğitim durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_4: Hastaların mesleklerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_5: Hastaların hastaneye gitme sıklığına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_6: Hastaların iletişim kurduğu hemşire yaş grubuna göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 1: Hastaların Demografik Özelliklerine Göre Hasta-Hemşire Etkileşimi Analizleri

Değişkenler	**Özellikler**	$\bar{X}$	**S.S**	**T-Testi**	**p**
Cinsiyet	Kadın	3,70	0,75	-0,683	0,425
	Erkek	3,78	1,16		
Medeni Durum	Evli	3,87	1,00	4,501	0,000
	Bekâr	3,50	0,64		
Değişkenler		$\bar{X}$	**S.S**	**ANOVA**	**p**
Eğitim	İlkokul	3,73	1,07	5,534	0,000
	Ortaokul	4,30	0,76		
	Lise	3,62	0,93		
	Ön lisans	3,60	0,95		
	Lisans	3,70	0,76		
	Yüksek Lisans	3,47	0,60		
	Bağ-kur	3,62	1,41		
	Emekli Sandığı	3,68	0,87		
Meslek	Memur	3,75	0,80	6,585	0,000
	İşçi	3,71	0,79		
	Serbest Çalışan	3,42	1,24		
	Öğrenci	3,16	0,92		
	Emekli	3,72	1,10		
	İşsiz	4,24	0,78		
Hastaneye Gitme Sıklığı	Haftada bir ya da daha sık	3,90	1,03	11,874	0,000
	İki haftada bir	4,06	0,95		
	Altı ayda bir	3,87	0,92		
	Yılda bir ya da daha az	3,40	0,70		
İletişimin En İyi Olduğunu Düşündüğü Hemşire Yaş Grubu	18-25	3,13	1,28	10,228	0,000
	25-45	3,82	0,81		
	45 ve üstü	3,53	0,95		

$p<0,05$

Hastaların cinsiyet ve medeni durumlarına göre hasta-hemşire etkileşiminde fark olup olmadığını belirlemek için T-Testi yapılmıştır. Analiz sonucunda hastaların cinsiyetlerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p>0,05$) bulunamamıştır. H_1 hipotezi reddedilmiştir. Hastaların medeni hallerine göre hasta-hemşire etkileşiminde istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Evli hastaların hemşire etkileşim algıları bekâr hastalara göre daha yüksek belirlenmiştir. H_2 hipotezi kabul edilmiştir.

Hasta-hemşire etkileşiminde belirlenen H_3, H_4, H_5 ve H_6 hipotezleri için ANOVA analizi uygulanmıştır. Yapılan analiz sonucunda; hastaların eğitim durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) bulunmaktadır. Ortaokul mezunu olan hastaların lise, ön lisans, lisans, lisansüstü olan hastalara göre daha hemşire etkileşim algısının yüksek olduğu tespit edilmiştir. H_3 hipotezi kabul edilmiştir. Hastaların mesleklerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) belirlenmiştir. İşsiz olan hastaların hemşire etkileşiminin memur, işçi, serbest çalışan ve öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. H_4 hipotezi kabul edilmiştir.

Katılımcı hastaların hastaneye gitme sıklığına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Hastaneye gitme sıklığı haftada bir ya da daha sık, iki haftada bir, altı ayda bir olan katılımcıların hemşire etkileşim algısı hastaneye gitme sıklığı yılda bir ya da daha az olan hastalara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. H_5 hipotezi kabul edilmiştir.

Hastaların iletişimin en iyi olduğunu düşündüğü hemşirelerin yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) bulunmuştur. Katılımcılar 25-45 yaş aralığında olan hemşirelerin etkileşimini diğer yaş gruplarına göre daha yüksek algılamışlardır. H_6 hipotezi kabul edilmiştir.

Araştırmada hemşireler açısından hasta-hemşire etkileşimi ile ilgili belirlenen hipotezler analize tabi tutulmuş ve analiz sonuçları tablo 2'de gösterilmiştir.

H_7: Hemşirelerin cinsiyetlerine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_3: Hemşirelerin medeni durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_9: Hemşirelerin hasta yakınları ile sorun yaşama durumu göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{10}: Hemşirelerin çalışma süresine göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{11}: Hemşirelerin hasta ve yakınlarının tepkilerini göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{12}: Hemşirelerin hastalara karşı ayrıcalıklı davrandığını düşünme durumu göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

H_{13}: Hemşirelerin hasta ve hasta yakınlarının önyargı taşıdığını düşünme durumuna göre hasta-hemşire etkileşimi arasında anlamlı farklılık vardır.

Tablo 2: Hemşirelerin Demografik Özelliklerine Göre Hasta-Hemşire Etkileşimi Analizleri

Değişkenler	**Özellikler**	$\bar{X}$	**S.S**	**T-Testi**	**p**
Cinsiyet	Kadın	1,92	0,65	-3,362	0,006
	Erkek	2,10	0,39		
Medeni Durum	Evli	1,91	0,63	-3,854	0,000
	Bekâr	2,13	0,47		
Daha Önce Hasta Yakınları İle Sorun Yaşama Durumu	Evet	1,89	0,60	-5,053	0,000
	Hayır	2,19	0,52		
Değişkenler		$\bar{X}$	**S.S**	**ANOVA**	**p**

Çalışma Süresi	5 Yıl Ve Altı	2,17	0,45	18,775	0,000
	5-10 Yıl Arası	1,88	0,52		
	10-15 Yıl Arası	1,58	0,48		
	15 Yıl Ve Üzeri	2,13	0,93		
Hasta ve Yakınlarının Tepkilerini Değerlendirme	Çok Kötü	2,41	0,71	3,906	0,004
	Kötü	1,78	0,56		
	Fikrim Yok	2,26	0,92		
	İyi	1,98	0,57		
	Çok İyi	2,16	0,67		
Bazı Hastalara Karşı Ayrıcalıklı Davrandığını Düşünme	Evet	2,61	0,99	10,111	0,000
	Hayır	1,93	0,52		
	Kısmen	2,14	0,87		
Hasta ve Hasta Yakınlarının Hemşirelerle İletişime Girerken Olumsuz Önyargı Taşıdığını Düşünme Durumu	Kesinlikle Taşır	2,56	0,69	17,863	0,000
	Taşır	1,81	0,62		
	Fikrim Yok	2,01	0,68		
	Taşımaz	1,98	0,42		
	Kesinlikle Taşımaz	2,76	0,74		

$p<0,05$

Hemşirelerin cinsiyet ve medeni durumlarına göre hasta-hemşire etkileşiminde fark olup olmadığını belirlemek için T-Testi yapılmıştır. Hemşirelerin cinsiyetlerine göre hasta-hemşire etkileşiminde istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) bulunmuştur. Ortalama göre erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre hasta etkileşiminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. H_7 hipotezi kabul edilmiştir. Hemşirelerin medeni durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) belirlenmiştir. Bekâr hemşirelerin hasta etkileşimi evli hemşirelere göre daha yüksek çıkmıştır. H_8 hipotezi kabul edilmiştir.

Hasta-hemşire etkileşiminde belirlenen H_9, H_{10}, H_{11}, H_{12} ve H_{13} hipotezleri için ANOVA analizi yapılmıştır. Yapılan analiz sonucunda; hemşirelerin çalışma sürelerine göre hasta etkileşiminde istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) bulunmaktadır. Çalışma süresi 5 yıl ve altı olan hemşirelerin hasta etkileşimi 5-10 yıl arası ve 10-15 yıl arası olan hemşirelere göre ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Çalışma süresi kısa olan hemşirelerin etkileşiminin daha yüksek olduğu anlaşılmaktadır. H_9 hipotezi kabul edilmiştir.

Hemşirelerin daha önce hasta yakınları ile sorun yaşama durumlarına göre hasta-hemşire etkileşiminde istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) tespit edilmiştir. Daha önce hasta yakınları ile sorun yaşamayan hemşirelerin hasta etkileşimi daha önce hasta yakınları ile sorun yaşayan hemşirelere göre daha yüksek olduğu belirlenmiştir. H_{10} hipotezi kabul edilmiştir.

Hemşirelerin hasta ve yakınlarının tepkilerini değerlendirme durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) bulunmaktadır. Hasta ve yakınlarının tepkilerini değerlendirmesi çok kötü olan hemşirelerin hasta etkileşimi hasta ve yakınlarının tepkilerini değerlendirme durum kötü olan hemşirelere göre daha yüksek olduğu görülmektedir. H_{11} hipotezi kabul edilmiştir.

Hemşirelerin bazı hastalara karşı ayrıcalıklı davrandığını düşünme durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) belirlenmiştir. Bazı hastalara karşı ayrıcalıklı davrandığını düşünen hemşirelerin hasta etkileşimi bazı hastalara karşı ayrıcalıklı davrandığını düşünmeyen ve kısmen düşünen hemşirelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiş olup H_{12} hipotezi kabul edilmiştir.

Hemşireler hasta ve hasta yakınlarının kendileri ile iletişime girerken olumsuz önyargı taşıdığını düşünme durumlarına göre hasta-hemşire etkileşimi arasında istatistiksel olarak anlamlı bir fark ($p<0,05$) bulunmuştur. Hasta ve hasta yakınlarının hemşirelerle iletişime girerken olumsuz önyargı taşıdığını düşünen hemşirelerin hasta etkileşimi hasta ve hasta yakınlarının sağlık personeliyle iletişime girerken olumsuz önyargı taşıdığını düşünmeyen hemşirelere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. H_{13} hipotezi kabul edilmiştir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Sağlık sektöründe önemli rol alan hemşirelerin hastalarla etkili iletişim ve etkileşim kurması hastalık sürecinin olumlu olması açısından önem taşımaktadır. Aynı zamanda hemşirelerin hasta ile sağlıklı etkileşim içinde bulunmaları kendi performans ve motivasyonlarını da arttıracaktır. Sağlık hizmetlerinde hasta-hemşire etkileşimini iki taraflı olarak ele alınan çalışmada belirlenen hipotezlerin analizi sonucunda anlamlı farklılıklar çıkmıştır.

Hastaların demografik özelliklerine göre hemşirelerle iletişim ve etkileşiminde anlamlı farklılar belirlenmiştir. Hastaların medeni hallerine göre evli hastaların hemşire etkileşim algıları bekâr hastalara göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Ortaokul mezunu olan hastaların lise, ön lisans, lisans, lisansüstü olan hastalara göre daha hemşire etkileşim algısının yüksek olduğu, işsiz olan hastaların hemşire etkileşiminin memur, işçi, serbest çalışan ve öğrencilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Hastaneye gitme sıklığı haftada bir ya da daha sık, iki haftada bir, altı ayda bir olan katılımcıların hemşire etkileşim algısı hastaneye gitme sıklığı yılda bir ya da daha az olan hastalara göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Hastalar 25-45 yaş aralığında olan hemşirelerin etkileşiminin diğer yaş gruplarına göre daha yüksek olduğunu algılamışlardır.

Hemşirelerin demografik özelliklerine göre hastalarla iletişim ve etkileşiminde anlamlı farklılıklar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Erkek hemşirelerin kadın hemşirelere göre hasta etkileşiminin daha yüksek olduğu, bekâr hemşirelerin evli hemşirelere göre hasta iletişim ve etkileşiminin daha yüksek olduğu tespit edilmiştir. Kara (2014) tarafından yapılan çocuklarla çalışan hemşirelerin çocukları sevme durumlarının iletişim becerilerine etkisini incelediği çalışmada evli olanların çocuk sahibi olmaya sıcak baktıkları veya çocuk sahibi oldukları için çocukları daha çok sevebilecekleri ve çocuklarla kurdukları iletişimin şeklinin de sevgiden etkilendiğini belirlemiştir. Çalışma süresi kısa (5 yıl ve altı) olan hemşirelerin çalışma süresi uzun (5-10 yıl arası ve 10-15 yıl arası) olanlara göre hasta etkileşiminin daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Erdem ve Duyan (2011) tarafından yapılan pediatri hemşirelerinin çocuk sevme düzeylerine etki eden faktörlerin incelenmesine yönelik çalışmada çalışma yılının çocuk sevmeyi etkilemediği sonucu bulunmuştur. Avcı ve diğerlerinin (2012) temel sağlık hizmetlerinde çalışan ebelerin iletişim becerilerine yönelik yaptığı çalışmada, çalışma süresi artıkça iletişim becerilerinin azaldığını belirlemişlerdir.

Daha önce hasta yakınları ile sorun yaşamayan hemşirelerin hasta etkileşimi daha önce hasta yakınları ile sorun yaşayan hemşirelere göre daha yüksek çıkmıştır. Hasta ve yakınlarının tepkilerini değerlendirmesi çok kötü olan hemşirelerin hasta etkileşimi hasta ve yakınlarının tepkilerini değerlendirme durum kötü olan hemşirelere göre daha yüksek belirlenmiştir. Bazı hastalara karşı ayrıcalıklı davrandığını düşünen hemşirelerin hasta etkileşimi bazı hastalara

karşı ayrıcalıklı davrandığını düşünmeyen ve kısmen düşünen hemşirelere göre daha yüksek olduğu anlaşılmıştır. Hasta ve hasta yakınlarının hemşirelerle iletişime girerken olumsuz önyargı taşıdığını düşünen hemşirelerin hasta etkileşimi hasta ve hasta yakınlarının sağlık personeliyle iletişime girerken olumsuz önyargı taşıdığını düşünmeyen hemşirelere göre daha yüksek olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Parlayan ve Dökme (2016) tarafından özel hastanelerde çalışan hemşire ve hastaların iletişim seviyelerinin değerlendirilmesine yönelik çalışmada hastaların hemşirelere karşı olumsuz bir düşüncelerinin olmadığı, hemşirelerin kendilerini anladıklarını ve beklentilerinin yüksek oranda karşılandığını tespit etmişlerdir.

Araştırma sonuçlarına göre hemşireler, hastaların iyileşme sürecini desteklemek için olumlu geri bildirimler vermeli, başarılarını kutlamalı, motivasyonlarını artırmalı, umut ve güven aşılamalıdır. Hemşirelerin, hastalarla empatik, saygılı, güvenilir, açık ve dürüst bir iletişim kurması önerilmektedir. Hastaların aile ve yakınları ile de etkili bir iletişim kurmalı, onların desteğini ve katılımını teşvik etmeli, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamaya yardımcı olmalıdır. Hemşireler, hastaların fiziksel rahatlığını ve güvenliğini sağlamak için gerekli önlemleri almalı, ağrı, enfeksiyon, yara bakımı, beslenme, mobilizasyon gibi konularda uygun girişimlerde bulunmalıdır.

KAYNAKÇA

Alemu, S., Jira, C., Asseffa, T., Desa, M.M. (2014). Changes in Inpatient Satisfaction with Nursing Care and Communication at Debre Markos Hospital, Amhara Region, Ethiopia. American Journal of Health Research, 2(4): 171-176.

Avcı, A.İ., Altay, B., Uğur, H.G., Yılmaz, A., Güzel, N. (2012). Temel Sağlık Hizmetlerinde Çalışan Ebelerin İletişim Becerileri. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 15(3): 161-166.

Babadağlı, B., Erim, S.E., Erdoğan, S. (2006). Hekimlerin ve Hemşirelerin Hastayla İletişim Becerilerinin Değerlendirilmesi. Fırat Sağlık Hizmetleri Dergisi, 1(3): 53- 54.

Barsky, J.D., Labagh, R. (1992) A Strategy for Customer Satisfaction. Cornell Hotel and Restaurant. Administration Quarterly, 33: 32-40.

Bayraktar, D., Eşer, İ. (2017). Hemşirelerin Bakım Odaklı Hemşire-Hasta Etkileşimine Yönelik Tutum ve Davranışları. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 20(3): 188–194.

Bıçakçı, İ. (1998). İletişim ve Halkla İlişkiler. Ankara: MediaCat Yayınları,

Boissy, A., Windover, A.K., Bokar, D., Karafa, M., Neuendorf, K., Frankel, R., Merlino, J., Rothberg, M.B. (2016). Communication Skills Training for Physicians Improves Patient Satisfaction. J Gen Intern Med, 31(7): 755-761.

Burton, J., Burton, L. (1997) Interpersonal Skill for Trave and Tourism. Malaysia: Addision Wesley Longman.

Büber, R., Başer, H. (2012). Sağlık İşletmelerinde Müşteri Memnuniyeti: Vakıf Üniversitesi Hastanesinde Bir Uygulama. Sosyal ve Beşeri Bilimler Dergisi, 4 (1): 265-274.

Caris-Verhallen, W., Timmermans, L., Dulmen, S.V. (2004). Observationof Nurse–Patient Interaction in Oncology: Review of Assessment Instruments. Patient Education and Counseling, 54(3): 307-320.

Chung, H.C., Hsieh, T.C., Chen, Y.C., Chang, S.C., Hsu, W.L. (2018). Cross-Cultural Adaptation and Validation of the Chinese Comfort, Afford, Respect, and Expect Scale of

Caring Nurse–Patient Interaction Competence. Journal of Clinical Nursing, 27(17-18): 3287–3297.

Çamdereli, M. (2008). İletişime Giriş. İstanbul: Dem Yayınları.

Daniel, I.O.A. (2013). Communi Ation as Socio-Cultural Meaning Exchange. The Example of Richard Wright's Black Boy. International Journal of Applied Linguistics and English Literature, 2(5):173-177.

Dearing, K.S. (2004). Getting It, Together: How the Nurse Patient Relationship Influences Treatment Compliance for Patients with Schizophrenia. Arch Psychiatr Nurs., 8(5): 155-163.

Erdem, Y., Duyan, V.A. (2011). Determination of the Factors that Affect the Level of Pediatric Nurses' Liking of Children. Turk J Med Sci, 41(2): 295-305.

Erzincanlı, S., Yüksel, A. (2018). Öğrenci Hemşirelerin Bakım Odaklı Hemşire-Hasta Etkileşimine Yönelik Tutum Ve Davranışlarının Bazı Değişkenler Açısından İncelenmesi. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi, 21(1): 10-17.

Fortuno, A.F., Oco, D.B., Clores, M.A. (2017). Influential Components of Caring Nurse-Patient Interaction (CNPI) in A Tertiary Hospital in The Philippines: Towards Improving Health Outcomes of Patients. International Journal of Nursing Science, 7(4): 84-90.

Giffin, K., Patten, B.R. (1976). Basic Readings in Interpersonal Communication: Theory and Application. New York: Harper & Row.

İş, Y. (2019). Hekim-Hasta İletişiminin Niteliği ve İletişimi Etkileyen Faktörler. Tıpta Uzmanlık Tezi. İstanbul: Sağlık Bilimleri Üniversitesi.

Kara, S. (2014). Kocaeli İlinde Çocuklarla Çalışan Hemşirelerin Çocukları Sevme Durumlarının İletişim Becerilerine Etkisi. Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Haliç Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.

Maskor, N.A., Krauss, S.E., Muhamad, M., Mahmood, N.H.N. (2013). Communication Competencies of Oncology Nurses in Malaysia. Asian Pacific Journal Cancer Prev., 14(1): 153-158.

Özcan A. (2006). Hemşire-Hasta İlişkisi ve İletişim. Ankara: Sistem Ofset Yayınları.

Parasuraman, A., Zeithaml, V.A., Berry, L.L. (1988). SERVQUAL: A Multiple-Item Scale for Measuring Consumer Perceptions of Service Quality. Journal of Retailing, 64(1): 12-40.

Parlayan, M.A., Dökme, S. (2016). Özel Hastanelerdeki Hemşire ve Hastaların İletişim Seviyelerinin Değerlendirilmesi: Bir Hastane Örneği. KSÜ Sosyal Bilimler Dergisi, 13(2): 265-284.

Peplau, H. (1952). Interpersonal Relations in Nursing: A Conceptual Frame of Reference for Psychodynamic Nursing. New York: G. P. Putnam's Sons.

Rogers, S.R. (2002). Nurse-Patient Interactions: What do Patients Have to Say?. Doctoral Thesis. Texas: The University of Texas at Austin.

Rortveit, K., Hansen, B.S., Leiknes, I., Joa, I., Testad, I., Severinsson. E. (2015). Patients' Experiences of Trust in the Patient-Nurse Relationship-A Systematic Review of Qualitative Studies. Open Journal of Nursing, 5: 195-209.

Severin, W.J., Tankard, J.W. (1994). İletişim Kuramları: Kökenleri, Yöntemleri ve İletişim Araçlarında Kullanımları, (Çev. Ali Atıf Bir, Serdar Sever). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Starmer, A. J., O'Toole, J. K., Rosenbluth, G., Calaman, S., Balmer, D., West, D. C., Bale, J. F., Jr, Yu, C. E., Noble, E. L., Tse, L. L., Srivastava, R., Landrigan, C. P., Sectish, T. C., Spector, N. D., I-PASS Study Education Executive Committee. (2014). Development, Implementation, and Dissemination of the I-PASS Handoff Curriculum: A Multisite Educational Intervention to Improve Patient Handoffs. Academic Medicine, 89(6): 876-884.

Timur, N. (2002). Sağlık Hizmetleri Pazarlaması. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Yayınları.

Zrinyi, M., Horvath, T. (2003). Impact of Satisfaction, Nurse–Patient Interactions and Perceived Benefits on Health Behaviors Following a Cardiac Event. European Journal of Cardiovascular Nursing, 2: 159-166.

KENT MERKEZİNDE YAŞAYAN BİREYLERİN SU İŞLERİ VE YÖNETİMİNE İLİŞKİN ALGILARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON THE PERCEPTIONS OF INDIVIDUALS LIVING IN THE CITY CENTER TOWARDS WATER WORKS AND MANAGEMENT

Prof. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU

Harran Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-4945-5239

ÖZET

Su; ikamesi olmayan yegâne bir kaynak olup, suyun sürdürülebilir yönetimi, özellikle de son dönemlerde daha sık yaşanmaya başlayan iklim değişiklikleri nedeniyle, küresel olarak büyük bir önem arz etmektedir. Küresel olarak suyun %12'si hane halkı tarafından tüketilirken, bu oran Türkiye'de ise %15'dir. Bu çalışmanın amacı Diyarbakır kent merkezinde yaşayan bireylerin su işlerine ve su yönetimine ilişkin algılarının belirlenmesidir. Araştırmada bireyler ile yüz yüze görüşmeler yoluyla anket uygulanarak, birincil veriler elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların %82,33'ü su işleri ile ilgili olan idareler görevlerini tam olarak yerine getirmektedir ifadesine yönelik olumsuz bir algıya sahiptirler. Bu konuda olumlu algıya sahip olanların oranı %3 ve kararsız olanların oranı ise %14,67'dir. Su ile ilgili sorunların temelinde idari ve yasal boşluklar/yetersizlikler vardır ifadesine katılanların oranı %88,33 olup, bu ifadeye katılmayanların oranı %3 ve kararsız olanların oranı ise %8,67'dir. Su kaynakları ve kuraklığa yönelik endişeleri olanların oranı %94,33'dür. Bireylerin su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı için yeteri kadar özen göstermediğine inananların oranı ise %96,67'dir. Bu sonuçlara bağlı olarak, katılımcıların su işlerine ve yönetimine ilişkin kaygıları vardır. Türkiye, su stresi çeken bir ülkedir. Kişi başına düşen taze su miktarı düzenli bir azalma göstermektedir. Su kaynaklarının etkin ve verimli kullanımı ancak tüm tarafların işbirliği yapmaları halinde gerçekleşebilecektir. Su kullanımı içinde yer alan tüm tarafların daha özenli davranması önemlidir. Su kaynaklarının sürdürülebilir kullanımı için kamusal tedbirlerin ve denetimlerin arttırılması bir zorunluluktur.

Anahtar Kelimeler: Su işleri, Su Yönetimi, Tüketicisi algısı, Diyarbakır, Türkiye.

ABSTRACT

Water is the only resource that cannot be substituted, and the sustainable management of water is of great importance globally, especially due to climate changes that have become more frequent in recent years. While 12% of water globally is consumed by households, this rate is 15% in Türkiye. The aim of this study is to determine the perceptions of individuals living in Diyarbakır city center regarding water works and water management. In the research, primary data was obtained by conducting a survey with individuals through face-to-face interviews. According to the results obtained, 82.33% of the participants have a negative perception of the

statement that the administrations related to water works fulfill their duties fully. The rate of those who have a positive perception on this issue was 3% and the rate of those who are undecided was 14.67%. The rate of those who agree with the statement "There are administrative and legal gaps/inadequacies at the root of water-related problems" was 88.33%, the rate of those who disagree with this statement was 3% and the rate of those who are undecided was 8.67%. The rate of those who are concerned about water resources and drought was 94.33%. The rate of those who believe that individuals do not pay enough attention to the protection and sustainable use of water resources was 96.67%. Based on these results, participants have concerns regarding water affairs and management. Türkiye is a country suffering from water stress. The amount of fresh water per capita is decreasing steadily. Effective and efficient use of water resources can only be achieved if all parties cooperate. It is important that all parties involved in water use act more carefully. It is a necessity to increase public measures and inspections for the sustainable use of water resources.

Key Words: Water works, Water Management, Consumer perception, Diyarbakır, Türkiye.

GİRİŞ

Su; yeryüzünde ikamesi olmayan yegâne bir yaşamsal kaynaktır. Suyun sürdürülebilir yönetimi, özellikle de son yıllarda daha sık gözlemlenen iklim değişiklikleri, kuraklıklar ve seller nedenleriyle, küresel olarak büyük bir önem arz etmektedir (Aydoğdu et al., 2021). Su kaynakları üzerinde nüfus artışları, kentleşmeler, endüstrileşme ile genişleyen sulama alanları nedenleriyle kullanım miktarlarında ve kaliteleri açılarından giderek artan bir baskı vardır (Başol ve ark. 2007). Su kaynaklarının kendilerini yenileyebilir bir özelliği olmasına rağmen, giderek artan kullanımın alanlarına bağlı olarak kullanım miktarlarındaki oranlar artarken ve suların kalitesi de giderek azalmaktadır. Su kaynaklarına olan talep arttıkça, suyun stratejik önemi de giderek artmaktadır. Dolayısıyla su kaynaklarının muhafazası, geliştirilmesi ve sürdürülebilir olarak kullanılmasının planlanması ayrı bir önem arz etmektedir.

Birleşmiş Milletlere bağlı su ile ilgilenen kuruluşlara göre, mevcut su kullanım davranışlarının devam etmesi halinde, 2050 yılında, 66 ülkede, dünya nüfusunun %67'sinin şiddetli su sıkıntısı çekeceğini öngörmektedir (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018). Ülkemiz, Akdeniz iklim kuşağında yer alan ve yağış miktarlarında çok da uzak olmayan bir gelecekte önemli azalmaların beklendiği bir ülke olup, sıcaklığın ortalama 5 °C artacağı yönünde öngörüler mevcuttur. Yapılan senaryo analizlerinde Türkiye'nin güney ve batı kesimlerinde yağışların %30'lar civarında bir azalma göstermesi beklenirken, Fırat ve Dicle gibi en önemli nehirlerinin akış miktarlarında ise %25 civarında bir azalma olacağı öngörülmektedir (Şen ve ark., 2017).

Türkiye'nin toplam kullanılabilir su varlığı 112 milyar m^3 olup, bu miktarın 98 milyar m^3'ü yer üstü ve 14 milyar m^3'ü ise yer altı su kaynaklarından oluşmaktadır (kaynak). Türkiye'de 2009'da kişi başına düşen kullanılabilir su miktarı 1640 m^3/yıl iken (Öztürk, 2009), 2018 yılında bu oran 1566 m^3/yıl (Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, 2018), 2021 yılında 1323 m^3/yıl (Ankara Ticaret Borsası, 2021) ve 2023 yılında ise 1319 m^3/yıla gerilemiştir (SYGM, 2023). 2030'da Türkiye'de nüfusun 100 milyon civarında olması, kişi başına düşen kullanılabilir yıllık su miktarının ise yaklaşık 1000 m^3 civarında olacağı tahmin edilmektedir (Aydoğdu, 2012).

Günümüzde ülkelerin mevcut su durumlarını belirlemek için kullanılan göstergelerden biri de Falkenmark göstergesidir. Buna göre bir ülkedeki ya da bölgedeki kişi başına yıllık olarak su kullanılabilirliğinin göstermeye yaramaktadır. Buna göre bir ülke ya da bölgedeki mevcut su kaynaklarının, ilgili ülkede ya da bölgede yaşayan insanların sayısına oranlanmasına göre hesaplanmaktadır. Buna göre bir ülkede 1700 m^3/yıl/kişi den daha fazla su potansiyeli var ise, bu ülke su stresi olmayan ülke olarak sınıflandırılmaktadır. Eğer bu oran 1000 ile 1700 m^3/kişi/yıl arasında ise bu ülkede su stresi vardır. Bu oran 500 ile 1000 m^3/kişi/yıl arasında ise su kıtlığı, eğer 500 m^3/kişi/yılın altında ise kesin su kıtlığı olan ülke ya da bölge olarak adlandırılmaktadır. Buna göre Türkiye mevcut durumda su stresi grubu içinde yer alan bir ülkedir. 2030 yılında sonra ise su kıtlığı çeken ülkeler arasında yer alması büyük olasıdır.

Bu çalışmanın amacı Diyarbakır kent merkezinde yaşayan bireylerin su işlerine ve su yönetimine ilişkin algılarının belirlenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, Dicle nehri kenarında yer alan Diyarbakır ili kent merkezinde yapılmıştır. Diyarbakır'ın 2024 yılı nüfusu 1.830.254 kişi olup, %57,36'sı kent merkezinde yaşamaktadır (Anonim, 2024). Araştırmada kent merkezinde yaşayan bireyler ile yüz yüze görüşmeler yoluyla anket uygulanarak, birincil veriler elde edilmiştir. Elde edilen veriler Excel e aktarılarak, analiz edilerek yorumlanmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılanların %60'sı erkek ve %40'ı ise kadındır. Katılımcıların yaş ortalaması 42,7 yıldır. Katılımcıların %22'si ilkokul mezunu, %16,67'si ortaokul, %36,33'ü lise ve %25'i ise yüksekokul ve üniversite mezunudur. Katılımcılara "Su işleri ile ilgili olan idareler görevlerini tam olarak yerine getirmektedirler" ifadesi verilerek katılım derecelerini göstermeleri istenmiştir. Katılım derecelerini göstermeleri için hiç katılmıyorum'dan tamamen katılıyorum'a doğru uzanan 5'li Likert tutum ve algı ölçeği verilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların %18'i hiç katılmıyorum ve %64,33'ü ise katılmıyorum seçeneklerini işaretlemişlerdir. Buna göre katılımcıların %82,33'ü bu konuda olumsuz bir algıya sahiptir. Bu konuda kararsız olanların oranı %14,67 olup, olumlu algıya sahip olanların oranı ise %3'dür. Bu sonuçlara göre anket katılımcıları su işleriyle ilgili olan idarelerin çeşitli sebeplere dayalı olarak görevlerini tam olarak yerine getirdiklerine inanmamaktadırlar.

Katılımcılara "Su ile ilgili sorunların temelinde idari ve yasal boşluklar/yetersizlikler vardır" ifadesi verilerek katılım derecelerini göstermeleri istenmiştir. Bu ifadeye hiç katılmıyorum ve katılmıyorum diyenlerin oranı %3'dür. Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum diyenlerin oranı %88,33 olup, kararsız olanların oranı ise %8,67'dir.

Katılımcılar arasında su kaynakları ve kuraklığa yönelik endişeleri olanların oranı %94,33'dür. Bu konuda kararsız olanların oranı ise %5,67'dir. Katılımcılar arasında bu konuda endişesi olmayan hiçbir katılımcı tespit edilememiştir. Bir başka ifadeyle katılımcıların neredeyse tamamına yakını bu konularda endişeye sahiptirler.

Katılımcılara "Su kullanıcıları, kaynakların korunması için yeteri kadar özen göstermemektedirler" ifadesine katılanların oranı %96,67 olup, bu konuda kararsız olanların oranı %3,33'dir. Bu ifadeye katılmayan katılımcı sayısı ise sadece bir kişidir. Bu sonuçlara göre su kullanıcıları su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı için çeşitli nedenlerle yeteri kadar dikkatli davranmamaktadırlar.

Kentsel olarak hanelerde su içme, çoğunlukla temizlik, yıkama ve hijyen maksadıyla kullanılmaktadır. Hem küresel olarak ve hem de ülkelerde su kullanım oranları farklılıklar göstermektedir. Afrika'da kırsal alanlarda ve kurak iklim koşullarının hüküm sürdüğü alanlarda kişi başına günlük ortalama 20 litre su kullanılırken, A.B.D'de ise günlük ortalama 300 litre kişi başına su kullanımı mevcuttur (Ankara Ticaret Borsası, 2021). Türkiye'de 1994 yılında kişi başı su kullanım miktarı 211 litre iken, 2020 yılında bu oran 228 litre olmuştur (Aydoğdu, 2023).

T. C. Anayasasının 168. Maddesi, suyu da kapsayan, doğal kaynaklar konusunda düzenlemeler içermektedir. Buna göre: "Madde 168: Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek ve tüzel kişilere devredebilir. Hangi doğal servetlerin ve kaynakların aramalarının ve işletmelerinin, Devletin gerçek ve tüzel kişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzel kişiler eliyle yapılabilmesi, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzel kişilerin bu konularda uyması gereken yükümlülükler ve şartlar ile Devletçe yapılacak gözetim, denetim konularındaki usul ve esasları ile müeyyideler kanunda gösterilir." (Aydoğdu, 2012).

T.C. Medeni kanununda su kaynakları iki genel gruba ayrılmaktadır. Bunlar özel ve genel su kaynaklarıdır. Özel sular, özel mülkiyet kapsamında yer alan taşınmazlardan çıkan sulardır. Özel sular özel mülkiyete tabi olmakla birlikte, kullanımı kanunda belirlenen sınırlamalara tabidir. Bu sınırlamalarda ölçüt kamusal yarardır. Genel sular ise özel su kaynakları dışında kalan bütün su kaynaklarını içermektedir. Diğer taraftan yeraltı suları da 167 sayılı kanununa göre genel sular sınıfında kabul edilmekte ve kullanımı ile ilgili kararlar devletin hüküm ve tasarrufuna bağlıdır. Genel su kaynakları kamusal mülkiyet kapsamındadır. Bu hukuki düzenlemelerden ayrı olarak Türkiye'de farklı kamu kurum ve kuruluşları tarafından su kaynaklarının muhafazaları ve kullanılmaları konularında oldukça fazla kanuni düzenlemeler vardır (Aydoğdu, 2012).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Ülkemizde genel olarak su kaynaklarının yönetiminde birçok sebebe dayalı olarak sorunlar yaşanmaktadır. Bu sorunlar hem kullanılabilir su miktarları ve hem de suyun kalite değişkenleri açısından öne çıkmaktadır. Türkiye'de su kaynakları üzerinde giderek artan bir baskı ve sektörel rekabet söz konusudur. Bundan dolayı su kaynaklarının optimal ve rasyonel kullanımı için önlemler alınması bir zorunluluktur. Su kaynaklarının planlanmasında ve kullanılmasında verimlilik ve etkinlik temelinde düzenlemelerin yapılması gereklidir. Bunun içinde farkındalık, fiyatlandırma ve su kullanımına dayalı etkin önlemler alınması önem arz etmektedir. Diğer taraftan Türkiye'de su kaynaklarının korunmasından, kullanılmasından ve yönetiminden

sorumlu oldukça fazla merkezi ya da yerel kurum ve kuruluşlar vardır. Türkiye'de su yönetimindeki bu dağınık kamusal ve kurumsal örgütlenmeler pek çok sorunu da içermektedir. Yapılan pek çok düzenlemeler ile bu sorumluluklar ve görevler pek çok kurumu ve kuruluşlara dağıtılmıştır. Bu yapısal dağınıklığı giderecek bir şekilde yasal düzenlenmenin yapılmasına ihtiyaç vardır. Bu anlamda yasal düzenleme dağınıklığını da giderecek, beklentilere uygun, bir çerçeve su yasasının çıkarılması sürdürülebilir su kullanımının sağlanması açısından oldukça önemli bir konudur.

KAYNAKÇA

Ankara Ticaret Borsası (2021). Su Raporu, https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/Su%20raporu.pdf (Erişim Tarihi 21.03.2024).

Anonim (2024). Diyarbakır Nüfus, https://www.nufusu.com/il/diyarbakir-nufusu (Erişim Tarihi: 20.03.2024).

Aydoğdu, M. H. (2012). *Şanlıurfa-Harran Ovasında Tarımda Su İşletmeciliği ve Fiyatlandırılması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri,* Doktora Tezi, T.C. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.

Aydoğdu, M. H. (2023). Türkiye'de Son Çeyrek Yüzyılda Gerçekleşen Belediye İçme ve Kullanma Suyu Göstergelerinin Analizi, Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9 (63):2670-2675. DOI: http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.69196

Aydoğdu, M. H., Sevinç, M. R. and Cançelik, M. (2021). Determination of farmers' willingness to pay for drought adaptation policies in Şanlıurfa, Turkey. Weather, Climate, and Society. 13(3): 677-686. DOI: 10.1175/WCAS-D-20-0163.1

Başol, K., Durman, M. ve Önder, H. *Doğal Kaynakların ve Çevrenin Ekonomik Analizi,* Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2007.

Çevre ve Şehircilik Bakanlığı (2018). Su, https://webdosya.csb.gov.tr/db/bolu/icerikler/su-20180222083149.pdf (Erişim Tarihi: 21.03.2024).

Öztürk, M. (2009). Havza Esaslı Entegre Su Yönetimi, TBMM Çevre Komisyonu Raporu, Ankara.

SYGM (2023). Tarım ve Orman Bakanlığı, Su Yönetimi Genel Müdürlüğü, Türkiye Yüzyılında Su Verimliliği, 13 Kasım 2023 Konferans, Şanlıurfa.

Şen, Ö. L., Bozkurt, D., Göktürk, O. M., Berna Dündar, B., ve Altürk, B. (2017). Türkiye'de iklim Değişikliği ve Olası Etkileri. 3. Taşkın Sempozyumu. https://www.researchgate.net/publication/322099836_Turkiye'de_Iklim_Degisikligi_ve_Olasi_Etkileri (Erişim Tarihi: 18.07.2022)

DİYARBAKIR'DA YAŞAYAN BİREYLERİN AMBALAJLI SUYA YÖNELİK TUTUMLARI ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA

A RESEARCH ON THE ATTITUDES OF INDIVIDUALS LIVING IN DIYARBAKIR TOWARDS THE BOTTLED WATER

Prof. Dr. Mustafa Hakkı AYDOĞDU
Harran Üniversitesi, ORCID ID: 0000-0002-4945-5239

ÖZET

Günümüz dünyasında pek çok sebebe dayalı olarak su kaynakları üzerinde giderek artan bir baskı mevcut olup, bu durum su kaynaklarını miktar ve kalite açısından olumsuz yönde etkilemektedir. Su canlıların en önemli yaşam kaynağıdır. Sağlıklı suya erişim konusunda bireyler arasında artan bir endişe vardır. Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Diyarbakır kent merkezinde yaşayan bireylerin ambalajlı suya yönelik tutumlarının belirlenmesidir. Araştırmada kent merkezinde yaşayan bireyler ile yüz yüze görüşmeler yoluyla anket uygulanarak, birincil veriler elde edilmiştir. Elde edilen sonuçlara göre katılımcıların %59,33'ü evlerinde musluklardan akan suyu güvenilir, sağlıklı ve hijyenik bulmaktadır. Diğer taraftan katılımcıların evlerinde ambalajlı su ile su arıtma cihazı kullananların oranı ise %52,67'dir. Ambalajlı suların (özellikle de 19 lt. damacana suları) üretim süreçleriyle ilgili olarak yeterli bilgi sahibi olmayan katılımcıların oranı %81'dir. Ambalajlı su kullanan katılımcıların oranı ise %52'dir. Katılımcıların %82'si almış oldukları ambalajlı suyun kaynağını (nerden geldiğini) bildiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların aylık ortalama ambalajlı suya harcadıkları miktar 186,11 TL olarak hesaplanmıştır. Türkiye ve Dünyada ambalajlı suya olan talep sürekli bir artan eğilim göstermektedir. Bunun temel sebebi su kaynaklarının miktar ve özellikle de kalitesine yönelik sağlık endişeleridir. Bu amaçla hane halkının kullanımına sunulan içme ve kullanma suyunun kaynaktan başlayarak, son kullanıcıya kadar olan süreçte sağlık ve hijyen koşullarının arttırılmasına yönelik ilave tedbirlerin alınması gereklidir. Diğer taraftan giderek müşteri, pazar ve kar payı artan ambalajlı su sektörü üzerinde yapılan kamusal denetimlerinin de arttırılması gereklidir.

Anahtar Kelimeler: Ambalajlı su ve kullanımı, Tüketicisi algısı, Diyarbakır, Türkiye.

ABSTRACT

In today's world, there is an increasing pressure on water resources due to many reasons, and this negatively affects water resources in terms of quantity and quality. Water is the most important source of life for living things. There is a growing concern among individuals about access to healthy water. The aim of this study is to determine the attitudes of individuals living in the city center of Diyarbakır, located in the Southeastern Anatolia Region of Turkey, towards bottled water. In the research, primary data was obtained by conducting a survey through face-

to-face interviews with individuals living in the city center. According to the results, 59.33% of the participants find the water flowing from the taps in their homes safe, healthy and hygienic. On the other hand, the rate of participants using bottled water and water purification devices in their homes was 52.67%. The rate of participants who do not have sufficient knowledge about the production processes of packaged water (especially 19 liter bottled water) was 81%. The rate of participants using bottled water was 52%. The 82% of the participants stated that they knew the source (where it came from) of the packaged water they purchased. The average monthly amount spent by the participants on packaged water was calculated as 186.11 TL. The demand for packaged water in Türkiye and the world shows a constantly increasing trend. The main reason for this is health concerns regarding the quantity and especially the quality of water resources. For this purpose, it is necessary to take additional measures to increase the health and hygiene conditions of drinking and domestic water offered to households, starting from the source to the end user. On the other hand, it is necessary to increase public inspections on the packaged water sector, whose customer, market and profit share is increasing.

Key Words: Bottled water and its use, Consumer perception, Diyarbakır, Türkiye.

GİRİŞ

Su kaynakları problemlerinin özünde, iklim değişiklikleri ve küresel ısınmaya bağlı olarak ortaya çıkan kuraklıklar ve seller ile ulusların ekonomik kalkınma çabaları, bireylerin tüketim alışkanlıklarının çeşitlenmesi ve değişmesi, yenilemez yakıtların kullanılması, sürekli artan nüfus, üretim ve tüketime dayalı olarak ortaya çıkan kirlilikler gibi çoğunlukla insan faaliyetlerine dayalı olarak ortaya çıkmaktadır (Başol ve ark., 2017; Aydogdu, 2019). Su sorununu derinleştiren diğer başlıklar arasında ise siyasal tercihler ve ekonomik kararlar ile kontrolsüz, plansız ve denetimsiz su yönetimi politikaları da yer almaktadır. Küresel olarak en fazla su tarım sektöründe kullanılmaktadır. Diğer taraftan küresel olarak hane halkı toplam suyun ortalama olarak %12'sini tüketirken, bu oran Türkiye'de ise %15'dir (Ankara Ticaret Borsası, 2021). Birleşmiş Milletler insani gelişme raporunda bireylere günlük en az 20 litre temiz su sağlanmasının bir zorunluluk olduğunu belirtmektedir. Küresel olarak, yıllık olarak yaklaşık 1,8 milyon çocuğun temiz ve sağlıklı suya erişememeleri nedeniyle, sudan kaynaklanan bulaşıcı hastalıklardan dolayı öldüğünü, diğer taraftan gelişmekte olan ülkelerde yaşayan insanların ise yaklaşık yarısının kirli su sorunundan kaynaklanan hastalıklara yakalandığı belirtilmektedir (Aydoğdu, 2012). Türkiye'de 1994 yılında kişi başı su kullanım miktarı 211 litre, 2003 yılında 259 litre ve 2020 yılında ise bu oran 228 litre olmuştur (Aydoğdu, 2023).

Su kaynakları yer üstü ve yer altı su kaynaklarından oluşmaktadır. Her iki kaynakta da iklim değişiklikleri, ekonomik faaliyetler ve nüfus artışları nedeniyle su miktarı ve su kalitesi açısından sürekli artan bir baskı mevcuttur. Bu baskılar gelecekte daha da artacaktır. Özellikle sanayi ve tarım sektörlerinin üretimlerinde kullanılan kimyasallar, gübreler ve ilaçlar su kaynaklarının kalitelerini olumsuz yönde etkilemektedir. Küresel olarak nüfusun önemli bir bölümü suya fiziki olarak erişim açısından sorunlar yaşamaktadır. Bu sorun sadece kırsal alan

ile sınırlı olmayıp, belediye şebeke suyuna erişimin olduğu kentsel alanlarda da, kesintisiz ve sağlıklı suya erişim açısından sorun teşkil etmektedir (İlhan ve ark., 2014). Özellikle büyük şehirlerde ve nüfus artışı yüksek olan yerlerde kesintisiz ve sağlıklı su temini sağlanmasına yönelik planlamalar önem arz etmektedir (Ertem ve Doğan, 2016). Su kaynaklarında oluşmaya başlayan kirlilik seviyesi, tüketicilerde sağlıkla ilgili endişeleri arttırmakta ve ambalajlı suya yöneltmeye başlamıştır. Ambalajlı su sektörü yıllık ortalama %15 gibi bir büyüme trendine ulaşmıştır (KUDAKA, 2012). Bu çalışmanın amacı Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan Büyükşehir kapsamında olan Diyarbakır kent merkezinde yaşayan bireylerin ambalajlı suya yönelik tutumlarının belirlenmesidir.

MATERYAL VE METOT

Araştırma Güneydoğu Anadolu Bölgesinde, Dicle nehri kenarında yer alan büyük şehir olan Diyarbakır ili kent merkezinde yapılmıştır. Diyarbakır'ın 2024 yılı nüfusu 1.830.254 kişi olup, %57,36'sı kent merkezinde yaşamaktadır (Anonim, 2024). Araştırmada kent merkezinde yaşayan bireyler ile yüz yüze görüşmeler yoluyla anket uygulanarak, birincil veriler elde edilmiştir. Anketler 2021 yılında yapılmıştır. Katılımcılara 5'li Likert ölçeğine göre hazırlanmış olan ifadeler verilerek, katılımcılara bu ifadelere "hiç katılmıyorum'dan tamamen katılıyorum'a" doğru uzanan, katılma derecelerini göstermeleri istenmiştir. Elde edilen veriler Excel e aktarılarak, daha sonra analiz edilip, yorumlanmıştır.

ARAŞTIRMA BULGULARI VE TARTIŞMA

Araştırmaya katılanların %60'sı erkek ve %40'ı ise kadındır. Katılımcıların %86,67'si evli, %12'si bekâr ve %1,33'ü ise duldur. Katılımcıların yaş ortalaması 42,7 yıldır. Katılımcıların %22'si ilkokul mezunu, %16,67'si ortaokul, %36,33'ü lise ve %25'i ise yüksekokul ve üniversite mezunudur. Katılımcıların ortalama hane halkı büyüklüğü 4.51 kişidir. Katılımcıların beyan ettikleri aylık ortalama gelirleri 3.667 TL olarak belirlenmiştir. 2021 yılı ortalama dolar döviz kuru 1 USD=8.867 TL'dir (Anonim, 2023). Buna göre beyan edilen ortalama aylık gelir 413,56 USD'dir.

Katılımcıların %59,33'ü evlerinde musluklardan akan suyu güvenilir, sağlıklı ve hijyenik bulmakta iken, %17,33'ü güvenilir olarak bulmamaktadırlar. Bu konuda fikri olmayanların oranı ise %23,34'dür. Katılımcılar evde temizlik, yemek ve yıkama işlerinde %99,33 oranında belediye şebeke suyundan gelen suyu kullanmaktadırlar. Araştırmaya katılanların %47,33'ü belediye şebeke suyunu temel içme suyu kaynağı olarak kullanırken, %46'sı ayrıca damacana suyu da kullanmaktadır. Katılımcıların %6,7'si de hem kuyu suyu ve hem de su arıtma cihazından elde edilen suyu kullanmaktadırlar. Ambalajlı suların, özellikle de 19 lt. damacana sularının, üretim süreçleriyle ilgili olarak yeterli bilgi sahibi olmayan katılımcıların oranı %81'dir. İçme suyu olarak sadece ambalajlı su kullanan katılımcıların oranı ise %52'dir. Küresel olarak ambalajlı su kullanımı artış göstermekle birlikte, kişi başına ambalajlı su kullanım miktarı ülkelere göre farklılıklar göstermekte olup, batı Avrupa ülkelerinde tüketim miktarı oldukça fazladır (KUDAKA, 2012). Türkiye'de ambalajlı su sektörü 5,7 milyar TL'lik cirosu ve 11,7 milyar litre su hacmiyle büyük bir pazar haline gelmiş olup, kişi başına ortalama tüketim miktarı 149 Litre civarındadır (Seskir, 2018). Türkiye'de ambalajlı su sektörü, 2015

yılında bir önceki yıla göre %2,5, 2016 yılında %4, 2017 yılında ise %3,1 oranında büyüme göstermiştir (Kırmızıtoprak, 2018). Bu büyüme her yıl artarak devam etmektedir. Birçok ülkede ambalajlı su, ihtiyaç gideren yaşamsal bir içecek olmasının ötesinde, sağlıklı yaşamanın önemli göstergelerinden biri olarak algılanmaktadır. Özellikle Ortadoğu ülkelerinde ambalajlı su kullanım miktarı büyük artışlar göstermektedir. Edirne'de yapılan bir araştırmada bireylerin ambalajlı suyu en fazla marketlerden ve kalite göstergeleri açısından ise suyun pH ve sertlik derecesi ile içeriğindeki minerallere göre tercih edildiği belirlenmiştir (Karakuş ve ark., 2016). Ankete katılan katılımcıların %82'si almış oldukları ambalajlı suyun kaynağını (nerden geldiğini) bildiklerini belirtmişlerdir.

Yapılan bir araştırmada İstanbul'da belediyelerin sağlamış oldukları şebeke suları büyük oranda temizlik ve yemek pişirme gibi, içme suyu haricindeki diğer ihtiyaçları gidermek maksadıyla kullanıldığı tespit edilmiştir (İlhan ve ark., 2014). "İstanbul'da Su Tüketim Bilinci Araştırması" çalışması kapsamında yapılan hane halkı anketlerinden elde edilen sonuçlara göre, katılımcıların %81,5'i ambalajlı su, %7,4'ü şehir şebeke suyu, %7,4'ü su arıtma cihazından elde edilen suyu ve %5,5'i ise kaynak sularını içme suyu amaçlı olarak kullanmaktadırlar (Yıldırım, 2009). Küresel olarak, büyük şehirlerde, kentte yaşayan bireylerin yeter miktar ve kalite de su ihtiyaçlarının karşılanması oldukça önemli bir konu olup, su yönetimi açısından kapsamlı bir planlama gerektirmektedir (Ertem ve Doğan, 2016).

Anket katılımcıları, %27,8'i, son beş yılda aile bireyleri arasında içme suyu kaynaklı bir hastalık yaşandığını belirtmişlerdir. İstanbul'da yapılan araştırmada da içme suyu kaynaklı hastalıkların beyan edildiği belirtilmiştir (İlhan ve ark., 2014). Katılımcıların %50,67'si yakın bir zamanda su fiyatlarında bir artış beklediklerini belirtirken, artış beklemeyenlerin oranı %25,66 olup, bu konu da fikri olmayanlarının oranı ise %23,67'dir. Katılımcıların aylık ortalama ambalajlı suya harcadıkları miktar 186,11 TL olarak hesaplanmıştır. Buna göre katılımcılar aylık ortalama gelirlerinin %5,1'ini güvenli içme suyu kaynağına harcamaktadırlar. A.B.D. Çevre Koruma Ajansı'nın yapmış olduğu bir araştırmaya göre; su masraflarının ailenin hane halkı giderlerinin %2'sinden fazla olması durumunda bu giderlerin "fazla masraflı" giderler grubunda yer aldığını belirtmişlerdir (Şirin, 2010). Katılımcıların %37,67'si ödemiş oldukları su ücretlerini yüksek bulurken, %16,67 düşük, %29,67'sı normal, makul ve ödenebilir bulurken, bu konuda fikri olmayanlarının oranı ise %15,99'dur. Ambalajlı su kullananlar diğer katılımcılara göre daha eğitimli ve daha fazla aylık gelire sahip olanlardan oluşmaktadır. Katılımcılar ilerleyen dönemlerde daha fazla ambalajlı su kullanma eğilimindedirler.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Türkiye ve Dünyada ambalajlı suya olan talep sürekli artan bir eğilim göstermektedir. Bunun temel sebebi su kaynaklarının miktar ve özellikle de kalitesine yönelik duyulan sağlıkla ilgili endişelerdir. Devletlerin, suya erişim hakkı kapsamında bireylerine sağlıklı ve yeterli miktarda su sağlaması bir görev ve zorunluluktur. Bireylerin refah, eğitim ve gelir seviyeleri arttıkça bilinçli beslenme alışkanlıklarına dayalı olarak sağlıklı ve hijyenik suya olan taleplerini de arttırmaktadır. Su kaynakları üzerinde oluşan baskılar nedeniyle, küresel ticarete konu olan

ambalajlı suya olan talep artarken, su piyasasının kamu denetiminde ve kontrolünde geliştirilmesi bir esastır. Bu amaçla hane halkının kullanımına sunulan içme ve kullanma suyunun kaynaktan başlayarak, son kullanıcıya kadar olan süreçte sağlık ve hijyen koşullarının arttırılmasına ve sağlanmasına yönelik ilave tedbirlerin alınması gereklidir.

Diğer taraftan bireylerinde su kaynaklarının korunması ve sürdürülebilir kullanımı konusunda bilinçli davranması gereklidir. Bunun sağlanması ve kamusal politikalar ile uyumlu hale getirilmesi için bir takım kamusal teşvik, destek ve vergilendirmeler de yapılması gereklidir. Giderek müşteri, pazar ve kar payı artan ambalajlı su sektörü üzerinde yapılan kamusal denetimlerinin de arttırılması gereklidir. Tüketiciler arasında bilinç oluşturulması, etkin ve adil bir fiyatlandırma yapılması da kamusal politikalar arasındadır. Bu uygulamaların adilane, hakkaniyet, erişe bilirlik ve ödenebilirlik kapsamında yapılması önem arz etmektedir.

KAYNAKÇA

Ankara Ticaret Borsası (2021). Su Raporu, https://www.ankaratb.org.tr/lib_upload/Su%20raporu.pdf (Erişim Tarihi 21.03.2024).

Anonim (2023). 2021 yılı ortalama dolar döviz kuru https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/67c9353c-d201-40fb-9e19-a99dd1653d6e/ROM+ortalama+kur.xlsx?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-67c9353c-d201-40fb-9e19-a99dd1653d6e-mQ-iIag (Erişim Tarihi: 19.12.2023).

Anonim (2024). Diyarbakır Nüfus, https://www.nufusu.com/il/diyarbakir-nufusu (Erişim Tarihi: 20.03.2024).

Aydoğdu, M. H. (2012). *Şanlıurfa-Harran Ovasında Tarımda Su İşletmeciliği ve Fiyatlandırılması, Sorunlar ve Çözüm Önerileri,* Doktora Tezi, T.C. Harran Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şanlıurfa.

Aydogdu, M. H. (2019). Farmers' Attitudes to the Pricing of Natural Resources for Sustainability: GAP-Şanlıurfa Sampling of Turkey. Water, 11(9), 1772. https://doi.org/10.3390/w11091772

Aydoğdu, M. H. (2023). Türkiye'de Son Çeyrek Yüzyılda Gerçekleşen Belediye İçme ve Kullanma Suyu Göstergelerinin Analizi, Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences, 9 (63):2670-2675. DOI: http://dx.doi.org/10.29228/JOSHAS.69196

Başol, K., Durman, M. ve Önder, H. *Doğal Kaynakların ve Çevrenin Ekonomik Analizi,* Alfa Aktüel Yayınları, Bursa, 2007. ISBN:978-975-253-111-6

Ertem, O. ve Doğan, A. (2016). İstanbul İçin Nüfus ve Su Tüketimi Artışlarının İncelenmesi ve Talebin Değerlendirilmesi, Avrupa Bilim ve Teknoloji Dergisi, 5(9), 7-27.

Karakuş, E., Lorcu, F., ve Demiralay, T. (2016). Ambalajlı Su Sektöründe Tüketici Tercihleri Ülkelerin Yakınlıklarının Değerlendirilmesi. Uluslararası İktisadi ve İdari İncelemeler Dergisi (17), 103-128. https://doi.org/10.18092/ijeas.47348

Kırmızıtoprak, L. (2018). Çeşme suyu mu? Şişe suyu mu? chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://supolitikalaridernegiblog.files.wordpress.com/2019/01/%C5%9Eebeke-suyu-mu%C3%87e%C5%9Fme-suyu-mu-.pdf (Erişim Tarihi: 24.03.2024).

KUDAKA. (2012). Kuzey Anadolu Kalkınma Ajansı, Ambalajlı İçme suyu Sektörü, chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://kudaka.ka.gov.tr/assets/upload/dosyalar/cb048-ambalajli_icme_suyu_projesi.pdf (Erişim Tarihi: 24.03.2024).

Seskir, Z. (2018). Bir Damacanada Türkiye Ekonomisi, https://medium.com/duzensiz/bir-damacanada-turkiye-ekonomisi-7f33349e1452 (Erişim Tarihi: 24.03.2024).

Şirin, T. (2010). Uluslararası Su Hakkı Sempozyumu: 5-6 Kasım 2010. s. 53. http://www.suhakki.org/wp-content/uploads/2011/03/dybkrsempweb.pdf (Erişim Tarihi: 17.06.2014).

İlhan, A., Yıldız, D., Tokaç, F. Z., Kurnaz, M. L. ve Türkeş, M. *İstanbul'un Su Krizi ve Kolektif Çözüm Önerileri,* Martı Ofset, İstanbul, 2014. ISBN: 978-605-62639-4-1

Yıldırım, İ. E. *İstanbul'da Su Tüketim Bilinci Araştırması,* İBB Yayınları, İstanbul, 2009.

YAPAY ZEKA DESTEKLI İLETİŞİM ARAÇLARI VE UYGULAMALARI

Doç. Dr. Derya ÇAKMAK KARAPINAR

Atatürk Üniversitesi

0000-0003-0796-1800

Emir Sultan GÖKKAYA

Atatürk Üniversitesi

0000-0002-1071-0685

ABSTRACT

Teknolojideki hızlı ilerlemelerle birlikte, yapay zeka destekli iletişim araçları ve uygulamaları giderek yaygınlaşmakta ve işletmelerin iletişim stratejilerinde önemli bir rol oynamaktadır. Yapay zeka destekli iletişim araçları, büyük veri analizi sayesinde kişiselleştirilmiş öneriler sunabilme, konuşma tanıma doğruluğunu artırma ve dil çevirisi gibi işlevleri etkin bir şekilde gerçekleştirebilme yeteneğine sahiptir. Bu sayede, müşteri hizmetleri alanında daha etkili ve verimli bir iletişim sağlamak amacıyla kullanılmaktadır. Yapay zeka destekli iletişim araçları, müşteri hizmetleri süreçlerinde önemli bir araç olarak kabul edilmektedir. Özellikle, dil engellerini aşarak çapraz-dil iletişimini kolaylaştırması ve farklı kültürel arka planlara sahip kullanıcılar arasında etkileşimi artırması gibi avantajları bulunmaktadır. Bununla birlikte, doğal dil işleme ve makine öğrenimi algoritmaları sayesinde, müşterilerin sorularına hızlı ve doğru yanıtlar verme yeteneğiyle de öne çıkmaktadır. Yapay zeka destekli iletişim araçları, işletmeler için önemli bir rekabet avantajı sağlamaktadır. Müşteri memnuniyetini artırarak sadakati güçlendirmenin yanı sıra, insan kaynaklarını daha stratejik görevlere odaklanmaya yönlendirerek işletmelerin verimliliğini artırmaktadır. Sonuç olarak, yapay zeka destekli iletişim araçları ve uygulamaları, günümüz iş dünyasında önemli bir yer edinmektedir. Bu çalışma yapay zeka destekli iletişim araçları ile gerçekleştirilen iletişim üzerine gerçekleştirilen araştırmaları incelemeyi amaçlamaktadır. Bu amaç doğrultusunda Web of Science veri tabanından elde edilen veriler, bibliyometrik analiz ile incelenerek VOSviewer haritalama yöntemi ile görselleştirilecektir. Bibliyometrik analiz ile makale sayısı, atıf sayısı, en çok yayın yapan üniversiteler ve yazar ağ analizi gibi çeşitli göstergelerin incelenmesini içerecektir. Bu analizlerin sonuçları, yapay zeka destekli iletişim araçları ve uygulamaları alanındaki

araştırmaların eğilimleri, öncelikli konuları ve önemli katkı sağlayan kurumları ortaya koyacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Yapay zeka destekli iletişim araçları, Yapay zeka destekli sohbet araçları, Yapay zeka ile iletişim, Bibliyometrik Analiz

ENGAGING ONLINE ENGLISH WORD MEMORY: EXPLORING THE IMPACT OF A DIGITAL WORD WALL

Laura A. Jones, Frederick Wedzerai Nyakudya

Padjadjaran University, Indonesia

Abstract:

This study aims to identify the extent of the role of the Satuan Pengawas Intern (Internal Audit Unit) in detecting and preventing fraud in public universities in West Java under the Ministry of Research, Technology and Higher Education. The research method applied was a qualitative case study approach, while the unit of analysis for this study is the Internal Audit Unit at each public university. Results of this study indicate that the Internal Audit Unit is able to detect and prevent fraud within a public university environment by means of red flags to mark accounting anomalies. These stem from inaccurate budget planning that prompts inappropriate use of funds, exacerbated by late disbursements of funds, which potentially lead to fictitious transactions, and discrepancies in recording state-owned assets into a state property management system (SIMAK BMN), which, if not conducted properly, potentially causes loss to the state.

Keywords: Internal Audit Unit, efficiency, fraud, public university.

UNVEILING GENDERED PERCEPTIONS: EXPLORING TIGER METAPHORS IN CHINESE CULTURE THROUGH A CORPUS-BASED APPROACH

Chris Cloete, Tori R. Dodla,

[1]Department of Industrial Management, Faculty of Management, Islamic Azad University

Abstract:

Achieving continuous sustained economic growth and following economic development can be the target for all countries which are looking for it. In this regard, distribution industry plays an important role in growth and development of any nation. So, estimating the efficiency and productivity of the so called industry and identifying factors influencing it, is very necessary. The objective of the present study is to measure the efficiency and productivity of seven branches of Nina Distribution Company using window data envelopment analysis and Malmquist productivity index from spring 2013 to summer 2015. In this study, using criteria of fixed assets, payroll personnel, operating costs and duration of collection of receivables were selected as inputs and people and net sales, gross profit and percentage of coverage to customers were selected as outputs. Then, the process of performance window data envelopment analysis was driven and process efficiency has been measured using Malmquist index. The results indicate that the average technical efficiency of window Data Envelopment Analysis (DEA) model and fluctuating trend is sustainable. But the average management efficiency in window DEA model is related with negative growth (decline) of about 13%. The mean scale efficiency in all windows, except in the second one which is faced with 8%, shows growth of 18% compared to the first window. On the other hand, the mean change in total factor productivity in all branches of the industry shows average negative growth (decrease) of 12% which are the result of a negative change in technology.

Keywords: Nina Distribution Company branches, window data envelopment analysis, Malmquist productivity index.

IMPROVING COVID-19 ICU PROGNOSIS: UTILIZING A FINETUNED LANGUAGE MODEL ON CLINICAL NOTES

Dr. Anwar Kashgari

Department of Industrial Management, Faculty of Management, Islamic Azad University, Tehran, Iran

Abstract:

The present study aimed to assess the cost of money based on separating deposits and identifying actions and costs affecting in the process of cost of money in EN Bank of Iran (also known as Eghtesad Novin Bank). The method to calculate the cost of money is based on Activity-Based Costing (ABC). To conduct the study, the required data including deposits in banks and absorbed costs related to the same deposits were extracted from the financial statements of the bank. In order to cost the bank services properly as well as determining the commercial strategies required by commercial units, the data are precisely studied and the cost of each deposit is calculated according to the ABC. Eventually, the factors helping to improve the cost management and also a new model to calculate the cost of money in the bank are presented by some applicable formulas. Furthermore, some offers have been provided for users of both sections, in the practical section in commercial units and the theoretical one in universities.

Keywords: The cost of money, activity-based costing, banking, bank deposits, bank fees, services bank.

IMPROVING COVID-19 ICU PROGNOSIS: UTILIZING A FINETUNED LANGUAGE MODEL ON CLINICAL NOTES EVISA MITROU

Nicholas Tsitsianis,

Supriya Zhang

Lei Shinde,

University of Malaya, Malaysia

Abstract:

This study explores the mediating effects of motivation in the relationship between human values and service quality. To examine the fundamental relationships among human values, motivation, and service quality, a Structural Equation Model (SEM) with a full mediation model was adopted. The model was designed and subsequently analyzed by utilizing the Partial Least Squares (PLS) procedure on data collected from a survey that yielded 936 usable questionnaires. The survey was sent to all 117 branches of two local commercial banks (CIMB and Maybank) operating in Kuala Lumpur, Malaysia. Both banks ranked the highest in terms of asset size and market capitalization. The mediating role of motivation was examined in the relationship between four dimensions of human values and bank service quality, whereby human values initiate service quality. The results support the notion that employee motivation fully mediates the relationship between self-enhancement values and service quality in commercial banks. These results demonstrate the unpredictable role of the interaction structures of human values on bank service quality.

Keywords: Human values, service quality, mediation, motivation, commercial bank.

LEVERAGING NAIVE BAYES FOR SENTIMENT ANALYSIS: IDENTIFYING FAKE HEALTH NEWS

Assoc. Prod. Dr. Tingting Xu, Dr. Zhenyu Yan,

[1]Diponegoro University, Indeonesia

Abstract:

Organizations are increasingly relying upon teamwork; however, little is known about the best fit among incentive system, team composition, and group performance. To further explore this issue this study examines whether the congruence between incentive system and locus of control (LoC) affects team performance. To reconcile opposite lines of argument in literature regarding the best incentive system for a team, this paper uses the social identity perspective and person-environment (P-E) fit theory to understand behavior in a group process. A laboratory experiment with postgraduate students is conducted to test the hypotheses. One hundred and five accounting students were assigned to three-person work groups, where they completed an independent task under one of two types of incentive—individual and group incentive systems—after their LoC was measured. The findings confirm the hypothesis. Group incentive results in an enhanced team performance. Team performance is better when there is congruence between incentive system and LoC. Group incentive system combined with external LoC results in the best performance, while individual incentive system results in a better team performance when combined with internal LoC. The result suggests that a cooperative process enables 'ordinary people' to obtain extraordinary results.

Keywords: Incentive system, locus of control, person-environment fit, social identity perspective, team performance.

BEYOND UNIFORM CONVERGENCE: EXPLORING LEARNABLE PROBLEMS WITH DIVERSE DISTRIBUTIONS

Jun Brooks, Roger He,

Kuwait Oil Company, Ahmadi, KUWAIT

Abstract:

A perfect start is a key factor for project completion on time. The study examined the effects of delayed mobilization of resources during the initial phases of the project. This paper mainly highlights the identification and categorization of all delays during the initial construction phase and their root cause analysis with corrective/control measures for the Kuwait Oil Company oil and gas projects. A relatively good percentage of the delays identified during the project execution (Contract award to end of defects liability period) attributed to mobilization/preliminary activity delays. Data analysis demonstrated significant increase in average project delay during the last five years compared to the previous period. Contractors had delays/issues during the initial phase, which resulted in slippages and progressively increased, resulting in time and cost overrun. Delays/issues not mitigated on time during the initial phase had very high impact on project completion. Data analysis of the delays for the past five years was carried out using trend chart, scatter plot, process map, box plot, relative importance index and Pareto chart. Construction of any project inside the Gathering Centers involves complex management skills related to work force, materials, plant, machineries, new technologies etc. Delay affects completion of projects and compromises quality, schedule and budget of project deliverables. Works executed as per plan during the initial phase and start-up duration of the project construction activities resulted in minor slippages/delays in project completion. In addition, there was a good working environment between client and contractor resulting in better project execution and management. Mainly, the contractor was on the front foot in the execution of projects, which had minimum/no delays during the initial and construction period. Hence, having a perfect start during the initial construction phase shall have a positive influence on the project success. Our research paper studies each type of delay with some real example supported by statistic results and suggests mitigation measures. Detailed analysis carried out with all stakeholders based on impact and occurrence of delays to have a practical and effective outcome to mitigate the delays. The key to improvement is to have proper control measures and periodic evaluation/audit to ensure implementation of the mitigation measures. The focus of this research is to reduce the delays encountered during the initial construction phase of the project life cycle.

Keywords: Construction activities delays, delay analysis for construction projects, mobilization delays, oil and gas projects delays.

LEVERAGING BERT FOR SENTIMENT ANALYSIS IN FINANCIAL SOCIAL MEDIA

Dr. Andreas Ahrens, Ojaras Assis. Prof. Dr. Purvinis Jelena Zāšcerinska

Masaryk University, Brno, Czech Republic

Abstract:

Financial literacy is a widely discussed topic on the national and international level by governments, organizations and academia. For this reason, this study analyses financial knowledge, financial behavior, and financial attitudes of students of finance. The aim of the paper is to determine whether the financial literacy of university students studying finance differs from the level of financial literacy in selected OECD countries. The research was conducted at Masaryk University in the Czech Republic. The empirical study comprises questions related to several aspects of financial literacy, such as financial knowledge, personal finance behavior, or decisionmaking. The results indicate that improvement in financial literacy of university students is still required, even though their major is finance related.

Keywords: Financial literacy, financial behavior, personal finance management, university students.

1SOCIAL MEDIA AS A MULTILINGUAL PLAYGROUND: CROSS-CORPUS NATIVE LANGUAGE IDENTIFICATION WITH 'REDDIT'

Prof. Dr. Rishabh Garg

Auro University, Surat, India

Abstract:

The purpose of this paper is to investigate the relationship among the key macroeconomic variables and Islamic stock market in India. This study is based on the time series data of financial years 2009-2015 to explore the consistency of relationship between macroeconomic variables and Shariah Indices. The ADF (Augmented Dickey–Fuller Test Statistic) and PP (Phillips–Perron Test Statistic) tests are employed to check stationarity of the data. The study depicts the long run relationship between Shariah indices and macroeconomic variables by using the Johansen Co-integration test. BSE Shariah and Nifty Shariah have uni-direct Granger causality. The outcome of VECM is significantly confirming the applicability of best fitted model. Thus, Islamic stock indices are proficiently working for the development of Indian economy. It suggests that by keeping eyes on Islamic stock market which will be more interactive in the future with other macroeconomic variables.

Keywords: Indian shariah indices, macroeconomic variables, co-integration, Granger causality, Vector error correction model.

EMOTIONAL INTELLIGENCE: A CRITICAL COMPONENT FOR CIVIC ENGAGEMENT AND SCIENTIFIC DISCOVERY

Sara Moeini Avandi, Abbas Moradi Sam,

University of Latvia

Abstract:

Customer and brand-oriented capabilities have been identified as key influencing capabilities for business performance. Especially in the early years of the firm, it is crucial to develop and consciously manage these capabilities. In this paper, the results of a quantitative analysis, investigating the causal relationship between customer- and brand-oriented (marketing) capabilities and business performance will be presented. The research displays the dependencies between the constructs and will provide practical implications for young firms in the acquisition and management of these capabilities.

Keywords: Brand-orientedcapabilities, customer-oriented capabilities, entrepreneurship, resource-based theory, young firms.

UNDERSTANDING CHINESE CONSUMERS IN EUROPE: A CROSS-CULTURAL EXAMINATION OF DECISION-MAKING PROCESSES

Assoc. Prof. Dr. Ricardo Mestre

University of Dodoma, Tanzania

Abstract:

This paper attempted to investigate whether there is Granger-causality running from trade to environment as evidenced in the changing climatic condition and land degradation. Using Tanzania as the reference, VAR-Granger-causality test was employed to rationalize the conundrum of causal-effect relationship between trade and environment. The changing climatic condition, as the proxy of both nitrous oxide emissions (in thousand metric tons of CO_2 equivalent) and land degradation measured by the size of arable land were tested against trade using both exports and imports variables. The result indicated that neither of the trade variables Granger-cause the variability on gas emissions and arable land size. This suggests the possibility that all trade concerns in relation to environment to have been internalized in domestic policies to offset any likely negative consequence.

Keywords: Trade, growth, impact, environment.

NURTURING EFFECTIVE COMMUNICATION IN HEARING FAMILIES WITH DEAF CHILDREN: A COMPREHENSIVE GUIDE TO STRATEGIES AND RESOURCES

Shin'ichi Arakawa, Lecture. Dr. Tetsuya Takine, Dr. Masayuki Murata

Choson University of Physical Education- North Korea

Abstract:

This study aims to (1) investigate the corporate vision factor influencing Rajabhat University brand building in Thailand and (2) explore influences of brand building upon Rajabhat University stakeholders' loyalty, and the research method will use mixed methods to conduct qualitative research with the quantitative research. The qualitative will approach by Indebt-interview the executive of Rathanagosin Rajabhat University group for 6 key informants and the quantitative data was collected by questionnaires distributed to stakeholder including instructors, staff, students and parents of the Rathanagosin Rajabhat University group for 400 sampling were selected by multi-stage sampling method. Data was analyzed by Structural Equation Modeling: SEM and also provide the focus group interview for confirming the model. Findings corporate vision had a direct and positive influence on Rajabhat University brand building were showed direct and positive influence on stakeholder's loyalty and stakeholder's loyalty was indirectly influenced by corporate vision through Rajabhat University brand building.

Keywords: Brand building, corporate vision, Rajabhat University, stakeholders' loyalty.

OVERCOMING CHALLENGES, UNLEASHING POTENTIAL: EMPOWERING CHILDREN WITH LEARNING DIFFICULTIE

I. Isenhardt, Nariman O. Kandil, Ehab K. Abou-Elkheir,

Kuwait College of Science and Technology – Kuwait

Abstract:

The objectives of this research were to investigate the knowledge and understanding of public relations principles for public relations officials of the office of the faculty of management science in Ratjabhat Suan Sunandha University and to determine the approach of public relations for the Office of Faculty of Management Science. The questionnaire was utilized as a tool to collect data. Statistics utilized included frequency, percentage, mean, standard deviation, and regression analysis. The results of the research showed that the public relations officials misunderstood on public relations principles. The lack of the perception in media of the target groups both in-house and outside caused the misunderstanding on the roles, mission, and responsibilities. It would be beneficial to public relations division and other divisions of the office of the faculty of management science to be trained and obtained more knowledge and skills on the public relations to support the public relations work for the organization.

Keywords: Faculty of Management Science, Public Relations, Ratjabhat Suan Sunandha University.

NAVIGATING THE DYNAMICS OF CONFORMITY IN HEALTHCARE: FOSTERING INDEPENDENT THINKING AND CRITICAL JUDGMENT

Prof. Dr. Hiroki Yoshikai,

Aichi University of Technology- Japan

Abstract:

The purpose of this research was to study customer relationship management on social media affecting brand loyalty of Siam Commercial Bank in Bangkok. The statistics used in data analysis were frequency, mean, standard deviation, and Pearson's correlation coefficient based on social science statistic program. The result of the study found that the majority of the respondents were female, 37–47 years old of age, bachelor degree of education and monthly income between 10,001 and 15,000 Baht. In addition, customer relationship management in the overall and by each aspect of formulating, maintaining, and extending the customer relationship had a high score. Furthermore, the result of hypothesis testing showed that the difference of the customer's age, education, occupation, average monthly income had the difference in brand loyalty with the statistical significance level of 0.05 and customer relationship management had related with brand loyalty in the same direction with the low level of statistical significance 0.05.

Keywords: Brand loyalty, customer relationship, management, Siam Commercial Bank, social media.

THE ROLE OF EYEWITNESS ACCOUNTS IN FIRE AND EXPLOSION INVESTIGATIONS: NAVIGATING THE CHALLENGES OF MEMORY AND PERCEPTION

D. Kreutzer, S. Müller-Abdelrazeq

Suan Sunandha Rajabhat University - Thailand

Abstract:

This research aims to study how to design and create the media to promote Thai cuisine. The study used qualitative research methods by using in-depth interview 3 key informants who have experienced in the production of food or cooking shows in television programs with an aspect of acknowledging Thai foods. The results showed that visual presentation is divided into four categories. First, the light meals should be presented in details via the close-up camera with lighting to make the food look more delicious. Then the curry presentation should be arranged a clear and crisp light focus on a colorful curry paste. Besides the vision of hot steam floating from the plate and a view of curry spread on steamed rice can call great attentions. Third, delivering good appearances of the fried or spicy foods, the images must allow the audiences to see the shine of the coat covering the texture of the food and the colorful of the ingredients. Fourth, the presentation of sweets is recommended to focus on details of food design, composition, and layout.

Keywords: Media production, television, promote, Thai cuisine.

HUMAN-AI COLLABORATION: EXPLORING THE FACTORS INFLUENCING EMPLOYEE DECISION-MAKING IN AN AI-DRIVEN ENVIRONMENT

Han-Mei Zhou, Rongxin Chen,

University of Science and Technology of China- China

Abstract:

This research aims to investigate: (1) Relationship between the quality of working life and organizational commitment of municipal employee in Samut Sakhon Province. (2) To compare the quality of working life and the organizational commitment of municipal employee in Samut Sakhon Province by the gender, age, education, official experience, position, division, and income. This study is a quantitative research; data was collected by questionnaires distributed to the municipal employee in Samut Sakhon province for 241 sample by stratified random sampling. Data was analyzed by descriptive statistic including percentage, mean, standard deviation and inferential statistic including t-test, F-test and Pearson correlation for hypothesis testing. Finding showed that the quality of working life and the organizational commitment of municipal Employee in Samut Sakhon province in terms of compensation and fair has a positive correlation (r = 0.673) and the comparison of the quality of working life and organizational commitment of municipal employees in Samut Sakhon province by gender. We found that the overall difference was statistically significant at the 0.05 level and we also found stability and progress in career path and the characteristics are beneficial to society has a difference was statistically significant at the 0.01 level, and the participation and social acceptance has a difference was statistically significant at the 0.05 level.

Keywords: Quality of working life, organizational commitment, municipal employee, Samut Sakhon province.